

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

5

ƏSƏRLƏRİ

III 6
V-15

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

221612

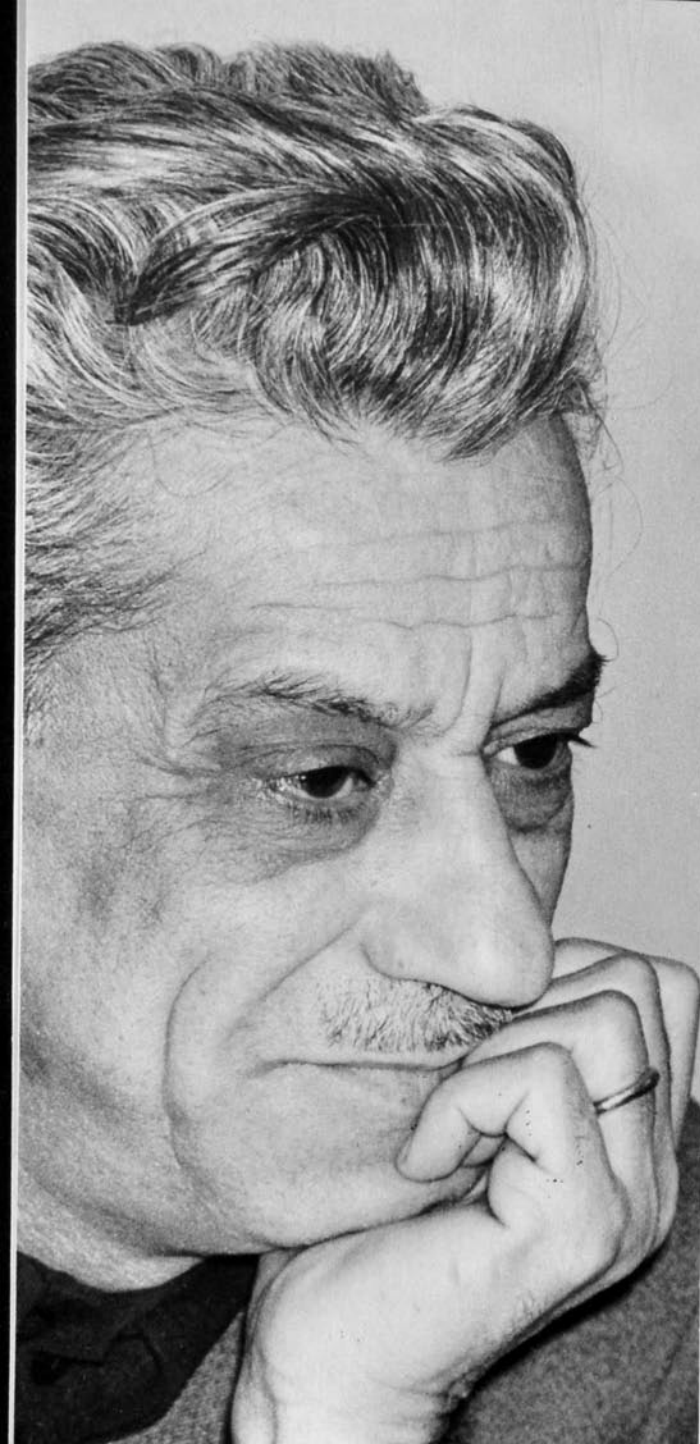
ƏSƏRLƏRİ

V cild

(1980 - 1989)

M. F. Axundov adına
Azərbaycan Dövlət
KITABXANASI

Çaşıoğlu
BAKİ - 2002

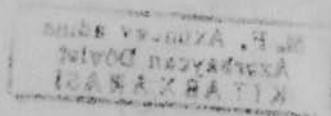
Bəxtiyar Vahabzadə. Əsərləri. V cild (1980-1989).
Bakı: Çarşıoğlu, 2002. – 504 s.

4702060102 – 606

V

082 – 02

© «Çarşıoğlu» nəşriyyatı, 2002

«YARADIBDIR İNAM MƏNİ, MƏN İNAMIN ÖVLADİYAM»

Bu misralar Bəxtiyar Vahabzadəninindir.

Öz şair çağdaşın haqqında mühakimə yürütmək – o çoxdan tanınmış məşhur söz ustası olsa belə – həmişə mürekkəb və məs'ul işdir. Bir həqiqəti təsəvvür etmək çətin deyil ki, klassikləri yalnız keçmişdə axtaranlar çağdaşın barədə deyəcəyin tutarlı fikirlərə dodaq büzüb, çiyin çəkə bilər. Buna görə də, istər-istəməz iş ehtiyatla yanaşmağı vacib bilirsən. Xoşbəxtlikdən, elə hallar olur ki, heç nə ilə hesablaşmadan, çəkinmədən öz çağdaşın haqqında ürəkdolusu, açıqca fikrini bildirirsən ki, buna da məsələyə hamburqsayağı yanaşma deyirlər.

Bu yaxınlarda Bəxtiyar Vahabzadənin yeni şe'rlər kitabını oxudum. Şe'rlər ruscada böyük heyranlıqla oxunur. Həmin şe'rlərdə zaman yaşayır – bizim qayğı «yükümüzə» tab gətirən, dərd-sərimizə şerik olan, qoyunda yaşadığımız zaman! Şe'rlərin qüdrəti də məhz bundadır. Eyni sistemə daxil olan türk mənşəli dillərimiz birbirinə yaxın olduğuna görə azərbaycanlılar məni çox asanlıqla inandırırırlar ki, indiki dövrdə Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı orijinalda milli poetik fikrin ən böyük nailiyyətlərindən biridir. Zəngin Azərbaycan ədəbi ən'ənələri müqabilində bu cür nüfuz və şöhrət qazanmağın çox-çox çətin olduğunu asanca təsəvvürümə gətirirəm. Bununla belə, unutmaq olmaz ki, ən'ənələr yalnız və yalnız müasirliyin gərdisində, yeni yaradıcıların yeni sözündə yaşayır:

Yaşamaq yanmaqdır, yanasan görək,
Həyatın mə'nası yalnız ondadır.
Şam əgər yanmırsa, yaşamır demək,
Onun da həyatı yanmağındadır!

Şe'r sənəti barədə mühakimə yürüdərkən, biz tez-tez «poeziyanın sehri», «poeziyanın sirri», «poeziyanın musiqisi» ifadələrini işlədir, bununla adətən anlaşılmaz asan olmayan, predmeti dəqiq müəyyənləşməyən qeyri-adi məfhumları, duyğuları açmağa çalışırıq.

Şe'rlərin fəvqəltəbii stixiyası ilham pərisinin qüdrətindədir və bu da gözəldir ki, hər kəs, hər bir qabiliyyətli adam onları oxuyanda həyəcanlanır, belə anlarda özünü şair hesab edir. Poeziyanın «sehrli atributları» o zaman intəhasız kamilliyə qadir olur ki, şe'r yaradanın fitri istə'dadı, mə'nəvi təcrübəsi başlıca rol oynasın. Çünki, on yeddi yaşının poetik ehtizazı və vəcdi ilə yetkin adamın fikir və hissləri arasında fərq böyükdür. Tarix «ələyinin» dibində qalan inciləri –dünyanın poetik söz antologiyasını vunderkindlər /onların dühasını inkar etmirik/ deyil, zəngin mə'nəvi təcrübəyə malik olan qüdrətli şəxsiyyətlər yaratmışlar. Dünya mədəni irsinə Qərbdə Homerdən Puşkinədək, Şərqdə Füzulidən Səməd Vurğunadək neçə-neçə nəsillərin tənəyyül qüdrəti və təcrübəsi sərf olunmuşdur.

«Bizim müdrik, ağsaçlı

Qəhrəman elimiz var.

Bizim qoç Koroğlumuz,

Bizim Nəsrəddinimiz,

Bizim Füzulimiz var!»

Vallah, bunu çox dedik

Billah, bunu çox dedik.

Keçmişin kölgəsində

Ağzımızı havaya

Açıb yatmaq istedik...

Ancaq bunu bilmədik:

Köhnə hava içində

Ürək susur, boğulur.

Kölgədə yatanların

Öz kölgəsi yox olur...

/«Bəsdir!»/

Poeziyanın me'yarı hər şeydən əvvəl sənətkarın yetkinlik me'yarıdır, onun kollektiv təcrübəməzlə həmahəng olan fəlsəfi və mə'nəvi müdrikliyinin me'yarıdır və bundan sonra şəxsiyyətin harmoniyası, epitetlərin gözəlliyi və daha sonra dövrün əsən yellərinə istə'dad yelkəni ilə sinə gərmək bacarığı gəlir. Dövrələr dəyişir, ömür keçir, lakin həqiqi sənət, dünyanı bizim üçün əbədi, həmişəyaşar varlığa çevirir. Əlbəttə, söhbət insandan – bütün əsrlərdə İnsan olmaq eşqi ilə yanmaqdan gedir.

Bəxtiyar Vahabzadənin «Bir gəminin yolçusu» /«Mı na odnom korable», «Yazıcı», 1983/ kitabında toplanan əsərlərin demək olar ki, hamısında mən qüdrət, aydınlıq və müdriklik görürəm. Şairin təlatümü, inkar və təsdiqi söz oyununda deyil, ali ehtirasdan, «əks-sədalıqdan», qəlb inamından doğur. Bizi əhatə edən aləmdə hər nə varsa, şairi dərindən-dərinə düşündürür; xeyirlə şəri, gözəlliklə eybəcərliyi, böyüklüklə kiçikliyi, bir sözlə, insan ruhunun ali və xırda duyğularını poeziya səviyyəsinə qaldırmaq ehtirası Bəxtiyarın fitrətindədir. Mütəfəkkir sənətkarın, ustad şairin başlıca qayəsi, uğuru da bundadır. Qadın-kişi ünsiyyətindən doğan əbədi mövzu onun qələmində təzələnir, sevgilisindən küsənin nisgili, qəribəlikləri və bunun əksinə, misralarda yaşayan mərdanə dözümlü və vəfəlilik bizi gözlərimiz yaşayincaya qədər kövrəldir, çünki şair həmişə doğma olan bu əzablı-ışıqlı münasibətlərdə sözsəğışmayan ilahi duyğuları sehlə «ovlaya» bilir.

Bəxtiyar Vahabzadə hamımıza xas olan bu ehtiraslardan birbaşa zaman, məkan və fəzanın mücərrəd aləminə, bizim günlərin həyəcanlarına – dünyanın nüvə təhlü-

kəsinə körpü-fikirler, körpü-obrazlar atır, yenidən hər birimizə, bütün nəsilərə, yenidən İnsana, öz qonşusuna, onun od-ocağına və bundan sonra bütün Kainata üz tutur. Yaradıcılığının çiçəklənmə və müdriklik dövrünə qədəm qoyan böyük şairin ölçüsüz iste'dadı bar verir, beləcə, inkişaf edir. Zənnimcə, oxucuların çoxu bu gün özünü, öz dünyasını, öz hiss və həyəcanlarını Bəxtiyar poeziyasında tapa bilər.

Vahabzadənin poetik təfəkkür mədəniyyəti təbiətə millidir. Bu, müstəsna dərəcədə zəruri haldır ki, sən övladı olduğun xalqın nitq hissəsində fe'l olmağı bacarasan, xalqının canlı dil mə'narlığına öz töhfəni verə bilərsən. Bununla yanaşı, Vahabzadənin poetik təfəkkür mədəniyyəti daha üstün mahiyyət kəsb edir və millilikdən ümumbəşəri səviyyəyə qalxır. Milli və beynəlmiləl münasibətlər problemi günümüzün canlı mübahisələrə çevrilən məsələlərindən biridir və bu problem dünya ədəbiyyatında öz mütərəqqiliyini, obrazlılığını, nadir əhatəliliyini və məhsuldarlığını bir daha Vahabzadə yaradıcılığında tapır. İndiki halda, sən azərbaycanlı şairi oxuyanda dünyanı oxuyursan.

Bundan başqa, mən Vahabzadənin görkəmli sənətkar – şair üstünlüklərini, çox güclü cəhətlərini qeyd etmək istərdim. Lirizim və vətəndaşlıq Bəxtiyarın yaradıcılığında ayrılmaz qoşa simlərdir və bu simlər onun şəxsi və ictimai dünyagörüşünün qüdrətinə bir daha şəhadət verir. O, vətənpərvərdir, o, aqildir, sözün yaxşı mə'nasında nəsihətverən, yolgöstərən sənətkardır. Vahabzadənin başqa kamil cəhətlərindən biri də odur ki, şair öz əsərlərində tarixi müasirlik qədər yaşada bilir. Keçmişə görə əzab çəkmək, ona bu günün gözüylə baxmaq – Bəxtiyarın mövzu dairəsinin genişliyindən, mürəkkəbliyindən və zənginliyindən xəbər verir.

Sultanlar milləti qorxuda bildi,
Doğru danışanı asdılar dardan.
Qızıl saraylarda fərman verildi
Tarix gəlib keçdi ac komalardan.

/ «Topqapı sarayı» /

Tarix çoxdan ötüb keçib. Nə haqlılar qalıb, nə haqsızlar. Adama elə gələ bilər ki, keçmiş «fəna mülkünə» qərq olubsa, əzab çəkməyə dəyməz. Lakin Bəxtiyar tarixi bu günün gözüylə mühakimə edir, bizi inandırır ki, bunun bilavasitə ona və müasirlərinə dəxli var. O, bizi inandırır ki, indiki zamanın taleyi keçmişdən asılıdır. Əgər tarixin təkəri geri dönsə, keçmiş hökmdarlar, sultanlar «Doğru danışanı asdılar dardan» misrasına, odlı sarkazma, qəzəb və nifrət toxumu səpdiyinə, komalarda tarix yaradanlara məhəbbət bəslədiyinə, öz xalqının, öz millətinin kökünü yaşatmaq cəhdinə görə şairi amansızcasına cəzalandırırdılar.

...Dünyada ad çıxaran çox şair var. Qəzet və jurnal-ları vərəqlədikcə görürsən ki, əsl şair azdır. Tək-tənha qalanda, bir neçə kəlmə ilə «Həyat nədir? sualına cavab axtaranda yalnız sözü fikirdən, obrazdan, ruh və nəfəsdən yoğrulmuş həqiqi şairlər sənin yaşamaq eşqinə, düşüncələrinə qol-qanad verir. Müasirimiz Bəxtiyar Vahabzadə belə şairlərdəndir.

İndi də Vahabzadənin sərlövhəyə çıxarılmış misraları barədə... Məncə, bu misralar şairin yaradıcılığı üçün çox rəmzi və xarakterikdir. Bəxtiyar Vahabzadə öz möhtəşəm poeziya mə'bədini ucaltmaqdadır. O, qüdrətlidir. Əlləri mahir və qadir əllərdir. Qoyduğu özül möhkəm və gözəldir. Oxucu bu mə'bədi tez-tez ziyarət etməlidir.

Çingiz Aytmatov.

VƏTƏN TORPAĞINDAN GÖYƏRMİŞ POEZİYA

Poeziya musiqi ilə demək olar ki, eyni mahiyyətli, eyni səpkili tərənnüm formasıdır. Hər xalq, hər bəstəkar, hər ifaçı və nəhayət, hər alət musiqiyə öz məlahətini, öz fərdi könül çırpıntılarını əlavə edirsə, əsl poeziya nümunəsi də məxsus olduğu xalqın, dövrün, müəllifin və eləcə də saysız – hesabsız oxucuların amal, istək və duyğularını bəzən bir obrazın və ya poetik detalın maqnit sahəsində cəmləşdirməyi bacarır. Elə bu cəmləşdirmə qüdrətinə görə də əsl söz ustalarının poetik sətirləri dillənəndə hərə öz həyatını səhifələyir, öz yatarındakı yaxşı-pisi təzədən dadır, həmin sətirərdə qoyulan fikri öz yaşayışının axarına uyğun şəkildə yozur və bundan da əsl şe'r öz dinləyicilərinin sayı qədər açılır, izah tapır. Əgər şe'r və eləcə də, bütünlükdə, hər hansı poetik yaradıcılıq ilhamlı bir istə'dədir, təbii cılıqlığın, qüdrətli yangının məhsuludursa, o zaman onda (yə'ni, şe'rdə və ya poetik yaradıcılıqda) hamının görə və duya biləcəyi forma və məzmun keyfiyyətləri ilə yanaşı, təkə bir oxucunun və ya bir tənqidçinin sezə biləcəyi xüsusi, incə məqamlar da gizlənməlidir. Poetik həssaslığa malik oxucuların sayı nə qədər çoxdursa, əsl şe'rdə tutula, sezilə biləcək belə incə məqamların sayı da bir o qədər çoxalır, çünki bu incə məqamlar ayrılıqda şe'rin özündən deyil, şe'rlə konkret bir oxucunun fərdi dünyasının toqquşmasından, poetik ünsiyyətindən törəyir: şe'rdə potensial şəkildə əks olunan, şe'r sətirləri və sözləri arasındakı poetik boşluqlarda gizlənen hiss və ya duyğu oxucu və tənqidçinin fərdi qəribəliyində «sına-raq», «süzülərək» tamamilə yeni, orijinal bir «əks-səda» verir. Bəxtiyar Vahabzadənin «Seçilmiş əsərləri»nin ikicildliyinə yazdığım bu müqəddimə də belə bir «əks-

səda»dan, əsərlərinə və şəxsiyyətinə az-çox belə oldu-ğum sənətkarlarımızın yaradıcılığı ilə yeni bir ünsiyyətdən baş qaldıran oxucu təəssüratından başqa bir şey deyildir.

Hər dəfə Bəxtiyar Vahabzadənin şe'rlərini oxuyan-da kənd körpələrinin yalın ayaqları gözlərim önündə canlanir. Fəsilərin isti-soyuğuna fərq qoymayan bu yalın ayaqlar eniş-yoxuşlu, dərə-təpəli Vətən torpağının hər qarışında, hər bucağında eyni məhəbbət, eyni dözümlü və eyni sədaqətlə addımlayır, daş-kəşeyindən, od-ocağından nişanə, yadigar qalan çapıq, yanıq izlərini müqəddəs bir ömür bəzəyi kimi daşıyır, onlarla öyünür, onların fərəhi ilə yaşa dolub kamilleşir. Sonralar, təhsil, iş, çox görüb, çox da götürmək arzusu ilə gəzdirdiyi iri şəhərlərin asfalt döşənmiş küçələrində yeriyəndə üzünə açılan səadət və ya əziyyət qapılarından keçəndə, xidmət pilləkənləri ilə yuxarı-aşağı diyirlənəndə, bir sözlə, ömür, həyat, yaşayış deyilən təbii özünüsərfətmənin bütün mərhələlərində körpə ayaqlarının torpaqdan öyrəndiyi bu dözümlü, bu sədaqət vətəndaşlıq qürurunun qranit özülünə, insan mə'nəviyyatının əbədi tənzimləyicisinə çevrilir. Bəxtiyar Vahabzadənin əsərləri də körpə ayaqları kimi özünün ilk təpərini, ilk dözümlünü Vətən torpağından, el sinəsindən almışdır!

Ateş öz-özündən
Birdən-birə yanmır,
Bir şey bu cahanda
İzsiz və səbəbsiz,
Bihudə yaranmır.
Vardırsa yaranmış,
Mütləq yaradan var.
Varsansa...

özündən

Əvvəlcə atan var.
Dünya quru bir səs,

Qəm çəkməyə dəyməz.
Yüz-yüz itən olsun,
Min-min də bitən var.
Şükr eyliyelim ki,
Bizlərdən həm əvvəl,
Həm sonra Vətən var.

N.B.Qoqol belə bir fikir deyir: «Həqiqətlər nə qədər alidirsə, onlara o qədər də ehtiyatlı olmaq lazımdır, çünki birdən-birə ümumi şeylərə çevrilə bilərlər: ümumi şeylərə isə inanmırlar». Poeziyanın vəzifəsi nəyin adi, nəyin naqis olduğunu qeydə almaqla, alini əlvən epitetlərlə tərənnüm, naqisləri isə tünd boyalarla inkar etməklə bitmir. Poeziya həm mənfi, həm də müsbət keyfiyyətləri konkret detallarda, əşya və hadisələrin görümlü əlaqələrində, bir sözün, bir ifadənin, təlqin gücündə əks etdirməyi bacarmalı, ən başlıcası isə oxucunun fikir və emosiyalarını lazımi məcraya yönəltmək üçün böyük psixoloji inandırıcılığa malik olmalıdır. Bəxtiyar Vahabzadənin «Vətən var» şe'rindən gətirdiyimiz parçaya diqqət edək: ilk baxışda o qədər də böyük poetik çəkiyə malik olmayan «şükr eyləyəlim ki» ifadəsi mətn daxilində qəribə bir təlqin gücü qazanır, nisbətən mücərrəd səciyyə daşıyan vətənpərvərlik məfhumunu sanki göylərdən yerə endirərək, dünyanın bir parçasını, bir küncünü doğma yurd Vətən deyib əzizləyən hər kəsin gündəlik və əbədi sevincinə, həyat enerjisinə çevirir. Şükr edirsən ki, ayağının altında Vətən torpağı, başının üstündə Vətən göyü var... Şükr edirsən ki, qədim tarixə, xoşbəxt bu günə və möhtəşəm gələcəyə malik xalqın var, «ağsaçlı babaların əqlindən, kamalından» yaranan ana dilin var («Ana dili»), «keçmişdən asta-asta söhbət açan səs muzeyin»-muğamın var («Muğam»), «eşqi xeyirxahlıq, qəsdə məhəbbət, tanrısı isə

Vətən» olan vətənpərvərlərin («Çəkməçi Əli») var... Şükr edirsən ki, dünyanın bütün çayları kimi, bu başdan o başa axan, lakin dünyanın heç bir çayının qismətinə düşməyən acı bir tale daşıyan Arazın var və bu Arazın Cənub adlanan o tayında dərindən və sənətin Heydər Baba zirvəsinə yüksələn Şəhriyar, Şimal adlanan bu tayında isə sinəsi Şəhriyar dağı Bəxtiyar var:

Bizim bir kimsəyə qərəzimiz yox,
Biz iki qardaş, bir anamız var.
Bir böyük torpağın iki oğluyduq
Orda Şəhriyaram, burda Bəxtiyar.

Həcmindən, forma və mövzusunun asılı olmayaraq, Bəxtiyar Vahabzadənin bütün əsərlərinin poetik cövhərini məşhur rus şairi A.Tvardovskinin «Hər şeyə cavabdehlik» kimi səciyyələndirdiyi ali vətəndaşlıq duyğusu təşkil edir. Vətən və Vətəndaş – bədən və ruh kimi bir-birini tamamlayan iki mövcudiyyət.

Vətəndaş!
Nə gözəl səslənir bu söz.
Vətən əbədidir,
Gədəriyik biz.
İnsan qüdrətlidir öz vətəninə
Bilirik, dünyaya biz niyə gəldik.
O bizi yaradan,
Biz ona bəndə.
Yaradan uğrunda ölməyə gəldik.

Ot, ağac torpaqda göyərdiyi, baş qaldırdığı kimi, vətəndaş da ancaq Vətəndə boy ata, ərəşəyə çata bilər. Vətən yoxdursa, vətəndaş da, onun minilliklərin dərinliklərindən

süzülüb gələn qüruru da yoxdur. Öz xalqının tarixinə, adət və ənənələrinə dönük çıxanların, doğma dilindən üz çevirənlərin, yurdunun yaralarına göz yumanların aqibəti Səhl-Sumbatın («Satqınlıq»), Ben-Osmanın («Yollar və oğullar») aqibətindən o yana gedə bilməz. Kimdir Səhl-Sumbat? «Namərdliyin yol yoldaşı, kişiliyin qənimi». Kimdir Ben-Osman? Milyonlarla ərəblərdən biri: ona ərəb qadını döşlərindən süd verib, ərəb atası doğma ərəb dilində babalarından miras qalan hikmətləri çatdırıb, ərəb torpağı onun ayaqlarına gəzməyi, ərəb göyü isə nəfəs almağı, xəyala dalmağı öyrədib. Lakin Ben-Osman bütün bunları yadından çıxarmış, əsrlər boyu toplanan mədəniyyəti və mənliyi tapdanan xalqının ölüm-dirim mübarizəsinə qoşulmaq əvəzinə, ərəb qızından olan ərəb oğluna, ərəb anasının laylalarından öyrəndiyi ərəb dilinə, ərəb yerinə və ərəb göyünə arxa çevirərək, özge qapılarının həqarət və təhqir dolu nəvazişinə qısılmışdır. «Elinə arxa çevirən öz taleyinə arxa çevirir» deyiblər. Bu məşhur xalq məsəli öz doğruluğunu bir daha təsdiq edir: vətəninə arxa çevirmiş Ben-Osmansa izsiz-nişanəsiz bir ölüm, Vətən uğrunda mübarizlərə isə müstəqillik, vətəndaşlıq və azadlıq bayrağı nəşib olur:

Öz yurdunda qul olub, əsr yarım əyildim.
Mən vətəndaş deyildim!
Vuruşdum gecə-gündüz, vuruşdum səhər-axşam
Bayraq qalxdı...
Mən bu gün
Vətəndaşlıq almışam!

B.Vahabzadə poeziyası əzabkeş fikrin, dünya, insan, sevgi və azadlıq haqqında çırpıntıların poeziyasıdır. Bu poeziya tarixin şah adamlarını axtarır, bir sözün bir obra-

zın maqnit sahəsində keçmiş, bu günü və gələcəyi qovuşdurur, hər dəfə də dünyanın taleyinə bir nöqtədən – bütün mə'nəvi qüdrətini insanların yolunda sərf etməyə hazır olan fədakar humanizm zirvəsindən yanaşır.

B.Vahabzadənin məhəbbət lirikası zaman və məkan sığmayan, müasir insanın mə'nəvi əzabları, könül çırpıntıları, ürək yağısıdır. Onun bu səpkidə olan şe'rləri poeziyamızda fəlsəfi lirikanın ən gözəl nümunələri sayıla bilər. Adi fərdi sıxıntılardan («Payız düşüncələri»), baxımsızlıqdan və biganəlikdən nəslə kəsilmək təhlükəsi qarşısında qalan qarağacdən («Qarağac») tutmuş, neytron bombasına, robotlara, ürəyin göçürülməsinə qədər hər şeydə B.Vahabzadə poeziyası insan taleyini, onun gələcəyini axtarır. Bu poeziya atılmışların taleyindən od tutub alışan bir qəlbin («Atılmışlar»), haqq ilə nahaqqın ölüm-dirim mübarizəsində iç-in iç-in inləyən, vicdanın («Qiyət», «İztirabın sonu»), planetimizi zolaq-zolaq edən təzadlardan doğan narahatlığın («Təzadlar») və ən başlıcası, ilk addımı neçə-neçə minilliklər bundan qabaq atılmış müqəddəs bir gələcəyin poeziyası, rəngindən, dilindən asılı olmayaraq, bütün insanların can atdığı «ikinci səsin» -ədalətin poeziyasıdır:

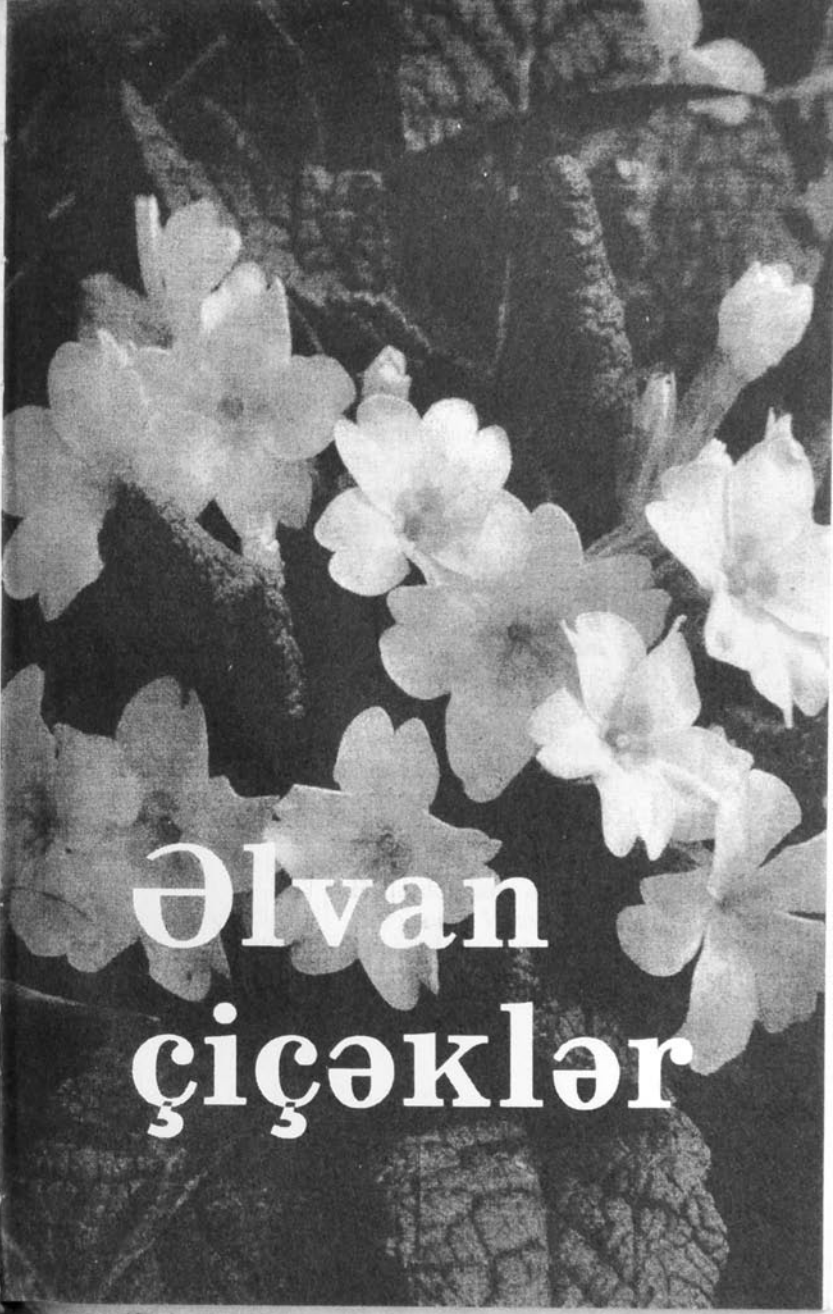
Tutuşmuşam, çaxmaq yoxdur alışmağa.
Qaynayıram, təpərim yox, nə coşmağa, nə daşmağa,
Ürəyimin sözlərini oba-oba danışmağa,
Dədə-Qorqud timsalında ozan ola,
Bir qərribə yuxu gördüm, istəyimcə yozan ola!

Aydın

TƏRTİBÇİ - REDAKTORDAN

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin «Əsərləri»nin V cildinə yaradıcılığının ötən əsrin 80-ci illərini (1980-1989) əhatə edən və ən'ənəvi olaraq «Əlvan çiçəklər», «İnsan və zaman», «Həsret nəğmələri», «Qezəllər, qoşmalar, gəraylılar», «Uşaq dünyası», «Poemalar» bölmələrində toplanmış əsərləri daxil edilmişdir. Cildə, həmçinin, şairin yaradıcılığının əvvəlki dövrlərinə aid olsa da, müxtəlif səbəblərdən «Əsərləri»nin müvafiq cildlərinə düşməmiş, yaxud müəyyən naqisliklərdə çap olunmuş bə'zi şe'rləri də salınmışdır.

Janrından, mövzusunun və formasından asılı olmayaraq, bu əsərlər də B.Vahabzadənin bütövlükdə yaradıcılığı üçün səciyyəvi olan həyata fəlsəfi baxış tərz, milli ruhu, mübariz vətəndaşlıq mövqeyi və cəsarəti, müasirliyi, habelə yüksək bədii məziyyətləri, canlı və zəngin obrazlı dili, bənzərsiz üslub xüsusiyyətləri ilə seçilir.

Əlvan çiçəklər

VƏTƏN VAR

Hardaysa bu dəmdə
Dəryada batan var.
Vardırsa köməksiz,
Fəryada çatan var.
Dünyada alandan
Əvvəlcə satan var.

Atəş öz-özündən
Birdən-birə yanmır.
Bir şey bu cahanda
İzsiz və səbəbsiz
Bihudə yaranmır.
Vardırsa yaranmış,
Mütləq yaradan var.
Varsansa...

özündən

Əvvəlcə atan var.

Dünya quru bir səs,
Qəm çəkməyə dəyməz.
Yüz-yüz itən olsun,
Min-min də bitən var.
Şükr eyləyəlim ki,
Bizlərdən həm əvvəl,
Həm sonra Vətən var.

Avqust, 1980

M. F. Axundov adına
Azərbaycan Dövlət
KITABXANASI

VƏTƏNDAŞ

Vətəndaş! Nə gözəl səslənir bu söz.
Yə'ni – bir Vətənin övladıyıq biz.
Anamız eynidir, qardaşıq demək.
Mən sənə arxayam, sən mənə kömək.

Vətəndaş! Nə gözəl səslənir bu söz.
Yə'ni – iki canda bir ürəyik biz.
Gücsüzük, bir heçik
Sən də, mən də - tək.
Vətənə güvənib olduq Vətəndaş.
Mənim ürəyimi qanatsın görək
Sənin dırnağına dəyən çırtma daş.

Vətəndaş! Nə gözəl səslənir bu söz.
Yə'ni – bir iqlimdə böyümüşük biz.
Səni də, məni də böyüdən Vətən,
Sənə də anadır, mənə də ana.
Sən də cavabdehsən, mən də hər zaman
Vahid anamızın xoşbəxtliyinə.

Vətəndaş! Nə gözəl səslənir bu söz.
Yə'ni – bir qaynaqdan su içmişik biz.
O su qəlbimizdə coşdu, qaynadı,
Eyni bir ad ilə tanıtdı bizi.
Vətənin ünvanı, Vətənin adı
Bizə xatırlatdı vəzifəmizi!

Vətəndaş! Nə gözəl səslənir bu söz.
Vətən əbədidir, gedəriyik biz.
İnsan qüdrətlidir öz vətəninə.
Bilirik, dünyaya biz niyə gəldik.
O bizi yaradan, biz ona bəndə.
Yaradan uğrunda ölməyə gəldik.

Avqust, 1980

MÜBARƏK!

Biz zəhmətin övladıyıq,
bizi zəhmət yaratdı. ²
Qüdrətimiz,
Cür'ətimiz
bizi bizə tanıtdı.

Qanad aldıq neçə-neçə
arzudan,
İndi zaman sığışmayır
zamana.
İnsan vaxta «Dayan!» -
dedi bir zaman,
Zaman deyir indi «Dayan!» -
insana.

Zəhmətdədir hər insanın
şöhrəti,
Özümüzəndən öndə gedir
eşqimiz.
Sür'ətimiz oldu fikir
sür'əti,
Hünər ilə qabaqladıq
vaxtı biz.

Qarşımızda daha geniş
üfüqlər,
Biz dayandıq zaman ilə
döş-döşə.
Bu gün bizim çaldığımız
hər zəfər,

Şabah üçün bir pillədir
həmişə.
Bu gündən gələcəyə
siz ey körpü salanlar,
Səfəriniz mübarək!
Ey bu ana torpaqdan
üz ağılığı alanlar,
Zəfəriniz mübarək!

Oktyabr, 1980

PAYIZ DÜŞÜNCƏLƏRİ

Könlümdə mələdi küləklər bu il.
Qış döydü qapımı...
-Ey... gələn kimdir?
Əslində, qapımı döyən qış deyil,
İçimdən boylanın istəklərimdir.

Qaçır, yaman qaçır ağzın ləzzəti,
Əlimiz uzanıb aşa çatanda
Tökülür önünə dünya ne'məti,
Ömrümüz, günümüz başa çatanda.

Hələlik payızdır...
Üşüyürəm mən.
Bu dəli küləklər bəs hardan əsir?
Ömrümdən ayrılıb məni qəhr edən,
Məndən üz döndərən bahardan əsir.

Arzu yanımdadır
Ancaq mən ona
İndi yazıq-yazıq baxan olmuşam.
Endikcə könlümün dərinliyinə
Ağlın zirvəsinə qalxan olmuşam.

Boyalı dünyanı boyasız, rəngsiz
Ömrün zirvəsində dərk edirik biz.
Onda da qocalıb düşürük əldən,
Duyub yaşamağa gücümüz qalmır.
Görünür, qaydadır bu da əzəldən,
Nəse itirmədən, nəse tapılmır.

Əvvəllər dərk edə bilmədiyimi,
Dərindən dərk edir, bilirəm indi.

Olub keçmişlərə yad adam kimi
Baxdıqca, bu yaşda gülürəm indi.

Ağıl hissləri boğandan bəri
Könül də çox şeyə uymur, dərd budur.
Ağlın bildikləri, dərk etdikləri
Məni yaşamağa qoymur, dərd budur!

İndi dərk etdiyim, indi bildiyim
Xoşbəxt elədimi bircə an məni?
Gülsəm də, heç demə, indi güldüyüm
Köhnə əməllərimi yaşadan məni.

O şaqraq, qayğısız günlərim hanı?
Günlər də canlıdır
Ölsə, dirilmir.
Yaş ötür, yamanca...
Sarsıdır canı
Amma ruhumuza toxuna bilmir.

Hər gün təzə uçuş... təzə bir arzu.
Dolur, təzələnir ürək günbəgün.
İnsan qocaldıqca nə sirrdir bu –
Ürək cavanlaşır arzular üçün.
İmkanla arzumuz vuruşan zaman,
Ruh – əzab çəkəndir,
Yaş – bərişdirən.

Noyabr, 1980

YAŞAYA-YAŞAYA YAŞAMAYAN VAR

Sən bütün sülardan qupquru çıxdın
Düzəlir ən çətin işin bir anda.
Kim deyə bilər ki, bir yol karıxdın,
Məgər danışdın ki, karıxasan da...
Susmaqdir ən böyük silahın sənin
Olmadı heç zaman «günahın» sənin.

Bu boyda dünyada deyirəm, yəqin,
Nə ölən dostun var,
Nə sağ düşmənin.
Heç kəsin şərinə ortaqlıq olmadın,
Hamının xeyrində payın var sənin.

Hər şey sənün üçün adidən adi,
Hələ heyretini görmədik sənün.
Qəlbin bircə dəfə qımıldanmadı
Sənəndən asılan daş imiş yəqin.

Xeyrə dinmədin,
Şərə dinmədin.
Fərqi yox,
bir olsun,
ya da min olsun.

Sən bir alçaqlığa qəzəblənmədin,
Barı ucalığa heyretin olsun.

Səfərdə arxana sən dönə-dönə,
Gah qaldın arxada,
Gah keçdin önə.
İki üzün oldu sac əppəyi tək.
Hamam fərşi kimi sürtük üzünə
Əgər tüpürsələr, donar tüpürçək.

Eşq olsun nifrəti açıq düşməne!
Qəsd bilirməyən dostdan əlhəzar!
✓ Düşmənin nifrəti təkandır mənə,
Dostun soyuqluğu ürək yandırar.

«Dünyaya gəlmişik, dolanaq» - dedin.
Ancaq bir mətləbi qana bilmədin!
Yaşamaq məqsədə çevrilən zaman
Yaşaya-yaşaya yaşamır insan.

İstidən, soyuqdan qorxub həsdiyən,
İçməyə suyu da ilıq istəyən,
Yalana, böhtana qəzəblənməyən,
Haqsızlıq önündə susub dinməyən
Axı, yaşamamış bir insan kimi
Dolanmış, sürünmüş öz mə'dəsiyçün.
Beləsi vətəndaş ola bilərmi
İstili, soyuqlu dünyaya bir gün?

Noyabr, 1980

SARAY - DAXMA

Dostum L. V. Kornilova.

Balaca bir daxma... əyri dirəklər
Doğulmuş, yaşamış Fətəli burda.
Böyüyür çox zaman böyük ürəklər
Kiçik daxmalarda, dar daxmalarda.

Qaranlıq daxmanın dar bacasından
Düşdü el-obaya bir zərrəcik nur.
Qərribə gəlməsin bu da,
çox zaman
İşıqlı fikirlər zülmətdən doğur.

Balaca daxmadan bir az o yanda
Durur xan sarayı... təzadə bir bax!
İşıqlı saraydan zülmət axanda
Qaranlıq daxmadan nur axdı ancaq.

Xan öz dövrənini sürdü xan kimi,
Fətəli dərd çekdi gecəbəgündüz.
Gələcək illərə erməğan kimi,
✓ Xandan saray qaldı, Fətəlidən söz.

Xandan saray qaldı... xandanmı qaldı?
Hünər kimin idi, ad kimin oldu?
Dövrən kül üfürür çox zaman gözə
Dedik «Xan sarayı»!.. Mənim bu sözə
e'tirazım var.

Tikdirən xan idi, tikən sənətkar.
Sarayın divarı, daşı xanındı
✓ Ölməz sənətisə yaradanındı.

Xan ki dura bilməz sənətkarla tən
 Biri tikdirəndir, o biri tikən.
 Işıqlı saraylar yaradan insan
 Yaşamış, yaratmış zülmət daxmada.
 Böyük Fətəllilər, axı, çox zaman
 Doğulmuş, boy atmış zülmət daxmada.

Noyabr, 1980

SALAM, ÖZBƏKİSTAN!

Uluqbəyin ulduzları alışıdı,
 Sənə məndən, mənə səndən danışdı.
 Tarixlərin dolayından adlayan
 Yollarımız bir-birinə qarışıdı.

Şöhrətləndi qədim Sibir düzləri.
 At çapdılar düz Altaydan Oğuza
 Nəvənin şirin-şirin sözləri
 Körpü saldı Cığataydan Oğuza.

Özbəkistan, Azərbaycan yan-yana,
 Tən çıxmışmışq neçə-neçə yarışdan.
 Dilimizin qohumluğu bir yana,
 Könlümüzü anlamışmışq baxışdan.

Hər sözümüz, hər qəsdimiz bir olmuş
 Eyni arzu könlümüzdə çağladı.
 Bir əqidə, bir çırpıntı, bir uçuş
 Səni mənə, mənə sənə bağladı.

Biz bir canıq, bir vahidlik binadan
 Bu Vətənə o Vətəndən salamlar.
 Biz bir yolun yolçusuyuq hər zaman
 Sənə məndən, mənə səndən salamlar.

1980.

ÇƏKMƏÇİ ƏLİ

*Filarmoniya rəqqasları üçün xüsusi
çəkmələr tikən Əli Əhmədova.*

Nəcabət saçılır söz-söhbətindən
Eşqi – xeyirxahlıq,
Qəsdı – məhəbbət.
Çəkməçi Əlinin tanrısı Vətən,
Dostu – sənətkarlar,
Mehrabı – sənət.

Qeyrət seli axır damarlarından,
Soyuqqanlıları o, düşmən sanır.
Çəkməçi köşkünün divarlarından
Nizami boylanır,
Sabir boylanır.

Şe'r xəzinəsi – onun sinəsi
O, qəzəl öyrədir qəzəlxanlara.
Qəlbindən od alan nifrət gülləsi,
Tuşlanır qeyrətsiz «ölü canlara».

Onun sözü – sənət,
Söhbəti – şe'r.
Arzuya köklənib könlünün sazı.
Bizlə çəkmə tikir, sözlə bizləyir

Nadanı,
Qanmazı,
Söz anlamazı.

Böyük arzularla o, aşib-daşır,
Məramı, məqsədi özündən öndə.

Əli çəkmə tikir, fikri dolaşır,
Londonun, Parisin səhnələrində.
Gəzir ölkələri belədən-belə
Vətəni qürbətə çəkən çəkmələr.
Yazır ruhumuzu cəngi dililə
Uzaq səhnələrdə səkən çəkmələr.

Arzusu, məramı boy atır tel-tel,
Çaldığı iynədə qəlbi əks edir.
Qürbət səhnələrdə çəkməsi deyil,
O elə bilir ki, xalqı rəqs edir.

Bu zaman çatılır onun qaşları.
Rəqqasın rəqsini nuş edir Əli.
Hardasa səslənən gur alqışları
Balaca köşkündə eşidir Əli.

Kim ki, bu dünyada borcunu anlar,
Əmr də, fərman da nə gərək ona.
Çəkmə tikməklə də
qəlbi yananlar
Oğulluq borcunu verər yurduna.

İyul, 1980.

Dünyadan əgər hörmət umub, nəş'ə dilərsən,
 Öz qəlbinə bax,
 zülməti boğ,

nifrəti öldür.

Güldürsən əgər başqasını, sən də gülərsən.
 Gülmək diləyindirə əgər, özgəni güldür.
 Bildinmi neçin, öylə gülür bağçada güllər?
 Gül güldü ki, gülsün onu gördükdə könüllər.

İyul, 1980

DEYİRƏM, BƏLKƏ DƏ...

Çöllərə, düzlərə qırov düşəli,
 Susur gur çeşmələr,
 Susur dağ-dərə.
 Susuram...

Elə bil sarı şüşəli
 Gözlükdən baxıram biçənəklərə.

Haraylı-həşirli yallar, yamaclar
 Dumana bürünüb yuxuya daldı.
 Deyirəm, bəlkə də yaşıl ağaclar
 Qışın dəhşətindən qorxub saraldı.

Düzüldü qatara durna dəstəsi,
 Aranın əlləri üzüldü dağdan.
 Yaşıl ağacların qalın kölgəsi
 Hardasa gizləndi qorxub soyuqdan.

Səsi həzinləşdi bulaqların da,
 Payız başdan-başa düşüncə, fikir.
 Çılpaq ağacların budaqlarında
 Qərrib yuvaların gözü yol çəkir.
 Atılan necə tez unudulmuş.
 Vətəndə yuva də qərrib olurmuş.

Dağda cığırılara düşən xal nədir?
 Çalib qamçısını göydə yellədir.
 Çırpır xəzəlləri
 Xəzan yelləri...

Çöllər saçlarına xınamı qatmış?
 Yaşımız zamanla necə uyuşdu.

Mənim sevgilimin payıza çatmış
Xınalı saçları yadıma düşdü.

Dövranı başlanır qəmin, möhnətin
Yazın növrağını dağıdır payız.
Həm insan ömrünün, həm təbiətin
Kamala yetişən çağdır payız.

Yaman qənimidir zaman insanın,
Arzunu xəyaldan uman insanın.
Dünyanın dərdiylə dolan insanın
Köksünü boşaldan ahıdır payız.

Noyabr, 1980, Mərdəkan.

USTAD ŞƏHRİYARIN SÜLEYMAN RÜSTƏMƏ MƏKTUBUNA CAVAB

*Biz bir dərya qan vermişik,
Zindanlarda can vermişik.
...Mən də təkam, sizə qurban
Tək canım hamuza qurban.
Şəhriyar*

«Qan verdiniz», «can verdiniz»,
Siz qan səpib od dərdiniz.
Gücünüzü göstərdiniz
Haqqınızı yeyənlərə –
Bir əsrdə nəçə kərə.

Dərdinizə biz yanırıq,
Sizi anır, hey anırıq
Gələcəyə inanırıq.
Birləşəcək ya gec, ya tez
O ayrılan əllərimiz.

Nahaq deyil axan qanlar,
Verdiyiniz o qurbanlar.
Fədailər, qəhrəmanlar
Öz qanını «varam» - deyər
Beh də verdi gələcəyə.

Azadlığın dəyəri – qan,
Yoxdur onu satan, alan.
Öz qanına qəltan olan
Heç demədi can bahadır.
Verdiyi beh sabahadır.

Gah gözlədin sən fürsəti,
Gah səslədin ədaləti,
Gah hünəri, cəsarəti
Səbr əlində qul cəylədin.
Nifrətini büleylədin.

Qurban olum «qardaş» - deyən
«Heydərbaba» dilinə mən.
Ağsaqqalsan elinə sən
De, Səttaram, de, Babəkəm,
Demə «təkəm», demə «təkəm»!

Bir oğluyuq bir obanın
Mənim qanım – sənə qanın.
Səhəndin, Heydərbabanın
Qardaşıyam – Şah dağıyam
Arxasıyam, dayağıyam.

Xudafərin körpüsündən
Keçəmmirik nə sən, nə mən.
Hələ ordan keçə bilən
Şe'rimizdir, gedər, gələr,
Aramızda körpü salar.

Yaşamadıq biz yad kimi,
Uçduq qoşa qanad kimi.
Sənə şəklin ustad kimi,
Asılıbdır otağında.
Şe'rlərin dodağında.

Hər sitmə sinə gərdin
Qəlbimdədir sinə dərdin.
Mənə salam da göndərdin

Salam olsun salamına –
Ana dilli kəlamına.

Sən ötürsən şirin-şirin,
Dərdlərini o ellərin.
Yaralanan könüllərin
Məlhəmisən, dərmanısən,
Ümidisən, gümanısən.

Daim görüm səni öndə,
Ellərimin düyünündə.
Övladımın toy günündə
Sən olasan masabəyim.
Mən o zaman «oxqay» deyim.

1980.

EYNİ YAŞDAYIQ

*1981-ci il yanvarın 23-də ustad
Şəhriyarla telefon söhbətimiz
münasibətilə.*

Telefon telləri, sizə bu axşam
Həsretin nə boyda ehtiyacı var.
Xəttin bu başında mən dayanmışam,
Xəttin o başında ustad Şəhriyar.

Dilim qabar-qabar,
Ürəyim köz-köz
Vüsala

əsrlik həsrətdən açam.
Səsimi aparın Şəhriyara siz,
Telefon telləri, sizə möhtacam.

Üzünü görmədim hələ bircə an,
Nisgilə döndərdi bu nisgil bizi.
Ancaq əlli ilin dost-tanışından
Yaxşı tanıyıraq bir-birimizi.

Həsret gözlərimdə həsrət gözlərin,
Həsretin zülmündən kasa dolubdur.
Dərdlərdən söz açan dərddi sözlərin
Bu gün dərdimizə dərman olubdur.

Çox uçduq ardınca fikrin, xəyalın,
İndi də əməlin zamanı gəlmiş.
Vahid bir torpağa haqqı olanın
Tük kimi bir telə gümanı gəlmiş.

Özüm tel olaydım, açaydım qanad,
Səninlə duraydım üzbəüz indi.
Özümüz görüşə bilmədik, ustad,
Səsimiz görüşdü...

qəlbimiz dindi.

Məndən xəbər aldın: - Neçə yaşın var?
Yaşımı söylədim,
Dedin: - Min alqış!

Dedim: - Nəyə alqış, ustad Şəhriyar?
Dedin ki, cavansan, sən mənə baxmış.
Arzum göyərmədi, keçibdir yaşım
O gözəl günləri sən gör, qardaşım.

Doğrudur, bir deyil bizim yaşımız,
Ancaq yaşa vurma ötən illəri.
Eyni ağrılarla yaşamışız biz.
Ayrılıq dərini o vaxtdan bəri.

Dərdimin yaşıdır mənim öz yaşım,
Biz bir arzudayıq, bir təlaşdayıq.
Sənin göz yaşıdır mənim göz yaşım,
Dərdimiz birdirsə, eyni yaşdayıq.

Bizim bir kimsəyə qərəzimiz yox,
Biz iki qardaşıq, bir anamız var.
Bir böyük torpağın iki oğluyuz,
Orda Şəhriyaram, burda Bəxtiyar.

Biz öz haqqımızı əgər qanmasaq,
Kimdir son mənzili bizə göstərən?
Dediyn günlərə qanadlanmasaq,
Nədən ilham alıb yazardıq, görən?

Zamanın qeribə oyunları var
Dünən dağ dediyin uçulur bu gün.
«Mənəm, mənəm!» deyən imperiyalar
Dünənki quluna qul olur bu gün.

Kim deyə bilərdi odsuz yaş ağac
Tutuşub yanacaq külün içində –
Min il qürur ilə başda gözən tac
Ayağa düşəcək bir gün içində?

Zülm də, zalım da çəkilir dara,
Dünyada hər dərdə öncəm çəkilməmiş.
Vaxt özü döndərir mıxı mismara
Vaxtın yazdığını kim poza bilmiş?

Dərs varmı tarixin dərindən artıq?
Bizi tapdadılar, yenə cücərdik.
Əgər özümüzə inanmasaydıq,
Uçrum dərələrdən necə keçərdik?

İnamdır yaşadan bizi, ey ustad
O bizi yaşatdı, biz də arzunu.
İnam ölməyibse qurtarmır həyat,
Həyatın sonudur inamın sonu.

Yanvar, 1981.

NƏ ONDANSAN, NƏ BUNDAN

*«Sizdənəm, yə'ni azərbaycanlıyam.
Amma ana dilimi bilmirəm. Dilimi öyrənmək üçün mənə dərslik göndərin»
Quzey Azərbaycandan
gələn bir məktubdan.*

Yad dildə məktub yazıb qardaş, öz qardaşına,
Bu məktubu oxuyan nə kül töksün başına?!
Hökmünə bax həsrətini,
Hökmünə bax zillətini!
Bəs anası yox imiş bu zavallı millətin –
Bir əmcəkdən süd əmən əkiz övladlarına
öz dilini öyrədə?
Bir yuvadan uçurub, bu uçuşu seyr edə?

Məktubunu oxudum, yazırsan ki: «Sizdənəm,
Ancaq mən öz dilimi bilmirəm, bilmirəmsə,
Necə deyim mən mənəm?»

Çox gözəl e'tirafdır!
Səhvini anlayanı düz olmazdı danlamaq,
Günahını azaldır, günahını anlamaq!
Bu yaradır,
Bu yerdə yarılanır bu yara.
Nə deyək, nə ad verək
✓Dilini bilməməklə öyünən nadanlara?
Haqlısan...

Bizdən olub,
ey bizliyindən döən,
✓Səni mən bağışlaram, bağışlarmı bəs Vətən?
✓Bilmirsənsə dilini, sən Vətənin üzünə
istəmədən ağ oldun.

Sən özünə bir ögey, özgəyə yamaq oldun.

Bu halınla

sünbəyə

nə toxmaq,

nə də, qardaş,

tüfəngə çaxmaq oldun.

Sən çıxmaq istəsən də özgənin əfsunundan,

✓ Nə ondansan, nə bundan!

✓ Bilsən də yad dilini lap yadın özü kimi,

Səni doğma bildimi?

Bilməyib, bilməyəcək!

Ona «can qurban» desən,

o, haqqını yeyəcək.

Ürək qızdırmayacaq sənə «özgəsən» - deyə,

Sənin özününkü də satılmış biləcəkdir

qardaşını özgəyə.

Yazırsan: «Dəyişmişəm,

Başqa gözlə baxıram indi bütün hər şeyə.

Mənə dərslik göndərin dilimi öyrənməyə».

Dərslik?

✓ Bu nə deməkdir?

Kitablardan nə səmər?

Axı, ana dilini anadan öyrənərlər.

Anan bunu etmədi,

O sənə öyrətmədi

Anasının dilini.

✓ Anan sənə öyrətdi ağasının dilini.

Öz doğma övladına doğma ana dilini

✓ Öyrətməyən analar,

Bəs ana adlanmağa sizin haqqınız mı var?

Dilinizi danırkən,

özünüzü dandınız!

Ancaq bu alçaqlığı siz ucalıq sandınız.

✓ Ey kökündən ayrılıb öz-özündən qaçaqlar,

Əmin olun,

sizi də bir zaman danacaqlar!

Fevral, 1980.

Böyük arzuları xəyal mı saydığ?

Xəyal dünya ilə tarazdı, qardaş.

Arzu qanadında biz uçmasaydıq

Dünyanın özü də olmazdı, qardaş.

Güvənək,

Öyünək bu halımıza

Dünya da borcludur xəyalımıza.

Yanvar, 1980

Bir anın içində dəyişir halım.

Sıxılır ürəyim...

Niyə? – bilmirəm.

Rəngdən rəngə düşür təbim, əhvalım.

Amma niyəsinə deyə bilmirəm.

Qatı zülmət düşür könlümə bir an.

Birdən işıq düşür,

bilmirəm, niyə?

Birdən ürəyimdə qol-qola yatan

Duyğular döyüşür...

bilmirəm, niyə?

Siz deyin, siz deyin, birəm, ya iki?

Yoxsa, duyğum qədər, yüzəm, minəm mən?

Hardan gəldiyimi bilərəmmi ki,

Baş açə biləydim özüm-özümədən?

Fevral, 1980, Ağdaş

BAHAR HƏSRƏTİ

Lə'nət oxuyurdum yağışa, qara

Baharçın darıxıb köks ötürürdüm.

Baxdım budaqlarda tumurcuqlara,

Əyilib dibində bənövşə gördüm.

Cumdum otağıma...

Mən çoxdan bəri

Yazmırdım...

Sinədə laldı duyğular.

Bağlayıb qapını, pəncərələri,

Yazdım: «Xoş gəlmisən, bahar, ay bahar!

Gəl, gəl ürəyimi dilə gətir sən.

Dolsun ürəyimə ilıq nəfəsin,

Şe'rimdə nəğmələş sətir-sətir sən».

Şe'r burda bitdi...

«Bu nədir?» - dedim.

Çalışdım,

Ardını yaza bilmədim.

Könül tərpenmədi,

Könül dinmədi.

Bahar sözlərimdə

nəğmələnmədi.

Birdən qulağıma gəldi bağçadan

Bülbülün cəh-cəhi, bülbülün səsi.

Hələ açılmayan gülün eşqinə

Baharı səsləyir onun nəğməsi.

Bu səsin oduna əriyib axdım

Qapayıb dəftəri bağçaya çıxdım.

Bozumtul havadan gördüm ki, dən-dən

Çılpaq budaqlara ələnir bahar.

Çoxu saç ağartdı bu sevdalarda.
Qaytara bilsəydik rənglə illəri,
Boya tapılmazdı dükan-bazarda.
Altmışda yorğalıq?

Çətindir, çətin!

Kösöyün təzədən alovlanması.
Gülüncdür, sənin tək atdan düşənin
Özünü yenə də atlı sanması.
Sönən bir ağacın tütüsü nəymiş?
Dağdan aşan günün istisi nəymiş?

Hələ sönməsə də eşqin, həvəsin,
«Sonası ovlanan gölsən», qadası!
Gülüncdür, güləşdə yıxılan kəsin
Məğlub olduğuna inanmaması!

Sən indi özünlə yarışmalısən,
Vaxt ilə güləşmə bu qoca sində.
Zamanın hökmüylə barışmalısən,
Bunu istəsən də, istəməsən də...

Fevral, 1980, Ağdaş.

ÖZ DÜNYAM MƏNİM

Cərrahi əməliyyatla gözlərini açmaq
istəyən həkimə Aşıq Veysəl demiş-
dir: «Gözlərim açılsa, mənim öz dün-
yam yıxılıb gedər. Buna razı deyiləm».

Qəzadan, qədərdən hələ uşaqlıq
Gözləri tutuldu aşiq Veysəlin.
Getdi arxasınca, o getdi erkən
Qəlbində yaxdığı odun, məş'əlin.

Zülmətə nur saçdı bir məş'əl tək,
Eşqini göz bildi, nur sandı Veysəl.
Zülmətə göz yumub, öz qəlbindəki
İşıqlı dünyaya qapandı Veysəl.

-Gözünü açarıq – dedi – həkimlər,
O razı olmadı əməliyyata.
Dedi: - korluğumla bir zərrə qədər
Küskün deyiləm ki, mən bu həyata.

Dünya necədirsə, qoy olsun elə.
Amandır, məni də rahat qoyun siz.
Mənim öz qəlbində, öz ürəyimcə
Qurduğum dünyaya toxunmayın siz.
Ən şirin, ən gözəl diləklərimdən
Səltənət qurmuşam öz qəlbində mən.
O, mənim xəyalım, o, mənim rə'yam.
Mənim öz dünyama tapılmaz əvəz.
Bunu bilirəm ki, xəyali dünyam
Sizin dünyanıza əsla bənzəməz.
Dünyam dünyanıza əgər tay olsa,

Solar içimdəki gülüm, gülşənim.
Ondan qorxuram ki, gözüm açılsa,
Dağılıb yox olar öz dünyam mənim.

Dayazı görmürdü kor baxışları,
Dərini görürdü... Onun nə dərdi!
Çərdəkdə ağacı, çiçəkdə barı,
Baxışda ürəyi görə bilirdi.

Zülmətə nur saçdı bir məş'əl tək,
Eşqini göz bildi, nur sandı Veysəl.
Zülmətə göz yumub, öz qəlbindəki
İşıqlı dünyaya qapandı Veysəl.

Min şe'r yatırdı hər nəfəsində,
Bülbül tək ötürdü gül həvəsində.
Çiçəyin ətrində, quşun səsində
Yatan mə'naları tapandı Veysəl.

Odu suda gördü, xeyiri şərdə,
Sevincin sirrini tapdı kədərdə.
Gözlünün yəhərdən aşdığı yerdə
Atını dörd yana çapandı Veysəl.

1980.

ƏL-ƏLƏ, QOL-QOLA

Yenə cökələrin arasındayam
Başımın üstündə tənək talvarı.
Ališır çiçəklər bağçada şam-şam
Ətirle doldurur əsən rüzgarı.

Çiçəklər doydurur kəpənəkləri,
Şəhlə şirələnir hər sarı tel də.
Arxa səpələnir gül ləçəkləri
Damcılar güllənir balaca göldə.

Dağın zirvəsində saçaqlanan gün
Qızıl tellərini səpir çəmənə.
Yenə səhər-səhər görüşmək üçün
Gəndən əl uzadır yarpaqlar mənə.

Torpaqla,
ağacla,
güllə,
böcəklə.
Bir qatar boyunca silsiləyik biz.
Ana təbiətlə, deyirəm, hələ
Yaxşı ki, qol-qola,
Əl-ələyik biz.

İyul, 1980, Şəki.

ÜLKƏR ƏFSANƏSİ

*Atası Ə.Kürçaylının ölüm xəbə-
rini eşidən kimi intihar edən qızı
Ülkərin xatirəsinə.*

Bir anlıq sarsıntı,
Dözmədi ürək.
Qəza birdən gəldi, bir tufan kimi.
Bir ömrü yandırdı,

Bir ani şimşək
Bütöv bir meşəni yandıran kimi.

Hər şeyin dəyəri varsa, bəs hanı?
Müsbət törətdin müsbətindən.
Bu ölüm, de, nəyə deydi?

Atanı
Yaşada bildinmi ölümünlə sən?

Sən yandın bir anda,
Dandın hər şeyi
Bu yaşda dünyadan usanmış kimi.
Yolunda özünü qurban verdiyin
Atan bu ölümə qol çəkərdimi?

Ata ölümünə dözməyib yəqin
Atasız dünyanı sən istəmədin.
Bəlkə haqq verərdik,

əgər atanı
Yaşada bilsəydi ölümün sənini.

Həyatın naminə ölmək bir əzm!
Bu yol müqəddəsdir, bu yol uludur.

Sən həyat naminə ölmədin, qızım,
Sən ölüm naminə öldün, dərd budur!

Dünyada hər şeyə yumub gözünü
Unudub özünü, danıb özünü
Yalnız başqasını düşünən zaman
Qalxır insanlığın fəvqünə insan.
Bax, bu böyüklüyün, bu cür'ətidir
Məni də, ay qızım, belə sarsıdan.

Səni düşünəndə, kökü dananlar,
Ata kölgəsində xumarlananlar,
Durur göz önümdə bircə anlığa.
Yalnız, bax, bu zaman fədakarlığın
Yüksəlir, a qızım, qəhrəmanlığa.

Atan şe'r yazdı vətənə, elə
Vətəni hay verdi onun səsinə.
Sənsə şe'rlə yox, öz ölümünlə
Ucaldın atanın səviyyəsinə.

Bir kam almamışdı hələ dünyadan
Bəs niyə ölümə can atdı Ülkər?
Verib öz ömrünü ataya qurban
Öz qısa ömrünü uzatdı Ülkər.

Fevral, 1980.

TARAS ŞEVÇENKOYA

Dünyaya gələli düşdü zillətə,
Taras öz yurdunda əsir doğuldu.
Elə buna görə mütləqiyyətə,
Zülmə, əsarətə o, qənim oldu.

O, zülüm görəndə ögey anadan
Qaçdı təbiətin ana qoynuna.
Böyük şairlərə nədən, hər zaman
Həyat ögey oldu, təbiət doğma.

Düşündü: kiməsə, bilmirəm, niyə
Həm özüm,
Həm yurdum əsir olmalı?
Axı, kim haqq verdi bu köləliyə?
Qaldı ürəyində onun sualı.

Tökdü vərəqlərə cavabsız qalan
Bütün sualları o, birər-birər.
Dillərdə şüara döndü...
Bir zaman
Qəlbində közərən dərddli sətirlər.

Tarasın sahibi qorxmadı haqdan
Üzdə səcdə qıldı allaha, dinə.
Ancaq o bilmədi, ona qul olan
Hakim kəsiləcək xalqın qəlbinə.

Onun qələminə heyran qaldılar,
Onu sahibindən satın aldılar
İki min beş yüzə bir əşya kimi...

Dedilər: «Azadsan»...

-Bəs Vətənim
Kim azad edəcək, deyin, kim? – deyə
Yazdı...
Yazdıqları döndü nəğməyə.

Yazdı, mən bilirəm, azadlıq nədir,
Mən seçə bilirəm dostdan düşməni.
Xalqım nə qədər ki, əsarətdədir,
Mənə azad deyən, tanımır məni.

Xalqın azadlığı bir qəlbə döndü,
Bir qəlb min sinədə yandı, döyündü.
Gəldi bir şairin səsi min yerdən,
Onu həbs etdilər,
Onu əzdilər,
Böyük olmasaydı rütbəliyərdən,
Onu qəsdən belə «kiçiltməzdilər».

Həbsdə susmadı, yenə – döyüşdü,
Çıxıb əsarətdən zindana düşdü.
Zindan kəsəmmədi yolunu şe'rin,
Bədəni sürgündə, sözü vətəndə.
Sözü «Vətən» olan vətənpərvərin
Sözüylə bərabər özü Vətəndə...
Sənət bir sirrdir, uludan ulu,
Yolunu kəsdikcə gen olar yolu.

Payız sazağında,
dumanda,

çəndə
Qaydadır, zillənər göz dərinliyə.
Fikrin qabağına daş gilləndə
İşləyər həmişə söz dərinliyə.

Şe'ri yaradan da baş açmır ondan,
Qəsdən alçaltdıqca uclar sənət.
Məhdud edildikcə, məhdudluğundan
güc alar sənət.

Dünyaya gələli düşdü zillətə,
Taras öz yurdunda əsir doğuldu.
Elə buna görə mütləqiyyətə,
Zülmə, əsarətə o, qənim oldu.

1984.

YUNUS İMRƏYƏ

-Bir yerdə ölüb, bəs, niyə min yerdə doğuldu?
-Eşqində yanırken yenidən bir də doğuldu.
-Şe'rindəki hikmətli sətirlərdə doğuldu.

-Bir yerdə ölüb, bəs, niyə min yerdə məzarı
-Hər gün qazılır çünki könüllərdə məzarı.
Otlarda, çiçəklərdə və güllərdə məzarı.

-Əfsanəmi, gerçəkmi? Bu insan, necə insan?
-Varlıq səsidir, qopmuş o, türkün qopuzundan.

Oktyabr, 1985.

ABDULLA TUKAYA

Dünyanı işıqlatmaq üçün qəlbini yaxdın,
 Şimşək kimi çaxdın.
 Qəlbin alovundan axan amal işığında
 Sən əsrinə baxdın.
 Çəkdin min ömürlük yükü sən azca ömürdə
 «Xalqım» - deyə xalq ömrünə ulduz kimi
 axdın.

Vaxtında doğuldun...

Niyə getdin belə erkən?

Xalqın böyük övladı bu dünyaya gəlirkən
 Xalqın özü oğluyla bərabər yenə təkrar
 Dünyaya gələrmiş.

Xalqın kif atan fikrini qeyrətli bir övlad
 Fikriylə və eşqiylə, inandım, təzələrmiş.

1985.

Bulud əllərini açıq çöllərə
 Düşəndə çiskinə, borana dağlar.
 Öpür qayaları, öpür daşları
 Bala sevgisiylə o ana dağlar.
 Nə yaman qışqırır sular dərədə,
 Səfərə çıxıbdır arana dağlar.

1986

XALQ DEPUTATLARINA AÇIQ MƏKTUB

Sənə səs verdim ki, yoldaş deputat,
O yüksək kürsüdə səsin gur olsun.
Sənə öz səsimi vermədim ki, mən,
✓ Qulağın kar olsun, gözün kor olsun.

Sənə səs verdik ki, hər qarış yerin
«Əzəli sahibi mənəm», - deyəsən.
Sənin torpağına göz dikənlərin ✓
Dərsini verməkdən çəkinməyəsən.

Sənə səs verdik ki, elin, obanın
İstəyi, arzusu axsın səşindən.
Bar-bar bağırasan: suyun, havanın
Millətin kökünü çürütməsindən.

Dedinmi bunları?
Yox! Bir dinsənə!
Sənə şəklənmişdi qulaqlarımız.
Ağzına su alıb susdun... Bəs sənə
✓ Millətin vəkili necə deyək biz?

Xalqını söydülər, üzünə qəşşər,
Sən susdun...
Vəzifən susmaqmış məgər?
Xalqın şərəfini qorumayan kəs,
✓ Millətin vəkili necə oldu bəs?

Susmağa göndərdim məgər mən səni?
Ora getməmişdin sən əsnəməyə.
Sən ora getmişdin xalqın dərini
✓ Xalqın dili ilə açıq deməyə.

Lal gedib, ləl gəldin... sən kimsən bu gün?
Xalqın vəkiliyə, xalqa yad oldun.
Yoxsa, dinməməyi bacardığınçün
Bu xalqın adından deputat oldun?

Biz öz haqqımızı bilmədik yenə,
Heç demə, millətin vəkiliyinə
Aşkarlıq dövründə lal-kar gərəkmiş.
Bizə aşkarlığı inkar gərəkmiş.

İyul, 1989.

QANMAQ İSTƏMƏZ

- Başa keçən başı boş millətə qan qusdurur,
 - Aşkarlıqdan dəm vurur, danışanı susdurur.
- Köhnələri uçurub, sözdən imarət qurur,
O, millətin dərini bir an qanmaq istəməz.

Bir təməlsiz mehraba ömrü boyu baş qoyan,
Eşitdiyi hər təzə fikrə, sözə quş qoyan,
Qırx il bundan əzəlki şüarlarla yaşayan
Köhnə yolu, vərdisi bu gün danmaq istəməz.

- Cəhaləti çox olur savadlı cahillərin,
- Onlar xəbərsizdilər tələbindən illərin.
Cəhalət girdabında yuxuları çox dərin,
Cəhalət yuxusundan heç oyanmaq istəməz.

Vəzifə paltarını geyən kimi əyninə,
Millet üz üstə düşsün, gəlməz onun əyninə.
Vətən, millət qayğısı batmaz onun beyninə,
Rütbə siyahısından qaralanmaq istəməz.

Ağasının yanında hörmət qazanmaq üçün
Millətinin başında qoz sındırır o, bu gün.
Arxasını kənarda tapan bu bic tünbətün
Millətin kölgəsinə daldalanmaq istəməz.

Abrımızı qoruyub biz günahkar olmuşuq,
Gözləri kor, dili lal, qulağı kar olmuşuq.
Bir zamanlar axı biz, ər oğlu ər olmuşuq.
Yaddaş öz dünənini niyə anmaq istəməz?

Dərdinin şiddətindən oyum-oyum oyulan,
Hər işdə haqlı ikən, hər işdə haqsız olan,

Yurdundan, yuvasından ilim-ilim qovulan
Qardaşının dərdinə qardaş yanmaq istəməz.
Beş addım irəlini görmürük, dumandayıq,
Dənizdəyik, bilmirik, hara gedir bu qayıq.
Həmişə gumandayıq, elə bir zamandayıq,
Qanan görmək istəməz, görən qanmaq istəməz.

İyul, 1989.

BABA-NƏVƏ

Niyə nəvəsini çox sevir baba?
Oğul istəyirəm bu sualıma
Düz cavab tapa...

Arxaya baxanda nəvələrimi
Atam, anam sanır,
deyirəm nə qəm!
İrəli baxanda – sonsuzluq kimi
Nəvəmi özümə əvəz bilirəm.

Bu sonu puç dünya çünki hər zaman
Gözünü irəli dikənlərindir.
Bizi əvəz edən övladımızdan
Övladın əvəzi daha şirindir.

Babadan nəvəyə nəsil – bir axın!
Zəncirdə son həlqə odur, ilkə mən.
Nəvələr babaya övladdan yaxın –
İlkə son birləşir zənciri əysən.

1988.

MƏN BELƏ DÜNYAYA NƏ DEYİM İNDİ

Gözümün önündə haqqı döyürlər,
Qışqırır, səsinə bir səs verən yox.
Zorun arxasında elə gizlənib,
Onu nə eşidən, nə də görəni yox.

Gözümün önündə haqqı danırlar,
Qışqırır, sözüne bir inanan yox.
Haqsız şivən çəkir, tez inanırlar,
Haqlının haqqını niyə qanan yox?

Gözümün önündə haqqı yeyirlər,
Haqqı yüzlüklərlə şillələyirlər.
Fəryad qoparıram, aman, qoymayın,
Haqqı öldürürlər, ona qıymayın!

Məni dinləyirlər... amma duyan yox,
Haqqın hüququnu bir qoruyan yox.
Əlimdən nə gəlir yanmaqdan özgə –
Haqqın haqlığını qanmaqdan özgə.

Ürəksiz, cəndərdi məni dinləyir,
Cibi ürəyindən yüzqat ağırırlar.
Tapdanan onların haqqımı? Xeyr?
Onda fəryadımın nə mənası var?!

Nahaq haqq olanda haqq da haqq deyil,
Mənim fəryadımdan, axı, nə fayda?
Haqqın tapdanması, vallah, elə bil
Adıçə qaydadır, adıçə qayda.

Haqqın haqqı yoxdur «Mən haqqam» - desin,
Doğrunun üstünə zor kəkələndi.
Əyrinin önündə doğru titrəsin?
Mən belə dünyaya nə deyim indi?

Yanvar, 1989.

DİN

Ə. İmamverdi müəllimə.

Ləpələndikcə könül,
Açılır, çin-çin olur.
Dibə endikcə könül
Tutulur, bədbin olur.

Daşa dəydikcə oxum
Gümanım min-min olur.
Şükür olsun ki, yuxum
Yenə hərdən çin olur.

Zülm artdıqca neçin
Şərə meydan gen olur?
Bizi daim yaşadan
Od özü xain olur.
Yolu allahdan uman
Kim deyir miskin olur?

Həyat – onsuz da qəliz...
Əl açırkən göyə biz
Soyuyur nifrətimiz
Odumuz təskin olur.

Yola düşmüşsə düyün,
Acı talelə bu gün
Ola bilmir barışıq,
İşimiz qat-qarışıq.
Bizə zülmətdə işıq
Yenə, vallah, din olur.

Oktyabr, 1981.

ƏBƏDİYYƏT

*Tapmışam,
Səsmiş əsl əbədiyyət.
Qabil*

Səslər əbədimi?
Bu, bir bilməcə!
Səcdəyə qalxsaq da müqəddəsləri
Yer özü əbədi deyil,
bəs necə
Əbədiyyət olur yerin səsləri?

Axtarış özü də başqa bir giley,
Təsəllin – ölümle son barışıdır.
Dünyada əbədi olan təkə şey –
Sənin əbədiyyət axtarışıdır.

Fevral, 1989.

* * *

Öz dərдин özünə böyük göründü,
 Dərdinin əlacı dərдинə döndü.
 Bir toyda, bir yasda sən yana-yana
 Danışıb dərđini yaydın hər yana.
 Özgənin dərđinə daim tūpürdün,
 Dünyada sən ancaq özünü gördün.
 Əgər adamsansa...
 Boğub içindəki «mən», «mən» səsini,
 Özünlə bərabər gör özğesini.

İyul, 1989.

* * *

Tələsə-tələsə yol gedirik biz,
 Bir ömür yolunu başa vurmağa.
 Bu yollar nizamsız, qanun-qaydasız
 Burulur gah sola, dönür gah sağa.

Keçilən cığırılar dərə-təpəydi,
 Qarşı da elədir, elə sərəsər.
 Özünə bənzətdi, bizi də əydi,
 Hər gün keçdiyimiz yollar, döngələr.

Nəyisə arayar, nəyisə izlər,
 Əyri cığırlardan keçənlər hələ.
 Bu əyri döngələr, bu əyri izlər
 Dedik, çıxmalıdır axır düz yola.

Düz yola çıxmıdıq, qarşı – dağ-dərə,
 Yollar əydi bizi, biz də əyildik.
 O qədər öyrəşdik əyintilərə,
 Bu əyri yolları biz qayda bildik.

Hələ çıxmasa da yollar düz yola,
 Düzü heç olmasa əyridən seçək.
 Qorxum ondadır ki, yollar düzələ,
 Biz yenə düz yolu əyilib keçək.

Qorxuram düşməyək vərđişimizdən,
 Ayrıla bilməyək biz, yenə bizdən.

İyul 1989.

* * *

Bermud üçbucağı, yaxud qar adam,
Mö'cüzə sayılır bu gün, mö'cüzə.
Sabahsa tapılar elə bir adam,
Onların sirrini faş edər bizə.

Elə mö'cüzələr var ki, ürəkdə,
Sirri hələm-hələm açıla bilməz.
Ürəyin tərkinə varmaz fələk də,
Sirrinə göy sirri tay ola bilməz.

Fitrətin zahiri aldadır səni,
Min hiylə yatırmış haqq-salamda.
Qırx ildə tanıya bilmədiyini
Bə'zən tanıyırsan bircə məqamda.

Əslini bilmirik, vallah, heç nəyin,
Neçə il «can» deyib, «can» eşitdiyin
Sənə düşmən olur bir an içində.
Min insan yaşayır insan içində.
Heç kəsin cövhəri görünmür gözə,
Deyərdim, bax budur əsl mö'cüzə.

Məzluma zülmədən həzz alır insan,
Görünməz astdan üz alır insan.
Beləsi bir üzde on üz gəzdirir,
Qapıdan qovursan, bacadan girir.
Axı, necə sığır on üz, bir üzə?
Bax budur, bax budur əsl mö'cüzə!

Səndən yuxarıya şikayət yazan
Səninlə oturur hər gün üz-üzə.

Göylərdə mö'cüzə axtaran oğlan,
Yerdədir, yerdədir əsl mö'cüzə.
Heç kəsin cövhəri görünmür gözə,
O, məqam gözləyir, o, yalnız məqam.
Heç demə, deyilmiş əsl mö'cüzə,
Nə Bermud bucağı, nə də qar adam.

Qəlbin astarıdır, qəlbin öz üzü,
Adicə bir təkən ona bəs imiş.
Bu gün insan üçün insanın özü
Dünyanın ən böyük mö'cüzəsiymiş.

Avqust, 1989.

NOVRUZ BAYRAMI

Hamarlanıb açılır qırıxığı torpağın
 Cücərdikcə göy otlar.
 Cücərən torpaq kimi puçurlanır umudlar.
 Duyğular da ürəkdə açır dən-dən baharda.
 Ömrü, günü, hər şeyi başlamaq istəyirik
 Biz təzədən baharda.
 Havalanır ürəklər təzə istəklər üçün,
 Göylər dönür güzgüyə sıgallanan yer üçün.
 Bahar bahar gətirir köntüllərə, gözlərə
 Ömrün bahar çağında.
 Gəlir həyat nəgməsi quşların dodağında.

Qapının ağzındadır, gəlir novruz bayramı.
 Yələnqolar qalansın son çərşənbə axşamı.
 Sonsuz gəlinlərimiz od üstündən tullana,
 Müqəddəs odumuzda bəla yana, dərd yana.
 Deyələr bir ağızdan:
 «Hər dərdimiz, bələmiz buğum-buğum tökülsün,
 Ağırlığımız, uğurluğumuz tökülsün».
 Dünyamıza göz açan təzə-təzə balalar,
 Bu Vətənin, bu yurdun hər qarış torpağını
 Bizdən təhvil alalar.
 Xəkəndazda, nimçədə biz üzərlik yandıraq,
 Təzə doğulmuşların başına dolandıraq.
 «Üzərliksən, havasan,
 Min bir dərde dəvasan».
 Gəlir ilaxır günü,
 Kosa geyir əyninə üzü tərsə çevrilən
 Köhnə-kürüş kürkünü.
 Boynunda zər-zıncırov
 Oxuyur mahnısını, gəzib kəndi evbəev:

«Kosam bir oyun eylər,
 Quzunu qoyun eylər.
 Yığar bayram xonçası,
 Hər yerdə düyün eylər».
 Kosa boş torbasını silkələr, hey silkələr,
 Hər qapıdan pay dilər.
 Kimkəyə toplaşanlar baxmaz onun üzünə,
 Kosa pay istər yenə.
 Keçini haylar biri,
 Tökülər hər tərəfdən keçinin torbasına
 Bayram hədiyyələr.
 Kosa bunu görüncə, «onu mənə ver» - deyər
 Hücum çəkir keçiyə.
 Alır ondan torbanı, alıb yeyir doyunca,
 Öz köhnə mahnısını o, oxuya-oxuya...
 Sonra gedir yuxuya.
 Keçi gəlir, yavaşca o, bəlləyir dörd yanı.
 Kimsəni görməyincə,
 Buynuzlayıb öldürür yuxudaca kosanı.
 El sevinir bu hala,

Keçini alqışlayır.
 Kosanın ölümüylə qış bitir, yaz başlayır. ✓
 Hələ günəş doğmamış gün kimi sıgallanaq,
 Çəsmə üstə yollanaq.
 Unudaq ötən ilin sitəmini, dağını,
 Dolduraq şəfa sudan çərşənbə bardağını,
 Həyətlərə çiləyək.
 Yeni ili gətirən günəşin yollarına ✓
 Biz uğurlar diləyək.

Mart, 1989.

YALNIZ SUSUN

*Gürcüstandakı daşqında 28 nə-
fəri ölümdən xilas etmiş Rahib
Məmmədovun xatirəsinə.*

Bu dünyada qovan da var,
Qaçan da var.
Min-minləri, milyonları
Alaq kimi biçən də var.
Başqasının ömrü üçün
Öz ömründən keçən də var.
Yaranışdan –
O da insan,
Bu da insan.
Aradakı dağlar boyda
fərqi də bax.
Bu fərqi, bu başqalığın
Öz adını, ünvanını
biz nə qoyaq?

Əgər cəllad insandırısa,
İyirmi səkkiz köməksizə əl uzadan –
Dada çatan,
Öz ömrünü qurban verən Rahib nədir?
Öz balaca xeyri üçün
Başqasını tapdayanlar arasında
Rahib adi divanədir.
Başqasının nəzərində
Bu, bəlkə də əfsanədir?
Yox, yox! Bu da həqiqətdir.
İnsanları bir-birindən
Ayırmamaq –

cəhalətdir,
qəbahətdir!

Qəhrəmanın anasını, atasını
Danışdıran müxbirə bax!
Sorgu – sual varaq-varaq.
Uşaqılıqda oynadığı oyunlardan,
Danışdığı sözlərindən
Siz Rahibi tanımaqmi istədiniz
Lap dərindən?
-Gözü necə?
-Qası necə?
-Yaşı necə?
İnsan heç vaxt tanınmayıb
Nə qasından, nə gözündən,
Nə yaşından, nə sözündən.
Doğru sözün qüdrətini mən danmıram.
Söz yalanın bəzəyinə çevriləndə
Heç sözün də qüdrətinə inanmıram.

Ata, ana baxır sağa,
Baxır sola.
Mən bilmirəm ata, ana nə deyəcək
O igidin
Göstərdiyi şücaətdən üstün ola?
Hörmətiniz varsa əgər o igidə,
Nə atadan, nə anadan
Heç nə, heç nə soruşmayın.
Yalnız susun!
Bu sükutu
O əbədi xatirəyə hörmət sayın!
Bir sorğunuz varsa əgər,
Bu torpaqdan xəbər alın.
Bu torpaqda Rahib kimi öz ömrünü

Başqasına verənləri yada salın.

O, tək deyil, yox, tək deyil.

Bu torpaqda əlacsıza

əl uzadan bir dəyanət,

Düşməninə sərtlik yatır.

Bu torpağın cövhərində

Səxavətlə mərdlik yatır.

Bu sükutun danışdığı

Hikmətlərə pəl qatmayın

səslə-küylə

Varlığının cövhərini

Rahib özü yaxşı demiş

ölümüylə

Bu sükutda siz düşünün

Onun iki əli varkən,

İyirmi səkkiz əli bəs o, hardan aldı?

Öz ömrünü iyirmi səkkiz ömrə verib?

O, ölümə neçə dəfə zəfər çaldı?

Fevral, 1987.

ÜMİD, YAŞA!

Ümid, ümid,

Sən varsansa, mən də varam.

Sən yoxsansa,

Bu dünyanın cəbri ilə barışmaram.

Allah bizə verdiyi

Bir-bir alır bu dünyada.

Bel bükülür,

Diş tökülür,

Can sökülür

bu dünyada,

Ən sonuncu ümid ölür bu dünyada.

Yaxşı nədir? Yaman nədir?

Yaxşı-yaman bir-birilə üz-üzədir.

Yarışları,

Vuruşları

mö'cüzədir.

Yamanların hər diləyi, hər amalı—

Dünya malı, dünya malı!

Gecə-gündüz hey andığı,

Şərəfinin hesabına qazandığı —

Dünya malı!

O da qalır bu dünyada.

Yaxşılardan ududuğu —

Yenə həmin dünya malı,

O da qalır bu dünyada.

Nə yaxşının, nə yamanın

O dünyaya aparmağa heç nəyi yox,

əbədiyyət ümidi var.

Bu ümidlə yaşar, yaşar.

Allah bizə verdiyini
 Bizdən alır bu dünyada.
 Ən sonuncu ümid ölür bu dünyada.
 Ümid yaşa, ümid yaşa!
 Sənsiz deyil, səninlə bir
 Ömrümüzü vuraq başa!

İyul, 1989.

SİNƏ DAŞI

Bu dünyanın o dünyaya və'dəsiyəm,
 Mən varlığın yoxluqdakı var səsiyəm.
 O dünyadan bu dünyaya gələr oldum,
 Bu dünyadan o dünyaya gedəsiyəm.

Bu dünyada çox yanıbmışam,
 Güman edin, yana-yana dayanmışam
 Başdaşım ilə mən yanaşı.
 Siz qoymayın qəbrim üstə sinə daşı.
 Mən diriyəm məzarda da,
 Çünki ölməz imanım var.
 O dünyadan bu dünyaya dönməyimə
 Mənim dəli gümanım var.
 Yox! Qoymayın qəbrim üstə sinə daşı!

Oktyabr, 1989.

GƏLƏCƏK VAR

Salam, sən ey gələcək,
 Ey ümidim, xəyalım.
 Səndən arzularıma
 Işıq alım, nur alım.
 Ümid deyim mən sənə,
 Arzu deyim mən sənə.
 Vaxt sabahı bu günə,
 Bu günü də dünənə
 Döndərib dolansa da,
 Sən həmişə öndəsən.
 Qaranlıqdan işığa
 yol açan insanların
 Dilində, könlündəsən.
 Məni daim uçuran
 qanadlarımsan mənəm,
 Heç zaman tükənməyən
 sonsuz varımsan mənəm.
 Sən ölüm tanımırsan,
 Sən həmişə dirisən.
 Qolları bağlıların,
 Dilləri bağlıların
 Təkcə ümid yerisən.
 Sən varsansa, heç zaman
 Bu dünyaya zaval yox.
 Sən yoxsansa, ümid yox,
 Əqidə yox,
 xəyal yox.
 Qərinələr, əsrlər
 Hey dolanıb dönsə də,
 Min qapı bağlansa da,
 Min-min ocaq sönsə də,
 Qarşıda gələcək var,
 Hər müşkülü o açar.

1989.

ÇÖLDƏN İŞIQ DÜŞMÜR

Büdrədim, yığıldım mən neçə kərə,
 Bu yoxuş yollarda neçə yaram var.
 Könlümdə dünənə yüz-yüz pəncərə,
 Sabaha açılan bir pəncərəm var.

Nə qədər boylandım o pəncərədən,
 Bir işıq görmədim...
 Özümə daldım.
 Ümidi vurunca inam daşına,
 Alışan arzumdan qığılcım aldım.

Çöldən işıq düşmür,
 Düşməsin, nə qəm!
 Çölə işıq düşür o pəncərədən.
 Ümid güllərini göyərdəcəyəm,
 Könlümdən sızılan o işıqla mən.

1988.

TƏSADÜF SAXLAYAR

Deyirsən, itirib gücünü şallaq,
Eşşəyə bənzəyir indiki atlar.
Hər şey dönüb olub tərsəmayallaq,
Şəhərə köçübdür ağcaqanadlar.

Mən sənə deyirəm – getmə dərinə,
Dəyişib dünyanın məhvəri çoxdan.
Yaxşı – pis qarışıb biri-birinə,
İndi göz umuruq kor yapalaqdan.

İndi qardaş olub dovşana tazi,
Kəsəyən yenə də kəshəkəsində.
İndi Koroğlunun dəli Eyvazı,
Yaman ağillanıb ət növbəsində.

Yaltaqlıq, satqınlıq sayılır hünər,
Düzlüyə dolanmır fələyin çarxı.
İndiki iblislər, indiki divlər
Enişdən yoxuşa axıdır arxı.

Div də gileylidir öz əməlindən,
Baxırsan, naləsi dirənib göyə.
İndi Məlik Məmməd divin əlindən
İmzasız məktublar yazır tülküyə.

Vüqarı, mərdliyi möhkəm olmağı
İndi öyrənirik biz göbələkdən.
Şəhərdə tapırıq indi biz yağı,
Müasir geyimi kənddən-kəsəkdən.

Əyrilər doğrunu saldı tələyə,
Zülm, ədaləti taxdan salandan.

«Mən niyə həqiqət yarandım?» - deyə
Həqiqət utanır indi yalandan.
Qəmbər kövrək olub, daşlaşıb şüşə,
O gözəl vərdişlər unudulubdur.
Xaşıl «divan tutub» sındıran dişə,
İndi qoz sındırmaq dərman olubdur.

Rütbələr o qədər qat-qarışıq ki,
Oxumaq öyrədir qarğa bülbülə.
Şələ də o qədər ağırlaşmış ki,
Şələnin altında öyilir lələ.

Danışma dünyanın dərindən mənə,
Hamı həftə sayır, hamı gün sayır.
Gör, məmə yeyəndən, pəpə yeyənə
Hamı artist olub necə oynayır.

Cida çıxmayıbdır hələ çuvaldan,
Təsadüf saxlayar bizi zavalndan.

Fevral, 1987.

İŞ – VAXT ÖLÇÜSÜ

An, dəqiqə, saat, gün – fikirlərdə şərtlənir,
Məgər şərti deyilmi yaxınlıqla uzaqlıq?
De, harda bir-birindən ayrılıb sərhədlənir
Qocalıqla cavanlıq, cavanlıqla uşaqlıq?

Daracıq köksümüzdə gah boşalan, gah dolan,
Yoxluğunda var olan
Nəfəsi göstər mənə.
Dodaqlarda inləyən o səsi göstər mənə,
Könülləri titrədən naləni göstər mənə,
Fəqanı göstər mənə,
Yazdan yaya adlayan o anı göstər mənə.
Mümkün deyil! İşimi
Axıb keçən zamana ancaq sübut gətirdim,
Vaxt ərzində gördüyüm işə «vaxt» adı verdim.

An axır, an dəyişir, o nə ilkdi, nə sondu.
Filosof paltarını vaxt elə ki, soyundu,
İş paltarı geyinir.
Özünü dərk edəli insan elə deyindir:
«Vaxt çatışmır, çatışmır».
Axı, kimə gərəkdir vaxtdan bu umu – küsü?
Vaxt ərzində görülən işdir vaxtın ölçüsü!

Mart, 1987.

MƏNİM ÇIRAĞIM

«Xalq» qəzetinin «Çıraq» güşəsinə

Yan çırağım, yan köküm, qoy işığın gur olsun.
Bizə töhfən nur olsun.
İşığının altında şən məclislər qurulsun.
Yan, işığın mübarək.
Balalar çiçək-çiçək
Dövrəndə dövrə vursun,
Ağsaqqallar otursun.
Nağıl desin nəpələr –
Rəvayətli, nağıllı, bayatılı sinələr.

Əcdaddan miras qalan bayramları, yasları,
Müqəddəs təmasları
Bir zaman göstərişlə əlimizdən aldılar,
Bizim düşüncəmizi çərçivəyə saldılar.
Neçə sifət asıldı gördüyümüz bir üzdən,
Ayrıldıq özümüzdən.
Elin öz bayramına min cür damğa vurdular,
Bizimçün təzə yaslar, bayramlar uydurdular.
Doğma bayramlarımız daxmalara çəkilib
Gizlində bayram oldu.
Küçələrdən qovuldu.
Ögey bayramlarımız – küçələrdə təntənə,
Evlərdə dinməz oldu,
Kimsə sevinməz oldu.
Yan çırağım, yan köküm,
Bizə töhfən nur olsun.
İşığının altında gur çeşmələr qurulsun.
Sevindir hamımızı,
Qaytar Novruz adlanan bahar bayramımızı.

Tut arağı evimizə gələli
 Tut bəhməzi, tut irçalı süfrəmizdən qovuldu.
 Təzə xislət qazandıq,
 Köhnə xislət yad ovçuya ov oldu.
 Qaytar, a gur çırağım, köhnə xislətimizi,
 Qaytar bizə sən bizi.

Bir parçacıq çörəkçün taleylə gülüşən,
 Doğma ata yurdundan bir gün didərgin düşən,
 Öz ruhundan gen düşən
 Vətən oğullarını
 Çağır gur işığının doğma hənirtisinə,
 Bəlkə onlar uzaqdan boş qalan yurdlarının
 Havasına isinə.

Qaytar, a gur çırağım,
 Köhnə xislətimizi,
 Qaytar bizə sən bizi.
 Başımızdan aşağı töksələr də arıtmaz,
 Təmizləməz su bizi,
 İşığınla yu bizi,
 Hər yerdə izlə bizi,
 Arıt, təmizlə bizi.

Yan, yaddaşı oyandır?
 Bizi öz rəngimizə, huyumuza boyandır.
 Gələcəklə keçmişin arasında sən bağ ol,
 Gecə-gündüz oyaq ol!
 Hərdən bu günümüzə qonaq gətir, amandır,
 Ulu keçmişimizi.
 Çırağım, ruhumuzun ilkinə qaytar bizi.

Fevral, 1989.

YASƏMƏN ÜÇÜN

*Həbib dayı, haçanacan qəlbimiz
 İntizarda əriyəcək bu sayaq?
 Tez-tez gəl ki, bir zamandan sonra biz
 Bir – birini görə bilsək, tanıyaq.*

*11 yaşlı təbrizli qız Yasəmənin qürbətə
 yaşayan dayısı Həbibə məktubundan.*

Balaca Yasəmə, qorxuna qurban!
 Qorxursan dayının yadlaşmasından.
 Nə gözəl duyğudur! Dərd olub sənə
 Dayının yurdundan ayrı düşməsi.
 İncidir könlünü, ana vətənə
 Bir Vətən oğlunun özgüləşməsi.
 O necə?
 Görəsən qorxurmu bundan?
 Yoxsa, öz xalqına baxır yad kimi?
 Haqlı tapşırığın ana yurdundan
 Didərgin düşəni silkələdimi?
 Əsrin hökmünə bax! Bir millət nədən
 Ayrı düşməlidir öz vətənindən?
 Nəçin öz yurdundan qaçaq olmalı,
 Yurdun övladları?
 Nə deyək buna?
 Nəçin illər boyu həsrət qalmalı
 Qardaş – qardaşına, ana – oğluna?

Bu haqsız hökmdə kimdir günahkar?
 Vətənmi? Millətmi? Yoxsa, oğullar?
 Vətən ola bilməz hər qara torpaq.
 Millət qərrib olar özgə diyarda.

Millət öz yurdunda millətdir ancaq,
 Millət zillət çəkər yurddan kənarda.
 Əridər qəribi qürbət qar kimi,
 Ondan nə ad qalar, nə nişan, nə iz.
 Torpaqdan ayrılan ağaclar kimi
 Millət də quruyar köksüz, vətənsiz.

Ağla, bu zillətə ağla, ey Vətən,
 Ömrünü qürbətdə çürüdüb itən
 Bu Həbib dayılar nə vaxt ayılar?
 Vaxt keçər, bir zaman tanınmaz olar
 O, həm millət üçün, həm Vətən üçün,
 Həm də dayı gözən Yasəmən üçün.

İyul, 1989.

GƏLİRSİZ ZƏHMƏT

Zəhmətsiz gəlirlər yox olsun dedik,
 Gəlir çox, zəhmətdən amma nişan yox.
 Zəhmətsiz gəliri hər gün pislədik,
 Gəlirsiz zəhmətdən heç danışan yox.

Bir ayı sərəsər çalışdı fəhlə,
 Maaş əvəzinə dərd-qəm verdilər.
 Dedilər: - Fabriyə üstəlik hələ
 Son borclu qalmısan bu ay, bu qədər.

Fəhlə gülüb dedi: - Tutaq ki, qəsdən
 İşə gəlməmişəm, bu ay başa-baş.
 Bəs onda fabrikdən nə aldım ki, mən,
 Üstəlik borclu da qaldım, a qardaş?

Cavab vermədilər, güldülər ancaq.
 Yüz haqdan güclüymüş, demə, bir nahaq!

Zəhmətsiz gəlirlər yox olsun dedik,
 Gəlir çox, zəhmətdən amma nişan yox.
 Zəhmətsiz gəliri hey lə'nətlədik,
 Gəlirsiz zəhmətdən heç danışan yox!

İyul, 1989.

* * *

Dedin ki, dünyanın dərini çəkmək
Mənəmi qalıbdır, nəyimə gerek?!
Bu dünya tərsinə dönsə də, vallah,
Sənin nə vecinə! Ay bərəkallah!

İnsanın özündən fikri böyükdü,
Eləysə... fikirlə yorma beynini.
Düşüncə dediyin çox ağır yüküdü,
O yükün altına vermə çiyini.

Düşünmək nəyinə gərəkdir oğlan,
Beləcə hırılda, dönüm gözüne!
Bir azca düşünüb qaşını çatsan,
Gündüzün görünər qaranlıq sənə.

Elə hırılda ki, bu qədər yalan
Dönüb gözlərinə gerçək görünsün.
Elə hırılda ki, qarşına çıxan
Çalalar, çuxurlar güzgüyə dönsün.

Sən əsrin meyvəsi, günün oğlusan,
Düşünmə, düşünmək nəyinə gerek?
Düşünsən, dərini görərsən, dayan,
Yaman xatalıdır dərini görmək.

İyun-iyul, 1989.

HUN SƏSLƏRİ

Yuxu qaçır gözlərimdən... Alır mənə
Qulağımda pıçıl-daşan dan səsləri.
Sükutdakı savaşa bax... Çox sirlidir
Səhərin ilk, gecənin son səsləri.

Bu savaştan qan çilənir dan yerinə,
İşıq – zülmət! Dış qıcadır bir – birinə.
Qalib gəlir gecənin də kədərinə
Al səhərin həyat dolu şən səsləri.

Məqama bax! Biri gəlir, biri gedir.
Bu sərhəddə vaxt özü də heyrətlidir.
Ah, necə də sehirlidir, heybətlidir,
Xoruzların yaxın-uzaq ban səsləri.

Gələn-gedən! Hər biri öz təlaşında.
Gedənin də izi qalır yurd daşında.
Şərlə xeyrin bu əbədi savaşında
Qımıldanır üreyimdə Hun səsləri.

İyul, 1989, Şəki.

MƏNİMKİ GƏTİRMİR

Əlini dizinə vurub inlədin,
«Mənimki heç zaman gətirmir» - dedin.
Düşündün həmişə: «O yüksəkliyə
Neçin filankəs tək layiq olmadın».
Amma ömrün boyu bir yol sən nəyə
Layiq olduğunu heç anlamadın.

Sən çox böyük görüb öz qüdrətini
Həmişə, hər yerdə hamıdan umdun.
Amma başqasının fərasətini,
Görə bilməməkçin gözünü yumdun.

Zənn etdin, taleyin gur bulağından,
İşlərin su kimi gərək axaydı.
Bilmədin, sən belə düşünən zaman
O, öz taleyilə əlbəyaxaydı.

Demə, taleyimlə şahmat oynadım,
İstədiyi yerə o, atdı məni.
De ki, iradəmi xəyala satdım,
Xəyalım şah oldu, aldatdı məni.

«Onunku gətirir» - deyə hey ona
Baxıb sən həsədlə haqqı da dandın.
O qədər dedin ki,

öz yalanına
Axırda özün də dönüb inandın.

Onunku gətirir!

Aldığı qədər.
Bilmədin, ömründən bəs o, nə verdi.
Ona o taleyi gətirmədilər,
O, öz zəhmətilə özü gətirdi.

Mart, 1987.

* * *

Çox dözdüm «dostların» xəyanətinə,
Amma gözləməirdim mən bu zərbəni.
Xalqın mənə olan məhəbbətinə
Qısqandılar məni,
Dandılar məni.

Bu da qismətimmiş taledən yəqin.
Nə etmək?

Buna da dözərim yenə,
Xalqın məhəbbəti,
rəqiblərimin
Döndü nifrətinə, xəyanətinə.

Mən hardan biləydim, unudularmış
Bir anda qırx illik zəhmət, ey Vətən
Beşinin nifrəti güclü olarmış,
Beş-altı milyonun məhəbbətindən.

Anlaya bilmirəm, adamlar neçin,
Özünü dəfn edir öz əməlində.
Xalqı tanrısına çevirənlərin
Taleyi oynayır biclər əlində.

Ey mənim rəqibim, məni nə bildin?
Elə zənn etmə ki, zəfər sənindi.
Sən kağız üstündə adımlı sildin,
Xalqın ürəyindən sil görüm məni!

İyul, 1989.

AĞLIMIZLA

Dünya bina olandan gecə-gündüz çalışdıq,
Aşılmayan dağları aşdıq biz aqlımızla.
Hər əzaba qatlaşıb, hər zillətə alışdıq,
Göyün yeddi qatına uçduq öz aqlımızla.

Yazıya pozu varmış... Vaxt yazanı pozandı
Qaldı köhnə ölçüsü, amma ömrü uzandı.
Alıb vaxtın rəngini təzə mə'na qazandı,
Köhnə avaz, köhnə səs, köhnə söz, aqlımızla.

Böyük-böyük danışdıq, əslində xırdalandıq,
Cismən göyə ucalıb qəlbən yaman talandıq.
Bulandıqca durulduq, durulduqca bulandıq,
İndi biz dayanmışıq üzbəüz, aqlımızla.

Dedik, daha bu dünya idraka məchul deyil,
Bilmədik, sırlar var, biz girəsi kol deyil.
Düşümüzə çox döyüb dedik, daha qul deyil,
Təbiətə hakimik, hüdudsuz aqlımızla.

Kamal artır günbəgün, duyğularsa dərbədər,
İnsan ağıllanınca addımbaşı səhv edər.
Əqrəb öz zəhərilə öz-özünü məhv edər,
Özümüzə qənimik indi öz aqlımızla.

20 fevral, 1989.

* * *

Qağanoviç sədaqətlə
qulluq etdi rəhbərə,
Hər sözünə «bəli» dedi yüz kərə.
Arvadını tutdular.
Arxasınca
Molotovun arvadını tutdular.
Kalininin arvadını tutdular.
Ərlər susdu, dinmədi,
Bu zilləti uddular.

Rusiyanın tarixini
Yada saldım bu dəmdə,
Dekabristlər gəldi, durdu gözümdə.
Onlar da tutuldular,
Haqsız məhkum oldular.
Qadınları birbəbir
Ərlərinin arxasınca getdilər.
O dövrəni bu dövrənlə
tutuşdurdum, bilmədim,
Kişi kimdir, qadın kim?

İyul, 1989.

HAQQA HAQSIZ DEDİLƏR

Yasir dedi: - Bilirəm
Torpağımda əylənən
Zorakı mənəmliyi
Ağasından öyrənən
Düşmənimin qəsdini,
Qaytarın Fələstini!
Haqqını çeynədilər,
Ona haqsız dedilər.

Yasir dedi: - Bir ölkə
Öz haqqına güvənər,
Qüvvətinə güvənməz.
Dedilər: - Gücsüz susar,
Döyülər,
Amma dinməz.

Yasir dedi: - Millətim
Yurdundan qaçaq oldu,
Yadlara yamaq oldu,
Bundan dünya halıdır.
Dedilər: - Bu əsrdə
Uduzdunuz...

Neyləyək
Belə də olmalıdır!

Yasir dedi: - Bu nədir –
Yersiz gəldi, yerli qaç?
Dedilər: - Sədəqəyəçün
Təl-Əvivə sən əl aç.
Dedi: - Bəs haqq?

Dedilər:
-Güclü haqsız olmamış –
Bu hikmətdən halısan,
Haqqını yeyənlərə
Minnətdar olmalısan.

Yasir dedi: - Görürəm
Mən dağların dalını,
Kağızlara bükməyin
Bir xalqın amalını.
Dedilər: - Unut bala,
Unut xam xəyalını.
Sən niyə düşünürsən?
Ağ evdə düşünən var
Millətinin halını.

Okeanın o tayı
Bir elin öz dərđini
Eldən yaxşı bilirmiş.
Qulaq suyun dadını
Dildən yaxşı bilirmiş.
Demə, bel ağrısını
Kəmərlə qoparıb
Beldən yaxşı bilirmiş.

Mart, 1980.

ARZUMLA GÖRÜŞ YERİM

Olur ki, birinə gileylənirsən,
Deyirsən sən ona könül dərdini.
Üzdən dinləsə də,
görürsən bəzən,
Qəlbin qulağıyla dinləmir səni.

Özüm özüm ilə dərdləşən zaman
Bəs niyə şəklənir dərhal qulaqlar?
Özgənin sirrindən, duyğularından
Xəbərdar olmağa həvəsimiz var.

Gördüm iç dünyamı, gördüm gözümüle,
İç dünyam arzumu görüş yerimdir.
Mənim şe'rlərim –
 özüm-özümüle
Asta pıçıltımdır, söhbətlərimdir.

Mart, 1987.

QIŞQIRTI – PIÇILTI

Danışmır, qışqırır, qışqırır yaman,
Heç nə anlamıram qışqırığından.

Boş küydür, hədəfsiz sözün gülləsi,
Səsinə nə ağıl, nə ürək dinər.
Bərkdən qışqıranın sözü yox, səsi,
Asta danışanın sözü dinlənər.

Mart, 1987.

HÖRMƏT – RÜŞVƏT

Sözlər də insan tək enir, yüksəlir,
Yaxşının dilində, pisin dilində.
Sözlər, mənim sizə yazığım gəlir,
Rənginiz, məğziniz dəyişiləndə.

Elə «hörmət» idi bir zaman «hörmət»,
Saxlardı mə'nanı, məğzi özündə.
✓ Ləyaqət, fəzilət, qeyrət, şərəfət,
Sədaqət yaşardı «hörmət» sözündə.

Nə oldu?

Aradan nə keçdi?
Bu gün

Dəyişdi

məzmunu, rəngi bu sözün:

Biri başqasına: Bilirəm ki, mən
Quşu da vurarsan gözündən, - dedi.
Əgər bu müşkülü aşırı bilsən,
Hörmət eləyərəm sənə mən, - dedi.
✓ Hörmətin boynuna minnət qoyuldu,
✓ Səxavət çevrilib cinayət oldu.

Hörmət hörmətini itirdi bu gün,
✓ Əyrilik düzlüyün oldu kölgəsi.
Hörmət!
Hörmətə bax!

Bu gözəl sözün
✓ Gizləndi ardında rüşvət kəlməsi!
Hörmət! Alçaqlığın öz səsidir bu,
Oğrunun mə'bədə girməsidir bu!

Çirkinin üzünə çəkilir qalay,
Gözəllik taxtında əyləşir bu gün.
Aman! Haray çəkin,

Haray, hay haray,
Sözlərin mə'nası dəyişir bu gün.

✓ Rüşvətin maskası varmış cürbəcür,
Dalda diş qıcadar, üzdə nəzakət.
Qapıdan qovurlar, bacadan düşür,
✓ Gədəya dönübdür ağsaqqal hörmət.

Bülbülün nəğməsi, gülün nəfəsi!
Sözün də öz yükü, öz vəzifəsi.
İlkin məzmunundan söz ki, gen düşür,
Özündən ayrılıb hörmətdən düşür.

Sözlər axan zaman öz çeşməsindən,
Bilinir siqləti, bilinir yolu.
✓ Çayın öz səmtini dəyişməsindən
Sözün dəyişməsi daha qorxulu!

Söz ki var, sərvətdir, quru söz deyil,
Sözlər kərpic kimi ovulur indi.
✓ Ulu dədələrin yaratdığı dil
Namərdlər ağzında xar olur indi.

Bircə söz öləndə boşalır yeri,
Gəlin, qol çəkməyək bu yamanlığa.
Artıb çoxaldıqca söz qəbirləri,
Bu gün dil çevrilir qəbristanlığa.
Xalqın varlığıdır hər kəlmə, hər söz,
✓ Xalqa təcavüzdür, sözə təcavüz!

Sözünün xisləti dəyişir, əlbət
 İnsanın xisləti dəyişən kimi.
 ~ Hörmət libasını geyinən rüşvət
 İçindən dağıdıb sökülür dilimi.

Rüşvətxor bu gün var, sabah yox! Nə qəm!
 Rüşvətlə yer tutar, ucalmaz alçaq!
 Mən fəryad çəkirəm, haray çəkirəm,
 Dağılıb sökülən dilimə ancaq.

Mart, 1987.

GÖYNƏRTİ

Nurəddin Bağır oğlu, bu şe'ri atalarımızın xatirəsinə həsr edirəm.

Mənim atam
 Öz qəlbində dəfn etmişdi
 öz-özünü.
 İçəridən alışırdı
 Öz ahıyla, öz dərdilə
 Dağıdardı tüstüsünü.
 Nə dərdini bildirərdi bir kimsəyə,
 nə qəmini.
 Saçlarında ağardardı sitəmini.
 Hər acıya qatlaşırdı,
 o, aşardı
 Aşılmayan sirti, dağı,
 Onun üçün ən dəhşətli bir əzabdı,
 Əzabından danışmağı...
 Bir pərdəyə köklənmişdi onun qəlbi –
 Axşamı da, səhəri də,
 Sevinci də, kədəri də...
 Salammadı onu bir an
 Nə ağrısı, nə acısı
 Dayandığı məqamından...
 Vaxt ötdükcə...
 İstədiyi yönə salıb
 Zaman onu xamır kimi
 kündələdi.
 Yaman onu rəndələdi...
 Qırıqlandı illər onun
 sifətində,
 Zaman onun qəlbində də

cığır açdı.
 Ürəyi də yuxalaşdı...
 Bulud kimi hey boşalıb
 doldu kişi,
 Dəymə-düşər oldu kişi.
 Görürdük ki, gah açılır,
 gah tutulur.
 O, hamıdan sevgi umur,
 qayğı umur.
 ...Mən də onun özü kimi
 Xəsis idim
 öz sevgimi bildirməyə.
 Ona təsəlli verməyə
 Utanırdım, sıxılırdım.
 Ürəyimi bildirməyi
 Öz-özümə ar bilirdim.
 Mənə elə gəlirdi ki,
 Onu öpüb qucaqlamaq
 Yüngül çıxar,
 Çox şit çıxar.
 O, karıxar,
 O, darıxar.
 Nə biləydim,
 Elə bunu gözləyirmiş
 Bəlkə məndən
 o, dolanda,
 Bulud kimi tutulanda...
 Adıçə bir övlad kimi,
 Mən atama
 nə qayğımı bildirərdim,
 Nə sevgimi...
 Ürəyinə baş vurmadım,
 Qulluğunda heç durmadım...

Bilmədim bir istəyini,
 diləyini,
 Öz sevgimlə
 İsitmədim ürəyini...
 yaşayarkən
 mənim ona kiçicik bir təbəssümüm
 Süzülərdi ürəyinə
 könül açan bir nəgmə tək.
 O öldümü?
 Bundan sonra
 Təəssüflə axıtdığım göz yaşlarım
 Kimə gerek,
 Nəyə gerek?
 Bəli, artıq keçmiş ola!
 Kim görüb ki,
 Təəssüflə qəlb boşala?
 Hayıf! Hayıf! Nidasına
 Çatır ancaq qüdrətimiz.
 Əlimizdə olan zaman
 Biləmmirik heç bir şeyin qədrini biz.
 Ey övladlar,
 ayıq salmaq istəyirəm
 indi sizi.
 Gizlətməyin
 atanıza, ananıza
 sevginizi.
 Olursunuz, duman olun,
 sis olmayın,
 Nədə xəsis olsanız da
 Sevgidə xəsis olmayın!
 Əbədilik bir ağrı tək

Sonra sizi yandıracaq,
göynədəcək.

Toydan sonra bu nağara

Kimə gerek,

Nəyə gerek?

İtirdiyin doğmaları,

əzizləri

Qaytara ki, bilməyəcək.

Qəlbinizdə döyünəcək

Özünü özünü atdığınız

tə'nə daşı,

Gözünüzdə həsrət tozu...

Ondan sonra

Kimə verə bilərsiniz

Bağrınızda sızıldayan

Qayğı, sevgi borcunuzu?..

Noyabr, 1973.

QEYRƏT

Kitablar oxudun, məktəb bitirdin,

Neçə müəllimə imtahan verdin.

Vəzifə taxtına çıxandan bəri

Gəzdin şəhərləri, məmləkətləri.

Görürəm, məşallah, bol savadın var,

Hər yerdən, hər şeydən mə'lumatın var.

Bunları bilməklə çox öyünmə sən,

✓ Xəbərin varmıdır bəs öz-özündən? –

✓ Öz doğma kəndindən,

✓ öz el-obandan?

✓ Əslindən, kökündən, ulu babandan?

✓ Böyük dahiləri əzbər bilirsən,

✓ Özgələr önündə çox əyilirsən.

De, neçin?

Bilikdən, savaddan qabaq

✓ Qeyrət istəyirəm mən səndən ancaq.

Bilik alınmadır, biliyə nə var –

Onu zəhmətlə də qazanmaq olar.

✓ Çətindir qeyrəti sə'ylə qazanmaq –

✓ Əgər mayamızla bir doğulmasa...

Vallah, biliklərin bir faydası yox

✓ Onu xərcləməyə qeyrət olmasa.

Axtarma ədada, sözdə sən onu,

Sanma ki, o sən öz əlindədir.

✓ Qeyrət – paltar deyil, geyəsən onu

✓ Qeyrət – qeyrətinin əməlinədir.

Amma qeyrətinin naqisliyindən

Şikayət eləyən görməmişəm mən.

Kaş elə bir cihaz kəşf ediləydi –

Qandakı qeyrəti ölçə biləydi.
 Onda şərəfsizlər rütbəyə minməz,
 Onda əməl üçün sözə nə hacət.
 Onda öz yerini tutardı hər kəs,
 Qapılar dalında qalmazdı qeyrət.

Avqust, 1984.

QEYRƏTMİ, AĞILMI?

Hanı dəlilərin, a nənəm Nigar,
 Namərdlər doğuldu bu zamanədə.
 Dədəsi kor olan qoç koroğlular
 Özləri kor oldu bu zamanədə.
 Alı dədəmizin gözü kor oldu,
 Çağdaş gədələrin özü kor oldu.

Törədi Koroğlu dəlilərindən
 Savadlı, bilikli «ağıllılar» hey.
 Bu ağıl hünərə deyil, bəs nədən
 Kölə ehtiyata səcdə qılar hey?

Vaxtın havasına baş əyən ağıl
 Hava bürosudur, o, ağıl deyil.
 Sabahı bu gündən bəlləyən ağıl
 Bilikdir, arzuya, eşqə yol deyil.

Onlara özgəsi hamıdan yaxın,
 Onların özləri özünə özgə.
 Bəli, hər şeyi var «ağıllıların»,
 Mərdlikdən savayı, qeyrətdən özgə.

Elə hey deyirsən: - «Fərasətimiz
 Çatışmır, ağıllı olmalıyıq biz».
 Sən ağıl deyəndə nəyi deyirsən?
 Məni əyən ağıl istəmirəm mən.

Həmişə danışdıq yerli-yataqlı,
 Niyə azalmadı bir dərya dərdim?
 Bizi ehtiyata çağırən ağıl
 Bir çimdik qeyrətə dəyişdirərdim.

~Qeyrət azadlıqdır, bu amal üçün
 Qeyrət addımlayır Yer kürəsini.
 ~Qeyrətdir dəyişib yaradan bu gün,
 Dünyanın siyasi xəritəsini.

Qoy ağıl, qeyrətin getsin dalınca,
 Qoy yedək olmasın ağıla qeyrət.
 Aqlımız qeyrətdən geri qalınca
 Dönür əfsanəyə, nağıla qeyrət.

✓ El deyib: «Ağıllı fikirləşincə,
 Dəli vurub keçdi çayı bir anda».
 De görək, neylədi ağıllı Həmzə
 Dəlilər «huy» - deyib cəbhə yaranda?

Dəlilik istərəm, ağıllı başdan
 Qar yağar, soyuqdur onun tədbiri.
 Dəlibaş atəşdir, o keçər daşdan,
 Şumlar daş dözümlü, əridər səbri.

✓ «Ağıl», «ağıl» - deyən boş nağılların
 Dalında həmişə qorxu gizlənər.
 ✓ Dünyada açılan bütün yolların
 Əvvəli qeyrətdir, axırı zəfər.
 Bizə qeyrət görək, bizə od görək,
 Ölümə getməyə istə'dad görək.

Sentyabr, 1985.

ALLAH

(«Fəryad» pyesindən)

İdrakda yol açmış gecədən gündüzə allah,
 Güldürməsən öz könlünü, gülməz üzə allah.
 Dünyaya şəfəqlər kimi tanrım səpələnmiş,
 Qəlbin gözü yanmazsa, görünməz gözə allah.

Allah! Bilirik, cism deyil, bəs nədir allah?
 Ən yüksək olan haqda, həqiqətdədir allah.
 Dondunsa təkamül və gözəllik qabağında,
 Dərk et, bu təəccübdə, bu heyrətdədir allah.

Bildik, bilirik, gizlidir insandakı qüdrət,
 Hər kəs onu fəhm etməsə, acizdir o, əlbət.
 İnsanın əzəl borcudur insanlığa hörmət,
 İnsanlığa hörmətdə, ləyaqətdədir allah.

Gerçək də budur: Gizlidir hər zərrədə vəhdət.
 Bir zərrə ikən küllə qovuşmaq ulu niyyət.
 Gördüklərimiz zahiridir, bətnə nüfuz et!
 Batindəki, cövhərdəki fitrətdədir allah.

Fitrət də yatır sözdə, sözün öz yükü fikrim.
 Seçmiş, seçəcək daima tükəndən tükü fikrim.
 Mən bir ağacam, yarpağı sözlər, kökü – fikrim,
 Sözlərdə deyil, sözdəki hikmətdədir allah.

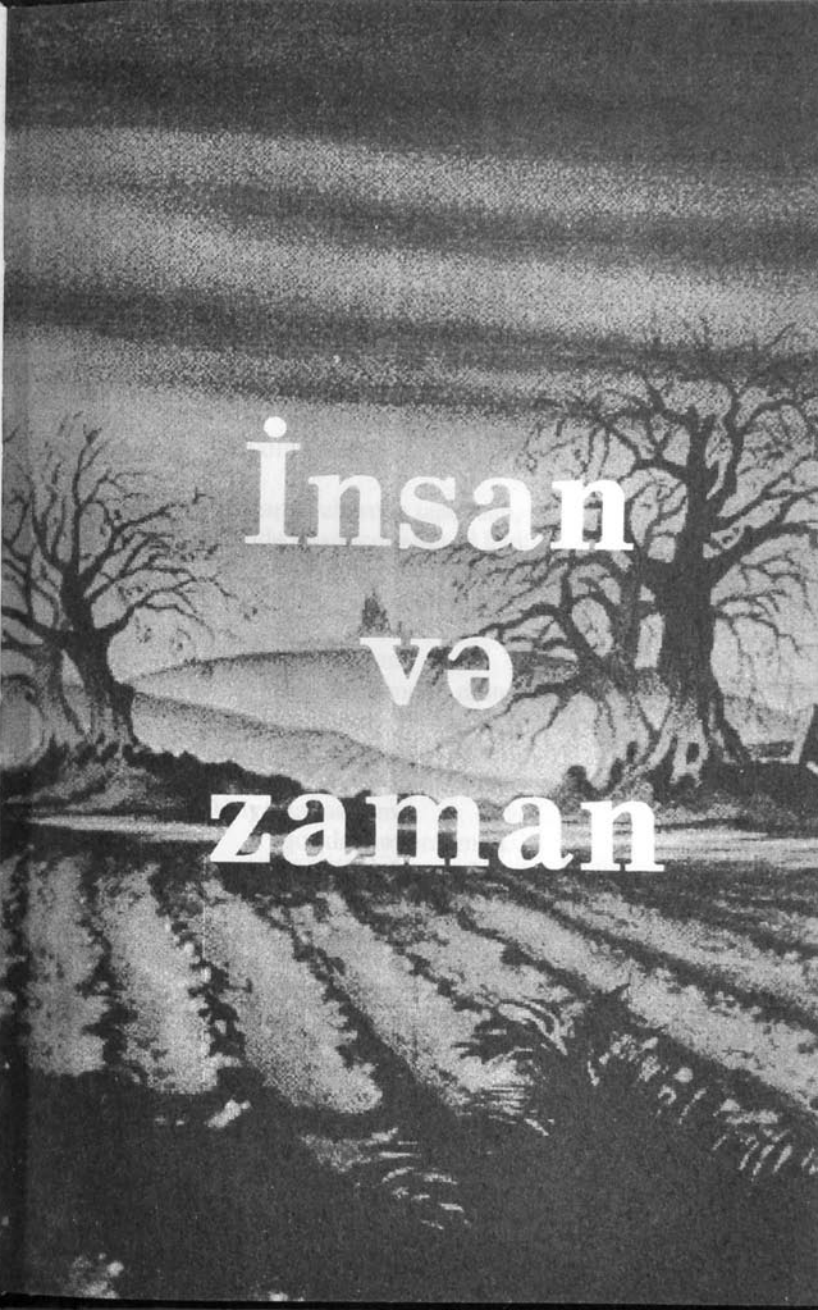
İnsan! Təpədən dırnağa sən arzu, diləksən.
 Nəfəndə doyumsuz, fəqət eşqində mələksən.
 Zülmün üzünə haqq deyilən şilləni çəksən,
 Şilləndə möhürlənmiş o qeyrətdədir allah.

Cahil enər alçaqlığa, öz qəlbinə yenməz,
Vidandan əgər dönsə də, xeyrindən o dönməz.
Zülmətdə, cəhalətdə, ədavətdə görünməz,
İlqarda, sədaqətdə, məhəbbətdədir allah.

1984.

Sevinc – ağ, qəm – qara! Həqiqətsə bu,
Bəs niyə yananda şam gözəlləşir?
Dərd, ələm sevginin yol yoldaşdır,
Di gəl ki, sevəndə qəm gözəlləşir.
Kömür boyananda atəş rənginə
Üzü həm qızarır, həm gözəlləşir.

May, 1973.

İnsan və zaman

BÜTÖVLÜK

Durmuş, duracaq üz-üzə yer göy
 Ziddiylə çıxar meydana hər şey.
 Nurun gücü zülmətdə bilinmiş,
 Elminki cəhalətdə bilinmiş.
 Qəm olmasa, şadlıq da bilinməz,
 Zəncirsiz, azadlıq da bilinməz.
 Vəhdətdə birəm,
 hicrdə yüzdüm,
 Bir yolda min illik dağa dözdüm.

Allahımı ruhumda tapandan,
 Bihudə düşüncəmdən əl üzdüm.
 Bil, yer də mənəm,
 göy də mənəm, mən.

Matəm də mənəm,
 toy da mənəm, mən
 Arif də mənəm,
 kor da mənəm, mən.

Dünya da mənəm,
 gor da mənəm, mən.
 Şadlıq da mənəm, qəm də mənəm, mən.
 Cənnət də, cəhənnəm də mənəm, mən.
 Mehrab da mənəm, səcdə edən də.
 Dünya özü əksiylə də vəhdətdədi məndə.
 Nəş'əm də doğur dərdi-qəmimdən.
 Ziddimdə tamam, bir bütövəm mən.

1983.

TAPMAQ – İTİRMƏK

Bir eniş var
sonunda
Hər dikin,
Hər yoxuşun.
Yerə bir enmək də var
Uçuşunda hər quşun...
Bu yollar dolay-dolay,
Fikirlər qoşun-qoşun.

Dolaşırıq dünyanı
Əldə dəmir bir əsa,
Ayaqda dəmir çarıq.
Biz tapdıqca itirir,
İtirdikcə tapırıq.

Həvəsimiz, meylimiz
Gah suyadır, gah oda.
Tapdığımız qədər də
İtiririk dünyada.

Sonda sevincə dönür
Çəkdiyimiz əzablar.
Uduzduğum – ömürdür,
Qazandığım – kitablar.

Nehrəni çalxamadan
Süd də dönüb yağ olmur.
Nəyisə itirmədən
Nəyisə tapmaq olmur.

Hər gəliri-çıxarı
Çəkir mizan – tərəzi.

Hər əyləncə, hər səfa
Bir cəfanın əvəzi!
Qazancın iki ucu:
Həm xeyri, həm bəlası –
Yollardakı qəzalar
Sür'ətin öz bahası...
Nağıl döndü gerçəyə:
Bu məqamda biz artıq
Sür'əti yox,
əyləci

Tapana minnətdarıq.

Hara gedir bu sür'ət –
Hara gedir bu gərdis?
Bizim yaratdığımız
Bizə qənim kəsilmiş.

İztirabsız bir fərəh,
Əziyyətsiz bəhər yox.
Həyatın qiymətini
Ölümlərə borcluyuq.

Könül duymaz sevinci
Ona zülüm olmasa.
Həyat bizi bezdirər
Əgər ölüm olmasa.

Həvəsimiz, meylimiz
Gah suyadır, gah oda.
Tapdığımız qədər də
İtiririk dünyada.

İyul, 1980.

SUALIMIZ YOXSA...

Şübhə qılına suallar açar,
Kimini açammaz,
Kimini açar.
Suallar önündə dayanıb insan,
Sirlər dünyasına yol açır kamal.
Hər daşın, hər dağın yaranışından
İlki də sualdır, sonu da sual.

Şiş dağlar sualdır, gen düzlər cavab
Gecələr sualdır, gündüzlər cavab.
Çıxıb axtarışa uçur xəyallar,
Hər böyük uçuşun dayağı yerdir.
Ağıldan fısqıran min-min suallar
Gerçəyə açılan pəncərələrdir.

Suallar önündə çox donmuşuq biz,
Sual bağrımızı çox yardı bizim.
Hələ şagird ikən cavablarımız
Dönüb qiymətimiz olardı bizim.

Müəllim imlaya sual qoyardı,
Dara çəkərdilər sualla bizi.
Bizim də nə qədər sorğumuz vardı,
Cavabsız qoydular sualımızı.

Sualı sualla dilləndirmirəm,
Mən də cavabsızam, o da cavabsız.
İndi mən heç kəsə sual vermirəm
Özümə verirəm, özümə yalnız.

İndi bu dünyaya qeylü-qallarım
Nə bir sual verir, nə cavab alır.

Özümə verdim öz suallarım
Həyatın özütək cavabsız qalır.

Sualdan tor atdıq ulduza, aya.
Zülməti işığa çevirir onlar.
Sualımız yoxsa əgər dünyaya,
Nə özümüz varıq, nə də dünya var.

Oktyabr, 1980.

NİZAM-AHƏNG

«Dünya baş-ayaq dayanıb»
M.Şaqal.

Nizamlar, qaydalar pozulur indi,
Minillik vərdisdən ürək gen düşüb.
Şe'r qafiyəsiz yazılır indi,
Nəgmədən nəgməlik didərgin düşüb.

Rəsm də başqa cür çəkilir indi,
Ayaq başa keçib,
Baş ayaq olub.
Rəssam da bu işə axır deyindi,
Söylədi: «Bu dünya baş – ayaq olub».

Bağrına dağ çəkdik hey zaman-zaman
Həm yerin, həm göyün, həm təbiətin.
Dünyanın ahəngi pozulduğundan
Pozulub ahəngi həm də sənətin.

Keçmiş gəmirir gorda goreşən,
Ariflər sabahı bu gündə görmüş,
Nizamı dağılıb ahəngsizləşən,
Dünyanın sabahı dünənimizmiş.

Fevral, 1987.

GÖZ, YA QULAQ

*Çin Elmlər Akademiyasının Çan-çun
Elmi Tədqiqat Dəqiq Optik Cihazlar
İnstitutunun 160-dan çox elmi işçisini
«düşməncilik fəaliyyətində» təqsirləndi-
rmiş və «əldəqayırma» tribunalın mü-
hakiməsinə vermişlər.*

Qəzetlərdən.

Dustaq dedi:
-Nədir mənim cinayətim, onu deyın.
Hakim dedi:
-Günahındır günahımı bilməməyin.
Dustaq dedi:
-Hardan bilim, əgər yoxsa günah özü.
Hakim dedi:
-Günah da var, əgər varsa günah sözü.
Dustaq dedi:
-Söz əməldən haqlı imiş xəbərim yox.
Hakim dedi:
-Biz söz ilə olmayanı öldürmüşüq.
Dustaq dedi:
-İnanmıram.
Vicdanını ya satmışan, ya danmışan.
Hakim dedi:
-Mən bilirəm, sən şübhəyə inanmışan.
Dustaq dedi:
-Şübhə ki var, qapısıdır həqiqətin.
Hakim dedi:
-O qapıdan içəriyə girmək çətin.
Dustaq dedi:

-Mən girmişəm,
Mən görmüşəm
Nədir yalan, nədir doğru.
Hakim dedi:
-Nədir, axı, o həqiqət?
Dustaq dedi:
-O, ürəkdə yanan bir od, boğulan səs.
Dilə gələn indi gerçək ola bilməz.
Əsl həqiqət dilə gəlməz.
O, ürəkdə yanar, inlər.
Həqiqətdir yalnız dilə gəlməyənlər.
Hakim dedi:
-Bil ki, yasaq qapısından girənlərin,
Görülməsi rədd edilən həqiqəti
görənlərin
Gözlərinə şiş batırıb görməyənlər
göz görəsi.
Söylə sənin gücün varmı
Bu gerçəyi döndərəsi?
Ağlın varsa sus, danışma!..
Dustaq dedi:
-Bacarmıram.
Hakim dedi:
-Hamı susur, bax soluna, bax sağına.
Rahat olmaq istəyənlər
İnanmayıb gözlərinə,
İnanıbdır qulağına.

Fevral, 1980.

A. LİLİYENTALIN KARTERƏ MƏKTUBU

*«Middl ist perspektiv» jurnalının
redaktoru Alfred Liliyental Kartərə
yazdığı məktubunda hökumətin
Fələstinə dair siyasətini amansız-
casına tənqid etmişdir.*

Cənab Kartər,
Sən dünyanı ədalətə çağırırsan.
Gecə-gündüz çağırırsan:
-Zülm oduna haqq yanmasın,
Görək insan hüquqları tapdanmasın!
Gözəl sözdür,

Mən də şərik!

Sözümü də düz olmasaq,
Özümüzü itirərik.
Sən bu sözü deyən zaman
Söylə görək,
Düşündünmü Fələstinə?
Yalan dedin,
Bu yalanı söyləyərkən
Bəs ağzında dil əsdimi?
«Haqq-ədalət» deyən zaman,
Düşündünmü
Öz yurdundan ayırdığın bir milləti?
O vəhşəti,
O zilləti...
Hara yazaq bir ölkədə
Bir dünyalıq cinayəti?
Kemp Deviddə bir vaxt düşdün
Ağsaqqallıq xəyalına.

Yol göstərib sən gah ona,
 Gah da buna
 Həsərət qoydun bir milləti öz yurduna.
 Özgəsinin torpağını
 Öz dedənin malı kimi
 Paylamaqda yaman çoxdur səxavətin.
 Uç deyirsən,
 Ayağına daş bağlayıb həqiqətin.
 Sən gücsüzü ayaqlayıb
 Güclüləri alqışladın.
 Bir millətin öz haqqını,
 O birinə bağışladın.
 Yəhudinin qolu zorlu,
 Bəs harada doğulubmuş ərəb oğlu?
 Bəs hardadır onun yurdu?
 Quş yuvasız ola bilməz,
 Xalq vətənsiz olarmı bəs?
 Bir millətə rəva bildin
 Başqasının qarşısında alçalmağı,
 əyilməyi,
 De, səni kim vəkil etmiş
 Yer üzündə yer bölməyi?

1980.

YAXIN UZAQ OLDU

Oynama qarşımda «mədəniyyəti»,
 Çölün bir söz deyir, için ayrı söz.
 Zahirdə axtarma sən ləyaqəti,
 Divar tez uçular, axı, təməlsiz.

Əynində dublyonka, qolunda «seyko»,
 Əlində diplomat, gözündə çəşmək.
 Mədəniyyət oldu, nəciblik oldu,
 Sənin düşüncənlə bu bəzək – düzək.

Sifətin dəyişir sənin anbaan,
 Min dona girirsən bir gün içində.
 Adını yazmağı bilməyən baban
 Əsl mədəniydi kürkün içində.

Kürkümüz dolandı bütün dünyanı,
 Oldu dublyonka...

Vətənə döndü.
 Kürkə güldüyümüz zamanlar hanı?
 Adını dəyişdi, gözəl göründü?

Baban sənin kimi dilində deyil,
 Qəlbində yaşatdı eşqi, niyyəti.
 Baban sənin kimi çölündə deyil,
 İçində daşdı mədəniyyəti.

Yaxın uzaq oldu,
 Uzaqlar yaxın.
 Özgənin «kəşfini» tez qanan oldun.
 Kürk kimi məğzini saxlayanların,
 Dəyişən adına aldanan oldun.

Dəblər gəlib gedir, dəyişir tez-tez,
Hər fəsil dəyişən havalar kimi.
İçi zəngin olan əllər, dəyişməz,
Çöldəki havaya bircə qəsdini.

Böyüklük adına dəblərə qulluq
Bənzər söz qomuna... O, mətləb deyil.
Amma xeyrxahlıq, mərdlik, yaxşılıq
Mətləbdir, əməldir, işdir, dəb deyil.

Qərbin səs-küyünə sulanır ağzın,
Onu da duymursan...
Görürəm səni.
Qərbi də duyardın,
Əgər duysaydın,
«Yaxan düymələ»ni, «Uzundərə»ni.

Dəblərin önündə deyil, ay bala,
Sən fikir önündə səcdə qıl, diz çök.
Qulluq et bir fikrə, tək bir amala
Budur mədəniyyət, budur böyüklük!

Eltondan, Demisdən danışdın mənə,
Gördüm, dədənə də biliyin yetər.
Bilmək mədəniyyət deyildir hələ,
Mənə zatındakı ağlını göstər!

Çoxda ki, çölümüz içdən öndədir,
Son zəfər, irəli keçməkdə deyil.
İnsanlığ insanın əməlindədir,
Taxdığı «firmenni» çəşməkdə deyil.

Rəngilə dünyanın öz ahəngini
Kim dəyişə bilmiş?
Rəng elə rəngdir!
Əsl mədəniyyət üçün rəngini
Çölün boyasıyla gizlətməkdir.

← Dünyada ən böyük bir səadətdir
Tamaha göz yumub, nəfsi öldürmək.
Böyük nəciblikdir, mədəniyyətdir
Borcunu haqqından irəli görmək.

Dekabr, 1980.

YAXŞI Kİ, BİLMİRİK...

İmkanın həddini bilsə də insan,
Xəyala, arzuya yenə təşnədir.
Bizi yuxularda kama çatdıran,
Arzunu güldürən yuxular nədir?

Sonsuz arzularla həyat tən olsa,
O şirin olmazdı yuxular kimi.
Yuxular həmişə əgər çin olsa,
Yaşamaq insanı bezdirməzdimi?

Ömrümüz boyunca xeyirdən, şərdən,
Könül bir mö'cüzə gözləyir nəşə.
Yaşamaq əzaba dönərdi,

hərdən

Xəyala gələnlər başa gəlməsə.

Xəyal – qovulduqca qaçan bir pəri
Bə'zən kül üfürür gözlərimizə.
Alıb əlimizdən nəqd günləri
Nisyə gələcəyi bəxş edir bizə.

Al-əlvan boyalı düşüncələrdən
Bə'zən yol salırıq toy-düynlərə.
Qanadlı, qanadsız yuxular, bə'zən
Şəkər damcılایr acı günlərə.

Yuxuda uçuruq, bu çəmən, bu dağ
Arzu gülşəninin çiçəkliyinə.
Bu ki, günah deyil... Bə'zən aldanaq
Şirin yuxuların gerçəkliyinə.

Ürəkdə doğulan sirli bir səsə
Uyuruq...
Bilmirik hardandır bu səs?
Əgər öz yuxumda uçan mənəmsə,
Onda çarpayıda yatan kimdi bəs?

Biz hələ bilmirik nədir bu axın –
Dolan, o tərəfdən boşalır yenə.
Biz hələ bilmirik öz dünyamızın
Bu tayında nə var, o tayında nə.

Çox şeyi bilmirik,
Sirlər qatbaqat.
Bitməsin insanın arzusu, dərdi.
Yaxşı ki, bilmirik...

Yoxsa, bu həyat
Necə adıləşər, bəsitləşərdi.

1980-81.

Məcləsin səsi
Sarayda dənizlə, dənizdə
Tərəndə cildməqlər, dənizdə qılbalır
Dəyənizlərin bucağına qılbalır
Hovuzlarda dənizlər
Keçdi yuxularda nəqd dənizlər
O qoca Təyəniz dəniz dənizlərinin
Yüzəsinə dənizlər
Dedilər: "Yaxşıdır"
Hələ heç nə bilməyər
Şairlərin sözündə yalan nədir, dəniz nədir
Bəli səhər dənizlərinin yer üzündə heç nədən
Aldantırdır dənizlər

Hər ömrün sonunda,
 Son anda yalnız
 Necə yaşamağı dərk edirik biz.
 Qanrılıb ölümün astanasında
 Bir də boylanırıq həyat tərəfə
 -Başqa cür yaşardım – deyirik onda –
 Dünyaya gəlsəydim ikinci dəfə.

Bizimlə bərabər gedir torpağa
 Ömrün zirvəsində düşündüyümüz.
 Bu sirri birinə pıçıldamağa
 Nə macal tapırıq,
 Nə imkan,
 Nə söz.

Avqust, 1981.

AXTARAN TAPAR

*Homerin təsvir etdiyi Troya şəhərini
 üzə çıxaran Şlimanın xatirəsinə*

O, Homeri oxudu səkkiz, doqquz yaşında
 Troya uğrundakı bütün qanlı döyüşlər
 İz açdı yaddaşında.
 Şe'rın sirli e'cazı onun uşaq qəlbini
 Oynatdı öz yerindən.
 Yelenanın, Parisin çılğın məhəbbətinə
 O inandı dərinədən.
 Troya – öz şöhrəti, sonsuz dəbdəbəsiylə
 Köçdü onun qəlbinə Homer sətirilərindən:
 Ensiz, uzun küçələr,
 Daş barılar içində

Uca-uca qəslər.

Qəslərin içində

mö'cüzələr,
 sirrlər.

Menelayın sarayı.
 Sarayda dəbdəbələr,
 Tavanda çilçıraqlar, döşəmədə gəbələr.
 Doqqazların başında qotazlı fəvvarələr
 Hovuzlarda dövr elər.
 Keçdi yuxularında neçə dəfə Şliman
 O qoca Troyanın dəmir darvazasından.
 Yuxusunu danışdı,
 Dedilər: -Əfsanədir.
 Hələ heç kəs bilməyir
 Şairlərin sözündə yalan nədir, düz nədir.
 Belə şəhər olmamış yer üzündə heç zaman.
 Aldanmışdır həmişə

Həqiqət gözləyənlər şair uydurmasından...
 Dedi: - Uydurma deyil, həqiqətdir bu şəhər.
 Həqiqətdir gözəllik –
 Gözəlliyin naminə gedən qanlı döyüşlər.
 Həqiqətdir şairin yaşadığı kədər, qəm.
 Bəlkə də bu dünyaya
 Mən elə Troyanı tapmaq üçün gəlmişəm.

Tapındığı inamdan qüdrətini alınca
 O, bir böyük sualın tutub ətəklərindən
 Getdi onun dalınca.
 Getdi, getdi tarixin gizli sirlərilə
 bir barışmaz vuruşa.

«Uf» demədən xərclədi ömrünü qətrə-qətrə
 O, böyük axtarışa!

Axtarışlar naminə oğul istər yanası!
 Axtarışdır, axtarış gerçəyin astanası!
 Niyə gəldik cahana! Düşünsək dərin-dərin,
 Deyərik axtarışdır bəlkə ömrün mənası?
 İnsan gəzir sirrini həmişə göyün, yerin.
 Həqiqətə çatmağa bizi qanadlandırın
 Bir əbədi inandır.

Axtarışlar naminə əriyən ömürlərin
 İtirdiyi tapıntı, xərclədiyi qazandır.
 Tapmaq üçün

ürəkdə görək axtarış özü
 əriyib inam olsun.

Allah da gizlənib ki,
 İnamin gözlərilə onu axtaran olsun.
 Tarix boyu həqiqət
 Işıqdan zühur olur.
 Əritməkcün zülməti əriyən ömürlərin
 ərintisidir nur olur.

O, axtarış yolunda əridib öz ömrünü
 Işıqlatdı zülməti.
 İnamin işığında o tapdı həqiqəti –
 Həqiqətə çevirdi əfsanəni, rə'yanı.
 Qazdı iradəsinin əliylə uzun illər
 Neçə dağı, qayanı.
 Yerini yeddi qatından tapıb üzə çıxartdı
 Möhtəşəm Troyanı!
 Bəli, axtaran tapar!
 Ancaq bu da var: əgər,
 Əslən heç olmasaydı yer üzündə bu şəhər
 Yaranmış olsaydı o, Homer təxəyyülündən
 Nəyi tapacaqdı bəs o axtarış övladı
 Tarixlərin külündən?
 Fikri, qəsdli yolunda öz ömrünə o, qıydı.
 Əgər inanırdısa –
 İnamin, eşqini o, hökmən tapmalıydı.
 İnamin işığında

O, zülməti yarırıdı.

Şəhər axtarmırdı o,
 həqiqət axtarırdı.
 Həqiqət gizlindədir, ancaq yox deyil,
 O var!

Onu axtaran tapar! Onu axtaran tapar.
 Onu axtaran görək!

Özünü alışıdır
 Qəlbinin işığında zülməti yaran görək!
 Troya – inam olub Şlimanın qəlbində
 Yaşadı rə'ya kimi.
 İnəm – həqiqət olub, düşdü onun qəlbindən
 Bir gün Troya kimi.

İyul, 1981, Şəki.

TƏBƏSSÜM ORDENİ¹

Təbəssüm ordeni varmı, heç demə,
 Bəs kimə verilir bu orden, kimə?
 Nə yaxşı işçinin, nə qəhrəmanın,
 Nə məslək yolunda ölən insanın
 Haqqı deyil bu.
 Düşün, adamsansa ilkin borcunu!

Uzaq, şərdən uzaq, riyadan uzaq.
 Bir bax gülüşünə gülün, gülşənin.
 İnsansan, insana sevinc paylamaq,
 Təbəssüm paylamaq borcundur sənin.
 Yaşa kindən uzaq, qəzəbdən uzaq.
 Özgə bostanına heç vaxt daş atma!
 Tikə bilmədiyən bir qəlbi yıxmaq
 Ən böyük günahdır,
 Günaha batma!
 Çalış, bir sifətin, bir üzün olsun
 Dünyanın min rəngli görünüşündə.
 Özgəyə təbəssüm paylayanların
 Təbəssüm ordeni yanır döşündə.

1983.

¹ Polşada «Təbəssüm ordeni» var.

Torpağı göyerdən iki qüvvə var:
 Biri – məhəbbətdir,
 O biri – qeyrət.
 İnsan məhəbbətdən insan doğular,
 Fitrəti, mayası, cövheri – qeyrət!
 Qeyrətdir insanın şərəfi – şanı!
 Qeyrətsiz insanda insanlıq hanı?

«Torpaq», «yağış», «günəş» - deyib durma, gəl,
 Yoxdursa qeyrətdən od alan ürək
 Ən dolu toxumu torpaqdan əvvəl
 Qeyrətin üstünə əkəsən görək.

Şairin könlündə od qalanmasa,
 Sözüylə bir qəlbi isidə bilməz.
 Alimin könlündə ulduz yanmasa,
 Göydəki ulduzu kəşf edə bilməz.

Torpağa könülsüz toxum atanda
 Əllər nalə çəkər,
 Torpaq ah çəkər.
 Qeyrətlə məhəbbət yoldaş olanda
 Qaya dil-dil ötür,
 Daş qah-qah çəkər.

1983.

HƏQİQƏTİ YAŞADAN

Həqiqətin sinəsində
 At oynatdı yalanlar.
 Həqiqətə qurban getdi
 həqiqət axtaranlar.
 Sokrat dedi: Bu ağ,
 Bu da qaradı.
 Yalanların çirkabında
 Ömrü boyu həqiqəti aradı.
 Dedilər ki,
 Ürəyinin işığıyla
 Qaranlığı yaranlar –
 Həqiqət axtaranlar
 Onu dustaq edənlərin
 fərmanıyla öləcək.
 Bu inamdan sən əl çək!
 Sokrat dedi: mən bilmirəm, ölüm nədir –
 O yaxşımı, yamanımı?
 Bu dünyadan kənar dünya
 Həqiqətmi, yalanmı?
 Ancaq bunu bilərəm ki,
 əqidəsi, inamı
 yaşatmalı hər kəsi.
 Qəbahətdir düşünənin
 inamından dönməsi.
 Hər düşünce nişangahı
 tuşlanır bir hədəfə.
 Qəbahəti mə'lum olan dönüklükdən
 yüz dəfə
 Yaxşılığı ya pisliyi
 hələ mə'lum olmayan
 ölüm daha gözəldir.

Ölüm – ömrün zirvəsidir
 Zirvə – sondur,
 Əvvəldəki ayrılığı düzəldir, -
 Deyə zəhər badəsini
 Sokrat çəkdi başına.
 Ölümüylə
 altmışında
 o çatdı min yaşına:
 ömrü boyu
 Həqiqətin səngərindən
 Yalanlara daş atdı,
 Həyatından daha artıq ölümüylə
 həqiqəti yaşatdı.

İyul, 1984.

BARIT QOXUSU VAR

Bu dünyanın əzabları
 Bu dünyanın boyunamı biçilibdir?
 İnsan raket sür'ətinə güvənəli
 Dünya yaman kiçilibdir.
 Ey dünyanın taleyini düşünənlər,
 Gələcəyə
 ehtimallar cığıryla yol açmayın.
 Bombaların tüstüsündən
 Dumanlanan aynalarda
 fal açmayın.
 Şükür olsun, insan ağılı
 sığışmayır yerə, göyə,
 Gözlə deyil,
 raketlərin düz nişangah güzgüsündən
 yaxşı baxın gələcəyə.
 Planetdə yaman barit qorxusu var.
 Vaxtdır, bilək
 dünyamızın
 külə dönmək qorxusu var.

Ey!.. Dayanın,
 Səs salmayın,
 Körpələrin yuxusu var.
 Raketlərin nişangahı tuşlanıbdır
 Körpələrin gözlərinə.
 Tuşlanıbdır dan yerinə.
 Siz ey raket barmağıyla
 Bu dünyanı hədələyən,
 öz haqqını dərk eləyən
 Millətlərin başlarına od ələyən
 cahangirlər,

Bu əsrdə nədir belə
 Beyinlərə, ürəklərə
 vurduğunuz bu qandallar, bu zəncirlər?
 Lakin bu da həqiqətdir,
 fikir zəncirdə saxlanmaz;
 fikir – işıq qaynağıdır,
 Dəlib keçər qaranlığı,
 O, işıqda işıqlanmaz.
 Okeanın o tayından bu tayına
 Hədə – qorxu sədası var.
 Bu «mənəmlik» sədasında
 Birincilik iddiası, ədası var.
 Zorda, gücdə birincilik!
 Sən fəxrə bax,
 güvencə bax!
 Axı, sən də bir insansan
 Güc heyvanlıq ölçüsüdür.
 İnsanlığın ölçüsüylə, gəl yarışaq!

Avqust, 1984.

QARTAL

İkram Abdullayevə

Sərrast atəşinə güvənən ovçu
Süzən bir qartalı vurdu, nə vurdu.
Heç «uf» da demədi nadanlığından.
Düşdü üzü üstə yaralı qartal.
Bu halı uzaqdan gördü Xançoban,
Özünü yetirdi qartalə dərhal.

Yazıq quşcuğazı qaldırdı yerdən,
Dağların şəfəli çiçəklərindən
Onun yarasına məlhəm də qoydu.
Qartalın gözləri yaşla doluydu.

Axtara-axtara yamacı, yalı
Ovçu Xançobanın gəldi yanına.
Tez tələb elədi ondan qartalı,
Xançoban qəzəblə tərindi ona.
Qatillə xilaskar yaman tutuşdu.
Araya bir böyük mə'rəkə düşdü.
Süzdü bu davanı qartal...

Elə bil,

Nəsə hiss elədi,
Nəsə anladı.
Amma insan kimi dolayı deyil,
Qartal bu mətləbi kəsə anladı:
«Bütün qartalların bir xisləti var –
Düşməni də bəlli, dostu da bəlli.
Bir xislətdə deyil bütün adamlar
Hər biri min üzlü, min bir əməlli...
Qanımlı axıtdı onların biri,
Yaramı sarıdı amma digəri.
Baş aç bilmirəm bu dolaşıqdan –
Ovçu da insandır, çoban da insan...»

Avqust, 1984.

«Dəyişib zamanə, dəyişib maraq,
Dəyişib həyatın ritmi» - deyirlər.
Zamanı sür'ətdən oğurlayaraq,
Hər şeyi vaxtından tez istəyirlər.

Arzunu gerçəyə çevirmək üçün
Maşının, qatarın artıb sür'əti.
Bunlarla qol-qola dəyişir bu gün
İnsanın xisləti, zövqü, fitrəti.
Vaxtın özündən də vaxt kəsirik biz,
Həmişə, harasa tələsirik biz.
Qovhaqov,

qaçhaqaç,
tələshatələs.

Bu vaxtdan o vaxta göz tikirik biz.
Tələsə-tələsə bu nədəndi bəs,
Həmişə, harasa gecikirik biz?!

Baxıram torpağa, baxıram göyə,
İqlim o iqlimdir hava o hava.
Təbiət uymayı, görən, bəs niyə
İnsanda yaranmış bu qovhaqova?

Əvvəl necəydisə, elədir yenə.
Vaxtında açılır güllər, çiçəklər.
Günəş də əvvəlki hərəkətinə
Pəl qatmır,
Vaxtında açılır səhər.

İyul, 1984, Şəki.

İŞIQ

Al günəşdən od içib şaxələnen

Gül-ışığı,

Lalə – ışıq,

Zanbaq – ışıq.

Bizi gerçəklərə qalib aparan

Od – ışıq,

ulduz – ışıq,

Bayraq – ışıq.

Biz işıq yolçusuyuq, məqsəd – işıq,

Biz olan yerdə olur zülmət – işıq.

Ruh – işıq,

Məslək – işıq,

qeyrət – işıq,

güc – işıq,

qüvvət – işıq,

cür'ət – işıq.

O könlüden ki keçir, eşq ilə qeyrət damarı

Ora öz bayrağını asdı – işıq,

Atalardan bizə mirasdı işıq.

Qoy alıxsın fikir avizələri

Darasın zülməti nur nizələri.

fikir – işıq,

idrak – işıq,

amal – işıq.

Fikrimizdən doğacaq bir günəşə

yol – açıq,

meydan – açıq,

Meydana çıx!

İyul, 1984.

ƏŞYALAR DANIŞIR...

Üzeyirbəyin əziz xatirəsinə

Yolun son mənzili ilkini dandı.

Güney bitən yerdən başlanır quzey.

Elə ki, dahinin qəlbi dayandı,

Adı – tarix oldu, evi – bir muzey.

Dahinin qələmi, mizi, dəftəri

Eksponat oldu o gündən bəri.

Bu cansız əşyalar ilkini dandı,

İtdi o əvvəlki vəzifələri,

Onlar tamam başqa dəyər qazandı.

Dahinin gözləri qapanan zaman

Dahinin yerinə onlar dindilər.

Çıxıb adiliyin dar otağından

Qeyri-adilikdə rütbələndilər.

Əşyalar danışır...

Günlər incitək

Xatirə sapına düzülür indi.

Əşyalar üfürür...

Sönən bir ürək

Boz külün altından çözüldür indi.

Açılır bir ömrün eşqi, mələli,

Fərəhi,

Sevinci

gələcək üçün.

Böyük bir insanın fikri, xəyalı

Cansız əşyalarda yaşayır bu gün.

Əşyalar danışır hey şirin-şirin,

Bu gün dünən ilə üz-üzə durmuş.

Dahinin əlləri dəyən şeylərin
Ömrü öz ömründən uzun olurmuş.

Avqust, 1981.

Üç qiymət göndərdilər:

Biri ə'la, biri yaxşı,

biri pis.

Ə'la mənim, yaxşı sənin,

pis kimin?

Üç ovqat göndərdilər:

Biri toydur, biri bayram,

biri yas.

Toy mənimdir, bayram sənin,

yas kimin?

Üç sovqat göndərdilər,

Göydən üç alma düşdü:

Biri mənim, biri sənin,

Üçüncü bəs kimin?

Gəl almanı yarı bölək,

Üçüncüyə verməyək.

1982.

Bağrından min ne'mət, min bar yetirdi

İnsan övladına bu ana torpaq.

Bəs bu nə mö'cüzə, bəs bu nə sirdi?

Sirrini vermədi insana torpaq.

1981.

BIÇAQ – QƏLƏM

Güney Azərbaycanda nəşr olunan «Varlıq» məcmuəsinin nəşri – cərrah-ədib Cavad Hey'ətə.

İnsana xidmətdir məramın sənin,

Sən ömrün boyunca ömr uzatmısan.

Cərrah bıçağıyla min-min xəstənin

Ağrı – acısını kəsib atmısan.

Xəstəylə bərabər sevindin sən də,

Cismani bir dərdə əlac edəndə...

Mə'nəvi dərdlərsə qaldı əlacsız,

Bəs onun dərmanı nə imiş, görən?

Cərrah bıçağıyla gördün ki, yalnız

Cismani ağrını kəsə bilərsən...

Bir xalqın mə'nəvi ağrılarına

Əlacı, qardaşım, qələmdə gördün.

Gündüzlər bıçaqla kəsmək bir yana,

Gecələr əlinə qələm götürdün.

Yarıya bölünmüş ana vətənin

Bu gün səndən umur dərdinə məlhəm.

Qardaş, qoşalaşdı silahın sənin,

Gündüzlər – bıçaqdır, gecələr – qələm.

Sən sözə çevirdin iztirabları,

Yazdın, bir həsrətdən min dərd göyərdi.

Əlində birinin azar – bezarı,

Dilində bir xalqın yüz illik dərdi.

Gecə də, gündüz də hey döyüşürsən,

Mə'nəvi, cismani ağrılarla sən.
Həkim nüsxələri yazdın həmişə
Xəstən şəfa tapıb sağaldı... fəqət,
Ədib qələmiylə yazdığın nüsxə
Bir xalqın dərdinə şəfadır, əlbət!

Yaz ki, bütöv idik, parçalanmışıq.
O taydan dünyaya səsən ucalsın.
Yaz ki, qələmindən süzülən işıq
Vətəndən Vətənə bir körpü salsın!

Oktyabr, 1982.

AŞIQ ƏLİ¹

Dədəmizin söhbətini
Sən bu taydan eşidəli,
Kökümüzdən gələn səsə
Cavab verdin aşiq Əli.

Həm o tayda, həm bu tayda
Dövrən sürdü Dədə Qorqud.
Saz üstündə səni mənə
Görüşdüdü Dədə Qorqud.

Dədəmizi yada salaq,
Balamıza gün ağlayaq.
Ayrılığı ayaqlayaq
Sən o taydan, mən bu taydan.

Deməsinlər təklənmişik,
Eyni dərdlə yüklənmişik.
Bir arzuya köklənmişik
Sən o taydan, mən bu taydan.

Biz atəşdən od almışıq,
Dərdimizdən ad almışıq.
Uçmağa qanad almışıq
Sən bu taydan, mən o taydan.

1982.

¹ Güney Azərbaycanın qocaman aşığı.

CAVAB

*İranda Azərbaycan xalqının milli
varlığını danan, xalqımızı fars-
lardan dönmə hesab edən «alim-
lər» peyda olmuşlar. Bunlardan
biri də milliyətcə azərbaycanlı
olan Yəhya Zəkədir*

Özgə qapısına daş atan – azğın,
Sən özgə daşını özünə atdın.
Özgəyə qənimi çox eşitmişik,
Özünə qənimi sənmi yaratdın?

Nədir bu böhtanlar, bu uydurmalar?
Fitnə kökündədir çaldığın bu saz.
Siyasət fitnə könülsüz, naçar
Zaman oynasa da, tarix oynamaz.

Zamanın süzgəci narından narın,
Keçirir hər sözü neçə ələkdən.
Özünə qalacaq uydurmaların,
Gördünmü zir-zibil keçə ələkdən?

Mən yaxşı bilirəm məqsədin nədir,
Uydurma tarixin məramı nəymiş.
Nəsimi, Fizuli, Xətai, Sabir
Səncə, Firdovsinin yetimlərimiş.

Sənin şanın hanı, şərəfin hanı?
Əyilmə özgəyə öz mənzilində.
Nənən bayatını, anan laylanı
Niye çağırmadı bəs fars dilində?

Altay dağlarını baban aşanda,
Ağan-bu cür'əti heç danmamışdı.
Qorqud öz dilində nəgmə qoşanda
Sə'dinin qəzəli yaranmamışdı.

Tarixlər yaradıb tarixdən qədim
Bu xalqın qılını,
Bu xalqın sözü.
Bəs necə oldu ki, ey dönük alim,
Biz olduq özgənin tör-töküntüsü?

Cırtan nağılını danışdı nənən,
Bu nağıl qanana ibrətdir bu gün.
Divə əyilmədi Cırtan...

Amma sən

Qarğa qabağında sərcəyə döndün.

Ey sözündən əmin, özündən razı,
Yalanı söylədin kimin adından?
Ananın laylası, atanın sazi,
Babanın ocağı çıxdı yadından?

Anan duasında dedi: «Ya allah,
Balamın həmişə üzü ağ olsun.
Elə yaşasın ki, el ona pənah,
O da el-obaya bir dayaq olsun».

Dayaq olmalıykən öz elinə sən,
Elin kürəyində bir bıçaq oldun.
Sən igid olmalı, ər olmalıykən,
Özgənin əlində oyunaq oldun.

Bu halda sən kimsən, nəçisən, düşün,
Xalqının başında özgə yumruğu!

Ömrünü-gününü qoltuqda sürdün,
Səni isitdimi özgə qoltuğu?
Su töküb özgənin dəyirmanına,
Özün inandınmı öz yalanına?

Çəkdiyin boyalar pozuldu yenə,
Yağanda zamanın gur yağışları.
Tarix sillə kimi çəkdi üzünə
Özgədən aldığı o alqışları.

Özgənin şoruna sən qaymaq deyib,
Demə öz südünə bulama, Yəhya,
Sən bu gün tüpürüb öz boşqabına,
Özgə boşqabını yalama, Yəhya!

De, hardan öyrəndin sən bu oyunu?
Qamış tapılmadı ölçəm boyunu.
Sən öz bostanının kəsib suyunu,
Özgə bostanını sulama, Yəhya.

Onsuz da özgəyə sən yadsan, oyan,
Canını versən də boyatsan, oyan.
Sən onun əlində alətsən, oyan,
Özünü özgəyə calama, Yəhya!

Ağan hökm elədi... haqq bildin onu,
Yerinə yetirdin hər buyruğunu.
Söyüb öz dədəni, sən quyruğunu
Özgənin önündə bulama, Yəhya!

Sən ki, inanansan allaha, dinə,
Bəs bu nə lotuluq, bəs bu nə fitnə?
Sən öz çirkabına, üfunətinə
Gəl, bu boyda xalqı bulama, Yəhya!

Qatma yad mayası sən öz nehrənə,
Söymə təndirinə, söymə təhnənə.
Özgə məhləsindən sən öz məhlənə
Belə cani-dildən ulama, Yəhya!

1984.

Qızıl ləçəkləri yumulu qönçə
Kim bilir, açacaq, ya solacaqdır.
Almanı göyə at,

yerə düşüncə
Göydə neçə dəfə fırlanacaqdır.

İyul, 1979.

BİR ÖMRÜN TƏRCÜMEYİ – HALI

Jerar Filip suya «batdı» - ölmədi.
Neçə dəfə zəhər daddı – ölmədi.
Oda girdi,
Saçlarından tonqal çatdı – ölmədi.
Özünü beşmərtəbəli evin
Damından atdı – ölmədi,
Yatağında rahat yatdı – öldü.

May, 1982.

ƏSARƏT YA ÖLÜM?

Qırdı boynundakı ipi bir gecə,
Meşəyə üz tutdu keçı gizlicə.
Oynaya-oynaya o, aşdı dağdan,
Ona ləzzət verdi əl-qol açması.
Birdən qulağına gəldi uzaqdan
Tükləri ürpədən qurd ulaşması,
Bilmədi neyləsin...

Dayandı...

durdu

Ölümlə əsarət arasında o.
Bilmədi hansını seçsin o, öncə.
Boynunun kəndiri yada düşüncə
Əvvəlki qorxusu yüz qat çoxaldı,
O, meşəyə tərəf yenə yön aldı.

Avqust, 1984, Şəki.

Bir böyük amala vurulan zaman
Özünü
Yenidən yaradır insan.
O böyük amalın çağrış səsində
Qayğılar əriyir,
Məqsəd doğrulur.
Özünü yaratma mərtəbəsində
İnsan kamilləşir, şəxsiyyət olur.

1982.

HÜSEYN CAVIDƏ

Sözünün cövhəri yatır dərində
Yaşar könlümüzdə arzu, niyyətin.
Bir xalqın balası, çiynlərində
Daşdın dərini bəşəriyyətin.

Üçcə söz dilinin əzbəri oldu:
Həqiqət, məhəbbət, bir də ədalət.
Zaman dolandıqca sular duruldu,
Hər şey öz yerini tapdı, nəhayət.

Amansız bütləri amansız zaman
Keçirdi ələkdən birbəbir bu gün.
Vətənin sızlayan yaralarından
Qeyrət çiçəkləri göyərir bu gün.

Sənətin bənzəyir xəzənsiz bağa,
Orda bülbül ötdü, çiçəklər dindi.
Sağ ikən güvəndin ana torpağa,
Öldün, ana torpaq sənə güvəndi.

Şe'r in sinə gərdi burulğanlara
Ölüb məzarında yüz yaşa doldun.
Vücudun torpağa dönəndən sonra
Ana torpağına qayıdan oldun.

Yanar sinəsiylə buz qıranların
Haqq səsi, dağ səsi tutub dünyanı.
Səni torpağına qaytaranların
Ömrü uzun olsun torpağın sanı.

Sən bir qüvvətə bax, qüvvət içində
Yüz ömür calandı ömrünə, Cavid.

Gələcək nəsillər heyrət içində
Minnətdar olacaq bu günə, Cavid.

1983.

Kiminin anadan aldığı adı
Torpağın çiyninə ağır yük oldu.
Kiminin adısı tarix içində
Tarixin özündən çox böyük oldu.

Kiminin adını xəcalət ilə
Köksündə ləkə tək daşdı tarix.
Kimsə öz adıyla tarixi belə
Daşdı çiynində.

Onun adıyla
Yaşadı tarix.

1984.

Yamanca qorxuruq səhv eləməkdən,
Qapanıb qalırıq vərdişimizdə.
Düzgün işimizdə gizlənir bə'zən,
Ancaq açılıq səhv işimizdə.

Avgust, 1981.

ŞAM

*Almaniyanın Heydelberq
şəhərinin sakini professor
A. Alitan vida gecəsi bizə
şam bağışladı*

Bizə şam bağışladı.

Dedi: - Odlar yurdudur Sizin ölkənin adı,
Şam da odun rəmzidir,

Bu od kimi qəlbiniz

Gülsün, daim şad olsun.

İstədim od oğlunun töhfəsi də od olsun.

Sən ölkəndən üzündə gülüş gətirdin mənə

Dedim, sən də nur apar ölkəmdən öz ölkənə.

Ölkələr arasında könül tellərimizdən

Qoy körpülər qurulsun.

Bizim bir-birimizə

Ən böyük hədiyyəmiz gülüş olsun, nur olsun.

Mən indi vətəndəyəm,

yeni ilin axşamı

Yandırdım o insanın insani duyğularla

Bəxş etdiyi o şamı.

Şam yandı,

ışıqla evə yaraşlıq oldu.

Şam yandı,

ışığı oldu,

Nur saçdı qəlbimizə,

Fərəh bəxş etdi bizə.

Bu şamın işığında nə qərəz var, nə kin var

Bu şamın işığında əriyib yoxa çıxdı

Ürəklər arasında o dikələn hüdudlar.

Könüllərdən silindi qara-qara kölgələr,

Əl verdi bir-birinə uzaq-uzaq ölkələr.

Dedim yanaq

şam kimi,

Odumuz işıq olsun, təkə barıt olmasın.

Bu odun tüstüsündən üföqlər qaralmasın,

Ürəyimiz şam kimi işıq naminə yansın.

Qoy bu şamdan utansın

İşığın qarşısında sədd kimi dayananlar –

İşıq üçün yanmayıb kölgə üçün yananlar.

Dekabr, 1982, Almaniya, Manhaym – Bakı.

TƏHQİR

Kəfkir,

satıl,

aftafa,

qazan,

güüyüm,

tas,

sini...

Piştaxtanın üstündə gözləyir müştərini.

Üstündəki butalar göz oxşayan, qəlb açan

Satıla bax, satıla, qazana bax, qazana.

Necə əhsən deməyə

O incə naxışları qazan üstə yazana.

Bu Qərb məmləkətində, axı, kimə gərəkdir

Satıl güüyüm, ya kəfgir?

Bu şeylərin dəyəri gərəклиyndə deyil,

İncə sənətindədir.

Naxışlarda danışır xalqın zövqü, hikməti.

Naxışların diliylə Şərqi Qərbə tanıdır

Bu qədim türk sənəti...

Satıcıdan soruşdum türk dilində:

-Türkmüsən?

Anlamadı o məni, anlamadı, deyəsən.

Dilmanə mənim sorğumu ona başa salınca,

Sıyrılib çıxdı qından kişi dönüb qılınca,

Söyüş söyüş dalınca döşədi cəmdəyimə.

O, türklüyü özünə təhqir bilirmiş, demə.

Düşündüm:

Bu dünyanın qat-qarışıq işləri:

Dikləri, enişləri

gülməlidir,

gülməli

Dünya bina olandan...

Gözəl türk sənətindən qazanc götürən oğlan

Bəs türklüyü özünə niyə təhqir bilməli?..

Dekabr, 1982, Almaniya, Dortmund.

ÖZÜNÜ HAMIYA BORCLU SAYANLAR

Dostum Nadirin xatirəsinə

Dünən toy elədik,
Yasdayıq bu gün.
Həyat, həyat boyu təlatümdədir.
Bilinmir nə imiş qazancı ömrün?
Verdiyin bəllidir, aldığı nədir?

Bə'zən qorxudurdu xoşbəxtlik bizi,
Bir hiss gəmirirdi ürəyimizi:
Sevinc arxasında bir kədər də var.
Bu, böyük hikmətdir,
Adi söz deyil.
Xoşbəxt gəzintilər, xoş zarafatlar
Deyirik, bəlkə də haqqımız deyil.

Fəlakət həmişə fürsət axtarır,
Onun pusqusundan xəbərsizik biz.
Heç demə, özündən yüz dəfə ağır
Borca dönəcəkmis adi haqqımız.

Ey tale, de niyə qismətimizə
Özün yazdığını çox gördün bizə?
Qətrə sevinc verib əvəzində sən,
Dərya kədər aldı...

Ədalət bumu?

Bir insan həyatı, «ədalətindən»
Bir qətrə sevincə əvəz oldumu?

Sevinc yuxusunun xumarlığından
Kədər ayıldarmış, demə, insanı.

Demə, varın yoxa çevrilməsiyçün
Bir nəfəs bəs imiş...

O nəfəs hanı?

A qardaş, hamının dərini çəkmək
Sənin həyat qayən, məqsədin oldu.
Elə bununçün də ömrü ömrü tək
Yaşamaq, sənünçün çox çətin oldu.

Əridin şam kimi, söndün şam kimi.
Necə üzülməsin o qəlb bir anda?
Sızladı həmişə bir nəslin qəmi
Sənin ürəyinin ağrılarında.

Bu həyat yükünü daşımaq çətin!
Dərd imiş həyatın ən düzgün adı.
Hamının dərdinə çatan ürəyin
Özünü dərmana çatdıramadı.

Hara baxırıqsa, hara, büsbütün
Çıxır qarşımıza qayğının izi.
Bizə bəslədiyin məhəbbət bu gün
Əzaba çevrilib ağrıdır bizi.

Özünü hamıya borclu sayanlar
Özgeni yaşadır öz ömüründə.
Dünyada özüyçün yaşamayanlar
Yaşaya bilməzmiş dünya üçün də.

1981.

Nə sən,
nə də mən.
Çıxmaq istəyirik yerin hər zaman
Bizi yerə çəkən cazibəsindən.

Bəs çıxan oldumu?
Tək-təkdir hələ
Dünya qayğısından azad olanlar.
Göydə kosmonavtlar,
Yerdə eşq ilə
Yaşayıb
dünyaya heyran qalanlar.

Eşqdir eşidən,
Eşqdir görən.
Eşqdən ayrı söz tanımıram mən.
Biz eşqin cəzbilə çıxırıq yalnız
Yerin də əbədi cazibəsindən.

Noyabr, 1980, Mərdəkan.

ÖZÜMLƏ SÖHBƏT

Hərdən soruşuram özüm-özümdən:
-Niyə bu dünyadan gileyliyəm mən?
İstəyim, tələbim artır günbəgün
Bu qədər nankorluq nəyə gərəkdir?
Aqillik, dünyaya gəldiyi üçün
Bircə nəfəsə də şükr eləməkdir.

Mən heç gəlməsəydim dünyaya, məgər
Dünyadan bir çöpmü əskiləcəkdi?
Anamın bətnində ölsəydim əgər,
Dünya yoxluğumu nə biləcəkdi?

Nə verib almışdım bu ömrü, görən?
Mən canı yaratdım, ya bu can mənə?
Müftə aldığımı qaytaram gərək,
Bəs nədir, görəsən, ağrıdan mənə?

Başqası olsaydı mənim yerimdə,
Bəlkə də deməzdilər: - Bu giley nədir?
Mənim bu dünyadan gileylərim də
Aldığım can kimi ancaq müftədir.

Nədir bu şikayət? Nədir bu danlaq?
Bəlkə bu dünyanın borcu var mənə?
...Günün doğuşuna bir dəfə baxmaq
Dəyər bu dünyanın hər möhnətinə!

İyul, 1981, Şəki.

LƏZZƏTİ – AĞRISI

Gülün ləçəyində od varaq-varaq,
Bilmirik hardandır bu rəng, bu ətir.
Gül də iztirabdan doğulur, ancaq
Rəngi də, ətri də yanmaqdan gəlir.

Yanır önümüzdə ocaq gürhagur,
Biz də qızınıriq alısan oda.
Bilmirik, ağacın can ağrısıdır
Alısan kösöyün alovları da.

Oturub evində yalnız həzz üçün
Şe'rimi oxuyan oxucum,

Düşün!

Sənin ürəyinə istilik verən
Bu duyğu, bu alov hardandır, görən?
Düşün, sən düşün!
Ətrimi iylədin, rəngimi gördün.
«Gözəldir» - dedin!
Ancaq bilmədin,
O rəng, o ətir
Böyük bir yangıdan bircə qətrədir.

Oxu dərin dərin, duy dərin-dərin,
Ey mənim könlümü təftiş edənim.
Duysan, bilərsən ki, bu şe'rlərin
Ləzzəti sənindir, ağrısı mənim.

İyul, 1982.

ANAMA GİLEY

Hardasan, ay anam?

Yenə bu axşam
Qayğına, sevginə quraxsamışam.
Bir uşaq olaydım təzədən, yenə
Məni beləyəydin məhəbbətinə.
Çox da ki, şöhrətdən başda tacım var,
Bir isti nəfəsə ehtiyacım var.

Azıram yolumu dumanda, çəndə,
Qəlbim dolaşdırır gözüm görəni.
İndi də yuxuda şeytan görəndə
Səni çağırıram, ay anam, səni...
Əlinin istisi durur başımda,
Mən sənə möhtacam lap bu yaşım da.

Gəl məni yetişdir arzuya, kama,
Hər dərddən, bəladan sən gözlə məni.
Qayıdım təzədən uşaqlığımıza,
Yenə oxşa məni, əzizlə məni.

Doğmalarım belə yanan bağırimi
Təsəlli donuna geyindirmədi.
Gözlə görünməyən gizli ağrımı
Hələ səndən özgə kimsə görmədi.

Gəl, mənə tanıtdır dostu, düşməni,
Hardasan, hardasan, gəl ovut məni.
Sən ki, yoxluğunda həmişə varsan,
Bircə sığalınla unutdurarsan
Balana dünyanın hər bəlasını,
Sənə minnətdaram torpağın sanı!

Ey mənim könlümün sözü, söhbəti,
Dilimin əzbəri sənsən hər zaman.
Mən səndən gördüyüm o məhəbbəti
İndi də umuram balalarından.

Günahkar bilmirəm burda heç kimi,
Bu dünya beləcə qurulub, ana.
Mənim balalarım mənim sevgimi
Mənə yox,
Qaytarır balalarına.

Noyabr, 1983.

Səhvlər üstündə boy atmışam mən,
Özümü təzədən yaratmışam mən.
İtirdim zirvədə bə'zən izimi,
Qəsdən duman oldum, qəsdən çən oldum.
Səhvimin əliylə özüm-özümü
Öldürə-öldürə dirildən oldum.

Ən böyük qüdrətim, zəifliyimi
Riyasız, boyasız dərk etməyimdirdi –
Özümlə baş-baş durub dost kimi
Özümə, səhvimə ərk etməyimdirdi.

1983.

OĞUL TOYU

1

Bu gün,
Mənim balam,
Toyundur sənin.
Bir boy da ucaldı arzumun boyu.
Toy toyun ardıdır;
ata-ananın
Toyundan törəyir balanın toyu.

Arzudan don biçdik ötən illərə,
Acılı – şirinli günlər görmüşük.
Sənin sevincindən bu gün yüz kərə
Atanın, ananın sevinci böyük...

Sənin toy sevincin özün üçünsə,
Bizim sevincimiz sənin üçündür.
Sənin öz toyundur...

amma mənim sə
Ömürlük arzumun toyu bu gündür.

Mənim nəyim varsa qaldı dünəndə,
Sənin görəcəyin hələ öndədir.
Sənin səadətin – gələcəyində,
Mənim səadətim – bax, bu gündədir.

Arzunu, istəyi dəyişir zaman,
Rəngini, ətrini dəyişir bir – bir.
Bu sənin toyundur...

Amma bu toydan
Mənim də toyumun avazı gəlir.

- Dayan keşiyində soyadımızın.
Bir vaxt bunu mənə öz atam dedi.
Bu gün ulu-ulu əcdadımızın
Bəlkə məzarında torpaq titrədi.

Toyun əyan oldu onlara haqdan.
Duyğunu özündən öndə gör, oğlum.
Xeyir-dua verir sənə bayaqdan
Mahnılar – əcdadın ruhudur, oğlum.

Bu bir silsilədir... Nə əvvəl, nə son...
Ay oğul, hələlik sonuncu sən sən.
Altaydan baş alan bu uzun yolun
Bir ucu əcdaddır, bir ucu sən sən.

Ulu babaların ruhu şad olsun,
Sönməsin binədən yanan hər ocaq.
Babam ocağından ayrılır bu gün
Təzə bir yurd-yuva,
Təzə bir ocaq.

2

Gəlişin mübarək, xoş gəldin, gəlin,
Yurdunda yurdçu ol,
Sən ağbirçək ol.
Bizi sevindirsin eşqin, əməlin,
Vəfada, dözümdə Banuçiçək ol.

Ocağım sənindir bu gündən belə,
Burda ömrün boyu yaşayacaqsan.
Babamın adını, balamla birgə
Öz soyadın kimi daşıyacaqsan.

Sən də budağısan ulu bir kökün,
Başqa bir budaqla birləşdin bu gün.
Bir istilik gətir, hərarət gətir
Çıxdığın ocaqdan – kökündən, qızım.
Mən öz ocağımı əmanət kimi
Sənə tapşırıram bu gündən, qızım.

Bu isti ocağı babam qaladı,
Bu isti ocağa nənəm and içdi.
Adına qoşuldu oğlumun adı,
Ünvanın dəyişdi, adın dəyişdi.

Xeyir-dua verək biz bu birliyə,
Birləşən ocaqlar həmişə yansın.
Bu iki budaqdan şüylənib göyə,
Gələcək günlərə zoğlar uzansın.

Uzansın silsiləm bir zəncir tək.
Balama bir bala yar olur bu gün.
Necə sevinməyim?

Məndən sonrakı
Nəslimin təməli qurulur bu gün.
Dostlar, sevincimə ortaqlar olun siz,
Daim pöhrələnsin, artsın nəslimiz.

1981.

Gerçəyi öyrədir bizə yalanlar
Haqqa qovuşmuruz biz yanımadan.
Tənəyə necə də bənzərimiz var,
Barlana bilmirik budanılardan.
Budana-budana budaqlanmışam,
Təsdiq olunmadım inkar olmadan.

May, 1982.

Mən tək olanda da tək deyiləm ki,
Məni yerdən alır şirin xəyallar.
Sevirəm təkliyi...

Ancaq biləm ki,
Qapının dalında kimsə, kimsə var.

1983.

Şe'rim – qəzəbim, nifrətim, eşqim,
Şe'rim mənim öz heyretim, eşqim,
Xamlıqları tədbir ilə şumlar.
Səpdim ki, beyinlərdə cücərsin
Könlümdə yetişmiş bu toxumlar...
Səpdim,
Demə, qismət bu qədərmiş,
Haqqım, demə, borcumla yetərmiş...

Sentyabr, 1983.

Mən hardayam?
Mən yoxdayam, ya vardayam?
Mən bəlkə də öz-özümə toy tutduğum,
Öz-özümü unutduğum
anlardayam?

Mən hardayam?
İstəyimin göz dağında,
Oxucumun dodağında,
Bir misranın sorağında?
Mən hardayam?
Öz nəfsimlə öz əqlimin
Əlbəyaxa savaşında?
Ya bəlkə də bir günahsız məhəbbətin
Göz yaşında?

Ürəyimin ağrısında,
Hisslərimin harayında, çağrışında?
Mən hardayam?
Şe'rimdəmi, sözümdəmi?
Heç bilmirəm,
Mən özüm də özümdəmi?
Mən hardayam?
Öz-özümü unutduğum anlardayam,
Bir də... bir də...

Harda yerim görünürsə...
Mən ordayam.

1981

Ey nəğmə, gücünə minnətdaram mən
Məni bu anlarda alıb özümdən,
Özümə qaytardın...
Özümə daldım,
İtirib çekimi yerdən ucaldım.

Susma, işığını çilə qəlbimə,
Bilmirdim, dünyamız cənnətmiş, demə.
Oxu, qanadlandır diləklərimi,
Oxu, aşılmayan dağlardan aşaq.

Mən yaxşı bilirəm, sən susan kimi,
Dünya gözlərimdə ucuzlaşacaq.
Soyuq rəftarıyla, daş sifətiylə –
Əvvəlki amansız təbiətiylə.

Yerdə işim yoxdur, bu anlarda mən
Göyün üst qatında uçuram ancaq.
Susma, çətin olur bu ucalıqdan
Əl üzüb yenidən yerə qayıtmaq.

İyul, 1983, Mərdəkan.

Qocalığın bir əlacı var ancaq
 Gəncliyində qatı düşmən bildiyi
 Hər şey ilə barışmaq!
 Qəlbindəki giley ilə barışmaq!
 Qoyma dişlə,
 ləng yerislə
 barışmaq.
 Lap çəliklə,
 xəstəliklə
 barışmaq.
 Zəif görən gözüylə də
 barışmaq,
 Lap ölümün özüylə də
 barışmaq!
 Barışmasın neyləsin?
 Bu «qüsurlar»
 Qismətidir hər kəsin!
 Barışmayan var ancaq:
 Barışdı,
 ya barışmadı,
 Hökmü verən zamandır.
 Barışmayan gülünc olur,
 Gülünc olma, amandır.

Fevral, 1984, Mərdəkan.

Allah, Allah, mən kiməm?
 Atam kimdir?
 Babam kim?
 Nədir mənim axırım,
 Nədir mənim əvvəlim?
 Xaliq – bu torpaqda,
 İlki nədir torpağın?
 Hara gedir bu axın?
 Bu yoxluqdan varlığa,
 Bu varlıqdan yoxluğa
 Gedən sonsuz axın nə?
 Uzaq nədir,
 Yaxın nə?
 Sökən nədir, tikən nə?
 Zaman nədir, məkan nə?
 Yaşadığım bu dünya
 Kainatın harası?
 Nədir yaranmışların
 Əbədi macərası?
 Ağıl bu dərinliyə
 Vara bilmir bəs niyə?
 Məni əlçatmazlığa,
 Məni ünyetməzliyə
 Çağırın
 İçimdəki səs nədir?
 Yaşayıb yaratmağa
 Bu sonsuz həvəs nədir?
 Nədir? Nədir?
 Nəhayət,
 Nəyin özü bəs nədir?

Fevral, 1983, Mərdəkan.

Qol-budaqlı bir ağacam,
 Sinəsində boy atdığım
 Torpaq mənim vətənimdir.
 Meyvələri - gələcəyim,
 Budaqları – bu çağlarım,
 Köklərisə – dünənimdir.
 Köküm üstə boy atmışam,
 Bu günümü, sabahımı yaratmışam.
 Bu gün – mənim öz gözümle
 Seyr etdiyim mənzərədir.
 Dünən – mənim sabahıma
 Açılan bir pəncərədir.
 Öz kökümə güvənməklə
 Öz yurdumun, torpağımın övladıyam.
 Budaq-budaq qollarımla
 Atamdan çox,
 Öz çağımın övladıyam.

1982.

ÇALAR

Gəncliyimdə bilməməzlik bəlasından
 Vallah, elə bilirdim, bu dünyanı bilərəm mən.
 Onda hökm verərdim ki,
 Bu yaxşıdır, bu yamandır,
 Bu doğrudur, bu yalandır.
 Cavanlığın hökmü qəti.
 Bu qətilik çəkiciylə
 çox danmışam həqiqəti.
 Zidd qütblər arasında
 Vurnuxmayıb,
 gah qazanıb, gah yənmişəm.
 Bu günse mən
 Yaxşıyla pis,
 haqla nahaq,
 qarayla ağ
 arasında dayanmışam.
 Dayandığım bu nöqtənin adı çalar:
 Bu nöqtədə yaxşı da var, yaman da var,
 Doğru da var, nöqsan da var.
 İndi çalar çalasında
 Mən ehtiyat məktəbini bitirmişəm.
 Zidd qütblər arasında sərhəd çəkən
 hüdudları itirmişəm.
 Heç bilmirəm bu halıma
 Mən ağlayım, yoxsa gülüm?
 İtkin salıb inamımı təkamülüm!

İyul, 1984, Şəki.

İKİLİK

Gözünlə gördüyün mən, ayrı məndir,
 Əsl «mən» gözüne görünməyəndir.
 Özüm də bezmişəm öz səs-küyümdən.
 Düzünü axtarsan, göründüyümdən
 Ucayam,
 Bir fikrin dönməz quluyam,
 Mənim gah sağımda, gah da solumda
 Bir gözə görünməz mən var – mən oyam.

Hər saat, hər yerdə bitən deyiləm,
 Birini danlasam, o, mən deyiləm,
 Onu bağışlayan, anlayan mənəm.
 Keçib günahından bir günahkarın,
 Özünü hər işdə günahkar bilib
 Danmayan – mənəm!

Əgər boylanmırsa sözüm özümdən,
 Başqa mən əyləşib mənim yerimdə.
 Bir nadan sözünə susuramsa mən,
 Demək, gizlənmişəm mən öz səbrimdə.

Sənətdə güclüyə meydan oxuyan,
 Həyatda dözümə baş əyən mənəm.
 Ölən mən deyiləm, öldüyüm zaman
 Ölümündən sonra yaşayan mənəm.

İyul, 1984.

OXUCU MƏKTUBU

Məktublar alıram oxuculardan,
 Məktublar nur dolu, təşəkkür dolu.
 Bir bələdçi olub mənə çox zaman,
 Göstərir haqq yolu, doğru-düz yolu,

Oxucu məktubu! Şirindən şirin
 Könlümə dayaqdır onun hər biri.
 Dedi bu məktublar
 Tənqidçilərin
 Deyə bilmədiyi çox mətləbləri.

Oxucu məktubu! Möhtacam mən də
 Sənin könül açan sözünə hər gün.
 Bə'zən öz-özümdən şübhələnəndə,
 İnamsız qəlbimdə inama döndün.

Oxucu məktubu!
 Düşünənlərin
 Könül hıçqırığı, ürək nidası!
 Yazdığım nəğmənin, yazdığım şe'rın
 Bir müddət sonrakı əks-sədası!

Səndən ey oxucum, çox bilmirəm mən,
 Məqsədini deyildir dərs vermək sənə.
 Məqsədini – qəlbimdə alışan oddan
 Ateş çiləməkdir sənin qəlbinə.

Həqiqət naminə yaşayanların
 Qəlbində alışar, döyünər bu od.
 Yoxu var,

əyrini düz sayanların
 Könlündə köz tutmaz, tez söner bu od.

Bu od əmanətdir Nəsimilərdən,
Şairlər qoruyub yaşatmış onu.
Bu odun nuruyla hər xalq, hər vətən
Açmış həqiqətin, haqqın yolunu.
Bu odun istisi yaşatmış bizi,
Zülmətdən keçirmiş mənliliyimizi.

Günəş alışmasa, gün doğmaz yəqin.
Həqiqət görünməz!

həqiqət budur!

Bir xalqın sağlığı – şairlərinin
Alışıb yandığı oda borcludur.

Şair – od qaynağı, şe'r – güllədir.
Barıtsız şe'rə şe'r deyilməz.
Şairi olmayan bir xalq kütlədir,
Amalsız bir kütlə xalq ola bilməz.

Oxucu məktubu! Düşünənlərin
Könül hıçqırığı, ürək nidası.
Yazdığım nəğmənin, qoşduğum şe'rin,
Bir müddət sonrakı əks-sədası!

Mən tək, siz çoxsunuz...

hər birinizə

Cavab yazammıram...

Ancaq mən sizə

Borclu da qalmıram,

Ürək sözlərim

Kağızlar üstündə şırım-şırımdır.

Ünvanı siz olan mənim hər şe'rim

Sizə göndərdiyim məktublarımdır.

İyul, 1981.

VAXT

Uşaqlığım,

Gəncliyim,

ahıllığım – eynimi?!

Yox, hər biri başqadır, bir-birinə yad kimi
Gələn qovur gedəni.

İnkər edir mən, məni...

Ömrün hər pilləsində başqalaşır təbimiz,
Dünyada məqsədimiz, dünyadan tələbimiz.
Vaxt məni pərvanəyə başına dolandırır,
Dünən qanmadığımı bu gün mənə qandırır.

Kim döşünə döyər ki,

Mən vahidəm, mən birəm!

Bircə bunu bilirəm: mən güclüyəm, qadirem.

Mən gücsüzəm, acizəm tək-cə vaxtın əlində.

Ömrün o sahilinə əlim yetə bilməyir

Ömrün bu sahilində.

Hanı gözümlün nuru,

Hanı qəlbimin qoru?

Kimdir udan, uzuzan zaman ilə arzusun

əbədi yarışında?!

Saçımın ağılığında, alnımın qırışında

Zaman necə at çapır, yüyəni öz əlində.

Oğulsansa, tap görək, kimdir atın belində!

Mən öz azadlığıma tanrı dedim, haqq dedim

Bir hökmə, bir fərmana mən başımı

əymədim.

Amma vaxtın dalınca

Ömrüm boyu qul kimi necə sürünmüşəm mən,

Qolumdakı saatın quluna dönmüşəm mən.

1985.

LAYİQƏMMİ MƏN?

Atalar sözləri öyüddür bizə
Yüz illər, min illər deyiləcəkdir.
«Elə yaxşılığı, sən at dənizə,
Balıq bilməsə də, xalq biləcəkdir».

Mən xaliq demədim,

Xalq dedim...

Nədən?

Xalqımdır, elimdir xalığım mənim.
Onun dostlarına dost demişəm mən,
Onun düşmənidir, mənim düşmənim.

İşıqsız, qapalı bir göz, de, gözmü?
Yaşamaz sünbüldən düşən dən, ayrı...
Xalqın zərrəsiyəm...

heç gördünüzmü

Bir zərrə yaşasın kütlədən ayrı?

Sənsən qüvvət verən sətirlərimə,
Sənsiz özüm də heç, sözüm də hədəv.
Damla zəhmətimə, zərrə şe'rimə,
Sənsən qiymət verən dəryalar qədər.

Baxdın şairinə bir örnek kimi,
Dikdin üzümü baxışlarını.
Biz hara getdikse,

Gül-çiçək kimi,

Səpdin başımıza alqışlarını.

Sevgin gözlərində bizi böyütdü,
Öyündün bizimlə, ey xalq, ey Vətən!

Həmişə qəlbimdən bir sual ötdü:
Sənin hörmətinə layiqəmmi mən?

Onu bilirəm ki, sən elə sənsən,
Gücüm də səndədir, səadətım də.
Yaxşını yamandan yaxşı seçənsən,
Sənə bənzəyəydim dəyanətimdə.

Onu bilirəm ki, öz tanrım kimi
Həmişə fikrimdə, ürəyimdəsən.
Onu bilirəm ki, şe'rlərimi
Yazan mən oldumsa, yazdıran sənsən.

Xalqa arxalanan xalqsevərlərin
Özü də xalq üçün arxaya döndü.
Xalqa arxasını çevirənlərin
Arxası həmişə yerdə süründü.

Tanıtdın adınla övladlarını,
Uçdular qırılmaz qanadlarımla.
Xalqlar cərgəsində dönüb özün də
Tanındın namuslu övladlarımla...

Hər bir övladının qələbəsinə
Boy alıb ömrünə gün qazanmısan.
Ürəyi ürəklə qarşıladın sən,
Sənə qul olanı allah sanmısan.

Sevgin gözlərində bizi böyütdü,
Öyündün bizimlə, ey xalq, ey Vətən!
Həmişə qəlbimdən bir sual ötdü:
Sənin hörmətinə layiqəmmi mən?

XATALI YUXU

Adların üstünə adlar calandı,
Bu nədir?!
Gözlərim alacalandı.
Şöhrət cədvəlində ad böyüdükcə
İste'dad бүküldü, balacalandı.

Xatalı yuxudur şöhrət yuxusu,
Canıma od saldı onun qorxusu.
Bu yuxuya uyan yatar, oyanmaz.
Dəbdəbə axtarar, təmtəraq gəzər,
Sür'ət qatarına necə də bənzər,
Kiçik obalardan ötər, dayanmaz.
Ancaq qulaqlarda qalar fit səsi.
Amandır, qorxuram, şöhrət zirvəsi
Razılıq təxtinə qaldıra məni.
Zirvə saymamışam, mən bir zirvəni.

Hara tələsirsən, dayan, ey qatar,
Ayağım altından torpaq qaçmasın.
Böyük, kiçikli ellər, obalar
Olarmı şairə könül açmasın!

Ağrıdan, acıdan yaranır əsər,
Ölər yaşamamış söz bələyində.
Bitməmiş,

bitəmməz böyük bir əsər
Özündən razılıq kölgəliyində.

Şöhrətin yükünü düşündünmü bəs?!
Mən şöhrət bir borcu ödəyə bilməz.
Qorxum ondandır ki,

ömrün qışında

Bahar çiçəkləri üzə gülməsin.
Sənətlə şöhrətin bu yarışında
Şe'rim şöhrətimə çata bilməsin.
Mən şöhrət yaradır bə'zən bir şe'r,
Mən şöhrət bir şe'ri yarada bilmir.
Sənəti şöhrətə yedək olanlar
Sonsuz olduğunu gorunda anlar.

Rahatlıq gəldimi,

Könül dincələr,
Xəzanı gəlməmiş susar söz bağım.
Bütün bu fikirlər, bu düşüncələr –
Özümün özümə xəbərdarlığım!

1984.

DAĞLAR KÖLGƏSİNDƏ

Dünyaya gələli babamın adı
Adımla yanaşı durdu, yaşadı.
Bu gün o ad ilə tanınıram mən,
O, keçən əsrdə ölüb...

yenidən
Bizim əsrimizdə adtək doğuldu,
O ad mənim üçün bir ünvan oldu.

Babalar,
nəvələr

væ... næticolær.

Uzanır ilk addan son ada qədər.
Uzun bir zəncirdə həlqələrik biz,
Bu başdan o başa gedir nəslimiz.
Bəs necə gəlməsin ürək fəryada,
Layiq olmayanda son ad ilk ada!

Babanın adıyla durur yanaşı
Bizim adlarımız...

Üzüyün qaşı
Onun dəyəridir...

Dayan bu yerdə,
Sonuncu həlqəsən sən bu zəncirdə.
Həlqənin ilkini yaxşı bil, tanı...
Üzünü görmədən bu gün adını
Soyad götürdüyn ulu babandan
Xəbərin varmıdır, sənin, ay oğlan!
Nəymiş arzusu, eşqi, dileyi,
Bunu düşündünmü ömründə bir an?!

Ulu babalardan biz soruşmadan
Onların adını ünvan götürdük.
Yoxsa... bircə dəfə, bir dağ aşmadan
Dağlar kölgəsində biz ömür sürdük!

1985.

188

İnsan və zaman

189

XEYİR – ŞƏR

Təbiət insana iki əl verib,
 Kiminsə əlindən tutub qaldıraç.
 Bizə əməl üçün bir ağıl verib,
 Çayların üstündən körpülər quraç.
 Anamız, atamız bizə dil verib,
 Darda çırpınanın halını soraç.

Dillər yaranıb ki, mahnı deyək biz,
 Dillər yaranmayıb yalan deməkçün.
 Mahnıda birləşir hisslərimiz,
 Yalanda ayrılır yollar büsbütün.

O əli, o dili, o ağıl bə'zən
 Xeyirli işlərə işlətmirik biz.
 Bu günə dəm tutan əməlimizdən
 Suala çevrilir gələcəyimiz.

Hər duyan ürəkdən bir cahan keçir,
 Əlvən boyalıdır dünyanın donu.
 Kimi xalq yolunda canından keçir,
 Kimi vəzifəyə satır xalqını.

Xalq var, özü odsuz, ocaqsız qalır,
 Odundan qonşuya pay verir özü.
 Xalq da var, o odu əvəzsiz alır,
 Qonşu torpağına dikilir gözü.

Vicdanın güvəsi – tamah dağını,
 Aşa bilənlərə insan dedik biz.
 Yalandan, riyadan qazandığını
 Vicdansız gerçəkdən qazana bilməz.

Min bir rəng yetirir bir rəngdə torpaq,
 Həm şəfa, həm ölüm yatır zəhərdə.
 Kol-kos da bitirir, çiçək də torpaq,
 Aqlın meyvəsidir xeyir də, şəər də.

Yaxşı da, yaman da bizdədir deyin,
 Nə onun, nə bunun öz odu yoxmuş.
 Xeyir-şəər qol-qola! Nə yüksəkliyin,
 Nə də alçaqlığın hüdudu yoxmuş.

Böyük bir millətin taleyi bə'zən
 Təm kimi çırtanıb tüpürülürkən,
 Məəttəl qalırsan şərin hökmünə.
 Baxırsan arxaya, baxırsan önə
 Nələr törəyərmiş qərəzdən, kindən.
 Deyirsən, insanın hafizəsindən
 Həqiqət silinib unudularmış.
 Xeyir də bu qədər məhkum olarmış?

Qoy nağıl oxusun siyasətçilər,
 Onların qəlbinə nağıl nur çilər.
 Nağıl dinləyənin fikri ucalır,
 Xəyaldan yol açır o, həqiqətə.
 Həmişə nağılda qələbə çalır,
 Həqiqət yalana, işıq zülmətə.

Mart-avqust, 1986.

Taleyimiz qələm verdi əlimizə,
Yazımızı oxuyanlar

«Söz sərrafı» dedi bizə.

Sözün bütün şirəsini,
Kütləsini, zərrəsini
Dərk etməyə biz həmişə can atmışıq.
Dədələrin

 bizə miras verdikləri kəlmələrlə

Çox kitablar yaratmışıq.

Amma hələ

Bir söz belə

 yaratmadıq,
 gətirmədik biz bu dilə.

Təkcə buna öyünürəm, ana dilim,
Ömrüm boyu eşqin ilə yandı sinəm.
Sənin yaxşı varisinəm.

1986.

Ayıra bilməmişmi, görən, bir nəfər
Həqiqi dünyadan kölgə dünyanı?
Qayıda bilsəydi əgər gedənlər,
Dərk edən olardı bəlkə dünyanı.

Sən yolçu... Dünyasa məchul bir ada.
Keçə bilərsənmi fırtınalardan?
Dünyanın sirrini gözmə dünyada,
İçində axtarıb, qəlbinə saplan!
Acizsən, oldunsa qulu dünyanın,
İçindən başlanır yolu dünyanın.

Yanvar, 1986.

HAQQ – ZORAKILIQ

*Hindistanın dövlət gerbinə
«Ancaq həqiqət qələbə çalır»
sözləri yazılmışdır.*

Ç. Aytmatov.

Mayasında haqq durur hər anılan zəfərin.
Zorla, zorakılıqla qazanılan zəfərin
Adı zəfərdir...

Özü
zəfər sayıla bilməz,
Əbədi ola bilməz.

Haqla zorakılığın əbədi döyüşündə
Məğlubiyyət – qələbə! Bir əbədi silsilə!
Keçəcək əldən-ələ.
Haqsız qalib sabahın məğlubuna çevrilər
Zəncirvari: bu ona, o da buna çevrilər.

Sən ey zorakılıqla həqiqəti tapdayan,
Həqiqətin gücündən xəbərsizsən, bir oyan!
Öyünmə qazandığın «şanlı» zəfərinlə sən.
Öz içində boğduğun həqiqətin səsini
Öz içində dinlə sən!
Bu qələbənin boyda da qazanmısan, ay yazıq
Dünyanın nifrətini.
Zorakılıq yalanın eybəcər sifətini
Gizlədib örtə bilər,
Onu həqiqət kimi gözlərə dürtə bilər,
haqqı öldürə bilməz.

Yalan qapı sındırar, bir qələbə girə bilməz.
Mayasında haqq deyil, yalan duran bir zəfər

Yalanın özü boyda sənə nifrət gətirər.
Nifrət susar,

o, dinməz...

Onun ürəklərdəki boy artımı, zoğları
Gözlərə də görünməz.
Qeyrət olar o, qanda.
Öz məqamı çatanda

Zora zorun özüylə cavab verər bir anda.
Bu zora,

bu nifrətə,

bu qeyrətə min əhsən!

Zorakılıq demərim zoru yıxan zora mən.

Oktyabr, 1985.

TAMAH – LƏYAQƏT

1

Nəfsinə qul olsan... Nə deyim sənə?
 Ağlına güvənmə, güvən mə'dənə.
 Adın insan olar, özün bəcəksən,
 Boyundan yüz dəfə kiçiləcəksən.
 Dünyanı udsan da, doymaz gözlərin
 Dibi görünməyən quyudur tamah.
 Adəmdən Hatəmə dəyirman təkin
 Nə töksən,
 əridir,
 üyüdür tamah.
 Özünü yüz dəfə kiçildib, amma
 Mə'dəni yüz misli böyüdür tamah.

İnsan dərk edirsə bu gerçəkləri,
 Onun zatındakı tamah bəs nədir?
 Cənnəti almaya satandan bəri
 Tamah, ləyaqətlə bəhsəbəhsdədir.

Nəfsinə uyanın
 dövri – qədimdən
 Həmişə silahı xəyanət oldu.
 Bu da qəribədir,

Bəs, nəçin, görəni,
 Tamahın qurbanı ləyaqət oldu?
 Ağı mə'dəsindən xırda gədələr
 Dünyanı yedirdi öz niyyətinə.
 Kəsib tamahından ulu dədələr
 Caladı həmişə ləyaqətinə.

Alçalda-alçalda şəxsiyyətini
 heç olur
 Şərdən də xeyir güdənlər.
 Ac qalar, alçaltmaz,
 ləyaqətini
 tamah qılıncına qalxan edənlər.

Açgöz «qazancında» yenə udüzdu
 Çünki o pozdu –
 Tamahla ləyaqət arasındakı
 Nazik xətləri.
 O, görə bilmədi adi bir korun
 Yaxşıca gördüyü həqiqətləri...
 Sərvətə qul olan bir rüşvətxorun
 Xəlvət qazandığı var-dövlət oldu,
 Aşkar itirdiyi ləyaqət oldu.

2

Meymun – ləyaqətin insan övladı.
 Ləyaqət – insanın ikinci adı.
 Ləyaqət – insana ən doğru ünvan.
 İnsan bu ad ilə dördəyaqlıdan
 İki ayaqlıya bir tarix keçdi.
 İnsan qətrə – qətrə insaniləşdi
 Yalnız öz insanlıq ləyaqətilə...
 Qazandıq bu adı biz gilə-gilə.
 İndi ləyaqətlə qazandığımız
 İnsanlıq adını itirəkmi biz?

Oktyabr, 1985.

MƏNƏ SUAL VERİN

Həqiqət həmişə doğdu sualdan,
Dərinə aparır sual hər kəsi.
Qərribə zamandır...

Elə bil dildən
Harasa qovulub sual cümləsi.

Nöqtələr, vergüllər nə qədər desən,
Saxta nidalarla dolub kitablar.
Hər şeyi bilirlik sanki dünəndən,
Artıq suallara nə ehtiyac var?
Sualsız kor olar gerçəyin gözü,
Yaşamır,
Dolanır sualsız insan.
Mənə sual verin,

sualın özü
Girər həqiqətin daş qapısından.

Fevral, 1986.

DƏRİNLİK

Dedin, ömrümüzün yolu bir qarış,
Yüz ocaq söndürür bə'zən bir ölüm.
Vallah, gözümüzü açıb yummamış
Qapının ağzını kəsdirir ölüm.

Yaşamaq nə imiş?

Bilmədən bunu
Nə ilə ölçürsən ömrün boyunu?
Yaşayan görmüşəm yüz, yüz əlli il,
Qovuq tək boş olub qəlb də, beyin də.
Ömrün mə'nasını boyunda deyil,
Gərək axtarasan dərinliyində.

Adam var, sağ sol, solu sağ bilir,
Ən yaxşı, ən gözəl yaşamaq bilir
Hər yerdə, hər zaman baş sayılmağı,
Xırda duyğulara yedək olmağı.

Yaşayan hər kəsdən gərək sorulsun:
Ləyaqət həyatın yolu deyilmi?
Nəyin bahasına olursa-olsun
Yaşayan, yaşarkən ölü deyilmi?

Biz bütün günlərin son anınadək
Çəkib şirəsini yaşaya bilsək,
Min şükür deyərək qismətimizə
Verilən ömür də bəs edər bizə.

Yaşayan görmüşəm yüz, yüz əlli il,
Qovuq tək, boş qalıb qəlb də, beyin də.

Ömrün mə'nasını boyunda deyil,
Gərək axtarasan dərinliyində.

Oktyabr, 1985.

NƏYİNSƏ İLKİDİR, NƏYİNSƏ SONU

Dünya hey fırlanır belədən belə
Zamanı önləyib ötən olmasın.
Dünya fırlanır ki, keçməsin ələ,
Onun ətəyini tutan olmasın.

Dünya fırlanır ki, dönsün bu gərdis,
İdrakın önündə an əyilməsin.
Dünya fırlanır ki, insan ölməmiş,
Dünyadan dünyaya keçə bilməsin.

Saxlasaq bir anlıq yolundan onu,
Həyat təzələnməz, yer təzələnməz.
Nəyinsə ilkidir, nəyinsə sonu
Dünya fırlanmasa, son ilkə dönməz.

Dünya fırlanır ki, biz də onun tək,
Fırlanıb qanmayaq min bir fe'lini.
Dünya fırlanır ki, tapa bilməyək,
Onun nə sonunu, nə əvvəlini.

Oktyabr, 1985.

✓ «SÜKUT» LÖVHƏSİ

*Litva rəssamı və bəstəkarı
M.Çyurlönisin «Sükut» löv-
həsi önündə.*

Sükut... sükut...
Sus; toxunma bu sükutun
Ürəyimdə köklədiyi sarı simə.
Onu sözlə, ya da səsle
Çilikləmə!

Sükut sirdir,
Kim baş açmış bu sirdən?
Köynək kimi
Geyib onun köynəyini
Çəkilmişəm xəlvətə mən.

Sözün, səsin gündüz kimi
Açıq-aydın bir dili var,
Mətləbinin axırı var, əvvəli var.
Sükutunsa... gecə kimi dili laldır.
Nə səsi var, nə sözü var.
Özü boyda mö'cüzü var.

Axı, necə vaqif olum
Bu mö'cüzə, bu sirrə mən?
Sükunətin bircə anı
Min illərin sualıdır.
Küll içində bir zərrə mən!
Fikirdeki qaranlığa
Ürəkdəki dumanlığa
iz salaydım,
Özüm üçün açılaydım.

Öz-özümə namə'lumam,
Mən hamıya mə'lum ikən.
Hardan gəlib, hara çıxdım –
Öncə adi bir tum ikən...

Bəs bu yolun əvvəli nə,
Sonu nədir?
Bir mə'lumun min məchulu –
Mö'cüzədir, mö'cüzədir!

Sükutun bir yoldaşı var:
fikir, fikir!
O, yol çəkir,
O, ev tikir.
Əkən – fikir,
Dərən – fikir.
Baxan gözdür, görən – fikir.

Şaqqıldayan sudan deyil,
Sən lal axan o sudan qorx.
Sükunətdən gəlib keçən
Fikirdən qorx, duyğudan qorx.
Sus, toxunma sükunətin
Ürəyimdə köklədiyi sarı simə.
Onu sözlə, ya da səsle
Çilikləmə, çilikləmə!

Noyabr, 1983.

ÖLÜM HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏR

1

Yox olan yenidən doğula bilməz,
Bu arzu bəşərin ulu niyyəti!
Varlıq – əbədiyyət! Bu ola bilməz.
Ölümsə – yoxluğun əbədiyyəti!

– Qorxursan?
Ölümü düşünmə bir an.
Əgər düşünməsən, qorxmıyacaqsan.
Ölüm qorxuludur, qorxulu, ancaq
Onun dəhşətini düşünən zaman.

– Onu düşünməmək mümkündürmü? Çətin!
Hər gün çarpazlaşır içimdə səslər.
Nə qədər xoşbəxtdir, düşüncəsinin
Ölümsüz qatına yüksələn kəslər.

2

– Ölümdən qorxuram.
– Yoxludur ölüm.
Nəyəndən qorxursan yoxun, ay gülüm?
– Ölüm yoxluqsa da, özü var ancaq
Bir gün gec, bir gün tez məni çalacaq.
Yaşamaq çətinidir, ölümün hər an,
Yoxluq olduğunu biləndən sonra.
– Bir şey bilirdinmi doğulmamışdan,
Nəyi biləcəksən öləndən sonra?

Yanvar, 1986.

ÜZ – ASTAR

Yarpaqları tez tökülər şe'rimin
Kökü yoxsa bu torpaqda, bu eldə.
Dadı, duzu varsa əgər şe'rimin,
Bu dad, bu duz bu dildədir, bu dildə.

Ancaq bunu unuduruq çox zaman,
Ürək yoxsa, bir damarda qan atmaz.
Dil şe'ri yaradandır, yaradan
Şe'r, dili yaratmamış, yaratmaz.

Ana dilim, şe'rim sənə borcludur
Bu torpağa, bu Vətənə borcludur.
Bunu bildik, naşükürük amma biz,
Axı, niyə sığışmırıq bir dilə?
Çalışırıq, istəyirik şe'rimiz
Gah o dilə, gah bu dilə çevrilə.

Çevriləndə üz çevrilir astara
Özün söylə, astar hara, üz hara?
Öz iqlimi, havası var hər yerin,
Hər qəlbin də öz vurğusu, öz səsi.
Şe'r ki var, ürəkdəki səslərin
Qatarlaşan nəğməsidir, nəğməsi!

Nəğmələri başqa dilə çevirmək
Oddan nuru ayırmaqdır, ay balam.
Sözü səsə, gülü ətrə böl görək,
Mümkündürmüdür?

Mümkün deyil, vəssalam!

Noyabr, 1984.

BAŞ DAŞINDA SAAT

Yazıldı saatsaz məzarı üstdə:
«Filan il doğuldu, filan il öldü».
Mərhumun kimliyi bilinsin deyə
Qəbrin baş daşına saat «hörüldü».

Yaşarkən – doğumu keçmiş zamandı,
Onun ölümüyse – gələcək zaman.
Ölümün özü də onda gümandı,
Ölüm gerçəyində dayanır zaman.
Dünyadan köçəndə

əslinə baxsan,

Qəbrə yox, keçmişə gömülür insan.

Elə bil saata gülür qəbir də
Nə dönüb dolanır, nə dinir saat.
Vaxtın, hərəkətin donduğu yerdə
Nə qədər qəribə görünür saat.

Üz-üzə dayanır ölüm həyatla,
Zaman üst qatdadır, alt qata sığmır.
Həyatı anbaan ölçdük saatla,
Ölümse zamana, saata sığmır.

Burda yatanlara ölüm paylayan
Vaxt da onlar kimi ölmüş bu yerdə.
Həmişə öndədir gələcək zaman,
Keçmiş zaman isə yatır qəbirdə.

Vaxt – yerin üstündə keçəridirsə,
Əbədiyyət olur yer altında an.

Yerin üst qatında o, dövr edirsə,
Yerin alt qatında nüvədir zaman.

Fevral, 1986.

AXI, DÜNYA FIRLANIR...

Vaxtın dəyirmanında daş əridi, qum oldu,
Tarixə atdığımız qayıtdı, lüzum oldu.
Dünənin həqiqəti bu gün tərs yozum oldu,
Niyə də yozulmasın, axı, dünya fırlanır.

Çox ovlaqlar içində çox ovları ovladım,
Aşıb – daşan arzumu mən artıq cilovladım.
Mən atamı ötmüşəm, mənə ötür övladım,
Bu, belə də olmalı, axı, dünya fırlanır.

Dünən düz sandığımı bu gün əyri sanıram,
Bə'zən olur, özümdən özüm oğurlanıram.
Hər il başqa arzusun başına fırlanıram,
Niyə də fırlanmayım, axı, dünya fırlanır...

Çox əyilən görmüşəm, əyilməyən başları,
Sular duruldu, gördük dibindəki daşları.
Ünvanını dəyişdi dünənə alqışları
Niyə də dəyişməsin, axı, dünya fırlanır.

Necə dönür bu dövrən, necə dönür bu gərdis,
Tazıların üstünə dovşanlar da gülərmiş.
Dünya bina olandan hər şey dəyişilirmiş,
Dəyişməsin neyləsin, axı, dünya fırlanır.

Əbədini dünyada mən əbədi sanmadım,
Bir atəşə tutuşdum, min atəşə yanmadım.
Bütler gəldi və getdi, birinə inanmadım,
Niyə inanmalıyam, axı, dünya fırlanır.

Fırlandıqca bu dünya, yox da dönüb var olur,
Quruyan çəşmələrdən sular yenə car olur.

Bu dünyanın xeyri də, şəri də təkrar olur,
Niyə təkrar olmasın? Axı, dünya fırlanır.

Min-min illər bu dünya beləcə fırlansa da,
Bir yuvanın bülbülü min budağa qonsa da,
Aylar, illər, fəsillər bir-birini dansa da,
Dəyişməzdir əqidəm, çox da dünya fırlanır.

Nə qədər istəyirsə, min o qədər fırlana,
Qarşıma gah şər çıxa, gah xeyir dığrlana,
Çərxi fələk istəyir, lap dolana tərsinə,
Əqidəmi heç nəyə dəyişmərəm mən yenə.

Oktyabr, 1985.

İKİ MÜHACİR

*Öz Vətəninə mənsub olmayan şəxs
insanlığa da mənsub deyildir.*

V.Q.Belinski.

Dərd var ki, bənzəmir heç hansı dərdə
Gəzdiyim, gördüyüm yad ölkələrdə
Vətənçin burnunun ucu göynəyən
Adamlar görmüşəm nə qədər desən.
Bu vətən nisgilli mühacirlərin
Acı taleyinə acımışam mən,
Bə'zən aşkar-aşkar, bə'zən gizlicə...
Vətənə uçurlar onlar hər gecə
Min rəngli qanadlı yuxularında.
Qəriblik – Elə bir dərd ki, çəkilməz.
Balıq balıqdır ki, yad sularında
Yaşaya bilsə də, böyüyə bilməz.

Ulu keçmişimiz... həm qılınc, həm qın
Bizim həm xeyrimiz, həm şerimizdir.
Türbə qəbirləri əcdadımızın –
Torpağa işləyən köklərimizdir.
Bu kökün üstündə dayanmayan kəs
Yaşayar,

bir boy da ucala bilməz.
İmkan dənizində üzə bilsə də,
Fərəhdən bir çimdik pay ala bilməz.
Bir doğma anaya min ögey ana
Tay ola bilərmi?
Ögey – göz dağı!
Kim deyir eynidir, eyni insana
Vətən torpağıyla qürbət torpağı?

Min dəfə güclüdür öz imkanından
Vətən torpağının üstündə insan!
Bir Vətən həsrəti – bir ulu nisgil!
Vətənsiz yaşamaq – yaşamaq deyil.
Vətəndən kənarda yaşayanlara
Mühacir demişik... lap doğru, lap düz!
Vətənin içində yaşayıb, ancaq
Özünü Vətənə yad sayanlara,
Özgə mə'bədinə baş qoyanlara
Nə ad verək biz?

Adam tanıyıram, yuxularında
Üzər balıq kimi yad sularında.
Uçar Nyu-Yorka, uçar Londona,
Mə'nəvi mühacir deyərdim ona!

O, elin içində elinə özgə,
Tarixinə özgə, dilinə özgə,
Havasına özgə, suyuna özgə,
Əcdaddan baş olan soyuna özgə,
Doğma ocağına, közüne özgə,
Özü də bilmədən özüne özgə,
özgəyə doğma,
Vətəndən savayı hər şeyə doğma.

Qürbət çörəyini yeyər mühacir
Vətən havasıyla yaşayar ancaq.
Ölürkən... Dizinə döyər mühacir,
İstəyi – Vətəndən bir ovuc torpaq.

Mə'nəvi mühacir Vətənə deyil,
Güvənər həmişə ancaq özünə.
Vətən çörəyini təpər gözüne
Özgə havasıyla yaşayar müdam.

O da bir adamdır, bu da bir adam.
O da mühacirdir, bu da mühacir.
Biri torpaq istər, biri cəvahir,
Biri insan isə... o biri tacir!

1986

BU DÜNYA BELƏDİR...!

*Sevsəm öldürərlər, sevməsəm ölləm.
Qaracaoğlan.*

Deyirlər zülmətdə öz fitrətindən
Kimi daş-qaş gördü, kimi daş gördü.
O sirli diyarın bol ne'mətindən
Kimi götürmədi, kimi götürdü.

Götürən düşündü, aldandım əbəş,
Məndən çox götürdü filan, filankəs.
–Niyə götürmədim bir ovuc da mən,
Deyə fikirləşdi, heç götürməyən.

Dünyanın əvvəli, sonu müəmma,
Cövhəri müəmma, donu müəmma.
Dünyanı anlayan qəmini çekdi,
Anlaya bilməyən dəmini çekdi.

Sonda ömür yolu keçdi sitəmdən,
Biri qəmdən bezdi, o biri dəmdən.
Elə ki, ömürlər yetişdi sona,
Təəssüf oduna gözlər bərəldi.
Biri: «Hayıf» - dedi qanmadığına,
Biri qanmağından cəzanə gəldi.

Qanan gileyləndi öz qanmağından
Qanmayan söylədi: «Qanaydım mən də».
Zülmət diyarının daş – qaş dağından
Götürən də peşman, götürməyən də.
Bu dünya belədir yaranışından
Qaçan da peşmandır, qovan da peşman.

Sevənlər sevgidən nə qazandılar?
 Sevib alışdılar, yanib qandılar.
 Sevən ömrü boyu ancaq inlədi,
 Bu odun içindən keçənlər dedi:
 Kaş əzəldən sevib sevləməyəydim,
 Onun dadını da heç bilməyəydim.
 Sevginin qəmindən, işgəncəsindən,
 Zinhar olmayanı görməmişəm mən.
 Məcnundan başlayıb Kərəmə qədər
 Sevənlər sevgidən nalə çəkdiilər.
 Dastanlar bağlandı bu müşkül oda,
 Bunu görə-görə çoxlarını da
 Sevgi həsrətilə mən yanan gördüm,
 Seve bilənlərə qışqanan gördüm.

Sevgi axtardılar,
 Sevda gözdilər.
 Tapdılar,
 Ertəsi ondan bezdilər.
 Gördülər, ürəyə işləmiş bu od,
 Yananda bildilər, nə imiş bu od.
 Bu düzsə, söyləsin sevgidən bezən,
 Sevən bəxtəvərdir, yoxsa sevməyən?
 Əlhəzər etsə də, söyləsin görək
 Sevməkmi yaxşıdır, yoxsa sevməmək?
 Ona da əl açıq, buna da insan
 Biz evi görmürük qapı döyəndə.
 Zülmət diyarının bol daş-qaşından
 Götürən də peşman, götürməyən də.
 Bu dünya belədir yaranışından,
 Gözəl də peşmandır, çirkin də peşman.

Bu, bir rəvayətdir: Bədbəxt bir cavan,
 Yeddi il havanın quraqlığından
 Əkdiyi zay olur, yazıq ac qalır,
 Bir tikə çörəyə o, möhtac qalır.
 Aclığın cəbrinə dözəmmir daha,
 Açıq əllərini bir gün dərgaha.
 Deyir: - «Çatdır məni birçə arzuma,
 Sən kəsib ömrümdən cala ruzuma.
 Yoxdur bir istəyim, başqa diləyim,
 Bol olsun təknəmdə yavan çörəyim.
 Cavanın səsinə səs verdi allah,
 Yüz kisə taxıl da göndərdi allah.
 Dedi: - Bir şərtim var: israfdan çəkin.
 Göndərdiyim taxıl qurtaran təkin
 Sənin həyatın da çatacaq sona,
 Dedim tarazlansın ömrün arzuna.
 Cavanın gözləri güldü fərəhdən
 Dedi: - İsrəf nədir, gözü toxam mən.
 Düşündü, o, gündə bir çörək yesə,
 Ömründən o yana keçər yüz kisə.
 Cavan yeyib yatdı o gündən bəri,
 Tavana zilləndi xumar gözləri.
 Yataqdan qalxmadı daha obaşdan,
 Əlləri tutmadı kotandan, xışdan.
 Ayda bir kisəni aşırıdı təkçə,
 Yedi bol taxılı can istədikçə.
 Bir də ayıldı ki, on kisə qalmış,
 Taxıl cəhənnəmə, ömür azalmış.
 Neyləmək?
 Başladı o, qənaətə.
 Yarı ac, yarı tox, düşdü zülmətə.
 Günü bir kümbəylə o, başa vurdu,
 Arzusu ölümlə üz-üzə durdu.

Düşündü, dərgaha əl açan zaman
 O, nə istəmişdi ulu tanrıdan?
 «Allah, çatdır məni bircə arzuma:
 Sən kəsib ömrümdən cala ruzuma...»
 Allah da ömrümdən kəsib, arzumu
 Qalan ömrüm ilə tarazlayıbmiş.
 Mənim istəyimin sonu bəs bumu?
 Ömrümdən, günümdən, görən, nə qalmış?

Şerti düşünuncə can qorxusundan
 Sonuncu kisəni yemədi oğlan.
 Bilirdi, yedisə, öləcək yəqin,
 Bir həftə ac qaldı o, ölməməkçin.
 Düşündü: «Vaxt çatıb, ölməliyəm mən,
 Yeməsəm, açıqdan, yesəm də şərtdən.»
 Oynadı cavanın ağı yerindən.
 Quran belə qurub... neyləsin bəndə?
 Bu dünya mülkünün ne' mətlərindən
 Götürən də peşman, götürməyən də.

Avqust, 1986.

Ümid bayraq kimi
 öz məsləkimi
 Başımdan yuxarı qaldırır mənim.
 Qışda çiçəkləyən ağac gümanlı,
 Sisli, dumanlı
 «Bəlkəm» var mənim,
 Bəlkədən üstümdə kölgəm var mənim.
 Bəlkə gözlüyünü gözümə taxdım,
 Bəlkədən boylanıb dünyaya baxdım,
 Nə gördüm?
 Bəlkənin bu tayı uçurum,
 O tayı arzum.

Yanvar, 1985.

QANMAQ – QANMAMAQ

Bütün ömrüm boyu anılar kimi
Qəzetdən, kitabdan mən şirə çəkdim.
Bilməyə çalışdım bilmədiyimi,
Bunu bilmədim ki, mən bilməsəydim,
Nəyi uduzacaq, itirəcəydim?

Qazancım nə oldu,
İtirdiyim nə?
Qazancım dəyərimi itirdiyimə?

Qanmazın qandığı bir şey var ancaq:
Özünü hər yerdə düz, doğru saymaq!
O, elə bilir ki, səhv edə bilməz,
Bir müşkül önündə ağı yenilməz.
Onun əməlində olmaz bir «xəta»,
Ondan ağıllısı yox bu dünyada.

Qandinsa... şübhələr və tərəddüdlər
Ömrünün peykinə dönəcək sənin.
Qandinsa... qəlbində dil açan kədər
Əzmini, eşqini yenəcək sənin.
Qananlar uduzur batıb dərində,
Qananlar uduzur şübhələrində –
Bağrına çəkilən qanma dağından.
Qanmazlar qazanır qanmadığından.
Qandıqca... özümlə durdum üz-üzə
O da mən,
Bu da mən.
Kimə haqq verim?
Mö'cüzə içində başqa mö'cüzə.
Nə hakim bəllidir, nə də müttəhim.
Kaş, qanmayaydım
Özümlə üz-üzə dayanmayaydım.

Fevral, 1985.

Alma düşdü ağacdən, onu kal ikən salan
Görən, kimin əliydi?
Nə küləkdə günahkar, nə fələkdə günahkar,
O, burda düşməliydi.
Budaqda bir an artıq, görən, onun qalmağa
Fərasəti varmı?
Cazibə qanunundan alma xəbərdardımı?

Xəbərdar deyildisə, budağından kal ikən
Alma düşdü bəs nədən?
Bir vaxt elə bilirdim, fırlanmırdı
bu dünya,
Mən dünyaya gəlmədən...

May, 1985.

–İnsanların fikrini
oxuyaydım üzündən.
–Həyat öz mə'nasını
itirərdi o gündən.
–Həyatın mə'nası yox,
mənə özü gərəkdir.
–Hər şeyin mə'nası da
onun özü deməkdir.

1985.

ÖZÜNÜ DINLƏ

Dinlə bu dünyanı öz ürəyinlə,
Sənət aləmində özünü dinlə.
Özgəni dinləsən kökdən düşərsən,
Sən özün özünə özgələşərsən.
«Özümü kənardan seyr edim» - deyə
Nə olar, hərdənbir çəkil təklyə.
Üzbəüz, təkbətək qal ürəyinlə,
Sən onu dinlə!
Tək onu dinlə!

1985.

Yox, dünya gözəldir, yaşamaq şirin
Görmək istəmirəm əyri-üyrünü.
Səni dilləndirən eybəcərliyin
İlkini görürsən, söylə, bəs sonu?
İşığa tərəfdir dünyanın yönü.
Doğrumu söylədim? Diləklərimi
Açdım ürəyimdə mən, çiçək-çiçək.
Dünyanı görmürsən olduğu kimi,
Görürsən, ey könül, istədiyin tək.

Noyabr, 1985.

Həyatdan getsəm də, xatiratdayam,
Arzuma həmişə çathaçatdayam.
Üstümə nə qədər torpaq atılsa,
İşığam, yenə də mən üst qatdayam.

Yanvar, 1986.

Kor kora kor desə – bu, keçib gedər,
Gözlüyə kor deyən kor, daha dəhşət!
Gözündə dağ boyda tiri görməyən,
Özgənin gözündə qıl seçər, əlbət.

Nadan öz sözünü yeritmək istər,
Özünü dərk etməz,
hamını danlar.

Aləmi çirkəbə qorq etmək istər,
Çirkəbin içində şıllaq atanlar...

İyul, 1974.

Həyatdan gətsən də, xətrəldəyən,
Axtırsan həmişə çətinləşdirməyən,
Üstünə nə qədər torpaq alırsan,
İstəyən, yəni də mən istədiyəm.

Yanvar, 1986.

Yuxumdakı rə'yalarım, xülyalarım,
İnanmışam yalnız sizə.

Bir ömürdə çatmadığım
əlcətməzə,
ünyyətəməzə

An ömründə yetər oldum.

Həyatımda itə-itə

Rə'yalarda bitər oldum.

Ey yuxumdan oğurlanan

Ömrün-günün qəlpələri,

Sahillərdə dinclik tapan

Ey fırtına ləpələri,

Vuruşların nə faydası?

Sükut, sükut!..

Ətəyindən tutub çəkən

Qayğıları unut, unut!

Yuxuya get, nağıla gir

Hec soruşma dünya nədir?

1985.

ON YEDDİ DEKABR

Dostum Ş.Hüseynova

On yeddi dekabr... Sənin ad günün,
Hərənin bəxtinə bir ulduz düşür.
Həm də tapmacadır yolu hər ömrün,
Sönmüş bir ocağa birdən köz düşür.

Sabahı bu gündən görmək çox çətin,
Yatır kül altında bir od külçəsi.
Birinci pilləni atan nə bilsin
İkinci pillənin nədir müjdəsi.

Birinci pillədə görmüşdünmü sən
Bu gün yetişdiyin mənzili, qardaş?
Gəl, gəl, alqışlayaq biz əvvəlcədən
Üzümüzə gələn hər ili, qardaş.
İllər yaxşı gəlir biri-birindən
Küllər çözlənir od hənirindən.

Biz hardan biləydik iyirmi yaşında
Ömrün hələ altmış düşərgəsi var.
İndi də nə bilək elçi daşında
Oturan elçinin nə müjdəsi var.

Gah olur, həsrətlə umduğumuzun
Görürük həyatda tərsini, qardaş,
Gah da gözümüzə ələnən tozun
Zaman özü verir dərslərini, qardaş.

Bə'zən yolda qalır gözlədiyimiz,
Gözlənməyən yerdən bə'zən köz çıxır.

Bə'zən qazananda uduzuruq biz,
Bə'zən şərimizdən xeyrimiz çıxır.

Lal axan çayların altında yerdən
Qaynayan suları görmürük, fəqət.
Qırır qolundakı zənciri birdən
Yatmış bildiyimiz bir kölə millət.

Vaxtın axarında sular durulur
Gerçək gül açanda solur riyalar.
Bir anın içində uçub məhv olur
Yüz illik, min illik imperiyalar.

Bu gün dağlardakı dumanın, çənin,
Sabah gül açması bir himə bənddir.
Bu gün təşəxxüslə «mən, mən» deyənin
Sabahkı taleyi kimə bəllidir?

Birinci pillədə görmüşdünmü sən
Bu gün yetişdiyin pilləni, qardaş?
Təbrik eləyirəm elə indidən
Sabahkı gün ilə mən səni, qardaş!

Dekabr, 1986.

HANSI MEDAL DÜŞÜR?

Dənizdə, havada min yarış gedir,
Dərinə, zirvəyə axtarış gedir.
Dağın zirvəsinə yol açan kəsə,
Uzaq məsafəyə tez qaçan kəsə,
Buz üstə süzənə,
İpdə gəzənə,
Dərində üzənə medal paylanır.
Bu onu haqlayır,
O bunu danır.

Birinin qəsdini pozur, rədd edir
Başqa birisinin gücü, qüvvəti.
Birinin fərəhli qələbəsidir
Birinin kədərli məğlubiyyəti.
Hamı başqasını ötmək istəyir,
Hamı «mənəm» - deyir, hamı «mən» - deyir.
Bilmirik, başqası nə deyir bizə...
Tək öz arzumıza, öz hissimizə
Biz boyun əyirik, bə'zən qul təki...
Amma düşünürük,

öz içindəki
«Mənəmlik» hissini öldürən kəsə,
Hər kəsin yerini düz görən kəsə,
Özgəni özünə görk edənlərə,
Özgənin haqqını dərk edənlərə
Hansı medal düşür, hansı xal düşür?
Burda da araya qılıu-qal düşür.

Yanvar, 1984.

Könül: lağım-lağım, yol: dağım-dağım
Bu yollar dağıtdı xoş xəyalları.
Köçdü ürəyimə enib qalxdığım
Enişli-yoxuşlu ömür yolları.

Qayəsiz, məqsədsiz ömür sürmədim,
Verdim əzablara mən öz qəlbimi.
Dərədə, təpədə dolay görmədim
Mənim içimdəki dolaylar kimi...

1985.

Bu mö'cüzə dünyanın
Yeri qandır,
Göyü qan.
Haqq – ədalət adından
Bağıran cəlladların
Səsi qandır,
küyü qan.
Bu, əzəldən belədir:
Min illərdir hey axır
Qabilin¹ tökdüyü qan.

1986.

MƏN MƏNƏM

Dünyanın qarışıq mənzərəsində
Ürək: «Dözmə» - deyir,
Səbr: «Döz» - deyir.
Əslində, hər biri öz cəbhəsində
Tamam doğru deyir, tamam düz deyir.

Nə ilə bitəcək bu cəngin sonu?
Ürəyim qələbə çalsa, mən mənəm.
Mənim cəsarətim yenib qorxunu,
Səbrimin daşını dəlsə, mən mənəm.

1986.

YARAMAZ

Özünü dünyaya borc sayanların
Böyük ürəyinə arxalanmışam.
Yalnız öz işinə yarıyanların
Bircə damğası var: Yaramaz adam!

1977.

¹ Bibliya mifologiyasına görə qardaşı Habil qətlə yetirən Qabil nəzərdə tutulur.

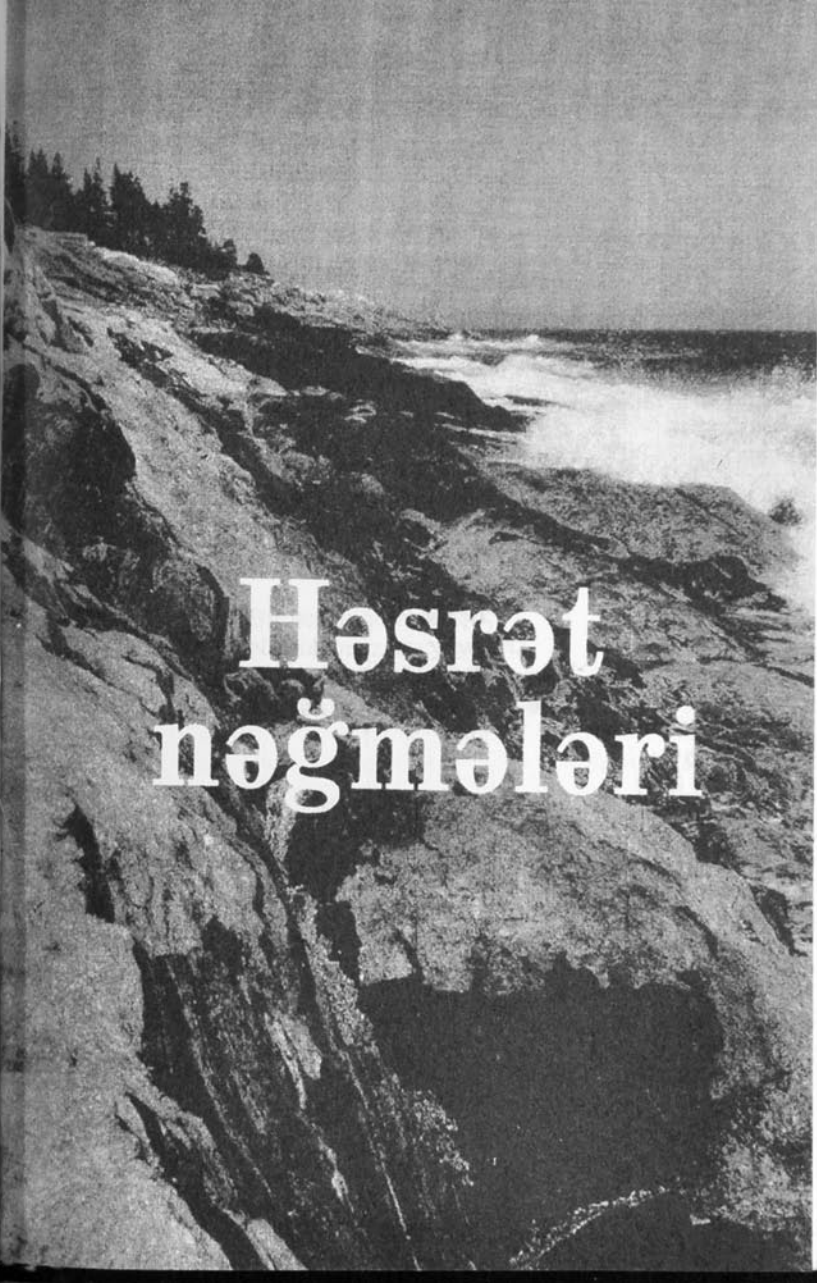
TƏRSİNƏ

Səksən beş yaşında bir qərrib axşam
Hıçqırıb ağladı ölürkən babam.
Nəvəm gülə-gülə öldü... Axı, o
Bilmirdi ölümün nə olduğunu.

Bu çarxı tərsinə çevirib öncə
Bu gündən keçmişə dönə biləydik.
Biz uşaq doğulub, qoca ölünce
Kaş, qoca doğulub, uşaq öləydik.

1989.

Həsərət nəğmələri

KÖNÜL VERDİK

Könül verdik, biz and içdik
 Əhdimizə dönə-dönə.
 Amma yenə inanmadıq
 Nə sən mənə, nə mən sənə.

Ayılmadıq könlümüzdə
 O gözləri yol çəkəni.
 Xəyallarıb uçurmadıq
 Nə sən mənə, nə mən sənə.

Sənin sevda yollarını
 Kirpiyimlə süpürənəm.
 Bu eşqsiz, bu sevdasız
 Nə sən sənə, nə mən mənə.

Bir uçuşu görməmişik
 Nə sükansız, nə yüyənsiz.
 Biz ki bütöv olmamışıq
 Nə sən mənə, nə mən sənə.

Fevral, 1980.

* * *

Döydü qapısını ölüm qonşunun.
 Ey vəfasız dünya, bu imiş sonun?
 Bəlkə... ölmək üçün yaşayırdı o?
 Söylə, etibarın, ilqarın bumu?

Bir anlıq öteri bir həyat üçün
 Dünyaya gəlməyə heç dəyərdimi?
 Ölümle qurtaran qısa ömür-gün
 Əbədi ölümə heç dəyərdimi?
 Həyat, gecən də var, səhərin də var,
 Sənin şəkərin də, zəhərin də var.

Şəkərin– artırır həvəsimizi,
 Zəhərin– aparır dərinliklərə.
 Şəkərin– uçurur, qaldırır bizi,
 Zəhərin– endirir göylərdən yerə.

Daddım zəhərinə, dadıram yenə,
 Daddıqca yaşamaq düşür gözümdən.
 Endikcə həyatın dərinliyinə,
 Qaçmaq istəyirəm özüm özümdən.

Daddıqca həyatın şirinliyini,
 Ölümdən qorxuram...
 O – son hədd imiş.
 Bildikcə həyatın dərinliyini
 Bildim ki, bilməmək– səadət imiş.

Ölümdən diksinib qorxmayan hanı?
 Enmək istəmirəm dərinliklərə.
 Bir dəfə öldürür ölüm insanı,
 Qorxusu öldürür gündə yüz kərə.

Yox-yox! İstəmirəm düşünmək belə,
 İstərəm tərsinə döne dünyanı.
 Nazınla,
 qəmzənlə,
 işvələrinlə
 Unutdur, sevgilim, mənə dünyanı.

Fevral, 1980.

KÖLGƏLƏR, SƏSLƏR

Cadusan, sırrsən, bilmirəm nəsən?
Sənin tilsiminə də uyuram ancaq.
Təpədən dırnağa sirli nəğməsən
Bu sirri bilmirəm, duyuram ancaq.

Hardasa qəlbinin gizli yerində,
Halıma gah gülür, gah ağlayırsan.
Sırrın çıxmaq çalır kirpiklərində
Ateşi görünür,
Qaynağı pünhan!

Baxışda şaqqiyan şimşək çaxışdan
Od qopar,
Bu odun qəsdı bilinməz.
Şimşək xəbər verər dolu yağışdan,
Baxış şimşəyinə nə ad verək bəs?

Şəkilsən...
rəngləri seçmək çox çətin!
Bu göymü?
Bu ağmı?

Qaramı, yoxsa?
Bilinməz, oxunmaz mətləbi şəklin,
Kölgələr ilıqsa, rənglər soyuqsa?

Kölgələr rənglərə kölgələr salar,
Bu sirli kölgələr məni çaşdırar.
Rənglər arasında ilıq çalarlar
Sənin özünü də haçalaşdırar.

Küləksən... özünü görmürəm,
ancaq

Səni tanıyıram əməllərindən.
Səni görmək üçün əsən otlara,
Əsən yarpaqlara baxmalıyam mən.
Səsi var,

Sözü yox

otun, yarpağın.

Küləyin sirrini hardan bilim mən?
...Mən yazıq, sirrini sehrikar dağın
Bilmək istəyirəm dağın özündən.

Sən dağın sirrini gülündən soruş,
Dərədə hönkürən selindən soruş.
Qayanın sirrini çırtma daşından,
Ocağın sirrini külündən soruş.

Mən səs istəmirəm,
Söz istəyirəm.
Astar istəmirəm,
Üz istəyirəm.

Gəldi qulağıma bir sehirli səs:
«Səsi anlamayan sözü də bilməz.
Astara baxanda üzü bilməli,
Səsi dinləyəndə sözü bilməli!»

Fevral, 1980.

* * *

Çiskinli havalar yaman uzandı,
Bizim aramızda duman uzandı.
Nə mən yara bildim, nə sən, dumanı,
Ürəyə çökdürdük bu çən-dumanı.
Dəyişə bilmədik bir həqiqətə
Neçə ehtimalı, neçə gümanı.

Bu sevən ürəyim əlimdə bayraq,
Sonuncu mənzili görə bilmirəm.
Sənə ürəyimi vermişəm, ancaq
Neyləyim, özümü verə bilmirəm.
Əzizim, özün de, özün de, görək
Sənə ruhum görə, ya cismim görə?

Mart, 1980, Yalta.

* * *

Yamanca gecikir bu ayın beşi.
Geriye işləyir elə bil zaman.
Günahkar bilirəm ayı, günəşi,
Elə bil dayanıb öz dövrənindən.

Həsərin gözüylə baxıram...
günlər

Uzanır...
Nolardı günüm an olsa.
Uzana bilməzdi zaman bu qədər
Həsərin gözünü bağlayan olsa.

Gələcək, bilirəm, gözlədiyim gün,
Həsərət bitəcəkmi?

Yox, bitən deyil.
Mən görüş, arada sərhəd tək duran,
Bir həsrət dağımı ərindən deyil.
Həsəti, möhnəti ömrüm boyunca
Bir vəhdət eşqinə yedim doyunca.

Görünmür, neyləyim, möhnətin sonu
Mənim atdığım ox mənə tuşlanır.
Həsərin ilkidir həsrətin sonu
Görüş bitən kimi həsrət başlanır.

Mart, 1980, Yalta.

* * *

Ömrümün ən uzun gecəsidir bu
Səhərin yolunu kəsib intizar.
Xəyalım havada bir binə qurdu,
Arzumla imkanım adaxlandılar.

Sabahın eşqinə mələyir könül
Yox, dözə bilmirəm bu iniltiyə.
Gecədən səhəri diləyir könül
Özüm şama döndüm, arzum piltəyə.

Səhərə yol açıb sinəm atlanır
Bəs nədir içimdə belə hönkürən?
O od ki, könlümdə alışıb yanır
Bəs niyə gecəni ərirtmir, görən?

Gecənin boynuna ölçüldü arzum
Gördüm ki, gecədən o, uzun oldu.
Susdu,
Nə qəmləndi,
nə güldü, arzum.
Bir gecə ömründə biri on oldu.

Dolmuşam, ey səhər, tez açıl, tez gəl
Məni əldən saldı qəhər Yaltada.
Səhərdən işıqlı, səhərdən gözəl
Bir səhər doğacaq, səhər Yaltada.

Aprel, 1980.

* * *

Mən sənin oduna yaş ağac kimi,
Asta cızıldayıb, asta yanırdım.
Hələ tutmamışdı alov qəlbimi,
Hələ tüstülənir, dumanlanırdım.

Odundan od alıb alışdım tamam
Gerçəyə çevrilib gümanım indi.
Daha tüstülənib dumanlanmıram
İşığa çevrilib dumanım indi.

İyul, 1980.

* * *

Deyirsən: – Özünü yaman sevənsən,
Deyirəm: – Bunun da səbəbi sənsən.
Özümü sevməzdim,
hələ, əksinə,
Bir zaman özümdən bezib usandım.
Elə ki, ürəkdən bağlandım sənə,
Özüm öz gözümdə dəyər qazandım.

Özümü sevməkdə borcluyam sənə,
Sevgi bir sirdi ki, mən ona təslim.
Başqa birini yox, mən dönə-dönə
Səni sevdiiyimdən özümü sevdim.

İyul, 1980, Şəki.

* * *

Ey qadın, hardandır səndə bir belə
Dəyanət, mətanət, sədaqət, dözümlü?
Büllür gəncliyini sən verdin yelə,
Bir eşqin yolunda...

Sənə yox sözüm.

Gələcək naminə fal açıdırırsan,
Fəlin gah xoş gəlir, gah yaman gəlir.
Sabahı bu günə calaşdırırsan
Ümidin, dözümlü eşqindən gəlir.

Gözünü açmamış ilk gəncliyindən,
Ümidlə sabaha dikilib gözün.
Ümidə dönmüsən ümidinlə sən
Təpədən dırnağa ümid sən özün.

İyul, 1980.

* * *

Ağardı saçları məhəbbətimin,
Amma qurumadı gözümün yaşı.
Qocaldım,

yolunda dəyanətimin
Hər il cavanlaşdı özünün yaşı.

Məhəbbət qocalmır,

onu daşıyan

Kövrək ürəklərin halına vay-vay.
Şübhə nə çaldısa oynadı güman,
Məhəbbət qopartdı haray, hay-haray!

Döz, mənim ürəyim,

Dözumdür əlac.

Harayda nə fayda,

Hayda nə fayda?

Qışın şaxtasına dözməyən ağac

Yazda çiçəklənməz, belədi qayda.

Bilmirəm payızdı, bilmirəm yaydı,

Könlümdə kükrəyir yenə də sellər.

Bulaqlar dağlarda ağlamasaydı,

Qəhqəhə çəkməzdi dərədə sellər.

İyul, 1980.

* * *

Könlümdə, ruhumda yenə, yenə sən
Möhürlü, kilidli bir xəzinəsən.
A mənim könlümə pərəstar, hayan,
Mənə bu dünyanı sevdiren oldun.
Mənim özüm qədər məni anlayan
Milyonlar içində tək sə sən oldun.

Mən necə?
Mən səni anladımı bəs?
Sənsiz mənim dünyam mənə yavandır.
Tək bunu bilirəm:

aldığım nəfəs,
Sənin iqlimindir,
Sənin havandır.

İyul, 1980.

* * *

Sənin baxışların dərinədən dərin,
Oxunmur, bilinmir arzun, istəyin.
Gah bulud toqquşur, gah şimşək çaxır,
Gah da bir gözündən iki göz baxır.

Gözlərin hər biri ayrı bir ulduz,
Biri haraylanır, biri huylanır.
Gah qadın gözüylə bakirə bir qız,
Gah qız gözlərilə qadın boylanır.

İyul, 1980.

* * *

Mən bir qiblənümə,
Qibləm sən oldun.
Mənə öz yönümü göstərən oldun.
Ərzin dörd cəhəti döndü vahidə.
O vahid sən idin,
Mənə yön oldun.

İnam bəxş eləyir bu yol hər kəsə,
Elə ki, tanıdın yönü, qibləni.
Bu yoldan azmaram ömür bitməsə,
Yönüm qibləgaha aparır məni.

İyul, 1980.

YEDDİ SÖZ

Sənin teleqramında
 Vur-tut yeddicə söz var.
 Ürəyimdə oxudum,
 Dilimə gətirmədim,
 Qorxdum ki, dilim yanar.
 Xəsisliklə yazılmış
 hər sözün arxasında
 Neçə-neçə söz dürür.
 Hər söz öz yuvasından
 Bir qatar söz uçurur.
 Gəl, indi sən
 Tut görüm
 Yeddi sözün dalında
 o gizlənən sözləri.
 Deyilməmiş,
 Ürəkdə əzizlənən sözləri.
 Bu yeddicə kəlmədən
 Öyrənmək istəyirəm
 Halını,
 ovqatını.
 Oxumaq istəyirəm
 Gizli duyğularının
 Ən sonuncu qatını.
 Bu yeddi sözdə
 görmək,
 tanımaq istəyirəm
 sənə baxan gözləri.
 Gözlərindən odlanıb
 su tək axan gözləri.

İstəyirəm
 yeddi söz
 Səsinə dönsün sənin,
 Özünə dönsün sənin.
 Səsin, uzun bir anlıq
 Bu həsrət gözlərimə
 gəlsin,
 görünsün sənin.

İyul, 1980.

Mən bir qəm daşıyam,
 Qəlbinə deydim.
 Nə imiş bu dünya qəmsiz, kədərsiz?
 Gördüyün yuxunu mən də görəydim
 Səninlə bərabər, səndən xəbərsiz.

Avqust, 1980.

SƏN OLURAM MƏN

Yaxşı ki, ayrılıq,

Yaxşı ki, bizdən

Çırpıntı, sarsıntı əl üzür yenə.

Həyatı öyrəndik həsrətimizdən,

Odur ki, həmişə möhtacam sənə.

Rəngi bir,

dadı bir

toyun, büsatın

Həsrət min rəng çəkir gözlərimizə.

Yaxşı ki, ayrılıq,

bu dərd həyatın

Dərin qatlarını göstərir bizə.

Yanımda olanda uzaqdasan sən

Mən səni görmürəm olduğun kimi.

Səndən ayrıldım,ı,

hər yerdə sənən

Mən görə bilmirəm, vallah, heç kimi!

Yanımda bir quru cisməm özüm də,

Ayrıldım,

ruh olub əriyirəm mən.

Eşitmir qulağım,

Görmür gözüm də.

Arzudur eşidən, həsrətdir görə.

Adi bir insanam,

Sənin yanında

Başqa qayğılarla yaşayıram mən.

Elə ki, ayrıldım,

qəm dumanında

Fikrimin ilki də,

Sonu da sənən!

Yanımda rahatam, sakitəm tamam,

Ayrıldım, od tutub alışır ürək.

Rahatlıq – ölümdür,

Hələ mən sağam.

Mənə tufan gərək,

həyəcan gərək!

Vüsal dəmlərində sən nur, mən çıraq,

Görürəm, mən mənəm, sən də sənmişən?

Ayrılıq dəmləri sən, sənən, ancaq

Bilmirəm, bəs niyə mən olmuram mən?

Səndən ayrılanda vahidəm, birəm,

Həm də bir hədəfə vuruluram mən.

Yanımda, həmişə ikiləşirəm,

Ayrıldım, çevrilib sən oluram mən.

Avqust, 1980.

* * *

Arzularım qönçələnir yuxumda,
Can yanğıma su çilənir yuxumda.
Hüdudları yaman aşdı yuxular,
Dəlilikdən ağllaşdı yuxular.
Nəğmələşdi, nağıllaşdı yuxular.

Yuxularda həsrət bizdən gen düşər,
İntizarın saçlarına dən düşər,
Arzuların quzeyinə gün düşər.
Mən nə deyim bu qədəri yazana,
Yuxularım arzum qədər uzana.

Avqust, 1980.

* * *

Düz məramım,
düz ilqarım,
düz eşqim,
İlki bilir,
Amma sonu bilməsin.
Məndən sonra yaşayacaq öz eşqim,
Aman allah,
məndən əvvəl ölməsin!

Avqust, 1980.

ZAMAN – MƏKAN

Səndən ayrılanda saat beş idi
Dolandı könlümə dağda hər dolay.
O anın dəhşəti nə müdhiş idi.
Getmək istəmədən gedənə vay-vay!

Maşın qanadlandı... heyrətdəyəm mən
Sür'ətlə hərələnən bu dörd təkərə.
Deyirəm, dərdimin qurşun yükündən
Bəs niyə təkərlər mıxlanmır yerə?

Bəs hara tələsir o, arsız-arsız?
Bir qüvvə yoxdurmu onu saxlaya?
Özüm müqəvvayam,
Könül qərarlısız.
Maşın önə qaçır, fikir arxaya.

Mən də, sürücü də susurduq elə
Fikrimdə gəmirir şübhə şübhəni.
Məqsədsiz, məramsız baxırdım çölə
Hər daşın dalında gürürdüm səni.

Ötdük neçə kənddən dinməz, söyləməz
Baxdım elə-belə saata bir də.
Yenə də beş idi.

Yox, ola bilməz!
Vaxt niyə dayanıb durduğu yerdə?
Vaxtı sürücüdən tez xəbər aldım.
-Düz yeddi tamamdır...

məəttəl qaldım.

Nəbzimi tuturam, nəbzim dayanmış,
Niyə dayanmasın qolda saat da?

Səndən ayrıldığı o an, nə anmış,
Mənimçün dayanıb o an həyat da!
Maşının gücünə, sür'ətinə bax.
Bu qüdrət «Hər şeyə qadirəm» - dedi.
Mənimçün məkanı dəyişdi, ancaq
Zamanı irəli çəkə bilmədi.

Avqust, 1980.

DƏRİNSƏN, ZİRVƏSƏN

Hikmət kitabıdır sənin surətin.
Onu sona qədər oxumaq çətin!
Sən uzun illərin dolaylarında
Mənimçün heç zaman adiləşmədin.

Sən «gəlmə» deyirsən, əgər «gəl» - desən,
Yüz giley gizlənir bir gileyində.
Həmişə, hər yerdə qeyri-adisən
Qərribə görünən adiliyində.

Baş vurdum könlünün dərinliyinə,
Qalxdım zirvəsinə sənin arzunu.
Əlimi, qolumu bağladın yenə.
Nə orda son gördüm,
Nə də burda son.

Ürəkdə nə qədər inci gizlənər
Onlar bir-birindən baha, dəyərli.
Sonuncu görüşdə tapdığım gövhər
Əvvəlki gövhərdən daha dəyərli.
Sənin ürəyində yatan incilər,
Mənim ürəyimə ulduzlar çilər.

Qəlbini taybatay açmamısan sən,
Qorxmusan, gözünə çox işıq düşə.
Gözlərim qamaşa...

Hər görüşündən
Bir sirt saxlamısan gələn görüşə.

Aya çatmamışdan o gözəlliyə
Yetişmək eşqilə yandıq, düşündük.

Min il bu həsrətlə tor atdıq göyə,
Çatdıq,
ovcumuzda qum geri döndük.

Aydın əfsanəsi bitdi o gündən,
Dönüb ovcumuzda toz-torpaq oldu.
Sırrını insana bildirdiyindən
Aydın gözəlliyi itdi, yox oldu.

Sən mənim ovçuma qum tökməməkçün
Həmişə gizlətdin nəyisə məndən.
Ucaldın günbəgün,
Qalxdın günbəgün.
Daha gözəl oldun bu gün, dünəndən.

Hikmət kitabıdır sənənin surətin.
Onu sona qədər oxumaq çətin!
Bu uzun illərin dolaylarında
Mənimçün bir dəfə adıləşmədin.

Dərinsən,
zərvəsən mənim gözümdə,
Belə tanımışam səni mən, gülüm.
Qeyri-adiliyin boy alır, həm də
Mənim həsrətimdən, eşqimdən, gülüm.

Avqust, 1980.

Arzu darda qaldı, könül ayazda,
Bu qədər dözmüşük,
Dözək bir az da.
Taleyin əlinə verilən dilək,
Kim bilir, güləcək, ya gülməyəcək...

Dözmüşük,
Yenə də dözək, sözüüm yox.
Yollara dikilib gözüüm həmişə.
Sənə «döz» deməyə mənim üzüm yox,
Səadət göyörtmir dözüüm, həmişə.

Yalnız qəlbimizdə pozub qaydanı,
Qınaqla, tə'nəylə gəldik döş-döşə.
Ancaq həyatdasa güdüb həyanı,
Suyun axarına üzduk həmişə.
Odur ki, izimiz suda qalmadı,
Biz dərdi yedikcə dərd azalmadı.

Bir zaman vuruşub dandıq hər şeyi,
Dedik haqqımızdır görünən işiq.
İndisə taleyin bəxş edəcəyi
Sədəqə-ümidə biz əl açmışıq.
Davaya, dalaşa daha lüzüm yox,
Dözmüşük,

yenə də dözək,
sözüüm yox.

Avqust, 1980.

MƏNƏ İZTİRAB VER

Yönümü göstərdin sən kompas təki,
Çünki taleyimdə, qədərimdəsən.
İztirab dağının arxasındakı
Sevincim də sənsən, kədərim də sən.

Qəmdə bülövlənib ovxarlanım mən,
Kəsəri korlaşib duyğularımın.
Mənə iztirab ver,

Mən bu zirvədən
Baxanda gerçəyi görmüşəm aydın.

Bir illik ağrıdır bir günlük sitəm,
Küllənən odumu çözlər mənim.
Mənə iztirab ver,

Bu həsrət, bu qəm
Hər dəfə sevgimi təzlər mənim.

İncimək istərəm,

Sən məni incit!

Rahat güzərandan bezmişəm yenə.
Mənə iztirab ver,
Dadım sevinci,
Həyatın dadını dərk etdir mənə.

İtər bu dünyada ayaq izlərim,
Dərdimin möhrünü basmasam yerə.
Mənə iztirab ver, varsın gözlərim
Gözlə görünməyən dərinliklərə.

Verdiyin əzabla məni, sevgilim,
Çıxart imtahandan, çıxart sınaqdan.

Mənə iztirab ver:

Ayıra bilim,
Yalanı gerçəkdən, qaranı ağdan.

Könlümün başında göynəsin kədər,
Şübhə mənə çatsın,

Qoy inam sənə.

Mənə iztirab ver, mənə ağrı ver
Yalnız o zirvədə çataram sənə.

Könül gecə-gündüz təlatüm istər,
Günahkar bilmirəm burda kimsəni,
Mənə iztirab ver, mənə əzab ver,
Mənə işgəncə ver: Çox sevim səni.

İyul, 1981.

QOY BİR AZ YATIM

Yaman yorulmuşam, niyə, mən niyə
Asılı qalmışam fikirlərimdən?
Yatırıq, şübhədək dincələk deyə,
Yorğun oyanıram yuxudan da mən.

Yaman yorulmuşam, nə oldu birdən
Şimşəklər oynadı duyğularımda?!
Oyağam, fikrimdə, xəyalımda sən,
Yatsam, oyanırsan yuxularımda.

Yaman yorulmuşam,
Dərd yüküm ağır!
Bu həsrət yükünü nə qədər çəkim?
Mizan-tərəzidə tarazlaşıbdır
Möhnət çəkisiylə mənim öz çəkim.

Şübhəyə dönmüşəm, qara şübhəyə,
Sevgin inam olub dola ruhuma.
Sən bir nəğməyə dön, qədim nəğməyə,
Özünü nəğmədən çilə ruhuma.

Yaman yorulmuşam,
Şübhə çənindən
Yaralar, qaralar var ürəyimdə,
Gülüm, dan yerinin işığı ol sən,
Şübhə dumanını yar ürəyimdə.

Bir əzab görmədim bu əzab kimi,
Tək bircə şübhəmdə neçə güman var.
Yüz yerə at çapan şübhələrimi
Sevgi kəməndiylə inama qaytar!

Yaman yorulmuşam,
Bilirəm amma
Hardadır, nədədir ən son nicatım.
Mənim pərakəndə duyğularıma
Layla de,
Laylada qoy itim-batım;
Yaman yuxum gəlir, qoy bir az yatım...

İyul, 1981.

* * *

Mə'lum həqiqəti gətirib dilə,
Kora kor deməyin zəifliyindir.
Mənim həqiqətim yol gəlir hələ,
Sənin həqiqətin vaxtdan yeyindir.

Mənim həqiqətim – şübhədir hər an,
Sən şübhə dağını çoxdan aşmısan.
İnama güvənib məhkumluğundan
Hakimlik taxtına sən yol açmısan.

Axı, öz cəbhəndən, öz səngərindən
Mənim silahımla vurursan məni.
Necə amansızsan,

dünyada düşmən
Düşmən silahıyla vurmaz düşməni.

Mən elə bildim ki, səngərimiz bir,
Mənim şübhələrim – hədəfimizdir.
Mənim səngərimə dönəydin gərək,
Dönmədin,
Ağrıma, acıma qıydın.
Mən sənin şübhəni dağıtdığım tək
Sən də mənimkini dağıtmalıydın.

Sənin əlindədir, bilirsən tamam
Mənim təlaşım da, rahatlığım da.
Səni həm itirir, həm də tapıram
Hissimə, duyğuma səbatlığım da.

Özün də bilmirsən nə imiş qəsdin.
Bizi hara çəkir bu üzüntülər?

Çoxalır qəzəbin,
Azalır hissin
Mənə bəslədiyən inamın qəder...
Sevgi kitabında bu da bir varaq:
Üz döndü,
Astdan təzə üz aldı.
Sevgi şübhən qəder sonsuzdu bir vaxt,
İnamın artdıqca sevgin azaldı.

Qismətim əbədi təlaşdır mənim,
Sevgi kitabında bu da bir varaq:
Eşqim – şübhəm ilə həmyaşdır mənim,
Nə şübhəm qocalır, nə sevgim ancaq.

Avqust, 1981.

Gəldin düşüncəli,
 Getdin fikirli,
 Gəlişin müəmma,
 Gedişin sirli.
 Nə sən mənə duydun,
 Nə də mən səni.
 Qopara bilmədim özümdən səni
 De, nəyə gərəkdir bu giley-güzar?
 Mənim hər sözümün bircə rəngi var.

Mən ki görünürəm olduğum kimi,
 Nəyəmsə eləcə gör mənə sən də.
 Demişəm, deyirəm öz düşüncəmi
 Bundan incisən də,
 İnciməsən də.

Qəlbimdə bəslənən arzu, kam sənin,
 Mənim bu arzumla sən yanmasan da.
 Sehrinə, sirrinə heyranam sənin,
 Buna inansan da, inanmasan da.

1982.

Qarışdı yenə də, xeyirim, şərim,
 Niyə dünya belə balacalandı?
 Uzandı həsrətlə keçən günlərim,
 Zamanı dağıdıb ömrə calandı...

Bir uca zirvəsən, mən sel, ay gülüm,
 Amma xislətimdən arıdılmışam.
 Zirvədən dərəyə deyil, ay gülüm,
 Dərədən zirvəyə axan olmuşam.

Açıq kirpiklərim nizələr kimi
 Açdı səhərlərə yol gecələrdən.
 Mənim bu dərbədə baxışlarımı
 Tez qayıt, amandır, yığ küçələrdən.

Bu həsrət, bu əzab mənə çətindi,
 Yüz-yüz kilid ilə hissimə bəndəm,
 Tətiyi çəkilməmiş tufəngəm indi,
 Boşalmaq qədsiylə bir himə bəndəm.

Hər şey çaş-baş olub.

De, bu nə sirdi?

Səadət tapmışam dər-dərimdə.
 Dünya özü boyda ağır fikirdi,
 Mənim qovuşmayan kirpiklərimdə.

1982.

* * *

Necə dincələrəm, bir dəli çovğun
Əsib, qaydaları dolaşdırarsa.
Şəhərdə bir mənəm, bir də yoxluğun,
Yalandır, riyadır qalan nə varsa.

Sevgi hədd tanımır, artır ilbəl,
Sevginin sərhəddi sevgidir yenə.
Sənə sədaqətim – adi borc deyil,
Sənə sədaqətim – sevgidir sənə.

Xəstə aparmısan sağaltmaq üçün
Ona şəfa verən mənə dərd verir.
Xəbərin yoxdur ki, sən yoxluğun
Mən yazıq sağlamı xəstələndirir.

Səbr çox qısadır, həsrət çox uzun.
Mən ayrı düşmüşəm özümdən yenə.
Döndü gözlərinə sən yoxluğun,
Səpildi Bakının küçələrinə.

Dönür dilənçiyə bə'zən məhəbbət,
Ona da, buna da əl açıb durur.
Mən yaxşı bilərəm, birgünlük həsrət
Ömürlük vüsaldan niyə uzundur.

1982.

SƏSİN İŞİĞINDA...

Telefon söhbəti... ilk söz, ilk güman
Duyğumu, fəhmimi çəkir tarıma.
«Bəli» sözündəki səs çalarından
Ovqatın süzülür damarlarıma.

Səsində saxlanır bir aləm sən,
İncə bir mətləbdir, sözdür səsin də.
Özünü, özünü görürəm sən
Səsinin xəfifcə titrəməsində.

Ayrmaq mümkündür, de, sözdən səsi?
Sözün sinəsinə səsin od salar.
Bu səsin şekili, rəngi, nəğməsi
Ruhuma, yuxuma işıq damcılar.

Mənim təşnəliyim sən üçündür
Mənası dəqiqdir sözün, kəlmənin.
Sözün – zahirindir, görünüşündür,
Səsin – cövhərindir, ruhundur sən.

Sözlər – qırıq-qırıq, səs – çiçək-çiçək.
Birləşir könlümdə göylə yer mənim.
Elə ki, yatıram,

həzin nəğmə tək
Səsin qulağımda cingildər mənim.

Oynaşır gözümdə: göy, yaşıl, sarı,
Görürəm dünyanı ayrı donda mən.
Görürəm ən dərin qaranlıqları
Səsinin rəngində, işığında mən.

İyul, 1982.

QIT'ƏLƏR

Torpaq həmişə göylərə möhtac və təşnədir
Göylərdə gördüyüm bu fəsad, hansı fitnədir?
Sən, sən yaratmışan yenidən eşqdən məni,
Bilməm, özün yaratdığını sevməmək nədir?

1981

Səndən uzaqlaşınca özümdən də gəndəyəm,
Heç bilmirəm, kiməm, nəçiyəm, hardayam, nəyəm?
Qulluqdan azad oldusa, qul şad olar, fəqət,
Mən azad olmuşam, niyə bəs qəm içindəyəm?

1981

Göylər dolur buludla, boşalmağın hər zaman,
Şimşək çaxır, səmada od olmağın hər zaman.
Eşqində sağ qalanlar ölür, ölmədən qabaq;
Eşqimdə ölmüşəm, diri qalmağın hər zaman.

1982

Sordun: - Niyə susdun? Niyə fəryadın ucalmaz?
Yarpaqları tökmüşsə, budaqlarda səs olmaz.
Üstün gəlib inkar elədi naləmi eşqim,
Tonqal ki, alov tutdu, onun tüstüsü qalmaz.

1982

Ürəyim min arzuya,
Tək bir fikrə calandı.
Bir arzuya gedən yol
Sonradan haçalandı.

Durdum yol ayrıcında,
Baxdım haça yollara.
Hava kimi bozardım,
Nə ağ oldum, nə qara.

İstəyimə «yox» - dedim.
Könül susdu, dinmədi.
Ağıllandı ürəyim,
Ağlım üreklənmədi.

1983.

* * *

Sən öz aləmində «haqlısan» yenə.
Yəqin ki, deyirsən: «nə günahım var...»
Vıcdanı itirən qurdun qəsdinə,
Quzunun qətlinə haqq qazandırar.

Top kimi oynadıb sevən qəlbimi
Sən atdın...

Mənəmmi günahkar yenə?
Sən məni atmadın,

vicdanın kimi
İtirdin məni də... Eşq olsun sənə!

Məni itirməyin deyil qorxulu,
İtkilər yoludur bu ömür yolu.
Dünyada bir itki əvəzsiz olmaz,
Tək itən vıcdana əvəz tapılmaz.
Bu da xeyrinədir, nə qədər sağsan,
İndi özün üçün yaşayacaqsan.

Tək məni itirmək çətindən çətin
Ürəyin durmadı sənə qəsdinə.
Əgər vıcdanı da itirməsəydin,
Mənsiz dağ çəkərdi bu həyat sənə.

1983.

* * *

Sən mənim qərribə qismətim, payım,
Gecələr – günəşim,
Gündüzlər – ayım.
Güneydə – quzeyim,
Qışda – yazımsan,

Sən mənim –
həmişə əlçatmazımsan.

1983.

* * *

Sənə çatmaq üçün qalxdım göylərə,
Həyat çəkdi mənim ətəklərimdən.
Göyün bu qatından baxıram yerə,
Böyüyən sənənsənə, xırdalanan mən.

Sənə can atdıqca ucalıb sanki
Göyün o tayına qanadlarınsan.
Sən göyün elə bir qatındasan ki,
Sənə çata bilməz əlim heç zaman.

Səslənib könlümdə sən bir nəğmətək
Qoru bu şərəfi, bu təmizliyi.
Can atmaq, ucalmaq, çata bilməmək!
Budur sevgimizin ölməməzliyi!

İyul, 1983.

Kölgəm kimi izləyir fikrim, xəyalım səni,
Düşüb sənin dalınca kölgəm udub kölgəni.
Yaşaya bilərmisən öz arzunu, xəyalınca?
Gözətçi göndərmişəm xəyalımı dalınca.

1984.

Dərmanı dərd olan bir xəstəyəm mən
Özümü içimdə dustaq etmişəm.
Dünyanın sevinci öz əlimdəyəkən
Hər şeyi özümə yasaq etmişəm.

Sən mənim nəyimsən, kimimsən bu gün?
Ömrümü özümə zindan edənim.
Dünyanı qəlbimdən silib süpürdün,
Dünyadan o tayda, ay dünyam mənim!

Qismətim bu imiş bəlkə...

qismətə

Nə qədər baş əyim?
Nə qədər dözüüm?
Özüm də bilmirəm bu müsibətə
Tale günahkardır, yoxsa, mən özüm?

Taleyin verdiyi xoşbəxtliyin də
Gör necə başını kəsən olmuşam.
Sənə bəslədiyim qəzəb də, kin də
Özümə çevrilib mən, sən olmuşam.
Qənim kəsildiyim xoş taleyimdən
Hardasa gizlində utanıram mən.

İyul, 1984, Şəki.

Fikrin ayrılmaqdır, bilərəm bunu,
Hər ilkin bir sonu hökmü – zamandır.
Amma bir ricam var:

Sən öz arzunu
Bəhanə çitinə bükmə, amandır.

Yanağın ağ şirə, dodağın boya,
Gözlərin sürməli, sözlərin riya.
Boyalar, riyalar düzü əydikcə,
Aldada bilmədin qəlbinə təkə.

Məqsədin aydındır mənə gün kimi,
Aldada bilmədin qəlbinə...

Nə qəm.

Sözün də sevməyən o qəlbin kimi
Qoy riyasız olsun, de ki, sevmirəm!

Bilmirəm, sözləri qəlbin nə bilmiş!..
Sözə boya çəkmə, o yanaq deyil.
Nifrət bıçağıyla başı kəsilmiş
Sevginə sağ demə, o ki sağ deyil.

Ayrılmaq istədin, ayrıl,
heç nədən

Bəhanə gətirmə,
keç bəhanədən!
De ki, köhnə yolda, təzə dindəyəm,
De ki, təzələnmək həvəsindəyəm.

1984.

ZƏRURƏT

Baş-başə dayanıb qara saç, ağ saç,
Bu ona möhtacdır, o buna möhtac.
İstək bir olsa da, bir ola bilmir –
Ürəyin vurğusu...

anlayıram mən.
Saçımın gümüşü qarala bilmir,
Bu qara saçların kölgəliyindən.

Dayanıb üz-üzə indim-dünənəm,
Dedim, o da yetim, bu da yetimmiş.
Demə, qara saçlı bu afət mənim
Qərdədən adlayan zərurətimmiş...

Noyabr, 1984.

QİSAS

Özüm bir dindəyəmsə, hissım özgə dindədir,
Ağlım da, məntiqim də sənəin kilidindədir.
Bu kilidə düşəcək açarı hardan alım?
Ey həm nəş'əm, sevincim, ey həm dərdim, məlalım.

Belə imiş, heç demə, kor taleyim mənim də
Ətrafıma baxıram, dostum da, düşmənim də
Bir damla sevincini dəryaya döndərəkən
Sən dərya sevincimi damlaya döndərmisən.
Sən təpədən-dırnağa günahmısan, şərmisən?

Sevinc? O nə deməkdir?
Qəlbin ağrılarıyla gözü neşətlənibse,
De, o kimə gərəkdir?
Sənəinlə bağlanmayan, mənə sənədən gəlməyən
Sevinci neyinirəm mən?

Hökmün möhür basıbdır bütün əməllərimə
Möhür qapılar açır indi mənim yerimə.
Məni hara aparır bu qədrin oyunu?
Ağlım sənəin hökmünə əyməsə də boynunu,
Hissim coşur, dağıdır bərəsini, bəndini.
Neynim, sənəin əlindən
Mən qopara bilmirəm canımın kəməndini.

Canım əsarətində, özüm yol ayrıcında,
Qovruluram, yanıram öz odumun sacında.
Hər kəsə inanmadım, təkçə sənə inandım,
Mən sənəi öz ömrümə saat əqrəbi sandım.
Sənsə...
Sənəin beynini oğradılar, yedilər,

Sevgi mayasından boy atmışam mən,
Sevməyi öyrəndim məhəbbətimdən.
Yox ikən könlümdə nifrət qaynağı,
Bəs kimdən öyrənim mən unutmağı?

Fevral, 1985.

QINAQ

Sevgimə, hissimə dodaq büzənim,
Məhəbbət – ən şirin nəğməmdir mənim.
Sevinc axtarırsan sən bu həyatda,
Mənəşə çox görmə seçdiyim qəmi.
Sənin qınağının ayağı altı
Qurban kəsməliyəm mən öz nəğməmi?
Sən məni qınadın...

Sən ki, doyunca
Bu xəsis dünyadan nəş'ə dadmısan.
Sevgi nəğməsini ömrün boyunca
Sən nə eşitmisən, nə yaratmısan.

Odur ki, heç səni qınamıram mən
Dərd deyil, qınasa bir nadan məni.
Sən hardan biləsən, nədən biləsən,
Sevgi nəğməsidir yaradan məni.

Aprel, 1985, Moskva.

BƏHANƏ – GERÇƏK

-Başlanan hər şeyin – dedin, - sonu var –
Çünki öz qəsdinə güvəndin bu gün.
Deyirlər, ayının min oyunu var,
Ağzı sulandıran bir armud üçün.

Sənin də əlində min bəhanə var.
Qəlbində göyərən bir niyyət üçün.
Mənim bostanıma atılan daşlar
Hədəfdir, sevginə nəhayət üçün.

Vurmaq istəyəne, vuruşmaq üçün
Ən adi söz belə təkan olarmış.
Hər hansı niyyətə qovuşmaq üçün
Bəhanə tapmağa, axı, nə varmış!

Elə ki, küsürsən, belədi qayda:
Tez haqq da tapırsan öz nifrətinə.
Amma bax, beləcə barışmağa da
İstəsən bəhanə taparsan yenə.

Əgər istəməsən, görülən teli
Heç «uf» da demədən dartıb qırırsan.
Bu da bəs deyilmiş, hələ üstəlik
Sən özünə haqq da qazandırırsan.

Onda sən özünlə dayan təkbətək,
Dinlə, gör, dinlə gör, nə deyir ürək.
Bəhanə götürmə! Səbəbdən danış,
Bəhanə heç zaman səbəb olmamış.
Bünövrə qopmasa bina uçulmaz,
Yalanla gerçəyin çarpışmasında
Bəhanə məntiqi dəstəvuz olmaz.

Nəyinə gerekmiş bu bəhanələr?
Onu da bilirəm, uşağam məgər?
Əsil məramını bilirsən sən də,
Bəhanə başlanar sevgi bitəndə.

Sevgin yaşayanda mən bir təpəydim,
Sən məni ən uca bir dağ görərdin.
Sevgin ölməsəydi bu gün, ey hakim,
Mənim qaramı da sən ağ görərdin.

Bəhanə nə imiş? Əlində toxmaq!
Günahı özgənin boynuna yıxmaq!
Bəhanə suyunda çimdirmə məni
Mən sirdaş olmuşam otuz il qəmlə.
Könlündə incələn sevgi telini
Qırmaq istəyirsən mənim əlimlə.

Bununçün bəhanə gerekmiş sənə?
Açıq niyyətini açıq desənə!
Bə'zən çərxi-fələk tərs dolansa da,
Həqiqət tərəfə üz dönür yenə.
Yalanın üzünü kirşanlasan da
Xoruzun quyruğu görünür yenə.

Məhəbbət ağacı qurusa kökdən,
Yarpaqlar solacaq, yüz yağış yağa.
Ehtiyac varmıdır ürək boş ikən,
Sevgi havasına əl-qol atmağa?
Sevgin – kökü yanan bir kola bənzər,
Bəhanən – atdığı əl-qola bənzər.

Bəhanə kölgəsi düşməz gün üstə
Nə göydə, nə yerdə yel olub əsməz.

Sevgi kökü varsa, o kökün üstə
Bəhanə gerçəyin başını kəsməz.

Sən öz niyyətindən, səbəbdən danış,
Bəhanə heç zaman gerçək olmamış!

Sentyabr, 1985.

Eşqində itmişəm mən ilim-ilim,
Elə sanıram ki, gənclik çağımdır.
Həsərlə baxmağım sənə, sevgilim,
Həsərlə həsrətlə boylanmağımdır.

Həsərət yollarının yolçusuyam mən,
Sənə həsrətimdə tapmışam səni.
Gecədə gündüzəm, yasda toyam mən,
Baş-ayaq görürəm odur, dünyanı.

Aşdıq hüdudları hər görüşdə biz,
Hardandır bu arzu, nədəndir bu od?
Bizim təlatümlü hissələrimiz
Hüdudsuz aləmdə tanımır hüdud.

Duyğu hardan bilən nədir hüdud, son,
Nədir fikrimdəki bu qorxu, təşviş?
Mənim yuxularım dəli ruhumun
Göydən yerə enmiş kölgələrimiş.

Yuxuda düşməni dost sanıram mən,
Ayılıb, özümdən utanıram mən.
Özümü özümdən alıb məhəbbət
Həsərət vüsəl olub, vüsəlsa həsrət!

1986.

BİR GÜN

Sənə qovuşmaqçün dəqiqələri
Sayırkən, bir gün də gecikdim yenə.
Bir günüm bir ildir məndən ötəri,
Könlümdə nisgildən ev tikdim yenə.

Bir günün nisgili – mənim göz yaşım,
Yatmaq istədim ki, tez olsun axşam.
Nisgil yol yoldaşım, ömür yoldaşım,
Elə bil nisgillə adaxlanmışam.

Vaxtı, vaxtsızlığa yozdu nisgilim,
Günü dörd fəsilə düzdü nisgilim.
Həsərət odundakı qüdrətə bir bax,
Zaman ölçüsünü pozdu nisgilim.

Könlümü asmışam bu bircə gündən,
İstək qönçə – qönçə, söz varaq-varaq.
Nə çıxar xəstənin tələsməsindən,
Armud öz vaxtında yetişər ancaq.

Vaxtın axarından baş açmadım mən
Qəlbin tələsməsi hədərmiş, demə.
Bə'zən sür'ətlənən, bə'zən ləngiyən
Vaxtın axarı da qədərmiş, demə.

1986.

* * *

Həsərin hökm etdi özündən əvvəl
Həsərin selində axdım, duruldum.
Sənin həsrətində
Mən səndən əvvəl
Özümü, sözümü dərk edən oldum.

Gah vaxtı haqladım,
Gah geri qaldım
Ömrün yollarında can haçalandı.
Rəngi rəngə qatıb təzə rəng aldım,
Həsərin rənginə çalar calandı.

Rənglər öz ilkindən ayrıldı, döndü,
Şübhə inam oldu,
Həqiqət güman.
Həsərin dadı da löyün-löyündü,
İndi şirinləşib acılığından.

Həsərin min rəngi, min üzü varmış
Ağrı acısının əvəzi varmış.
Şe'rə çevrilir dərdli günlərim,
Mənim həsrətimin əvəzi - şe'rim!

Qələmim danışır mənim yerimə,
Yandırır yaxdıqca məni həsrətim.
Həsərdən boylanır şe'rlərimə
Mənim məhəbbətim, eşqim, fitrətim.

Həsərət – dərdin dili, idrakın gözü,
Həsərət – sevginin də kamal yaşımıyş.
Ürəyin açarı,

Diləyin sözü,
Həsət – fitrətimin məhək daşımı.

Toxunub həsrətin məhək daşına,
Fitrətim ucaltdı mənim adımlı.
Həsətim – fitrətim!

Durdu yan-yan
Həsərə borcluyam istə'dadımı.

İyul, 1986.

OVQATIMIN İQLİMİ

Gün kimi gah çıxıb, gah batanımsan,
Mənim mühitimi yaradanımsan.
Gün kimi çıxdınsa, dönərəm günə,
Batdınsa, bataram zülmət gölünə.
Sən varsan, dünyamda hər şey var mənim,
Yoxluğun dünyamı boşaldar mənim.
Sən varsan, baxaram dost tək düşməne,
Səni sevənlər də əzizdir mənə.

Sən varsan,
dünya var,
orda varam mən.
Sən yoxsan, varlıqla bəzişməyirəm mən.
Varsansa, daşlar da açar gül-çiçək,
Yoxsansa,
çiçək də daşa dönəcək.
Sən varsan, özümə möcüzəyəm mən,
Qəlbindən asmışam mən öz qəlbimi.
Sən gözə görünməz bir ətir kimi
Ruhuma, könlümə səpələnənsən,
Mənim ovqatımın iqlimi sənə.

Avqust, 1986.

TƏZƏDƏN YARAT!

Sənin səcdəndədir dil də, könül də,
Məni sən yaratdın sinə dağından.
Yoxsa, xəbərsizdir bu otuz ildə
Yaradan, özünün yaratdığından?

Xəbərin yox imiş öz əməlindən,
Mən sənin oduna yanıb bişmişəm.
Sənə çatmaq üçün ucaldıqca mən,
Dönüb gözlərində adıləmişəm.

Sən məni yenidən yaratmamışkən
Qeyri-adi idim gözlərində mən.
Elə ki, yaratdın,

böyüdü qəsdin,
Sən razı qalmadın yaratdığından.
Çatdığın zirvəni zirvə bilmədin,
Daha ucalığa can atdığından.

Bəli, yaradanın budur xisləti,
Daim inkar edir o, ətaləti.
Yaradan zirvədən ular zirvəyə,
Çatdığı zirvədən boylanar göyə.

Əgər görünseydi uçuşun sonu,
Xəyalın zamandan geri qalardı.
Xəliq tanısaydı öz məxluqunu,
O, xəliq olmazdı, məxluq olardı.

Durduğum zirvəni zirvə sanmadın,
Sən mənim kölgəmdə daldalanmadın.
Bu gün adi görüb yenə sən məni,
Yeni zirvələrə səslərsən məni.

Xəbərin yox imiş öz əməlindən,
Mən sənin oduna yanıb bişmişəm.
Sənə çatmaq üçün ucaldıqca mən,
Təzədən gözündə adıləmişəm.

Daim irəliyə! Belədir həyat,
Sevgilim, sən məni təzədən yarat!

Avqust, 1986.

MƏN NECƏ BƏNDƏYƏM?

Heç kəs özüm kimi görəmməz məni,
Hara çəkirsiniz, hara, siz məni?
Dərdə dəvə deyil bu təsəllilər,
Odun çəkdiyini yalnız od bilər.

Hardan biləsiniz nə çəkirəm mən,
Özümdən oluram, ancaq özümdən
Ondan bircə qətrə yana dönəndə,
Özüme dönürəm, ona dönəndə.

Sevgimdən döndümsə, könlüm yetimdir,
Sevgi – fitrətimdir, mahiyyətimdir.
Məgər mümkünmüdür özünü danmaq?
Özüne şəkk edib, yada inanmaq?

Nə yazıq bəndəyəm, nə yazıq bəndə,
Özümdən dönürəm ondan dönəndə.
O, necə düşməndir,

O, necə düşmən?

Ona qələbəmdə qəmlənirəm mən,
Amma sevinirəm məğlub olanda.
Mən necə bəndəyəm,
Mən necə bəndə?

Mart, 1987.

SƏBƏB AX TARMA

Düzü, otuz illik məhəbbətindən,
Son illər yüz dəfə sən dönə bildin.
Səni yalvarışla qaytarmışam mən,
Sənsə dönməyinlə öyünə bildin.

Bunlar nə deməkdir?
Bir düşün sən də.
Ölüb məhəbbətin məhəbbətində.

Neçə yol küsüşdük...
küsüşən anda
Barışmaq istədim, əyilmədin sən.
Mən öz qələbəmə peşman olanda,
Sən öz qələbəyə fərləhlənmişən.

Gəl səbəb axtarma, ürəyin bom-boş,
Bünü məndən gözəl bilirsən yəqin.
Səbəb, sevgisini çoxdan unutmuş,
O səbəb axtaran qəlbindir sənin.

Mart, 1987.

MƏNİM ZƏHLƏM GEDİR

Şair, döz bu zülmə, inləmə çox da,
Görürəm, ürəyin yaman kövrəlib.
Kəlləri görmüşəm boyunduruqda,
Çəkdiyi zillətə yazığım gəlib.

Sənə verən gündən öz ürəyimi,
Boynum halqadadır o kəllər kimi.
Könül bu zillətdən bir an dincəlmir,
Amma öz-özümə yazığım gəlmir.
Özümlə əbədi vuruşdayam mən,
Mənim zəhləm gedir indi özümdən.

Mart, 1987.

BU GÜNDƏN – DÜNƏNƏ

Sevirdim, küsmüşük, nə deyim sənə,
Sevirəm, sevirəm, sevirəm yenə.
Sən mənə həsrətdə daha yaxınsan,
Sevgi ölmür, ölmür, ölmür heç zaman.

Bir yolluq əl götür gileylərindən,
Oxuyan o quşu dinlə dərinədən.
O quş nəğməsində deyir, ey insan,
Ölmür, ölə bilməz sevgi heç zaman.

Biri-birimizdən ayrılmaq da biz,
Bir vurur həmişə ürəklərimiz.
Ötən günlərimə «dön» deyirəm mən,
Keçmişə qayıtmaq istəyirəm mən.

Bu gündən dünənə yollar çəkilsin,
Məni keçmişimə apara bilsin.
Sən mənə həsrətdə daha yaxınsan,
Ölmür, ölmür, ölmür sevgi heç zaman.

Mart, 1987.

✓ HEYRƏTDƏYƏM MƏN

İlahi, bir üzdə nə qədər fikir,
 Nə qədər müəmma, əfsanə və sirr,
 Nə qədər düşüncə, nə qədər xəyal,
 Nə qədər mö'cüzə, nə qədər sual.
 Nə qədər razılıq, nə qədər üsyan,
 Nə qədər sakitlik, nə qədər tüğyan,
 Nə qədər həyəcan, nə qədər dözümlük,
 Nə qədər fırtına, daşqın, təlatüm,
 Nə qədər həlimlik, nə qədər sərtlik,
 Nə qədər qısqanclıq, nə qədər mərdlik,
 Nə qədər cazibə, nə qədər əfsun,
 Nə qədər dərinlik, nə qədər məzmun,
 Nə qədər qəm, kədər, nə qədər şadlıq,
 Həm sadıq köləlik, həm də azadlıq,
 Sığışa bilərmiş?!
 Heyrətdəyəm mən.
 Axı, bu heyrətsiz kiməm, nəyəm mən?
 Elə bu heyrətdir məni də qultək
 Mehrabım – o üzə səcdələndirən.

1989.

SEVGİNİN TİLSİMİ

Həyat bizim üçün çox ağır oldu.
 Bizim halımız bu, rüzgarımız bu.
 Bu qədər bağlıkən könül-könülə,
 Qorxuram həyatın hər zərbəsindən.
 Biz gərək çıxmayaq bircə dəm belə
 Sevginin tilsimli cazibəsindən.

Bir kökdən cücərir hər istəyimiz,
 Eyni bir taleyi tən bölüşmüşük.
 Çəkmə taylarıtək sağ-sol idik biz,
 Sonradan gör necə taykeş düşmüşük.

İstək başımızda döndü qaxınca,
 Tə'nələr dəmbədəm xırpalar bizi.
 Məhəbbət dəmində ucadan uca,
 Həyat qəpik-qəpik xırdalar bizi.

Gətir xatirinə gecə gündüzü,
 Biri qapqaradır, biri ağappaq.
 Sevginin bu tayı sevginin özü,
 Sevginin o tayı – gileydir ancaq.
 Sevginin tilsimli cazibəsindən
 Gəl,

gülüm,
 çıxmayaq,
 aman, çıxmayaq!

1989.

* * *

*Gözüm gözlərinə dikiləndə də
Həsrətəm, həsrətəm, həsrətəm sənə.*

Bulağım qurumuş, suyum kəsilmiş,
Amma taleyimə yazılmış adın.
Ey mənim könlümə hakim kəsilmiş,
Niyə taleyimə hakim olmadın?

Bəs bu nə ayrılıq, bəs bu nə həsrət?
Sən ki, taleyinə qənim deyilsən.
Mə'lum duyğularda məchul əsarət,
Ovcumda olsan da, mənim deyilsən.

Eyni arzudayıq, həm mən, həm də sən,
Bəs niyə mən qaçan, sən qovan oldun?
Sənin qolu bağlı əsirin ikən,
Niyə mən sükançı, sən sükan oldun?

İyul, 1989.

YAZAN ÖZÜNSƏN

Səninçün həmişə açıq kitabam.
Məni oxuyursan cümləbəcümülə.
Mən sənə aydınəm, aşkaram tamam,
Fikrimlə, hissimlə, tələblərimlə.

Ömür kitabıma səndən xəbərsiz,
Bircə sətir belə yazılmamışdır.
Könlümün ən dərin guşələrində
Yatan duyğular da sənə tanışdır.

Sənsiz olanda da, gülüm, bircə an
Xəyalım, diləyim sənsiz olmamış.
Səndən danışmayan, sənə yad olan
Bir duyğu könlümdə yuva salmamış.

Oxu bu kitabı sən dönə-dönə,
Onun əvvəli sən, sonu da sənsən.
Görərsən, hər mətəlb tanışdır sənə.
Axı, bu kitabı yazan özünsən.

Avqust, 1989.

* * *

Zülm eylə, sənin rəhminə yox, zülmünə qurban!
 Zülm eylə, gülüm, sən mənə zülmündə yaxınsan.
 Ruhum – dinə, eşqim – sənə, kölgəm – günə möhtac!
 Möhtaclığı dərk eyləməyim, zülmünə möhtac!
 İdrakım üçün sən mənə hər şeydən əzəlsən,
 Rəhminə deyil, vallahi, zülmündə gözəlsən.

Avqust, 1989, Şəki.

* * *

Qəderin hökmünə baş əydi istək,
 Bu köhnə döyüşdə üstələnmişik.
 Biz ömrümüz boyu iki kəsövək
 Tutuşa bilməyib tüstülənmişik...

Tüstülər içində keçdi ömür-gün,
 Tüstülər qoymadı bir yoldan keçək.
 Tüstünün içində sən məni gördün,
 Mən seni görmədim istədiyim tək.

İyul, 1988.

* * *

Həsətin könlümün ehtiyacıdır,
 Nədən ki, güclüdür məndən yüz kərə.
 Həsət ürəyimdə də ağacıdır,
 Asır, asır məni gündə yüz kərə.

Həsətin ağrısı key edib məni,
 Yoxumu görürəm bə'zən varımda.
 Həsətim o qədər göynəyib məni,
 Keyləşib ağrım da, əzablarım da.

Mən özüm-özümə göz dağıyamsa,
 Bə'zən sevincim də mənə bir yüküdür.
 Mən öz həsrətimin dustağıyamsa,
 Axı, hardan bilim dünya böyükdür?

Sevdanın əvvəli, axırı qəmsə,
 Nə uma bilərəm ədi sevincdən?
 Ağzımın dadını itirmişəmsə,
 Balın ləzzətini hardan bilim mən?

Batanlar əlini atar samana,
 Ümid saplağından asılıb arzum,
 İynənin gözündən keçən gümana,
 Əl açan ümidə qısılib arzum.

Həmişə baxmışam arzuma gəndən,
 Həyat ötüb keçib yanımdan, gülüm.
 Mən sənə olmuşam, sənə sevəndən,
 Mənim olacaqsan sən haçan, gülüm?

İyul, 1988.

«MƏN»LƏR ARASINDA

Özümdən yuxarı «MƏN»ə ucalmaq
 Ən böyük, ən uca diləyim oldu.
 Bütün ömrüm boyu çalışdım, ancaq,
 Ona çatamıdım,
 Payım – qəm oldu.

Özümdən yuxarı «MƏN»im çox uca,
 O «MƏN» mən deyildim, o «MƏN» sən idin.
 Sənə pillə-pillə yaxınlaşdıqca,
 Daha ucalığa məni səslədin.

Bir üzüm ağ oldu, bir üzüm qara,
 «MƏN»lər arasında qaldım dəmbədəm.
 Bir də ayıldım ki,

xırdalıqlara

Yuxarı «MƏN»imi qurban vermişəm.

Yuxarı «MƏN»imə gör necə qıydım,
 Təəssüf gətirən cəhalətədi bu.
 Özümdən yuxarı «MƏN»ə çatsaydım,
 Sənə də çatardım, həqiqətədi bu!

İyul, 1988.

Səslər eşidirəm gah sərt, gah həlim;
 Hissimin, duyğunun dərin qatından.
 İsa tək çarmıxa çəkilən qəlbim
 Asılıb telefon aparatından.

Divin bu qutuda çırpınır canı,
 Kim artıq yeyibdir öz qismətindən?
 Disqi hərlədəndə

Sanki dünyanı

Arzumun başına hərlədirəm mən.

Bu cansız rəqəmlər vüsəl körpüsü,
 Ümidin, xəyalın, gümanın özü.

Rəqəmlər üstündə əksin canlanır,
 Xəyalı gerçəyə necə calarmış.
 Rəqəmlər üstündə barmağım yanır,
 Rəqəmlər necə də qaynar olarmış.

Bir telin üstündə iki nəfəsin,
 Yelindən arzular iməklər, gülüm.
 Mənim qulağımı oxşayan səsin
 Kökü ürəyimdən çiçəklər, gülüm.

Səslər eşidirəm gah sərt, gah həlim,
 Hissimin, duyğunun dərin qatından.
 İsa tək çarmıxa çəkilən qəlbim
 Asılıb telefon aparatından.

İyul, 1987.

* * *

Mənim öz dünyamdır bir o, bir də mən.
Yanımda olanda özü boydadır.
Elə ki, ayrıldım, həsrət qəmindən,
Könlümdə boy atan arzu boydadır.

Həsrətin ölçüsü sığışmır sözə,
Həsrətim, ümidim – qaram, ağımdır.
Işıqı tanıdan qaranlıq isə
Sevgimi tanıdan ayrılığımdır.

Avqust, 1988.

SEVDİNSƏ...

Sevdinsə... Beş il nə, on beş il nədir,
Bütün ömrün boyu gözləyəcəksən.
Nə boyda zülm etsə sevgilin sənə,
Sevdinsə... «hər zülmə döz», - deyəcəksən.
Sevdinsə... Kölgəyə dönüb hər zaman
Sən onu hər yerdə izləyəcəksən.

Sevdinsə... qəm içib, dərd udacaqsan,
Onu unutmıq unudacaqsan.
Zərərin xeyirdir, xeyirin zərər,
Sevdinsə... Günahın içində haqsan.
Onu unutmıq çalışsan əgər,
Sən özün özünü unudacaqsan.

Sevdinsə... qanqal gül biləcəksən,
Hər əsən yarpağa kövrələcəksən.
Sevdinsə... nə dünən, nə də bu günsən,
Sevdinsə... həmişə sən gələcəksən.
Sevdinsə... bir ömrün ilk sabahısan,
Dünyanın ən böyük xeyirxahısan.

1980.

HAMI ELƏ BİLİR...

Könül ağrısını gətirib dilə,
Biri sevgisindən mənə söz açdı.
O, elə bildi ki, məhəbbətilə
Bu köhnə dünyada təzə iz açdı.

Dedi, bu sevdada bir gün içində
Sular gah bulanıb, gah durularmış.
Məhəbbət yolunun döngələrində
Nə qədər yıxılıb durmaq olarmış.
Dedi, dözümmirəm, daha bu dərddə,
Keçdi ömrüm-günüm iniltildə.

Gördüm, həmsöhbətim hələ naşıdır,
Dedim: - sevdə yolu hamarmış məgər?
İztirab sevginin yol yoldaşdır,
Eyni yolu keçir bütün sevənlər.
Dedi: -Çəkdiyimi mən bilirəm, mən!
Sən özgə dərdini hardan biləsən?

Onu inandırmaq gördüm, çox çətin!
Sözündə, qəsdində özümü gördüm.
Siqaret yandırır

dərindən – dərin,
Bir köks ötürdüm.

Milyon il insanın keçdiyi yolu
Hamı elə bilir, o keçib ancaq.
Sevgi yollarının iztirab dolu
Eniş-yoxuşunu o, açıb ancaq.

Hamı elə bilir, onun bu dərdi
Heç kəsin dərdinə bənzəyə bilməz.

Ömrü başdan-başa qəmdi, kədərli,
Onun çəkdiyini çəkməyib heç kəs.

Hamı elə bilir, bu gen dünyada
Bu yolu ilk dəfə tək odur keçən.
Hamı elə bilir əhdə vəfada
Tək odur, tək odur canından keçən.

İz açar sevənin nəfəsi daşda,
Hər sevən özünü tək sayır, allah.
Bu yolda əzab da, eniş-yoxuş da
Necə bir-birinə oxşayır, allah.

Heç kəs bunu bilmir,
düşünürük biz:

Bu köhnə dünyada təzə iz açdıq.
Keçilmiş yollarla keçib hamımız,
Elə bilirik ki, yolu biz açdıq.

İyul, 1988, Şəki.

BƏS BU NƏ GİLEYDİR?

-Ya rəbbim, bu yaşda bu sevda nədir? –
deyə əllərimi açdım göylərə.
Yer mənə cəhənnəm,

Göy biganədir,
Könlümdən fısqıran bu gileylərə.
Bu sevda nələrə duruş gətirmiş,
Bu sevda çəkəcək nə qədər, allah?
Mənim qismətimdir, yoxsa, bu gərdis, -
Bu qəza, bu tale, bu qədər, allah?
Yazıya pozu yox,
Bəs, mən neyləyim?
Mənmi günahkaram, yoxsa, taleyim?

Bu sevda nələrə duruş gətirmiş?
Ömrün bahasına döndü bu sevda.
Bu sevda könlümə əbədi girmiş,
Bu giley-güzarın içində belə
Könlümdə quş kimi dindi bu sevda...

Bəs, bu nə gileydir çıxdı dilimdən?
Yoxsa, bu sevdadan usanmışam mən?
Yoxsa, mən əhdimi danıram indi?
Yoxsa, mən qocalıb ağıllanmışam?
Yoxsa... hissi boğub qanıram indi?
Mən özüm özümü, yoxsa, danmışam?
Əvvəl bu sevdamı satmazdım baha,
Aradan nə keçdi, qəlb üstələndi?
İçimə baxmaqdan bezikib daha,
Çölümü görürəm, mən koram demək,
İçimi görmürəm, nankoram demək.

Bu sevda deyilmi

sinəsi yanmış
Ney kimi, saz kimi çaldıran məni?
Bu sevda deyilmi gündə bir qarış,
İdrak yoxuşuna qaldıran məni?

Bu sevda deyilmi, ay allah, bu gün
Səni işıq kimi göstərən mənə?
Bu sevda deyilmi bir amal üçün
Din verən, yol verən, yön verən mənə?

Gileylər içində könül alçalır,
Qurtar gileylərdən sən məni, allah,
İndi mənim üçün bir idrak qalır:
Dostdan seçə bilim düşməni, allah!

İyul, 1988.

* * *

Özündə özünü ay danan gülüm,
Halal sevgisindən utanan gülüm.
İçində ağlayıb üzde şən oldun,
Kibrit atəşinə isinən oldun.
Uyub məhəbbətin laylalarına,
Yanğının içində ay sönən gülüm.
Bəxtəvər qoşalar dursun bir yana,
Bədbəxt qoşalara küsənən gülüm.

Qismətə şükr edib azı çox bilən,
Haqlı sevgisini oğurluq bilən,
Əyrini, doğrunu yaxşı görürkən,
Hamıdan çəkinən, hamıdan hürkən.

Tə'nə qılıncından gözü kölgəli,
Niyyəti tər-təmiz, sözü kölgəli,
Eşqinin dalınca lazım gələrsə,
Ərzini o başına yüyürən gülüm.
Billur sevgisini, ehtiyatından,
Dumana, çiskinə bürüyən gülüm.

Rəqibin haqqını haqqından üstün,
Özünün haqqını gizlədən gülüm,
Qətrə xoşbəxtliyə şükr edən gülüm.
Haqqını güdməyən, ərkindən keçən,
Dünyanın boşundan, bərkindən keçən,
İlkindən a başı bəlalı gülüm,
Mələk götürməzdi bu halı, gülüm,
Sən necə götürdün çiynlərinə?
Günahı özündə, ya məndə gördün?
Səndən soruşmağım nöqsandır mənə.
Gərək mən biləydim necə götürdün?
Özündə özünü ay danan gülüm,
Halal sevgisindən utanan gülüm.

İyul, 1987.

SAKİT GÖLƏ DAŞ ATDIM

Ey könlümün öz səsi,
Mən sanardım özümü dünyanın müqəddəsi –
Sənə rast gəlməsəydim.
Sənin duyğularının o tül qanadlarında
Uçub yüksəlməsəydim...
Əzab odundan keçən uca duyğularından
Həmişə dərs götürdüm.
Təmizlik aynasında mən öz ləkəmi gördüm.
Mən yaxşıca tanıdım dostu da, düşməni də.
Sən öz təmizliyinlə təmizlədin məni də.

Yuxusunda gül dərən yuxulu duyğuların,
Hələ əl toxunmamış o ulu duyğuların
Şirin xəyallarının şirin laylalarında
Mışıl-mışıl yatırdı.
Ayıldım yuxusundan,

Ayıldım özüm üçün.

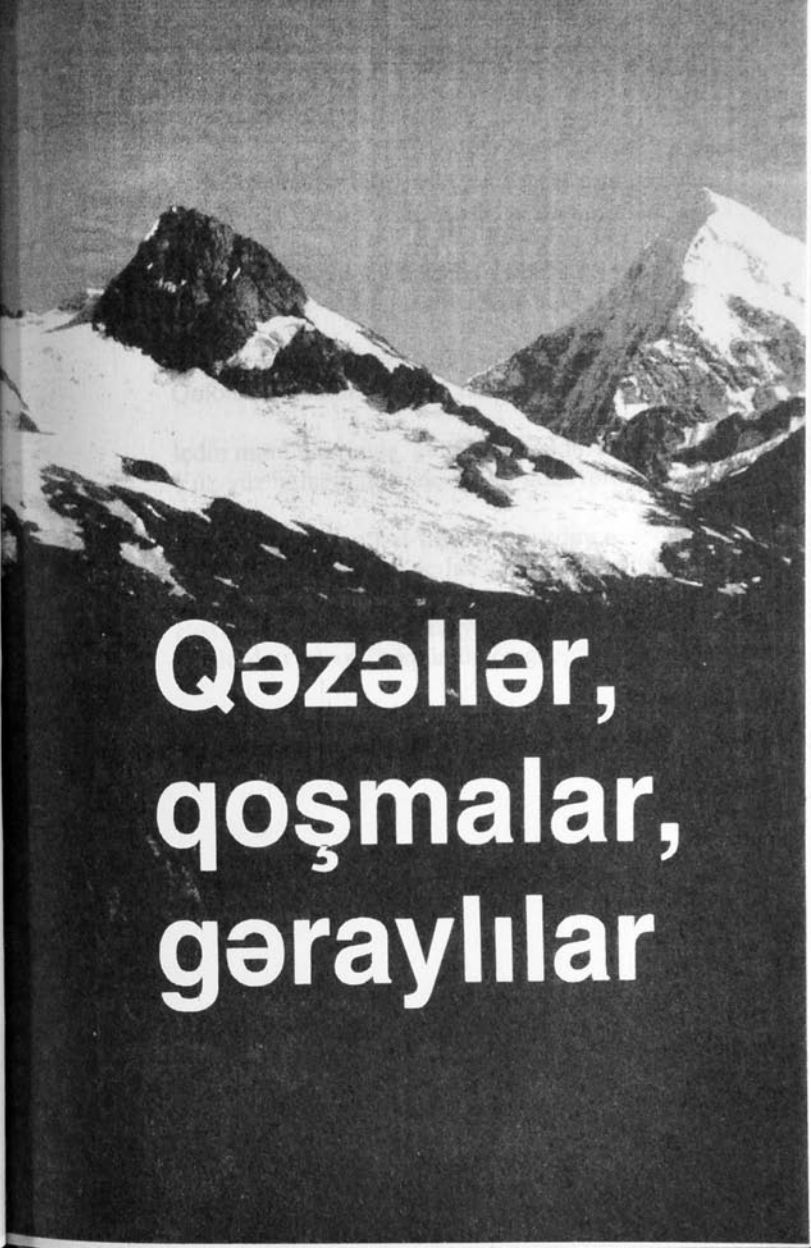
Axı, onsuz da bir gün

Sən öz yuxularından qalxıb oyanmalıydın,
Kiminsə sevdasına alışıb yanmalıydın.

Sakit gölə daş atdım,
Sən diksindin...
Oyandı yuxulu duyğuların.
Səni məndə yaşatdım.
Elə ki, bu sevdanın arxasınca sən uçdun,
Tez-tez vaxtı soruşdun,
Gündə təqvimə baxdın.
Bircə günün eşqinə
Altı günü darıxdın.
Saatları, günləri arzu dəyirmanında

Sən üyütmək istədin,
Vaxtı ötmək istədin.
Xoşbəxtəm ki, könlümün
Çılğın duyğularıyla
Yaşadıram səni mən.
Başqasını yaşatmaq
Daha gözəl olurmuş yaşamağın özündən.

1959.

Qəzəllər,
qoşmalar,
gəraylılar

* * *

Zülmətdə yanan, bərq vuran bir üzüyəm mən,
Könlümdə yatan bir kitabın ön sözüyəm mən.

Yox, açmamışam mən hələ öz könlümü aşkar,
Mən, mən deyiləm, bir ulu fikrin özüyəm mən.

Eşqim, muradım hər gözə, hər yerdə görünməz,
Qəlbimdə çatılmış ocağın tüstüsüyəm mən.

İçdin məni bağçanda, gülüm, bilmədin ancaq,
Yüz-yüz bulağın dağdakı büllur gözüyəm mən.

Həsrətləri, zülmətləri fikrimdə əritdim,
Min-min gecənin gec açılan gündüzüyəm mən.

Bəxtim mənim öz yarımaya yarılsa, nə dərdim,
Söylərdim o vaxt, könlümün öz güzgüsüyəm mən.

Yanvar, 1980.

* * *

Ustad Şəhriyara

Çəkdik, çəkirik biz ki, yüz ildən bəri həsrət
Döndərdi qaranlıqlara gündüzləri həsrət.

Ustad mənə şe'rilə salam göndərə bildi,
Kim qoydu yanan gözlərə od gözləri həsrət?

«Bir xalqa ədalət!» - deyə divanə çağırırsın,
Ahlardan oyanmış yanan ulduzları həsrət.

Şe'rindəki şimşəkdən od almış dəli könlüm,
Bir şimşəyə döndərdi zərif sözləri həsrət.

Sabir dedi, «Biqeyrət olur ağlayan insan»
Tarixdə zəbun etdi əməlsizləri həsrət.

Öz haqqına biganə olan bəxtiyar olmaz
Çapmış, talamış daima dilsizləri həsrət.

Həmqafiyədir adlarımız, Şəhriyar ustad,
İnsafını ayırsın bu qədər bizləri həsrət?

Yanvar, 1980.

* * *

Mənzil uzaqda, yol dolaşiq, ömrümüz qısa,
Məqsəd yəqindi, qəsdı dolaylarda çaşmasa.

Ağlımdan heç nə gözləmirəm, arzum hönkürər,
Hissin məramı dalğalanıb yolda coşmasa.

Getdikcə məqsədim niyə məndən uzaqlaşır?
Olmaz şirinliyi sənə, səndən o, qaçmasa.

Yalnız məramdan aşmadı kar, bilmişəm bunu
Min-min mərama bir ulu eşqin qarışmasa...

Bəxtindən inci, vaxtını, ey Bəxtiyar, əgər,
Vaxtın əlindən almağa, vaxtın çatışmasa.

Mart, 1980.

* * *

Yaranışdan bilirik, ömrə nəhayətədi ölüm,
Zamanın hökmü budur: Hər kəsə qismətədi ölüm.

Hələ dərk etməmişik, amma ölümdən o tayı,
Bizim idrakımıza gör necə sərhəddi ölüm.

Nə imiş hikməti dünyamızı tərk eyləməyin?
Ulular söylədi: torpaq ilə vəhdətədi ölüm.

Nə olarmış, görəsən, saxlaya bilsək zamanı?
Kim bilir, bəlkə də insana bir hörmətədi ölüm.

Ölənin qəbrinə qan-yaş axıdıb ağlaşıraq,
Nə bilək, bəlkə şərəf, bəlkə fəzilətədi ölüm.

Bəşər ölməzsə, bu dünya təzələnməz, qocalar,
Bütün insanlıq üçün bir əbədiyyətədi ölüm.

Sentyabr, 1985.

Yanvar, 1986.

* * *

Sən mənim ruhumun aşkardakı öz timsalısən,
Sən humayundakı səslər selinin son xalısən.

Mənim iç dünyamı, çöl dünyamı görmək diləyən
Sənə baxsın, səni görsün, o da sənə, bu da sən.

Ulu rəssam içimin şəklini çəkmək diləsə,
Səsinin şəklini çəksin, boya tapsın o səsə.

Sən bu dünyaya mənim heyratimin heyratısən,
Yenidən heyratə saldın nə qədər heyratı sən.

Yanvar, 1984.

Heç bilmədim, ey dost, necə dünyadı, bu dünya,
Sənə baxsın, səni görsün, o da sənə, bu da sən.

Uyduq, yatladıq, qəm dəyadı, anımdadı heç,
Səndə bəşər, ya nə'yadı bu dünya.

Dən çığları qaçqındadı, suh, nə gördü, nə
Çəm çığları söylər bizə bəladı bu dünya.

Yalnız sonsuzluqda cəsar, biz bunu qandıq
Bəzən bəzə çarəmədi, qovğadı bu dünya.

Mart, 1987.

* * *

Biz hər ikimiz birgə keçib dərd çıxırından
Bir eşq yaratdıq, qanı məndən, canı səndən.

Dəryada duman var, gedirik, yol üzə durmuş,
Məchul yeli məndən, ağaran yelkəni səndən.

Gəl, gəl ki, dəyirman daşı tək fırlanalım biz,
Eşqin başına, sel-suyu məndən, dənə səndən.

Bir odda bişib, qaynaq olub canına canım,
Ölmək də ayırmaz səni məndən, məni səndən.

Eşqin səni insan elədi, eşq yolunda
Neylim ki «mənəmlək» ayırıb insanı səndən.

Fevral, 1984.

* * *

Min qibləyə baş qoydum, o vaxt səndi bu könlüm,
Bir qiblədə qəm təxtinə milləndi bu könlüm.

Qibləm də sən oldun, səni mən tapmadan əvvəl,
Min bir budağın üstə veyilləndi bu könlüm.

Məcrasını hər gün dəyişən sel idi bir vaxt,
Könlümdə bu gün gör necə gölləndi bu könlüm.

Yüz-yüz qapı döydüm, məni heç kəs tanımazdı,
Bir ünvana qondum, necə bəlləndi bu könlüm.

Əvvəl canıma qan dağıdan adi ürəkdi,
Vallah, səni sevməklə könülləndi bu könlüm.

Oktyabr, 1985.

* * *

Heç bilmədik, ey dost, necə dünyadı, bu dünya,
Şirnikdiyimiz arzudu, sevdadı bu dünya.

Uyduq, yaşadıq, qəm daşdıq, anlamadıq heç,
Əslində həqiqətmi, ya rə'yadı bu dünya.

Dəm çağları qaqqıldaşırıq, «ah, nə gözəldir»,
Qəm çağları söylər bizə bicadı bu dünya.

Yalnız sona çatdıqda ömür, biz bunu qandıq:
Başdan-başa çarpışmadı, qovğadı bu dünya.

Mart, 1987.

* * *

Ələnib keçmişəm artıq mən ələkdən o yana.
Ürəyim nazilib ağ tülədən, ipəkdən o yana.

Məni sevdəyə salan cövhəri görmək dilədim,
Demə, varmış min özek bir qat özekdən o yana.

Bu qədər olmaz idi kor fələyin zülmü bizə,
Bizi fırlatdı fələk çərxi-fələkdən o yana.

«Sən görəksən mənə»- söylərkən utandım, düzü, mən
Sən görəksən mənə, vallah, bu görəkdən o yana.

Ulu rö'yalarımız qəlb üçün idrak cıdırı,
Bu cıdırıdan keçirik biz gələcəkdən o yana.

Mənim öz bəxtimə yar, ömrümə yol, qəlbimə qəlb,
Sinəm altına ürəksən, sən ürəkdən o yana.

1989.

* * *

Dərk etmədiyim min cürə halət var içimdə,
Eşqimlə yaşıd bir yeni fitrət var içimdə.

Öz borcum ilə haqqımın illər savaşından,
Mərdanə çıxan hakim ədalət var içimdə.

Bə'zən də olur, haqqımın öz haqq zəfərindən,
Qorxub çəkilən qəmli xəcalət var içimdə.

Dərdimlə də dünyanı nədən xoş görürəm mən?
Ölməz, əbədi təşnəli heyret var içimdə.

Rö'yalara, xüyalara min yol qanad açdım,
Gördüm, neçə əngəl, neçə sərhəd var içimdə.

Hər yerdə gözəllik görürəm, Bəxtiyaram mən,
Dünyanı gözəlləşdirən afət var içimdə.

1988.

ULU DÜNYANIN

Nəsimiyə

Şübhənin, gümanın ağırlığından
Əyilər, dikəlməz beli dünyanın.
Elə ki, həqiqət rə'yaya döndü
Soldu əlimizdə gülü dünyanın.

Sevgi – həqiqətə gedən doğru yol.
Bu yolda hər dərddə, qəmə hazır ol.
İldə neçə dəfə, gündə neçə yol
Bulanır, durulur seli dünyanın.

Sənə «can», «can» - deyir dünya hər anda
Bircə çırtma ilə sən daş qıranda.
Xaşıl daşa dönüb diş sındıranda
Yaman topuq çalır dili dünyanın.

Sevincin nəş'əsi bizi çaşdırır,
Kədər – həqiqətə qapı açdırır.
Bizi zaman-zaman ululaşdırır
Möhnəti, zilləti ulu dünyanın.

Mərdliyə çağırır bu gün hər kəsi,
Dərisi soyulan şairin səsi.
Uzaq əsrlərdən gəlir nəfəsi
Diri dünyamıza ölü dünyanın.

1980.

Bulud ötdü, hava endi havaya,
Daş-torpağın dil açdığı zamandır.
Gül ətirli, gül arzulu baharın
Qarlı qışla dalaşdığı zamandır.

Yaz yoldadır... Tamaşa qıl məşqinə.
Bu oyunda arzusu nə, eşqi nə?
Bir baharın, min diləyin eşqinə
Könüllərin fal açdığı zamandır.

Ələviyyə*, çox oturma otaqda.
Səndən küsər dağ da, daş da, bulaq da.
Quş dimdikli düymələrin budaqda
Bir-birinə əl açdığı zamandır.

Ey Bəxtiyar, çağlayırsan binədən
Səllər kimi, sular kimi, de, nədən?
Məmməd Aslan, misraların sinədən
Dodaqlara yol açdığı zamandır.

Mart, 1980, Yalta.

* Yazıçı Ələviyyə Babayeva nəzərdə tutulur.

HARA YAZIM MƏN?

Sırğa əvəzinə qulaqlarından
Andımı zikr edən könül asım mən.
Yenə inanmasan, qəm dağlarından
Söz açan kitaba qoy əl basım mən.

Mənə nə deyirsə, məhəbbət deyir,
Qoyma taleyinə sən minnət— deyir.
Ürəyim gəl deyir, ağlım get deyir,
Hansının sözünə qulaq asım mən?

Özün uzaqdasan, adın dilimdə,
Dünya çaş-baş olub hər əməlimdə,
Xatirən könlümdə, əksin əlimdə,
Bəs, sənə məktubu hara yazım mən?

1960.

Nənəm dedi, göydən düşdü üç alma,
Sayı üçdür, amma özü üç olmaz.
«Qıvrıl bala, yat» - dedilər yetimə,
Yetim quzu böyüsə də, qoç olmaz.

Hər canlının can içində canı var,
Hər toplunun öz miqdarı, sanı var.
Yaranmışın əvvəli var, sonu var,
Şekli dönər, rəngi itər, puç olmaz.

Əgər sənin öz qismətin sirkəsə,
Şükür elə, minnət qoyma bir kəsə.
Günəş sənin ürəyindən düşməsə –
Günəş doğar, amma səhər açılmaz.

İyul, 1982.

NEYLƏRƏM

Açmışkən könlümdə al-əlvan güllər,
Bağçada açılan gülü neylərəm?
Könlümdə əbədi odum var mənim,
Ocaqda qaralan külü neylərəm?

Könlüm ki, tutuldu yazda da qışam,
Ayları, illəri qarışdırmışam.
Təqvimdə sabahı bu gün cırmışam,
Mən ayı neylərəm, ili neylərəm?

Gözlərim həsrətdir, həmişə gözlər,
Həmişə axtarar, həmişə izlər.
Könlümdə çaxnaşır göllər, dənizlər,
Görünən dənizi, gölü neylərəm.

Başımda min səslə sevdalarım var,
Könlümdə min rəngli xülyalarım var,
Yuxumda min dürlü rə'ylərim var,
Dövləti, sərvəti, pulu neylərəm.

Dünya sala bilməz könlümü bəndə
Gecə də məndədir, gündüz də məndə.
Sığınıb könlümə çöl də, çəmən də,
Gəzməyə çəmənini, çölü neylərəm.

Bəxtiyar, şairlik öz həvəsimdir,
Şe'rçün ürəyim əsim-əsimdir,
Dünyadan köçəndə bez də bəsimdir,
İpəyi neylərəm, tülü neylərəm?

1964.

BİR TƏRƏFDƏ

Gah ağlıma uydum, gah da könlümə,
Ürək bir tərəfdə, baş bir tərəfdə.
Qəlb iki qansızın arasındadır,
Zaman bir tərəfdə, yaş bir tərəfdə.

Ömür köhlənimi daşlığa sürdüm,
Gah coşub kükrədim, gah köks ötürdüm.
Həmişə dünyanı mən belə gördüm;
İştah bir tərəfdə, aş bir tərəfdə.

Əzəldən qayğısız doğula insan,
Ya da qəm çəkməyə dağ ola insan.
Gah sağa boylanır, gah sola insan,
Bahar bir tərəfdə, qış bir tərəfdə.

Bir yanımda gecədir, bir yanımda səhər,
Bir əlimdə şəkər, birində zəhər.
Deyirəm, dünyada bütün tərəflər,
Hamısı olaydı kaş bir tərəfdə.

Fevral, 1965.

* * *

Səninlə hər görüş ilk görüşümdür,
Mənimçün həmişə təzəsən, gülüm.
Tək sənin eşqinə möhtac könlümü
Əlvan duyğularla bəzə sən, gülüm.

Bir canıq, olmadı arada birlik.
Qədərin işidir, buna dözərik.
Özüm – göz muncuğu, eşqim – üzərlik
Dedim, gəlməyəsən gözə sən, gülüm.

Könlümə ən yaxın sirdaşım kimi,
Mən sənə vermişəm dərdi - sərimi.
Dedim, səndən küsən sətirlərimi
Boynuna mərcan tək düzəsən, gülüm.

Təpədən-dırnağa dözümsən, dözüüm
Bu sonsuz dözümə mən necə dözüüm?
Günahkar özüməm, bilirəm, özüm,
Gəl, bunu heç vurma üzə sən, gülüm.

Mart, 1980, Yalta.

* * *

Dedim, qorxan gözə çöp düşər, düşdü
İstədim yolundan mən dönəm sənin.
Çoxları başına döndü, dolandı
Gördün ki, əsirin tək mənəm sənin.

Sən sevgi dənizi, mənə bir ada,
Könlümü bağladım yalnız bir ada.
Ömür sərhəddimin o tayında da,
Qapını hər zaman döyənəm sənin.

Üz-üzə dayanıb sonum, əvvəlim,
Hara getdiyimi mən hardan bilim?
Sənin dərgahına açılıb əlim,
Tanrımsan, mən adi bəndənəm sənin.

İyul, 1980.

HƏMİŞƏ ÖZÜDÜR...

Dostum Z. Məmmədova

Bizim dostumuzun dostu, tanışa
Qayğıdan, hörmətdən amanı yoxdur.
Daim həyəcanlı, təlatümlüdür,
Coşmamış, daşmamış bir anı yoxdur.

Hörmət sahibidir el gün içində,
Min yerə baş çəkər bir gün içində.
Deyirman daşı tək zaman içində
Zamanı üyüdər, məkanı yoxdur.

Tərsinə hərlədər bə'zən gərdişi,
O, enər yoxuşu, qalxar enişi.
Hamının hayına çatar bu kişi,
Amma öz hayına çatarı yoxdur.

Bir gözəl çəmənin, çiçəkli yalın
Qaçar görüşünə o, ayaqyalın,
Həmişə özüdür, bizim Zeynalın
Zeynal olmadığı zamanı yoxdur.

1983.

* * *

Öz könül dünyama səyahətimdə
Susur, nə danışır, nə dinirəm mən.
Dərdimdə tapıram həqiqətləri,
Kəderim artdıqca sevinirəm mən.

Dərdimə təşnəyəm, nəş'ədən toxam.
İstərəm dünyaya içimdən baxam.
Fərəhin içində çoxam, lap çoxam,
Dərdimdə vahidəm, birəm, birəm mən.

Ömrü başa vurduq günah içində,
Yox olduq, ah olduq min ah içində.
Ürəkdən gəlməyən qah-qah içində
Özümdən usanıb deyindirəm mən.

Doğdu hər niyədən təzə bir niyə,
Ümidin gözüylə baxdım hər şeyə.
Arzumla həmişə bir olum deyə
Arzumu könlümə geyindirəm mən.

Avqust, 1982.

HEÇ DEMƏ...

Şair dostum. Ş.Əkbərzadəyə.

Gənc ikən dünyanın çölünü gördüm,
 İçini görməyim mənə fərz imiş.
 Nəfsim itiləşir mən yaşadığca,
 Demə, daddıqlarım bir çərəz imiş.

Düşündüm, arzudan boy alırıq biz,
 Onlara çatmaqla ucalırıq biz.
 İndi görürəm ki, arzular yalnız
 Yaşaya bilməkçün bir həvəs imiş.

Əlhəzər eylədim hər yanlışım dan,
 Umdum ucalığı düzgün işimdən.
 Göynədim hər dəfə yıxılanda mən,
 Demə, hər yanlışım mənə dərs imiş.

İki ömrüm ola dedim, müttəsil,
 Bir ömür nədir ki, olsun lap yüz il.
 Heç demə, qanmaza yüzü bəs deyil,
 Qanana bir ömür, vallah, bəs imiş.

Cürük bildiklərim sağa dönübdür,
 Qara bildiklərim ağa dönübdür,
 Solda gördüklərim sağa dönübdür,
 Dünyanın hər işi başdan tərs imiş.

Yol getdim, dünyanı seyr elədim mən,
 Xəbərim olmadı yolun özündən.
 Ölü dünənimiz diri bu gündən
 Daha canlı imiş, müqəddəs imiş.

Əsl dost var isə, nə qohum-qardaş
 Ona arxalanıb, qaya çap, dağ aş!
 Övlad da insana dost olaydı kaş,
 Amma neyləyəsən o, əvəz imiş.

Elə ki, yollarda bitdi enişlər,
 Hər kəs barmağını xəlvəti dişlər.
 Arxadan atılan daşdı «imişlər»,
 Dəyər topuğuna, o da faydasız
 quru səs imiş.

Yanvar, 1984.

* * *

Çaşbaş fikirlərin qaranlığında
Bilmirəm nə huyda, nə haydayam mən.
De, kimə söyləyim şikayətimi?!
Özüm öz əlimdən haraydayam mən.

Boğmağa çalışdım məhəbbətimi,
Dəyişmək istədim təbiətimi.
Gördüm ki, qalmışam olduğum kimi,
Əvvəl nə idimsə yenə oyam mən.

Başıma bələdir verdim mənə,
Əngəlsiz ötürümür bir işim mənə.
Tərsinə dolanır gərdim mənə
Arandan yaylağa axan çayam mən.

Ürəyim baxmadı e'tirazıma,
Könüllü getmişəm öz güdazıma.
Bu sevdam dönübdür alın yazıma
Sevdam nə boydasa, o boydayam mən.

Avqust, 1984.

KÜSƏNDƏ

Günahdır illəri bir ana satmaq,
Özündən küsürsən, məndən küsəndə.
Din – allah yoludur, allaha çatmaq
Özün de, mümkünmü dindən küsəndə?

Hər qədərbilməzə bu dünya dardı,
Haqqını bağırıb nalə qopardı.
Çöldə gecələdi, çaqqal apardı,
Bizim çil toyuğu, hindən küsəndə.

Sevginin nə günü, nə də kölgəsi,
Cana doydurmadı sevən hər kəsi.
Nədən bəmə düşdü qəlbin zil səsi,
Kölgədə nə tapdın gündən küsəndə?

1985.

AMAN, HEY

Sevgim mənə qanad verdi, uçurdu,
Mən özümdən yuxarıyam, aman, hey.
Sən qəlbimdə qəlbim kimi vurmasan.
Bütöv deyil, mən yarıyam, aman, hey.

Öz əlimlə möhürlənir günbəgün,
Öz əlimlə bağladığım bu düyün.
Əyləcini qeyb eləyən bir ömrün
Qəza vuran qatırıyam, aman, hey.

Nişan aldım, mən hədəfi görmədim,
Zərər gördüm, bir yol nə'fi görmədim.
Öz hissimdən o tərəfi görmədim,
Öz-özümün çəpəriyəm, aman, hey.

Sən yoxsansa... mən bir heçəm, hədərəm,
Sənin üçün bir taleyəm, qəderəm.
Sevgim qədar, məhəbbətim qəderəm,
Mən özümün inkarıyam, aman, hey.

Fevral, 1985, Yessentuki.

GÖZÜN OLMASA

Şair, gəl, əlinə qələm götürmə,
Könlünü gəmirən sözün olmasa.
Şe'rin bir ürəyi isidə bilməz,
Könlündə közərən közün olmasa.

Deyə bilmirsənsə sözün düzünü,
Danlama özgeyi, danla özünü.
Düşməni qınama, əgər sözünü
Üzünə deməyə üzün olmasa.

Sən halal urvana bir çimdik qədar
Əgər haram qatsan, künden küt gedər.
Bu müqəddəs sənət səndən nə istər –
Əyridən danışma, düzün olmasa.

Əyrini görürsən... görsən əyəni,
Sərraf oğul deyə, öyərəm səni.
Sən şair deyilsən, görünməyəni
Görməyi bacaran gözün olmasa.

Avqust, 1985.

HARA GEDİR?

Təbiətin sümüyünə dirəndik,
İliyini sorasıyıq, sorası.
Əlimizlə bu anamız torpağın
Dağlanmamış, görən, qaldı harası?

Təbiətə insan kimi günü yox,
Zülmümüzdən rüzgarı yox, günü yox.
Bu dünyanın əvvəli yox, sonu yox,
Var olarmı yoxla yoxun arası?

Tale bizim qəsdimizə gülürkən,
Doğanaqdan keçə bilməz bu örkən.
Torpağın da öldüyünü bilirkən,
Söz qalmadı bu dünyadan sorası.

Bə'zən insan qazananda uduzar,
Qədərinə yazılanı kim pozar?
Bu dünyanın min sifəti, rəngi var,
Qismətimiz – ağından çox, qarası!

Yaranışdan biz övladıq, o – ana,
Bu sitemi necə qıydıq biz ona?
Hara gedir o, fırlana-fırlana –
Sinəsində çalın-çarpaz yarası?

1985.

YAYLAQDA*Dostum İnqilab üçün*

Uzunyal, Yüzbulaq, Xanım dərəsi,
Qayalar sıldırım, yallar örüşdü.
Taxtadan başlanan yollar, cığırılar
Turşsuyun üstündə gəlib görüşdü.

Tutulur, açılır dağlar bir anda
Əl-ələ tutuşur yaxşı, yaman da.
Zirvələr başında şimşək çaxanda
Elə bil dərədə, dağda döyüşdü.

Dağın təpəsində gördüm Zəlxanı,
O dağlar gözəli, o dağlar xanı.
Yağış çisələsə, gəzmə daldanı,
Yalın beşi quru, biri höyüşdü.

Min dərdin dərmanı yatır çəməndə
Burda xeyirədir duman da, çən də.
Arxacın üstündən bulud keçəndə
Quzular bahardan payıza düşdü.

Dağlar bir-birindən sirrini gizlər,
Amma sinəsində rəng rəngi izlər.
Daşda çarpazlaşan cığırılar, izlər
Elə bil xanada arğac-ərişdi.

Tüstülü havanı biz uda-uda,
Şəhərə bağlandıq... hikmətdir bu da.
Dörd fəslə gözümlə gördüm Turşsuda
Hava bir saatda on yol dəyişdi.

1986.

ƏLEYKƏSSALAM

*Əliyəm, gəlmişəm sənə üz-üzə,
Ölməz şe'rlərin hikmət, mö'cüzə.
Duyğular sinəmdə çevrilib sözə,
Misralar şairə salam söyləyir.
Aşıq Əli*

Mö'cüzə dağlarda, sən də mö'cüzə,
Əli, salamına əleykəssalam.
Dağlar ucalıqda eşqini gördük,
Arzuna, kamına əleykəssalam.

Qəlbində ümiddən şam yandırmısan,
Şamını məş'ələ döndərsin zaman.
Bü gündən nur alıb, sabaha baxan
O ümid şamına əleykəssalam.

Sənin ürəyinin döyüntüsündən,
Zəngin olan dama «yoxsul» - dedin sən,
Keçmişəm dünyanın yaxşı, pisindən,
O «yoxsul» damına əleykəssalam.

Gəl, açaq sandığı, tökək pambığı,
Oldumu qəlsizin könül çaldığı?
Dilimin, ağzımın səndən aldığı
Dadına, tamına əleykəssalam.

Bəxtiyar, de nədir bu kin, bu qiyam,
Mən sənət dəlisi, şe'r acıyam.
Əli, döşə gəlsin, söz möhtacıyam,
Şirin kəlamına əleykəssalam.

Avqust, 1986.

KÖHNƏ DƏRDLƏ MƏN

*İçdim bir nəfəse yumub gözümü,
Ömrün badəsinə qurta-qurtla mən.
Bir vaxt deyərdim ki, ölüm uzaqdır,
Bəlkə qiyamətə qaldım qurdla mən.*

Sevgimdən özümə bir qala qurdum,
Ömrü bu qalada mən başa vurdum.
Dünyanı özümə haram buyurdum,
Yaşadım həyatı tək bir şərtlə mən.

Bu yerdə kələfim yaman dolaşdı,
Qərər zurna çaldı, inam qol açdı.
Neynim, ürəyimə şübhə yol açdı.
Bacara bilmədim o namərdlə mən.

Göyün yırtıq yeri düşdü başıma,
Soyuq su qatdılar isti aşıma.
Hər gün bir təzə dərd çıxdı qarşıma,
Bir gecə yatmadım köhnə dərdlə mən.

1985.

ELÇİYƏM

Qismətimin oğrusuyam, doğrusu,
Zahirdəse mən «toxtanam», «əlçiyam».
Barmağımı yalamadım bal tutub,
Başqasına bal paylayan balçiyam.

Əlindəyəm, mən tutulmuş ov kimi,
Şüşədədir mənim canım div kimi.
Sən çevirdin taleyimə sevgimi,
Bu taleyin yedəyində yolçuyam.

Bu dünyadan xoş bir sifət, üz umdum,
Can yangını yelpikləyən söz umdum.
Önümdəki səadətə göz yumdum,
Sabahıma min fal açan falçiyam.

Bir eşq ilə mən düşmüşəm yollara.
Niyyət hara, mənzil hara, yol hara?
İçimdədir gecə, gündüz, ağ, qara,
Öz ağımdan öz qarama elçiyəm.

1986.

ÇAŞIB MƏNİM KİMİ...

Kiminsə əzabı, fəlakətiymiş
Səadət quşunun yemi, sən demə.
Onun da sonu var, qəmlə qurtarır
Hər günün, hər ayın dəmi, sən demə.

Ölümə gedirik doğulan anda,
Elə bil tərsinə dönür zaman da.
Nəyinsə izinə düşüb tapanda
İtir bu dünyanın çəmi, sən demə.

Hamı elə bilir bir o, beş mənəm,
Hər yerdə, hər zaman ancaq baş mənəm.
Elə bilirdim ki, tək çaşbaş mənəm,
Çaşıb mənim kimi, hamı, sən demə.

Köçüb rə'yalara ümidlərimiz,
Dəyişib yerini xeyir-şərimiz.
Vallah, özümüzü unutmuşuq biz
Uçub ağlımızın damı, sən demə.

Enişin ardıdır hər dik, hər yoxuş,
Tufan dediyimiz sükutdan qopmuş.
Atalar düz deyib, tərs qoyulubmuş
Binədən dünyanın xımı, sən demə.

İyun, 1986.

GEN DÜŞƏ

Açammadım bir qapını əzabsız,
Heç olmadı kədər məndən gen düşə.
Ömrüm boyu bir diləyə can atdım
Suladığım sünbülümə dən düşə.

Keçdim neçə dolanbacdan, dolaydan,
Seçilmədi gün həftədən, il aydan,
Bağırırım içimdəki haraydan
Buz bağlayan könüllərə ün düşə.

İndi daha döyüşürəm dözümlə,
Öz əlimlə özümədir bu həmlə.
Dözüm bitdi, qorxuram ki, özümle
Qəderimin arasında qan düşə.

Qan qoxuyur zamanənin yelləri,
Qum gətirir, lil gətirir selləri.
Neyləyirəm, qəm möhürlü illəri
Qismətimə gözlədiyim an düşə.

Öz yolunu heç azmadı bu gərdiş,
Zəmin yandı, taxılımlı biçməmiş.
Nə olar ki, bu dünyadan köçməmiş
Mənim həsrət quzeyimə gün düşə.

Fevral, 1986.

DEYİLMİ?

Ömür başdan-başa – beşikdən-qəbrə
Həyatın sevinci, qəmi deyilmi?
Ölüm bir ömürlük iztirabların –
Ağrının, acının cəmi deyilmi?

Mə'nəvi dünyaya qalxıb uçmaq
Qanadlı duyğuya qismətdir ancaq.
Beləysə, ömürdən, gündən kam almaq
Hər kəsin arzusu, kamı deyilmi?

Keçir məqamlar da gündə yüz əldən,
Hansı gizli əldir pozan, düzəldən?
Sənin güvəndiyin dünya əzəldən
Əkilən, biçilən zəmi deyilmi?

Ayaqlar altında yer oldu tapdaq,
Sırrını, məgzini bilmədik ancaq.
Tapdaq etdiyimiz bu qara torpaq
Əbədi mənzilin damı deyilmi?

Damızız üstündə gəzər, hey gəzər,
Hərə öz qəlbiyə bir mənzil bəzər.
Torpağı sormaقدan etmədik həzər,
Bu da ağlımızın kəmi deyilmi?

Ötəri mənzildə qədər hökm edər,
Kimimiz bal içər, kimimiz zəhər.
Əbədi mənzildə hamı bir nəfər,
Bir nəfər özü də hamı deyilmi?

Fevral, 1986. Yessentuki.

GÜN, BATMAQ ÜÇÜN

Sən mənə gərəksən hər saat, hər gün,
Tanrıək bədəni yaşatmaq üçün.
Sən mənə gərəksən, mənim könlümün
Uyuyan gölünə daş atmaq üçün.

Özümlə əbədi davamsan mənim,
Günəşim, yağışım, havamsan mənim.
Mən dağam, dumanlı zirvəmsən mənim,
Şərəfdir, şöhrətdir zirvə, dağ üçün.

Torpaq son yuvadır, torpaq son binə.
Dedim torpağımsan, gəldim səcdənə.
Ömrün son çağında əyildim sənə,
Əyilər torpağa gün, batmaq üçün.

Mart, 1987.

* * *

Çox danışdıq haqqın qələbəsinə
Haqqın qollarını bükən zor ikən.
Bağrı çatlamadı namərd oğlunun
Gözlüyə kor dedi, özü kor ikən.

De, necə dözsən, gündə yüz kərə
Gözünlə gördüyün müsibətlərə?
Neyləyə bilərsən, həqiqətlərə
Bu gün həqiqətin özü kar ikən.

Seçə bilmədilər haqsız haqdan,
Doğdu düz əyridən, zülmət işıqdan.
Necə baş açasan bu dolaşıqdan,
Dünyanın varı yox, yoxu var ikən.

Bilməm mən qədiməm, ya dünya qədim?
İndi düşüncəyəm, əvvəl nə idim?
Dünyanın sirrini bilmək istədim,
Mən özüm-özümə elə sirr ikən.

Doğdu bir niyədən təzə bir niyə,
Qonduq bir pillədən başqa pilləyə.
Sən niyə baş qoydun iki qibleyə,
Allaha çatmağın yolu bir ikən?

Fevral, 1989.

SƏMA SONSUZ, AĞIL MƏHDUD

Ölçülərin nisbətini bilməyən
Çoxda azı, azda çoxu qavramaz.
İki rəngin həddindəki çalarda
İtən qafil, bu bozluğu qavramaz.

Gözünlə yox, qəlbinlə bax aləmə,
Zalim demə hər zülm edən zalimə.
Görünməzə, bilinməzə yox demə
Sənin ağlın, səncə yoxu qavramaz.

Həyat – ölüm arasında aman var.
«Hə»lə «yox»un arasında güman var.
Səma sonsuz, ağıl məhdud, zaman dar,
Məhdud ağıl, sonsuzluğu qavramaz.

1989.

VAY HALINA

Doğulduğun, böyüdüyn Vətəninə
Haqq tapdanıb, şər udulsa, vay halına!
Səxavətin unudulsa, qəm eləmə,
Ləyaqətin unudulsa, vay halına!

İmzası var yasda toyun, toyda yasın,
Bu qütblər bir-birindən ayrılmasın.
Sənə şorun bahalıqı dərd olmasın,
Yağın şorla bir tutulsa, vay halına!

Hər söhbətin hər məclisdə yeri deyil,
Unutma ki, qocalırsan sən ilbəl.
Yaşlıların sənə gülsə, zarafat bil,
Balan yaşlı cavan gülsə, vay halına!

Həyatından gileylənilib çox ağlama,
Ötənləri yana-yana varaqılama.
Arzuların ölməsinə yas saxlama,
İnam ölsə, iman ölsə, vay halına!

Nöqsanını üzə deyən namərd deyil,
Kirayədə yaşadığın ev, yurd deyil.
Anan sənə ögey olsa, bir dərd deyil,
Zaman sənə ögey olsa, vay halına!

Yanvar, 1989.

QƏSD EDİR İNSAN

Ayağı üstündə durduğu gündən
Biliyə həmişə təşnədir insan.
Bir şey yayınmadı onun gözündən,
Gündə bir zirvəni qəsb edir insan.

Mayası, cövhəri torpaqla birkən
Üyüdür dağları, daşları dən-dən.
Bilmir, təbiətə qəsd eləyirkən
Özündə özünə qəsd edir insan.

Toruna düşübdür öz qüdrətinin
Vurduğu düynü açmaq çox çətin.
Həm cəhlin, qəflətin, həm fəzilətin
Yoxuş yollarında yol gedir insan.

Çalışır, vuruşur gecəbəgündüz,
İdrakdan doymamır: Bu əyri, bu düz!
Qəflətdən oyanmır: yanlış yüz-yüz,
Qonduğu budağı tərpedir insan.

Bəs bu nə adətdir, bəs bu nə vərdis?
Tərsinə dolanır indi bu gərdis.
Ağlı öz başına bəla kəsilmiş
İnsan, ağlın varsa, de, nədir insan?

Fevral, 1987.

YALAN HAKİM OLUB

Qorxu kölgəsinə sığınmış bu gün
Sədaqət, dəyanət, məhəbbət, allah.
Yalan hakim olub, böhtan gözətçi,
Çürüyür zindanda həqiqət, allah.

Əyri ayrılığı yeridir daşa,
Keçib ayrılıqla hamıdan başa.
Doğru həsrət qalıb isti bir əşa.
Görən hara gedir bu millət, allah.

Həftələr dəyişdi, günlər dəyişdi,
Tərəflər dəyişdi, yönlər dəyişdi.
Qiblələr dəyişdi, dinlər dəyişdi,
İtə ot verilir, ata ət, allah.

Ünvanı dəyişib rəzalətin də,
Qaymaq da satılır şor qiymətində.
İndi sədaqətin səltənətində,
Əyləşib hökm edir xəyanət, allah.

Ha çıxır, ha bağır, yatan ayılmaz,
Yaxşını yamandan ayıran olmaz.
Satsan, üzünə də baxan tapılmaz,
Necə ucuzlaşıb ləyaqət, allah.

Yalanlar həqiqət qiyafəsində,
Yeklər cövlan edir şəx xanəsində.
Oğrular, ayrılar zamanəsində
Əyrilik sayılır fərasət, allah.

İyul, 1989.

OLAMMAZ

Qan bahası, can bahası yığdığın
Sərvət olar, sənə dövlət olammaz.
Bir məqsədlə bir hədəfə döyməyən
Min zərbədən bir kəramət olammaz.

Kişiliyi aradılar səbirdə,
Ürəyimi qanatdılar bu yerdə.
Təpər yoxdur hər harayda, həşirdə,
Hər təpərdə əsl qeyrət olammaz.

Çox gizlətmə öz içində sən, səni,
Yaxşı görür el gözləri, əzəni.
Gizlətməmiş el çuvalda nizəni,
Axı, nifrət daim xəlvət olammaz.

«El bir olsa, zərbi kərəm sındıran»,
El gücündə el dedi, sel gücü var.
Beş nəfərin yanmağından nə çıxar,
Xalq yanmasa, dönüb millət olammaz.

Mart, 1989.

* * *

Cibi dolu, başı boşlara.

Qeyrət yoxsa bir kişinin qanında,
Dərisinə yeritdiyən biz yazıq.
Əyriyənin, oğruların gözündə,
Gədə – kişi, kişi – fərsiz, düz – yazıq.

Bir qanmazın qabağında alışsan,
Yanmağını nöqsan bilər o nadan.
Anlamazı anlatmağa çalışsan,
Yana-yana söylədiyən söz, yazıq.

Min sirr yatır bir rübabin telində,
Min nalə var hər ocağın külündə.
Söz anlamaz bir naşının dilində
Nəğmə qırıq, mizrab sınıq, saz yazıq.

Min boyunu bir halqaya saldılar,
Doğma deyib, yada səcdə qıldılar.
Üstəlik də bizi bizdən aldılar
Alan «qoçaq», verən maymaq, biz yazıq.

1988.

DEYİL

Adını hər yerdə zikr edən ürək,
Əhdindən, sözündən dönəri deyil.
Səni, sənə layiq eşq ilə sevmək,
Axı, hər oğulun hünəri deyil.

Bu yolun əzabı, məşəqqətilə
Çatdım bu məqama otuz beş ilə.
Sevdikcə bilirəm, bu sevgim hələ
Sənin sənliyinə yetəri deyil.

Günəşdən yayınıb qızındım yenə,
Sənin dumanına, sənin kölgənə.
Ayrılıq – mə'nəvi ölümdür mənə,
Ölüm – dərdlərimin betəri deyil.

Bu sevgi – öz məğzim, öz fitrətimdir,
Bu sevgi – özümə sədaqətimdir.
Bu sevgi – kəlmeyi-şəhadətimdir,
Bu sevgi – zövqümdən ötəri deyil.

İyul, 1989.

O QƏDƏR QORXMUŞAM

Zülümlə həmişə üz-üzə gəldim,
Usanıb yoruldu, düzü, mən, daha.
Görürəm, yamanca üstələnmişəm,
Yoxdur umacağım zülümdən daha.

Yoxdur bir sərvətim sözümdən özgə,
Əlacım qalmadı dözümdən özgə,
Düşmənim özüməm, özümdən özgə
İndi qorxmalıyam, de, kimdən daha?

Addadım Arazdan, keçdim Fəratdan,
İndi piyadayam, düşmüşəm atdan.
O qədər qorxmuşam mən bu həyatdan,
Zərrəcə qorxmuram ölümdən daha.

1984.

İNAM ZİRVƏSİNƏ...

Kimdən gileylənir, kimdən, bilmirəm
 Gah dostu üz tutdum, gah da yada mən.
 Bir əlimdə su var, bir əlimdə od,
 Gah suya üz tutdum, gah da oda mən.

Toxunma könlümdə hönkürən simə,
 Arzu da, ümid də nağılmış, demə.
 Həyatda yetişə bilmədiyimə
 Yetişə bilmişəm tək rə'yada mən.

Gözəl nə vadırsa, ona vuruludum
 Mən öz içimdəcə qat-qat buruldum.
 Bütün ömrüm boyu tələbə oldum
 Gözəllik adlanan bir ustada mən.

İnam zirvəsinə daim can atdım,
 Şübhə məqamında günahə batdım.
 Səfərə çıxmışam, hər gün bir addım
 Gedirəm şübhədən e'tiqada mən.

Ayır bilmədim mən azdan çoxu,
 Enişdən yoxuşu, varlıqdan yoxu.
 Həyat bir yuxuymuş, adi bir yuxu
 Demə, yol getmişəm yata-yata mən.

Həmişə axtardım, amma bulmadım,
 Səlimi bulandım, heç durulmadım.
 Bir gün bu dünyada rahat olmadım
 Rahat olarammı o dünyada mən?

Dekabr, 1989.

ÖZ-ÖZÜNÜ AŞMADIR

Həyat – başdan ayağa,
 Düyündür, dolaşmadır.
 Ömür yolu – özünlə
 Vuruşdur, dalaşmadır.

Yorulduq zaman-zaman,
 Bu vuruşdan, bu qaldan.
 Ömür yolu – məchuldan
 Mə'luma yol açmadır.

Ömür yolu – qara, ağ,
 Çox çətindir baş açmaq.
 Gah özünlə barışmaq,
 Gah özündən qaçmadır.

Artıqca günahımız,
 Bizi yaxdı ahımız.
 Eşqdır pənahımız
 Eşq – özünü aşmadır.

Mart, 1986.

* * *

Arzu zirvə başındadır,
Onun min bir pilləsi var.
Bir arzunun neçə-neçə
Böyük, kiçik çilləsi var.

Dözən olduq dönə-dönə
Yaxşı günə, yaman günə.
Taleyn insan ömrünə
Qapazı var, şilləsi var.

Min zülmətə dözə-dözə,
Yol açıq bir gündüzə.
Öz qibləni dürtmə gözə,
Hər evin öz qibləsi var.

Baxdıq sola, döndük sağa,
Endik düzə, çıxdıq dağa.
Könülləri qanatmağa
Bu dünyanın ibnəsi var.

Yanvar, 1987.

YALAN DÜNYA

Gah başıma tumar çəkən,
Gah ilantək çalan dünya.
Gah sinəmə dağlar çəkən,
Gah könlümü alan dünya.

Gah dağılan, gah qurulan,
Bə'zən açan, bə'zən solan,
Gələnləri yola salan,
Özü baqi qalan dünya.

Bir yanda at, bir yanda ot,
Solu günəş, sağ bulud.
«Dovşana qaç, taziya tut» -
Deyən köhnə filan dünya.

Min rəngi var, min donu var,
Neçə-neçə oyunu var,
Nə əvvəli, nə sonu var,
Yalan dünya, yalan dünya!

Avqust, 1981.

XEYİRLƏ ŞƏR ARASINDA

Vaxt gəmirir hər binanı,
Tavanla tir arasında.
Bir rəqəm də, demə, varmış
İkiylə bir arasında.

Ucaldıqca biz ucaldıq,
Özümüzə qisas aldıq.
O gündən ki, körpü saldıq –
Göy ilə Yer arasında.

Qardaş olub siçan-pişik,
Biz gül əkib, vay dərmişik.
Sərhədləri itirmişik
Xeyirlə şəər arasında.

İki duyğum – iki aləm,
Birində qəm, birində dem.
Amma ömür sürməmişəm
İki fikir arasında.

Fikir də bir, amal da bir,
İşarədən mətləb götür.
Gözünlə bax, ağlınla gör
Fikri sətir arasında.

Könül, bulan, könül, durul,
Hər gün səfərə hazır ol.
Ömür dedin – beş addım yol
Beşik – qəbir arasında.

Mart, 1987.

ŞEYTANIN BARMAĞI

Gerçək hələ yol üstədir,
Gəlməyinin sorağı var.
Həqiqətin doğum günü,
Yalanın da son çağı var.

Bir sevdanın odu, közü
Kül elədi ömrümüzü.
Bu dünyanın iki üzü,
Həm qarası, həm ağı var.

Yaxşılar diz çökə-çökə,
Daim girir ağır yükə.
Yaxşı dönüb təbərrükə,
Bir gülün min alağı var.

Yamanların qəsdı qandır,
O iblisdir, o şeytandır.
Həqiqəti – ağ yalandır
Amma yaman qılığı var.

Bəlli deyil əsl üzü,
Yüzdür biri, birdir yüzü.
Hər nitqində dostluq sözü,
Qoltuğunda bıçağı var.

Dövrən sürür şeytan hələ,
Orda tələ, burda tələ.
Harda qopsa bir vəlvələ,
Bu şeytanın barmağı var.

Fevral, 1987.

BÖYÜK

Ayağı altda torpaq yox,
Yerdən umacağı böyük.
Bir qətrə qıymaz kimsəyə,
Açdığı qucağı böyük.

Nə dostu var, nə düşmanı,
Yalan deyib tükü sanı.
Gözü görmür bu dünyanı,
Pıç-pıça qulağı böyük.

Həddi yoxdur qiybətinin –
«Sevgisinin», «nifrətinin».
Hər sözünün, söhbətinin
Ciddisi az, lağı böyük.

Bir mehraba səcdə qılmaz,
Nə bulanmaz, nə durulmaz.
Bir söz ilə könül almaz,
Vurmağa çomağı böyük.

Öz-özünə o, əvəzdir,
Başqaları quru səmdir.
İmkanına baca bəsdir,
Meydanının tağı böyük.

Fevral, 1987.

DAN OLMUŞAM

Kədərimin zirvəsində
Birdən dönüb şən olmuşam.
Allah kəssin bu şənliyi,
Əhdimdən dönən olmuşam.

Haqq zorlanıb, zor haqlanıb,
Sabahıma yol bağlanıb.
Dərd içimdə pardaqlanıb,
Dərdlə öyünən olmuşam.

Bilə-bilə, qana-qana,
Bu əzabda yana-yana,
Mən özümü dana-dana
Öz-özümdən gen olmuşam.

Ömür yandı öz yağında,
Bir diləyin soracağında.
Gecənin oğlan çağında
Mən ağaran dan olmuşam.

İyul, 1989.

SİĞIŞMADI

Mənim könlüm bu dünyanın
Yer-göyünə sığışmadı.
Bir həqiqət, min yalanın
Səs-küyünə sığışmadı.

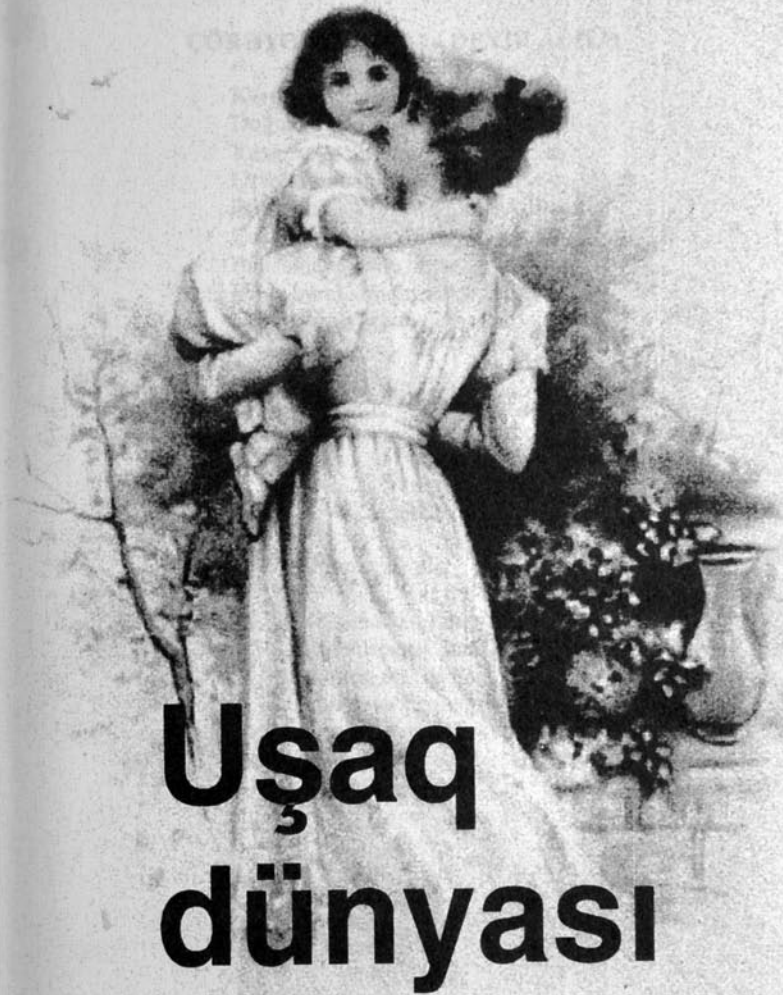
Çox şışirtdik biz hər şeyi,
Dərk etmədik bu şitliyi.
Adamların eşitdiyi
Gördüyünə sığışmadı.

Qəm əkib, dərd biçə-biçə,
Ömür sürdük biz beləcə.
Bir yasımız neçə-neçə
Toy-düyünə sığışmadı.

Sağlar dönüb çürük olub,
Ulaq şələyə yük olub,
Din, allahdan böyük olub
Öz boyuna sığışmadı.

1989.

Fevral, 1987.

Uşaq dünyası

ÇÖRƏYƏ DƏ «BABA» DEYİR ADİLƏ

Körpə nəvəm yavaş-yavaş dil açır,
Doğma sözlər dodağında gül açır:
Yaxşı şeyə «pəpə» deyir – Adilə.
Uşaqlara «bəbə» deyir – Adilə.
Əmziyinə «soqqa» deyir – Adilə.
Çəkməsinə «aqqa» deyir – Adilə.
Babasına «baba» deyir – Adilə.
Bircə bunu anlamıram, bəs niyə
Çörəyə də «baba» deyir Adilə.

1982.

ÖZÜ DESİN

Adilənin iki əli,
bir dili var;
Hər əlində beş barmağı,
Hər barmaqda dırnağı var.
Adilənin özü desin,
Onun neçə barmağı var,
Onun neçə dırnağı var.

1982.

SAY

-Bir, iki, üç, dörd.
 -Bəs sonra? Sonra.
 -Bilmiyəm.
 -Niyə?
 Susur, danışmır,
 O baxır göyə.
 -Ay mənim gülüm,
 Bir də de görüm.
 -Bir, iki, üç, dörd.
 Susur Adilə
 Burda həmişə,
 Adlaya bilmir
 O, dördədən beşə.
 Axı, çatmayıb
 O, iki yaşa.

Noyabr, 1982.

NƏNƏ – NƏVƏ

Adiləyə lay-lay çalır nənəsi.
 Amma yatmır nənənin bir dənəsi.
 -Layla bala, laylaca.
 Adilənin yuxusuna layladan
 Şəkər qatır nənəsi.
 Yox, oyaqdır nəvəsi,
 Adilədən əvvəl yatır nənəsi.

1982.

BU DİL

Nəvəm Bəxtiyara

Qönçədən çıxıb
 Gül açır nəvəm.
 Ana dilində
 Dil açır nəvəm.

Bu torpaq sənin,
 Bu dil sənindir.
 Bu gözəl Vətən,
 Öz Vətənidir.

Bu el – şöhrətin,
 Bu dil – qüdrətin –
 Sənə verdim
 Böyük sərvətin!

1985.

SƏRÇƏLƏR

Eyvanda cingildəyən
Sərçəyə bax, sərçəyə,
Yəqin məni çağırır
«Dur qapını aç» - deyər.
Qışın bu şaxtasında
Yəqin acdı sərçələr.
Dən səpərsəm onlara,
Bu sərçələr dirçələr.
Yəqin acdı sərçələr
Eyvana darı səpdim.
Yedi, uçdu sərçələr,
Qanad açdı sərçələr.

1985.

NOYABR 1987

NOV - NOV

Ardına lay-lay çalır nədə?
Ardına yətnir nədəm bir dəfə?
- Layla bala, laylacaq
Ardından yətnir nədəm
Səkar qatır nədəm
Yax, oyaqdır nədəm,
Ardından yətnir nədəm.

1987

PAYIZDA

Otlar ağlayıb
Gedən bahara
Matəm saxlayıb
Gur saçlarını
Yoldu payızda.

Sular əl çalar
Qızardıqca nar,
Bağlar, bağçalar
Soldu payızda.

Duman ucaldı
Dağlar başına.
Ana təbiət,
Kamal yaşına
Doldu payızda.

1985.

Poemalar

BABASI KİMİ

Mənim bir gözəl
Körpə nəvəm var.
O da Bəxtiyar,
Mən də Bəxtiyar.

Biz baba-nəvə
Adaş, adaş.
O, mənə vüqar,
Mən ona sirdaş.

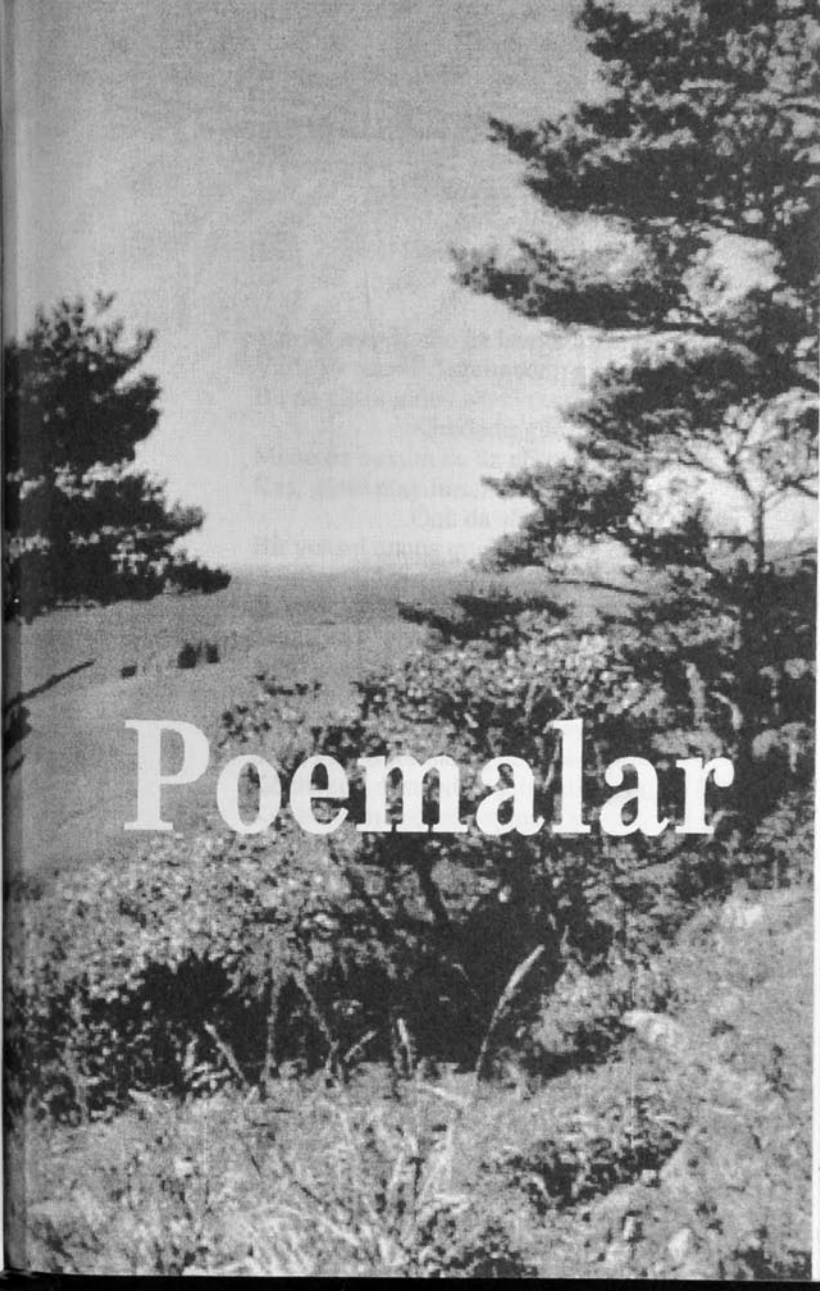
Mən bir ağacam,
Nəvəm – qol- budaq.
Mən onun kökü,
O, məndə yarpaq.

Xalqa vuruldum,
Mən şair oldum.
Bilmirəm ancaq
O, nə olacaq?

Nə olur olsun,
Kim olur olsun,
Babası kimi
Xalqa vurulsun.

1985.

Poemalar

AMERİKA GÖZƏLİ

1973 il müsabiqəsində
«Amerika gözəli» adını almış
Emma Naytın dilindən

Yaman gileyliyəm öz taleyimdən,
Varlı bir ailədə doğulmadım mən.
Bu nə güzərandır?

Kimdədir günah?
Mənə öz bəxtim də üz göstərmədi.
Kaş, gözəl olaydım...

Onu da allah
Bir yoxsul qızına qıyıb vermədi.

Mənim güvəndiyim yalnız səsimdi,
Müğənni olsaydım, bu da bəsimdi.
Nəğməmi dinləyən dostlar, tanışlar
Hamısı deyir ki, gözəl səsim var.
Musiqi təhsilim yoxdu, neyləyim,
Sənəd istədilər hara getdimsə.
Könlümdə dustaqdır eşqim, diləyim,
Könlümdən keçəni duymadı kimse...
Səsim bəyənildi...

Sübutçun yalnız
Sənəd istədilər...

Cansız bir kağız.
Ən böyük dəliliş mənim səsimə,
Səsimin yerinə səslənəcəkmiş!..
Yalana, böhtana deyil,
Sən demə,
Yalnız həqiqətə sübut gerekmiş...

Sənədin yoxdursa, danışma, kiri!
 Hünərin olsa da, onsuz heç nəsen.
 Sənədin vardırsa, buyur, gəl bəri,
 Səsin olmasa da, sən xanəndəsən.
 Səsin olmasa da, mikrofon ki, var,
 Olmayan səsinə səsə oxşadar.
 Qərribə dünyadır... Nələr düzəlttik
 Ağ-ağ yalanları doğrultmaq üçün.
 Amma həqiqətdən sübut istədik,
 Sübutu olmadı,
 Dandıq büsbütün...

Yalan, cazibəli yalan gözəldir,
 Olmayan şeyi də yalan düzəldir.
 Olana sübutsuz inanmırıq biz,
 Yalana uyuruq sübut-dəlilsiz.

Bu nə güzərandır, kimdədir günah?
 Mənə öz bəxtim də üz göstərmədi.
 Kaş gözəl olaydım...

Onu da allah
 Bir yoxsul qızına qıyıb vermədi...

Məndən çox gözəldir rəfiqəm Meri;
 Uzun kirpikləri, iri gözləri.
 Düz biçimli burnu, al dodaqları,
 Şahanə yerişi, düz ayaqları...
 Həm də təmiz qızıdır, çox mərdanədir,
 Bilməz giley nədir, ya qeybət nədir.

Haqlının haqqını haqsız verməz,
 Heç zaman dilinə yalan gətirməz.
 Meri hamı üçün əldən gedərdi,

Təsəlli verərdi hər zaman mənə.
 O, mənim səsimə qibtə edərdi,
 Mən isə Merinin gözəlliyinə.

Onun əsiridir bütün cavanlar,
 Sərvəti yoxsa da, gözəlliyi var.
 Bəs mən?

Bəs mən niyə belə yarandım?
 Nə sərvətim oldu, nə gözəlliyim.
 Qonşumuz Rudolfun eşqinə yandım,
 Məni bəyənmədi, yamanca sındım...
 Çirkin ki, deyiləm,

həm də bədənim
 Deyirlər, ülgüyə bənzəyir mənim.
 Qırx səkkiz ölçüyə necə tən gəlir
 Gen çiyin,

Nazik bel,

Qabarıq sinə.

Doğrusu, dərzilər məəttəl qalır,
 Mənim bədənimin biçimliyinə.
 Meri çox gözəldir, bilərəm mən də,
 Amma bilmədiyim bir məsələ var:
 Meriylə yan-yanə biz yol gedəndə
 Nədənə, ondan çox mənə baxırlar.
 Günah anamdadır,

uşaq ikən mən
 Deyərmiş: «balamın gözəlliyindən
 Kəsib taleyinə calasın xuda».
 Sən bir alqışa bax! Alqışdır bu da?
 Kəsdi, yaman kəsdi gözəlliyimdən,
 Amma calamadı bəxtimə xuda.
 Nə taleyim oldu, nə gözəlliyim,
 Mən belə allaha indi nə deyim?

Doğrusu, Rudolfu yaman sevirdim,
O idi hər arzum, o idi dərdim.
Hər yerdə izlərdi onu xəyalım,
Gecələr yuxuma girərdi zalım.

Rudolfun döşündə medalı vardı,
Cavanlar həsədlə ona baxardı.
Deyirlər, Vyetnam vuruşmasından
Qəhrəman çıxıbdir bu cavan oğlan.

Gündə əlli dəfə, gündə yüz dəfə
Eyvanı altından keçərdim onun.
Çevrilib baxmazdı o, mən tərəfə,
Qəlbinə girmədim zalım oğlunun.

Bizim qonşuluqda bir falçı vardı,
Qarımış qızlara o, bəxt açardı.
Adicə maraqqün bir gün xəlvəti
Gəldim falçıgilə... Qəlbin niyyəti
Gözdən oxunarmış...

O, baxan kimi
Üzümə söylədi məhəbbətimi.
Yalvarıb-yaxardım, «ələc et» - dedim,
Məni əldən salıb məhəbbət - dedim.
Özün bir tədbir tök, əlacım nədir?
- Kişilərin ağı gözələrindədir, -
Deyib gülümsündü...
Dedim: - Haqlısan,
Gözəllik axtarır o gözəl oğlan.
Mən isə...

Sözümü kəsdi tez qarı.
Dönüb mənə baxdı altdan yuxarı,
Açdı müəmmalı, gizli pərdəni:
- Gözəl eləyərəm, - dedi: - mən səni.
- Gözəl olmayanı gözəl eyləmək?
Əgər bu mümkünsə, allahsan demək.
- Belədir, ay qızım, mənə qulaq as.
İnsan eləyəni allah bacarmaz.
Allah hər mətləbi düz seçmək üçün
Ağı ağ yaratdı, qaranı qara.
Bu mütləq rəngləri dəyişmək üçün
İnsanlar yaratdı cürbəcür boya.
Allah göz yaratdı, insan da çeşmək,
Allah rəng yaratdı, insanlar boya.
Qara çeşmək ilə baxsan, de görək,
Ağmı görünəcək, qaramı dünya?
Allah haqq yolundan azan bəndəni
Qorumaq istədi şərdən, fitnədən.
Atam yaman bəkdir, saydı kündəni,
Anam ondan bəkdir, kəsdi kündədən.
Dedim: - Kəsəsinə söylə, a falçı,
Gözəl görünməyin nədir əlacı?
Falçı pıçıldadı: - Boyalı çeşmək!
- Mənmi taxmalıyam?
- Xeyr, mən görək
Yüz ölçüb bir biçəm burda hər şeyi.
Sənsə hər sözümə «bəli» de ancaq.
Mənim vəzifəmdir həməni çeşməyi
Sənə baxanların gözüne taxmaq.
- Bəs sonra?
- Sən mənim sözümə baxsan,
Bu il payızdakı müsabiqədə
Gözəllik tacını sən alacaqsan.

Mən qəhqəhə çəkib güldüm bu sözə.
 O, ələ salırdı məni bəlkə də...
 Falçı pıçıldadı: – Gül, doğru sözə
 Gülüblər həmişə bizim ölkədə.
 Mənə xoş gəlsə də danışdıqları,
 Hansı doğru sözdən danışır qarı?
 Güzəl olmayanı əsl gözəl tək
 qələmə vermək
 Doğru söz oldu?

Ancaq düz deyir ki, bizim ölkədə
 Həmişə, hər yerdə yalan düz oldu...
 – Mən də öz gücümü bilirəm, bu bir,
 İkinci, dediyim yalan deyildir.
 Sən bəxti üzdəsən, sən naxışlısan,
 Güzəl olmasan da, yapışıqlısan.

Qızım, bu mətləblər mənə çox aydın,
 Mən yaxşı bilirəm nə dediyimi.
 Elə eləyərəm, yapışıqlığın
 Görünər gözlərə gözəllik kimi...

İnamla danışır, inamla qarı,
 Ürəkdən gəlirdi pıçıltıları...
 Düzünə qalırsa, ilk gəncliyimdən
 Falçının gücünə bələd idim mən.
 Gözümün önündə çox ərəslərin,
 Nişanlı seçməkdə hünərsizlərin
 Dadına çatmışdı bizim bu qonşu.
 İndi də inamla danışdı o.
 Keçdi bir neçə gün söhbətimizdən,
 Qarı ayağını üzmədi bizdən.
 Şəhərin ən gözəl bərbəri gəldi,
 Biri getməmişdən o biri gəldi.

Üzümü, gözümü əlləşdirdilər,
 Qıvrım tellərimə sığal verdilər.
 Rəssam gətirdilər...

O cavan oğlan
 Məni soyundurdu – tamam lüt-ürvan.
 Ölçdü qıçlarımı,
 Ölçdü sinəmi.
 Ölçdü uzunumu, ölçdü enimi,
 Nəsə hesabladı... Təzədən baxdı,
 Belimə kətandan kəmər də taxdı.

Ertəsi görüşdüm qarıgildə mən
 Mebel firmasının sahibkarıyla.
 O, ayaga qalxıb öpdü əlimdən,
 Baxdı, baxdı mənə xeyli zənd ilə.

Mənsə tanımışdım onu əlbəəl.
 Dedi: – Mən hardasa görmüşəm sizi.
 Dedim: – Mən iş üçün neçə ay əvvəl
 «Ziyarət» etmişdim idarənizi.

Qoca gülümsündü...
 Bu gülüşlə biz
 Biri-birimizi tez başa düşdük.
 Gizləncə danışdı nəzərlərimiz,
 O köhnə mətləbdən dərhal ötüşdük.

...Yanına getmişdim...
 Çəsməyi altdan
 Baxıb ehtiramla ayağa durdu.
 Dərdimi dedikcə o, məni an-an
 Hər baxışlarla soyundururdu.
 Onun ehtiraslı nəzərlərinə
 İkrəh eləsəm də, dözürdüm yenə.

Qurtardım sözümü,
 Qəhvə gətirdi,
 O, mənə bir xeyli təsəlli verdi.
 Dedi: – İndi mənim yoxdu boş yerim,
 İxtisara düşür öz işçilərım.
 Amma düzəldərəm bir iş, tez, ya gec,
 Belə bir xanımın pulsuz qalması,
 Yoxsul yaşaması rəvadır mı heç?
 Deyib, o əlini cibinə atdı,
 İki min dollarlıq bir çek çıxartdı.
 Dedi: – Sən hələlik götür bu pulu,
 Sıxma ürəyini, düzələr dalı!
 Onun niyyətini tez başa düşdüm,
 Pulu götürməyib ordan sivişdim.

Sonra eşitdim ki, Meri də bir gün
 Qocanın yanına gəlib iş üçün.
 Əvvəlcə çox ciddi dindirmiş onu,
 Sonra məqsədinə keçmiş astaca.
 Eyni həngaməni, eyni oyunu
 Onun da başına gətirmiş qoca.
 Özünü itirmiş Meri kərxımiş,
 Qocanın qəsdini başa düşüncə,
 Üzünə tüpürüb qapıdan çıxmış.

Bu həmənlə qocadır, bu həmənlə qoca,
 Təzədən düşmüşəm onun cənginə.
 Bəs indi neyləyim?

Yenə, mən yenə,
 Asılıb qalımı öz taleyimdən?
 Yoxsa, taleyimə üsyan edim mən?
 Qarıya dedim ki, bu nə kələkdir?
 Axı, bu oyunlar kimə gərəkdir?

Sənin dediyin nə, elədiyən nə?
 Qarı güllümsündü...

Dedi: – Mən sənə
 Yalan deməmişəm, bu o, bu da sən,
 Əgər bu kişinin tutsan əlindən,
 O, səni çatdırar hər istəyinə.
 Mən bir söz demirəm, fikirləş yenə.
 Qoca kürsüsünü irəli çəkdi.
 Dedi: – Acıqlanmaq nəyə gərəkdirdi?
 Aramla, sakitcə deyək dost kimi
 Əvvəl sən, sonra da mən öz şərtimi.
 Dedim: – Nədir şərtin, bilək indidən?!
 Dedi: – Sənə şöhrət verəcəyəm mən.
 Tələsmə, sonadək sözümü dinlə,
 Mənim gərəyimdirdi o şöhrət, o şan.
 Aldığın şöhrəti öz xidmətinlə
 Sən mənim firmama qaytaracaqsan.
 Bu yerdə astaca dilləndi qarı:
 – Hələ görməmişəm şöhrətdən qaçan.
 Pulun açmadığı çox qapıları
 Bizim zamanədə şöhrətdir açan.

– Şöhrət elə-belə ad-san deyil ki...
 Onun qarşısında kim əyilməmiş?
 Şöhrətin açdığı qapını bil ki,
 Hələ heç bir qüvvə aç bilməmiş.
 Gözəllik tacını sən alan kimi
 Reklam olacaqsan mənim firmama.
 Əgər qəbul etsən, sən bu şərtimi
 Onda ikimiz də çatırıq kama.

Xeyli fikirləşdim, xeyli düşündüm,
 Gördüm, bundan özge ayrı yolum yox.

Ertəsi qocanın yanına döndüm,
O gündən hər işdə biz əlbir olduq.

O gündən qocayla əl-ələ verdik,
Getdik ən bahalı restoranlara.
Onunla çox gözəl günlər keçirdik,
Düşündüm, mən hara, bu günlər hara?

Kafe-şantanlarda səhərə qədər
Uzanan məclisin nəş'əsi vardı.
Bahalı paltarlar, xoş əyləncələr
Mənim gözlərimi qamaşıdırırdı.
Daddım hər ləzzəti...

yaşamaq şirin,

Yorulmaq bilmirdim əyləncələrdən.
Bir vaxt ayıldım ki, qoca fermerin
Artıq üç aydır ki, aşnasıyam mən.
Beş ay məşq elədi rəssam mənimlə,
Gah üzüm-gözümlə, gah bədənimlə.
Nəhayət, başlandı altıncı ayda
Gərgin müsabiqə qızıl sarayda.
Meri də buradaydı,

Onu görüncə

Doğrusu utandım xəcalətimdən.
Özümü itirib qışıldım küncə –
Mərinin yanında bir heç idim mən.
Ona gözəlliyi təbiət verib,
Məni məşşatələr gözəlləşdirib.
Həqiqət önündə yaman həsdədim,
Gözlərdən yayınıb qaçmaq istədim.
Başımın üstünü aldı tez qarı,
Yenə də başlandı pıçıltıları:
– Niyə titrəyirsən, qorxursan, nədir?

Ora bax, hamının gözü səndədir.
Münsif öz haqqını alıb dünəndən,
Tac sənə olacaq, arxayın ol sən.

– Necə?

– Sən oyunu udmusan.

– Demək,

Taxılıb gözlərə boyalı çəsmək!

Əldə firmaların al bayraqları,
Münsifin önündən keçir gözəllər.
Yanır gözəlliyin gur işıqları,
Alır qiymətini bir-bir gözəllər.
Növbə mənə çatır... mənim əlimdə
Mebel firmasının yaşıl bayrağı,
Keçirəm salondan başı aşağı.
Mənim adamlarım mənə əl çalır,
Saxta ucalıqdan insan alçalır.
İkinci dövrdə, ikinci turda
Qızlar gəlib keçir ağ penüarda.
Lüt-ürvan bədənələr görünür aydın,
Görünür ən incə cizgiləriylə.
Qızlar yox,
Əslində, yarışır bu gün
Firma sahibləri biri-biriylə.
Yarış sona çatdı, qızlar geyindi,
İntizar anları başlanır indi.
Meri mənə baxıb işarır bu an,
Oxudum mən onun baxışlarından:
«– Ay yazıq, sən bura niyə gəlmisən,
Məgər bizim qədər sən gözəlmisən?»
«– Yox, gözəl deyiləm, bilirəm bunu,
Dərdmi çəkməliyəm ömrüm uzununu?
Onsuz da dünyada mən çox yanışam,

İndi də ümidə arxalanmışam». «– Ümid yox, gözəllik yarıdır bu gün, Biz səndən gözəlik, bilirsən özün». «– Özünə güvənmə, məndəki tədbir Bəlkə də üstündür gözəlliyindən. Sənə verən allah məndən kəsibdir, Mənim hesabıma ucasan məndən. Mənim hesabıma ikicə barmaq Sən məndən ucasan, belədir, ancaq. De, hardan olmusan sən gülməşəkər? Sənə məndən kəsib caladı allah. Birinin boyundan bir barmaq kəsər, Verər o birinə, belədi allah!» Baxışlar danışır, Baxışlar dinir, Məşvərət qurtarır, hamı diksinir. Münsif qərarını oxuyur...

Dayan!

Bitdi baxışların gizli davası.
Mən düzmü eşitdim?

Oldu bu gündən

Ölkənin gözəllik kraliçası!

Necə?

İnanmırsan?

İnanmaq çətin?

Mən də düz bildiyim çox əməllərin

Riya olduğuna inanmamışdım,

İndi inandım.

Yalana inanıb, gerçəyi dandım.

Bunu anladınsa, demək sən haqsan.

Sənin öz haqqındır əbədi cənnət.

Gerçəyə inansan, aldanacaqsan,

Yalana inan ki, budur həqiqət!

Mənim bülbül kimi ötən səsim var.

Amma dandılar.

Yoxdu gözəlliyim, «Gözələm» - dedim;

Mənim yalanıma tez inandılar,

Gözəl olmayanı, gözəl sandılar.

Gerçək iynələyən, yalan tumardır,

Onun can alıcı qüdrəti vardır.

Düzün, həqiqətin dili çox acı,

O, sübut istəyir, dəlil istəyir,

Yalanın sübuta nə ehtiyacı,

Şirin bir dil ilə «Mən varam» - deyir.

O, yalnız özünü həqiqət sayır,

Amma gerçək kimi düz saplanmayı.

Kəsə bir yol ilə öyilib gəlir,

Gəlməyin təhrini o, bilib gəlir.

Gizli qapıların odur açarı,

Həqiqət bizləyən yalan sığaldır.

Gerçəyin vurduğu çox yaraları

Yalan sıgal çəkir, yalan sağaldır.

Gözəl adlandırdı məni rəyasət

Qoy əsl gözəllər buna yanmasın.

Gözəl olmasam da məni, nəhayət,

Kimin haqqı var ki, gözəl sanmasın?

Yanın, yanın, siz ey məni dananlar,

Gözəllər önümdə bir şərməndədir.

Çox da ki, doğrudan, gözəldir onlar,

Axı, gözəlliğin tacı məndədir.

3

Elə ki, ad alıb, şöhrət qazandım,

Özümdən ayrılıb özümü dandım.

Falçının quluna döndüm o gündən,
Azad günlərimə nöqtə qoyuldu.
Dəyişdi mənimçün hər şey kökündən,
Vaxtım da mənim yox, özgənin oldu.
Mənim əfsanəvi gözəlliyimdən,
Həm də «kamalımdan» yazdı qəzetlər.
Dedilər, ən böyük yurdsevərim mən,
Yurdumu sevirəm öz canım qədr.

Tə'riflər yazıldı mənim şən'imə,
Oxuyub fərəhdən necə şişirdim.
Özüm də inanıb gözəlliyimə,
Anbaan, günbəgün gözəlləşirdim.

Bə'zən inanmayıb şan-şöhrətimə,
Elə bilirdim ki, yuxudayam mən.
Əslində, gözəllik ləyaqətimə
Özümdən savayı yoxdu şəkk edən.

Mənəmmiş birinci gözəl ölkədə,
Yə'ni, bu xalqa da inanmayım mən?
Əsl gözələmiş, dedim bəlkə də
Xəbərim yox imiş özüm-özümdən.
Tutaq ki, özümü xudbinliyimdən
Tanıtmaq istədim mən gözəl kimi,
Bəs bu camaata nə düşüb görən,
Niyə alqışlayır gözəlliyimi?

Tutaq ki, münsifi satın aldılar,
Bu boyda milləti aldatmaq olar?
Gördüyüm ehtiram, eşitdiyim «can»,
Gəzdim şəhərləri mən əl üstündə.
Ölkənin ən varlı kübarlarından
Məktublar alırdım, yüzü bir gündə.

Mənimlə bir gecə keçirmək üçün
Təklif edirdilər əlli min, yüz min...
Qoca fərəhindən aşib-daşırdı,
O da mənə görə məşhurlaşırdı.

Firmanın gəliri birə-on oldu,
Həftəlik qazancı on milyon oldu.
Mebelin adı da dəyişdi dərhal,
Mənim adım ilə adlandırıldı.

Yanımda olurdu çox zaman qarı,
Məni çəkirdilər belədən-belə.
Ətir şüşələri, kirşan qabları
Bəzəndi çıl-çılpaq şəkillərimlə.

Daddım bu dünyanın hər ne'mətindən
Mən pəri olmuşdum, dünya da cənnət.
Qəlbimlə dilimin arasında mən
Yaranmış uçurmda tapdım səadət.

Nitqlər söylədim, dinlədi aləm,
Sözümdə dəyişib qara ağ oldu.
Ağ evdə yazdılar,

Mənim vəzifəm
Hazır yazıları oxumaq oldu.
Dedim ki, həqiqət, düzlük bizdədir,
Ən böyük ədalət ölkəmizdədir.
Şəri şər içində xeyirə yozduq,
Kol dedik çiçəyə, sol dedik sağa.
«Xoşbəxtlik gölündə» o qədər üzdükdü,
Vaxt tapa bilmədik xoşbəxt olmağa.

Qoca bir gün məni şəhər merinin
Bağına gətirdi.

Cənnətmiş bu bağ.
Danışdıq, gülüşdük biz şirin-şirin,
İçdikcə-içirdik,
Doymurduq ancaq.

Bir də ayıldım ki, qoca sivişmiş,
Bir mənəm, bir də mer...

Gecə də keçmiş.
Dedim: – Bəs o hanı? Bu nə deməkdir?
Dedi: – Çoxdan gedib, gəlməyəcəkdir.
Sənin bu gecəni bəxş etmiş mənə.
Mən layiq deyiləm bircə gecənə?
Dedim: – Sözüüm yoxdur, amma de görək
Mənim bir gecəmi neçəyə satdı?
Dedi: – Neyləyirsən?

Dedim: – Mən görək
Biləm qiymətimi...

Bəs zarafatdı?
Mənim bir gecəmə yüz min verən var.
Bəs sən nə vermisen?

Dilləndi kaftar:
– Mən pul verməmişəm, düzünü bilsən,
Aldım bu gecəni bir imzaya mən.
Dedim: – Aydın oldu, bircə ricam var:
Verdiyin imzanı geriye qaytar.
Qalxdım getmək üçün...

Birdən üç oğlan
Girdi içəriyə arxa qapıdan.

4

Həyatın dibindən yuxarı qalxdım,
Dolaşdım alilər cərgəsində mən.
Cibimi doldurub, könlümü yıxdım,
Alçaldım ucalıq zirvəsində mən.

Məndən gözəlləri gözəl olmadı,
Ölkədə birinci gözəl mən oldum.
Onlar düz yol getdi.

Yol ucalmadı,
Mən əyri yol getdim, yüksələn oldum.

Qocanın yanına gəldim ertəsi,
Gördüm ki, qarı da sağ böyründədir.
Dedim son sözümü...

Qarının səsi
Dəldi qulağımı, –
Dedi: – Dayan bir,
Ay nankor, naşükür, nə tez qudurdun?
Səni yedirdənin üzünə durdun.
Adam da bilməzmiş xeyir-şərini.
Bəs nə tez unutdun ac günlərini?

Deyəsən rahatsan, isinib yerin,
Kim adam sayırdı, axı, kim səni?
Axı, adama da yoxdu bənzərin,
Gözəllər gözəli elədim səni.
Bildirki sərçəyə öyrətmə cib-cib,
Aldığın pulları nə tez əritdin?
Dedim: – Zahirimi gözəlləşdirib,
Sən mənim qəlbimi eybəcər etdin.

Dedi: – Öz bəxtinə təpik atma gəl,
Ötən günlərini sən unutma gəl.
İşarib dilləndi qoca bu yerdə,
Dedi: – Adın-sanın gözür dillərdə.
Meri gözəl idi yüz dəfə səndən,
Gözəllik tacını aldıq əlindən.
Firma borca düşdü, işdən qovuldu,

Getdi,
Restoranda oxuyan oldu.
– Necə? Meri hara, oxumaq hara?
Vallah, məəttələm bu oyunlara.
Axı, səsi yoxdur... oxuya bilməz.
O, mənim səsimə afərin deyər,
Mənə küsənərdi...

Dedi: – Söylə bəs,
Sənin gözəlliyin var idi məgər?

Susdum, danışmadım,
O düz deyirdi.
Onun sözü ilə əməli birdi.
Xəcalət çəkmirdi əməllərindən,
Açıqca deyirdi: – Qazanmaq üçün
Dünyada heç nədən çəkinməyəm mən.
Mən isə deyirəm, həm varım olsun,
Həm də ki, ismətim, ilqarım olsun.
Mən bir həqiqəti bilmədim hələ:
Yalan olan yerdə düz dilə gəlməz.
Eyni tərəzidə saxta şöhrətlə
Həqiqət, ədalət çəkilə bilməz.
...Heç demə, yarışda məğlub olalı
Merinin büsbütün dəyişmiş halı.
Bir ay üzü üstə o, xəstə yatmış,
Haqqını tapmayıb matəmə batmış.
Axırda anlamış: – Belədir zaman,
Ən böyük haqsızdır haqqı axtaran.
Görmüş ki, gözündə qalır muradı,
Görmüş ki, dərindən ayrı əlac yox.
Quru bir şərəfi, təmiz bir adı
Çəkib daşımağa bir ehtiyac yox.
Şərəf də, namus da bir yükdür ona.

Geymiş şərəfini ayaqlarına,
Bir multmilyonçunun yanına gəlmiş
Dərdini söyləmiş,
İşlər düzəlmiş...

Milyonçu söyləmiş: – Bildir arzunu,
Mərmərin üstündə bitirirəm onu.
Meri söyləmiş ki, Emma, o alçaq
Gözəl müğənniydi, olmadı ancaq.
Ondan dəfələrlə gözəl idim mən,
Gözəllik tacını aldı əlimdən.
Səsim olmasa da, xanəndə olmaq
Mənim bu dünyada arzumdur ancaq.

Milyonçu söyləmiş: – Sən xanəndəsən,
Pul ilə suyu da yandıraram mən.
Bununçün nə ona, nə buna minnət.
Pulun öz səsi var,

Sinədən gələn,
Boğazda qaynayan səsə nə hacət?

5

Nəhayət, özumdən yaman usandım.
Dedim: – Daha bəsdir, yorulmuşam mən!
Şöhrət zirvəsində hər şeyi qandım,
Dedilər: – Alırıq tacı əlindən.

Dedim: – Gözəllik də paltar deyil ki,
Geri alasınız... O ki, məndədir.
– Gözəllik, çirkinlik, dedilər – bil ki,
Hakimi-mütləqin öz əlindədir.

Anladım, şöhrətin acı minnəti;
Adamın başına nə gətirəmiş.
Demə, mükafatı, adı, şöhrəti
Hökumət adama rüşvət vermiş.

Qaranı ağ kimi dürtürlər gözə,
Tə'rif də, təltif də hiylədir bu gün.
Şöhrəti verirlər ləyaqətsizə –
Onu ləyaqətli göstərmək üçün.

Mən özüm-özümdən qaçdığım zaman,
Bir gün bizə gəldi medallı oğlan.
Məni tə'riflədi, məndən yox imiş,
Sən demə, «sevirmiş» o, məni çoxdan.

Razıdır özündən, həm də zamandan,
Tək bircə rənglidir onunçün həyat.
Bu boyda bədəndə bu gözəl oğlan
Sərçə ürəyilə yaşayır rahat.

Döşündə medalı, adı qəhrəman,
Mənim gözlərimdə necə kiçildi.
Əsrin çəkiciylə yaxşı nallanan
Qəhrəman oğlana yazığım gəldi.

Görürəm nadandır... Bundan beşbetər,
Bir şeyə yanırım: Bəs mərdlik hanı?
Mən belə bilmirdim,

Görün, nə qədər
Alçalda bilirmiş zaman insanı.

Uyub şöhrətimə, uyub küyümə,
Xoşbəxt olduğumu o sanır yəqin.
Mənim də onuntək düşündüyümə,

Nadan olduğuma inanır yəqin.
Gör necə dəyişdi mənimçün zaman,
İmkanım arzulla bir gün tən oldu.
Dünən göz ucuyla mənə baxmayan
Bu gün ayağıma döşənən oldu.
Danışır, ağzında dolaşmır sözü,
O öz yalanına inanır özü.
Bilmir, ürəyimdən gəlib keçəni,
İnamla deyir ki: - Sevirəm səni.

Aldatmaq istəyir, görün, kim kimi?
O bilir yalan nə, həqiqət nədir.
Həqiqət – yalanın həqiqət kimi
Cür'ətlə, inamla deyilməsidir.

– Ay oğlan, bu qazanc əvəzsiz deyil,
Nəyin əvəzidir bu cah-cəlalın?
Şərəfin, namusun bahasıdır bil,
Mənim tacım ilə, sənin medalın.

6

Bir axşam səhnədə gördüm Merini:
Oynada-oynada o, əllərini
Ürəklə, inamla nəغمə deyirdi.
Oxuya-oxuya gülümsəyirdi.

İnamla oxuyur...

Görün bu anda
Meri inamına necə sığınmış.
Əyriyə doğrunun çarpışmasında
Çətini özünü aldatmağınmış.

Əvvəlcə özünə hakim kəsilsən,
Özgə gözündə də sən uca dağsan.

Əvvəlcə özünü aldada bilsən,
Sonra sən hamını aldadacaqsan.

Kormudur gündüzə gecə deyənlər?
Bunun niyəsinə gec anladım mən.
Bildim, öz ağlıyla düşünməyənlər
Çoxdur öz ağlıyla fikirləşəndən.
Mikrofon ucaldan saxta səslərə
Aldanan camaat necə əl çalır.
Eyni bir mahnını, o neçə kərə
Oxuyur,
«Səsinə» özü mat qalır.

Necə də saxtayıq...
Meri də, mən də.
Bunu o dansa da, mən necə danım?
Məni gözəl etdi, onu xanəndə
Onun mikrofonu, mənim kirşanım.

Əsl gözəl idi Meri onsuz da,
Xanəndə mən idim mikrofonsuz da.
Yaman dolaşdırıb zamanə bizi,
Mən bu dolaşığa məəttəl oldum.
Gör necə dəyişdik yerlərimizi;
O, xanəndə oldu,
Mən gözəl oldum.

Demə, boşalmazmış dərd, göz yaşıyla,
Demə, qəh-qəh çəkib o, gülməliymiş.
Yəqin ki, məsafə – çəki daşıyla,
Ağırlıq – çərəklə ölçülməliymiş!

Yolunu düz gedən yolu azarmış,
Əsl nizamsızlıq özü nizammış.

Anladım bu böyük gerçəyi mən də,
Bu gerçək – hər şeyə düzgün dəyərmiş.
Heç demə, ayaqlar başa keçəndə
Ayaq düşünərmiş, baş yeriymiş!

Meriyə dedim ki, gəl, bir iş görək,
Əvvəl adımızı biz dəyişdirək.
Sən ol Emma Nayt, mən olum Meri,
Aldadaq aldanmış düşüncələri.
Bu əyri yol ilə tutaq doğru yol,
Qayıdaq gerçəyə – özümüzə biz.
Mən çalib-oxuyum, sən də gözəl ol,
Yaşayaq bir saat boyasız, rəngsiz.

Meri razılaşdı.
Qalxdım səhnəyə –
«Tanınmış xanəndə Meriyəm» - deyər.
Dedim: – Ay camaat, bayaq oxuyan
Ölkənin gözəli – Emma Nayt idi.
Siz bu zarafta uydunuz yaman,
Dinləyin xanəndə Merini indi.
Atdım mikrofonu bir kənara mən,
Şaqraq qaynatmalar axdı sinəmdən.
Dikildi heyrlə səhnəyə gözlər,
Merinin səsinə bu vaxta qədər
Kimse görməmişdi bu nəfəsləri,
Salonu titrətdi alqış səsləri.

Nəğmənin sonunda bir nalə çəkdim,
Yapışib qolundan səhnəyə çəkdim
Bir anda Merini...
Dedim: – Emma Nayt –
Ölkənin gözəli! Bir baxın buna.

Şəkiniz varmıdır bu gözəlliyin
Bütün gözəllərə tac olduğuna?

Yenidən gurladı alqış səsləri,
Bu sonsuz alqışlar həqiqətəydi.
Amma o Emmaydı, mən isə Meri,
Alqışlar ilk dəfə hədəfə dəydi.

Biz elə bildik ki, yeni doğulduq,
Biz bircə saatlıq özümüz olduq.
Bir anda birləşdi dil ilə ürək,
Təkcə adlarımız dəyiş-düydü.

Adları dəyişdik,
Yalanla gerçək
Hər biri özünün yerinə düşdü.
Qara qara oldu,
Ağ da ağ oldu.
Amma cəmiyyətdə nizam pozuldu.

Həqiqət axtarsan, yalandan yapış,
Azadlıq axtarsan, əsarəti gör.
Yaxşılıq axtarsan, yamandan yapış,
Səadət axtarsan, fəlakəti gör.

Sən bu həqiqəti unutma bir an:
Haqqı axtarmağın yolu budur tək:
Adları dəyişsən, haqqın adından,
Alar öz yerini yalanla gerçək.

Fevral-mart, 1982.

MƏRZİYƏ

PROLOQ

Sən doğuldun qeyrətindən,
Cür'ətindən,

Mərziyəcan.

Aldım sənin soracağını
Ölümündən
Çox sonra mən,

Mərziyəcan.

Sən vuruşdun, əlindəki silahla yox,
Qəlbindəki inamınla, imanla.
Həkk elədin öz adını
sən tarixə öz qanınla.

Mən il keçsə qalacaqsan
İyirmi yeddi yaşında sən,
Tarixin yaddaşında sən.
Tələbəlik illərində
Sən sinifdən sinifə yox,
Addımladın axtarışdan axtarışa.
Bir tapıntı yazılıbdır
Alındakı hər qırıxa.
Nəyi tapdın?
Beynindəki sualların cavabını.
Bu dünyada sənin sevinc
qismətini kor eyləyən

Bir ömürlük əzabını.

Sən gənc idin,
Neyləyirdin bu dərdləri, bu qəmləri?
Niyə gəlib səni tapdı
Bu dünyanın sitəmləri?
Düz demədim.

Onlar deyil,
 Sən onları tapan oldun.
 Beynindəki sualların
 Arxasınca çapan oldun.
 Kimi gəlir, bu dünyada
 Bu dünyanı unutmağa.
 Kimi gəlir, dünyaya yox,
 Öz qəlbinə züü tutmağa.
 Kimi gəlir, bu dünyanın
 Nəş'əsini yaşamağa,
 Kimi gəlir, bu dünyanın
 Dərdlərini daşımağa.
 Kimi gəlir, bu dünyadan
 Umduğunu götürməyə,
 Kimi gəlir, bu dünyaya
 Öz odundan nur verməyə.
 Kimi gəlir, bu dünyada
 olanlara daş atmağa,
 Kimi gəlir, bu dünyada
 olmayanı yaratmağa.
 Haqq istədin,
 Dedin, niyə adı varın özü yoxdur?
 Dedin, niyə bu dünyanın
 Əyrisi var, düzü yoxdur?

I FƏSİL

– Haqq hardadır?
 Bu sualın cavabını
 Tarix boyu aradılar.
 Duyğuları çözüdilər,
 Fikirləri daradılar.
 O kitaba, bu kitaba baş vurdular,

Xəyalların, arzuların qanadında
 Nağılları uydurdular.
 Nağıl dedi:
 – Haqq axtaran,
 Geyib dəmir çarıqları,
 Gərək düşə, Ağ babanın ağ yoluna.
 Həqiqəti tilsimləyib,
 Tullayıblar dağ dalına.
 Öz ağına,
 öz gücünə,
 qüdrətinə,
 söz gücünə
 güvənənlər
 yola çıxsın,
 Ümidlə qol-qola çıxsın!..

Ayaqlarda dəmir çarıq, əldə çomaq
 Ər babalar,
 Nər babalar yola çıxdı,
 o dağ-bu dağ,
 soraq-soraq...
 Az getdilər, üz getdilər,
 Dərə-təpə düz getdilər.
 Min bulaqdan su içdilər,
 Dağ aşdılar, düz keçdilər.
 Bu dünyanın sirlərini
 Oxudular varaq-varaq.
 Ayaqlarda dəmir çarıq,
 əldə çomaq
 Bu dünyanı dolaşdılar
 qarış-qarış.
 Nəsillərdən-nəsillərə
 Davam etdi bu axtarış.

Ata bezdi,
döndü geri.
Oğul geydi,
nəvə geydi,
Ataların, babaların
çıxartdığı çarıqları.

Çox gözdilər, çox getdilər.
Bu yollarda
Neçə-neçə çomaqları dəyişdirib,
Çarıqları əritdilər.
Həqiqəti «Öz gözümlə gördüm» - deyən
heç olmadı.
Haqq ağladı ürəklərdə,
Dünyadaya tapılmadı.
Səhənd dedi: – Həqiqətdir
Çarıqların, çomaqların
Dağ yolunda əriməsi.
Ayaqların qabarıdır,
ürəklərin nisgilidir
Nağıllara aldanmağın cəriməsi.
...Qızım, sən də bu gerçəyi bilən gündən
Həqiqəti nağıllarda axtarmadın,
Umdun ancaq el gücündən,
sel gücündən.

Dedin: – Mənə qulaq asın
ey həqiqət qurbanları,
Həqiqətdir,
zülm əliylə
Məzlumların axıdılan al qanları.
Həqiqətdir
həqiqətin müc olması.
Həqiqətdir

dərimizin soyulması.
Həqiqətdir
ağ yalanın haqq adından
danışması.

Həqiqətdir
haqq bağırən ürəklərin
ağ yalanla barışması.

Həqiqətdir
həqiqətlə yalanların
Bir – birinə qarışması.

Həqiqətdir
tonqallarda yanmağımız.

Həqiqətdir
ölüm hökmü qabağında
həqiqəti danmağımız.
«Həqiqət var» yalanına –
bu riyakar nağıllara
ömrümüzü satan olduq.

Xeyalların xumarında
yatan olduq.

Ayaqlarda dəmir çarığ,
əldə çomaq
Siz bunumu gözirdiniz
Bu dünyanı qarış-qarış
dolaşaraq.

Aradınız, axtardınız
Yalan sizə dayaq oldu.
Atalardan oğullara,
Babalardan nəvələrə
Qalan yalnız çarığ oldu,
çomaq oldu,
Biz də geydik o çarığı.
Əgər uysaq nağıllara,

Balamız da geyəcəkdir,
 Nəvəmiz də geyəcəkdir,
 «Dağ dalında həqiqət var» –
 deyəcəkdir.
 Babalardan miras qalan bu yalanı
 Həqiqətin əvəzinə
 yeyəcəkdir,
 yeyəcəkdir.
 Gəlin indi biz uymayaq nağıllara,
 Biz güvənək sərt əllərə, tunc qollara.
 Bu əllərlə, bu qollarla
 Olmayı yaradaq biz.
 Budur bizim bu dünyada
 Ən müqəddəs vəzifəmiz!

* * *

O, «Xatirat dəftəri»nə köçürürdü çoxdan
 bəri
 qəlbindəki nağılları
 Beynindəki fikirləri:

MƏRZİYƏNİN «XATİRAT DƏFTƏRİ»ndən

12 fərvərdin, 1348-ci il, şəmsi
 (miladi – 1969-cu il, 22 mart).

Düşünürəm,
 demək, varam.
 Haqqımı da, borcumu da anlayıram.
 Düşünürəm,
 Mən özümü dərk edirəm.

Düşünürəm,
 Mən qanıram,
 Mən görürəm,
 Eşidirəm.
 Düşünürəm...
 Demək, artıq qul deyiləm.
 Düşüncədə yetişmişəm,
 kal deyiləm.
 Düşünürəm... Fikirlərim qanadımdır.
 Mən uçuram
 ehkamların o tayına!
 Bu yerləşlə çatammazsan
 hey çıxıran,
 haqq bağıran,
 Sərhədləri yaran, qıran
 harayım!
 Haqsızlığın başı üstə mən yumruğam,
 Mən hədəyəm
 Hər gün təzə cəbhədəyəm.
 Bir yaxşı bax sən özünə,
 söylə, nəsen?
 Mütləqiyyət, sən qocasan,
 sən köhnəsən!
 Köhnə, çürük bayatını
 Hər gün ötən
 bir boşboğaz,
 bir gevəzə!
 Sözüm yeni, dinim təzə!
 Düz 2500 ildir
 Yol gəlirsən,
 amma yenə
 yerindəsən,
 Yerindəsən!

Ehkamları özünə zidd
bir dindəsən!
Zülm edirsən.
Zalımların silahıdır
Zülüm! Ölüm!
Mən zülümə sığışmaram!
Bir ölümlə qorxuduğun yetər mənə!
Bir həyata sığışmadım,
yüz ölümə sığışmaram!

* * *

Elə ki, Üsküdə müəllim oldu,
Bu yandan boşalıb, o yandan doldu.
Arzusu, ümidi çəkildi dara,
Ümid zirvəsindən baxıb hər şeyə,
Məktəbdə dərs verib balacalara,
Həyat dərsi alır kənddən Mərziyə.
Könlündə qışqıran dəli bir səse
o, qulaq kəsildi,
yaşadı yalqız.
Əlifba öyrətdi,
əvəzində
Həyatı öyrəndi həyatdan bu qız.

23 ordıbehişt, 1348 şəmsi (1969)

Ümidim, diləyim əlimdə bayraq,
Mən onu qaldırdım özümdən uca.
Ümidlə yaşadım bu ömrü ancaq
Mö'cüzə gözlədim ömrüm boyunca.
Xəyalımda gülən ümidlərimi
Daddım arzumdakı azadlıq kimi.

Gəlmir mö'cüzə də,
Gülmür dilək də.
Ümidi həyata calaq eylədik,
Qayəni qorxuda, sözü ürəkdə,
Cür'əti dözümdə dustaq eylədik.

Nə ilə ölçdülər zülmün həddini?
Bilmirəm, bu dünya bizi nə bilmiş?
Bu həyat, dözümlün ön son həddini
Bilməyə sınaqmış, həyat deyilmiş!

Ümidin başını buludlar alıb,
Boran tüğyan edər, yarpaq titrəşər.
Ümidin saplağı yaman incəlib,
Amandı, toxunma qırılıb düşər.

Ağrısı, acısı boşalsın deyər
Köçürür dərini şe'rə Mərziyə.
Başından keçəni birbəbir yazır,
Gah xatirə yazır, gah şe'r yazır.
Ümidi mühitin qaranlığında
Söndümü, özünü o, bir heç sanır.
Arzusu ümidə qahmar çıxanda
Qəlbində inamdan çıraqlar yanır.

Hazır olmalıyıq biz qurbanlara,
Yalnız istək ilə kar aşmaz-deyir.
Xeyrini, şərini anlayanlara
Taleyi gözləmək yaraşmaz - deyir.

Zamanın odunda fikri qarsalır,
Qəlbi qanad taxır əsrin səsindən.
Bu günün gözüylə baxıb dərs alır

Dünənki Firdovsi «Şahnamə»sindən.
Görür ki, dəyişən adlardır ancaq
Gavə o Gavədir, Zöhhak – o Zöhhak.

8 xordad, 1348 şəmsi (1969, 21 may)

Hər bir əfsanədə bir həqiqət var,
Ən böyük məktəbdir onlar bizimçün.
Zöhhakın çiyində bitən ilanlar
Yeyir cavanların beynini hər gün.
Bu, bir əfsanədir,
Yoxsa, həqiqət?
Bəzəyi əfsanə,
Özəyi ibrət!
Zöhhak ilanının qidası nədən
İnsan beyni imiş?

Düşündünmü sən?
Zülm yaxşı bilir, zülmkar kimi
Ağıldır, beyindir onun qənimini.

Tarixdən mə'lumdur, bu ki, hər kəsə,
Həmişə izləmiş yalan doğrunu.
Zülüm beyinləri yeyə bilməsə,
Beyinlər, ağıllar yeyəcək onu.
Bunu bildiyindən zülm, hər zaman
Qorxub həqiqətdən, bir də ağıldan.
Ağıldır anlayan,
Ağıldır görən.
Boyalar dalında yaşınan zülmü.
Azadlıq adına bir məmləkətdən
Başqa məmləkətə daşınan zülmü.

Əgər qorxmasaydı zülm ağıldan,
Öncə beyinləri yeməzdi zalim.

Yalanla qorxunun izdivacından
Törəyib,
zatından mələzdi zalim.

* * *

Dünyaya mənim sorğu-sualım da tükənməz,
Min il yaşasam, cəngi-cidalım da tükənməz.

Eşqim, diləyim düşsə də zindana o susmaz,
Eşqim, diləyim, dərdü mələhim də tükənməz.

Xislətdə dözümlü, ruhda təvəkkül nə qədər var,
Məzlum baş əyər zülmə və zalım da tükənməz.

Zülmünlə qolum bağlı, əlim bağlı, dilim lal
Azadlığım eşqimdə, xəyalımda tükənməz.

II FƏSİL

Telefonlar səsləndi: – Axı kimdir Mərziyə?

Cavab gəldi Təbrizdən:

– Üskü qəsəbəsində müəllimdir Mərziyə.

– Kimdir ona dil verən?

Sükut...

Cavab gəlmədi.

Məgər bilmədilərmə

Ancaq öz ürəyidir hər bir kəsə dil verən
Tapındığı gerçəyin nəğməsinə dönəcək
gerçəyə könül verən.

Yox! Bunu bilmədilər...

Öz yoluyla yeriyən ən böyük həqiqətə

«Yoldan azıb» - dedilər...

Niyə belə olmalı?

Axı, niyə həqiqət yalana yozulmalı?

Niyə haqqın taxtına nahaqqı mindirdilər,

Yalanlara həqiqət vəsiqəsi verdilər?

İndi bir zaman gəlib:

sual vermək yasaqdır.

Bu «niyələr» nahaqdır.

Yalan həqiqət olub dünyanın yaddaşında.

Özülü yalan olan cəmiyyətin başında

Bomba kimi səslənir hər «nə üçün», hər
«niyə»

Üskü qəsəbəsində müəllimdir Mərziyə.

Bəs o, Üsküdən əvvəl hardaydı?

– Bilmirsiniz?

Sizdən soruşuruq biz.

– O, Sipahidaneşdə oxuyurdu bir zaman.

Onun çıxışlarından

Alovlandı ölkədə tələbə tə'tilləri,

Unuda bilməzsiz, axı, siz o illəri.

...Görən, nəymiş Savakı belə qəzəbləndirən?

Şahın tulalarını cin atına mindirən?

Bu çəlimsiz, bu zəif, üzdən ağır qızcığaz,

Qeyrəti çəkisindən yüz qat ağır qızcığaz

Hədələrə, qorxuya niyə təslim olmadı?

Onun iradəsi də niyə sındırılmadı?

– Zindandan çıxan kimi tamam unutduq onu,

Dəyişdirdi Üsküdə mübarizə yolunu.

Nə imiş təzə yolu?

Çox düşündü Mərziyə.

Müəllimlik!

Yolundan, yoxsa, döndü Mərziyə?

Azərbaycan elində

Elin balalarına el dilini danaraq,

«Zəbani-madəri»ni öyrətməli!

Dərdə bax!

Yaşamadı dərd kimi

O, qəlbində bu dərdi,

O, dərdi dilləndirib əlacına çevirdi.

Vətən balalarına

Doğma ana dilində şe'r əzbərlədərdi:

«Ala-bula boz keçi,

Ay qoşa buynuz keçi,

Yalnız gəzib dolanma,

Dağa, daşa dırmanma.

Bir qurd çıxsa qarşına,

Sən nə edərsən ona?»

Şe'ri burda saxlayıb, bir də təkrar edərdi

sonuncu misraları.

Uşaqların qəlbində

Naxışlanıb durardı «qurdun» ayrı çaları:

Bir qurd çıxsa qarşına,

Sən nə edərsən ona?

Burda şe'ri qırardı

Başqa cür qurtarardı:

«Var gücümü toplaram,

Buynuzumu o qurdun

Sinəsinə saplaram».

Sonuncu misraları bir də təkrar edərdi.

Uşaqlara beləcə cəsarət öyrədərdi.

O, çox gözəl bilir ki,

Qorxu bizə nə verər, qorxu bizdən nə alar,

Qorxu adlı o iblis doğar kölə balalar.

Kölə balalar isə müt'iliyi balalar.

Bir xalq üçün səfalet,

Ya aclıq, ya fəlakət
 Bir elə zillət deyil.
 Amma millət qul olsa,
 Ayaqlara çul olsa,
 Fikirçə yoxsul olsa,
 O, hələ millət deyil.

Millətin millətliyi yaşar ləyaqətində –
 eşqində, qeyrətində,
 Şərəfində, adında
 Bir də... azadlığında.

Axı, o, öz xalqını kölə deyil, qul deyil,
 Azad görmək istəyir.

Xalqın kürəyindəki köləlik damgasını
 O götürmək istəyir.

Ən adicə haqqıdır azadlıq hər millətin,
 Birinci övladıdır ləyaqət – hüriyyətin.
 Əsir xalqın dünyada nə yeri var, nə səsi.
 Əsir xalqın yerinə qanan da özgəsidir,
 Görən də özgəsidir, danışan da özgəsi!
 Xalqın azadlığıdır –

Xalqların cərgəsində mö'təbər vəsiqəsi!
 Bir xalqın ki, yerinə düşünürlər, qanırlar,
 O xalqı nə sanırlar?

Hanı, hanı bəs onun özünün ləyaqəti?
 Millət saymaq olarmı əsir olan milləti?
 Hanı, hanı bəs onun öz kamalı, öz dili?
 Kim seçdi yad milləti başqasının vəkili?
 Bu fikirlər içində ovxalanır Mərziyə,
 Qandığıyın alışıb yanır, yanır Mərziyə.
 Vətən məhəbbətini

O, çevirib özünün yaratdığı bir dinə,
 Yanğısını köçürür uşaqların qəlbinə.

Meydan oxuyuram bütün dinlərə,
 Ancaq öz qayəmdə bir dinçiyəm mən.
 Xam torpaq misallı saf beyinlərə
 İndi toxum səpən əkinçiyəm mən.
 Əminəm səpdiyim hər bir toxumdan
 Meyvəli ağaclar boy atacaqdır.
 Rüzgarlar önündə kişi tək duran
 Keçilməz meşələr yaranacaqdır.
 Özüm olmasam da
 ağaclar kimi,

Sonsuz arzularım bitəcək mənim.
 O günə yetişən nəğmələrimi
 Saldığım meşələr ötecək mənim.

Bir gün müdir çağırdı yanına Mərziyəni,
 Dedi: – Bu nə deməkdir? Anlamıram mən səni.
 – Nə olub?

– Nə olacaq... Budur valideynlər
 Səndən şikayət yazıb yuxarıya...

Deyirlər:

Özbaşınalıq edirsən.

Hərdən ana dilində şe'r əzbərlədirsən.

– Deyin görək, ay müdir,

Mənim tədris etdiyim fənnin adı bəs nədir?

«Zəbani-madəri»mi? Bu sözləri indi biz

Fars dilindən çevirsək,

olar «Ana dilimiz»

Mən də şagirdlərimin öz doğmaca elində

Şe'r əzbərlətməşəm onlara öz dilində...

Budur mənim günahım?

Söylə, hansı ölkədə,

Xalqın öz ana dili ona yasaq edilmiş?

Yurddaş deyilsən deyə, yurddan qaçaq edilmiş.

Onlarca, yüzlərcə ölə qarışqa.
 Atılıb-düşməkdən, axı, nə fayda,
 Neyləyə bilər ki, filə qarışqa?
 Şahın Savakı var əjdaha təkin,
 Ona dişi batmaz, axı, heç kəsin.
 – Biz bu bayatını, vallah, çox ötdük,
 Alıb çiyimizə onu böyütdük.
 Onun qüdrəti də bəllidir bizə,
 Biz sənə fikrincə, yə'ni heç nəyik?
 O, böyük görünür gözlərimizə,
 Çünki biz hələlik diz üstündəyik.
 Kiçildik, biz ona «böyük» dedikcə,
 Yetər bu səcdələr, bu dizçökmələr.
 Biz onun önündə iməklədikcə,
 Əzdi başımızı nallı çökmələr.
 Duraq ayaq üstə,
 Axı, ərik biz,
 Qalxsaq, o kiçilər, böyüyərək biz.
 – Sən mənə tanıtma, gəl, bu milləti,
 Onun zatındadır öz ətəli.
 Sən onun yolunda candan keçərsən,
 Bu mərdlik, bu qeyrət heç ona çatmaz.
 Sən onun yolunda odda bişərsən,
 «Uf» - deyib o, sənə əl də uzatmaz.
 Belə bir xalq üçün indi sən niyə...
 ...Müdirin sözünü kəsdi Mərziyə.

Ana dili

Mən «çal» - dedim,
 «Ucal» - dedim,
 Mən «vur» - dedim,
 «Qaldır» - dedim.

Söz – hücumdur, söz – həmlədir,
 Bircə kəlmə bir cümlədir.
 Sən dildəki qüdrətə bax.
 Cür'ətə bax!
 Bir cümləni bir kəlməyə sığışdırın
 Kəlmədəki barıt bax!
 Yüz illərin ələyindən arıdılmış
 arıt bax!
 Dədələrim

Bu sözlərin alovunu geyinibdir.
 Ürəkləri

Bu sözlərin vurğusuyla döyünübür.
 Qalxan taxıb «Qalx» səsinə,
 Vuruşubdur «Vur» səsinə,
 Axı, niyə dəyişdirək
 Bizim Qorqud atamızın
 Yaratdığı kəlmələri

Başqasının gəlməsinə?
 Niyə mənim anam «madər»,
 Niyə atam «pədən» olsun?
 Bu dolaşq ticarətdə
 Niyə mənim doğmalarım
 Özgəsinin tapdağında hədə olsun?
 Niyə yadın bəhməzinə «bal» deməli?
 Öz aşına «yal» deməli?
 Niyə mənim ana dilim
 Gəlmə dilin qabağında
 titim-titim titrəməli?
 Niyə doğmam yad olmalı,
 Öz sözlərim öz dilimdən qovulmalı?
 Heç gördünmü torağayı
 Qarğa kimi «qa-qa» deyər?
 Heç gördünmü sığırcını

Sərçə kimi cükküldəyə?
 Sözlərin də millət kimi
 Öz əzəli sifəti var.
 Hər kəlmənin öz cövhəri, fitrəti var.
 Dəyişəndə yad sözünə
 öz sözünü, öz ləhcəni,
 Sifətini dəyişirsən
 Tanımıram onda səni.
 Anlamıram fitrətin nə, sifətin nə?
 Göyşəyəndə sən özgənin sözlərini,
 Sifət taxdın sifətinə...
 Sən tüpürdün öz babanın ocağına.
 Anan səni bu ocağa övlad doğub,
 Sənsə girdin özgəsinin qucağına.
 Hər ulusun
 Ən qiymətli sərvətidir ana dili.
 Övladları yer üzünə səpələnsə,
 Pərən-pərən düşənlərin
 Vəhdətidir ana dili.
 Bu dünyanın
 Hansı uzaq bucağında səslənersə,
 O bucağı mənim üçün
 əzizlədən ana dilim,
 Qürbəti də Vətən edən ana dilim!
 Sözlərinin nəğməsində
 ruhumuzu cingildədən ana dilim!
 Məni ana Vətənimin
 Bütün oğul-qızlarıyla
 qohum edən ana dilim!
 Sən gözlərə görünməyən
 Bir təlsən ki,
 Yol açmısan keçmişimdən gələcəyə.
 Ana yurdun öz ruhunu

Keçirirsən –
 Bu nəsildən o nəsilə,
 Bu ürəkdən o ürəyə.
 Öz dərdimi, sevincimi
 Dodağımda çağladanı, m,
 Məni ana vətənimə,
 Bu günümü
 Sabahıma, dünənimə
 bağladanı.
 Ey səsimə səs verənim,
 Sən ey mənim varlığımı
 Yer üzünə göstərənim.
 Ey şərəfim, ey bayrağım,
 Ey «Anamın kitabı»nda adı qalan
 Doğma ikən ögey olan
 sinə dağım.
 Xətənin qılıncında,
 Füzulinin qəzəlinə
 Bülövlənib ovxarlanan söz kəsərim,
 Dağlarımdan
 Damcı-damcı sızıb gələn öz əsərim.
 Ey bu günü dilim-dilim
 Parçalanan ana dilim.
 Sinəsində od qalanan ana dilim.
 Qapıların arxasında
 Boynu bükük qalan dilim,
 Var ikən yox olan dilim.
 Ayaqlarda kilim, dilim,
 Vuruşlarda bir qəhrəman,
 Barışlarda həlim dilim!

Yadın fitvasıyla, öz gülləməizlə
 Özgənin dilinə ov olan dilim.

Möhürlü, hüquqlu idarələrdən
Daxmalar küncünə qovulan dilim.

Ali təbəqələr səni dandılar,
Sən bir ümman ikən dayaz sandılar.
Özgənin dilində xoruzlandılar,
Sən ey öz sacında qovrulan dilim.

Xətai taxtında sən fərman oldun.
Dillərə hökm edən qəhrəman oldun,
Bəs niyə sən bu gün pərişan oldun,
Babək qılıncından od alan dilim?!

Tarixin yolunu keçdin uğurlu,
Sənə batamırdı bir qolu zorlu,
Dünəni möhtəşəm, sabahı nurlu,
İndisi tapdanıb ovulan dilim.
Analı-atalı, a yetim dilim!
Şərəfim, şöhrətim, qeyrətim, dilim.

III Fəsil

Yığıldı başına dostları bir gün
Namazi, Səncəri, Novruzi, Həsən.
Bir gün doğulacaq səhərlər üçün
Nəqşələr qurdular gecə sübhəcən...
On iki nəfərlik gizli dərnəyin
O gecə qoyuldu ilk təməl daşı.
Ürəklərdə gülən bir gələcəyin
Uğrunda başlandı haqqın savaşı.

Mərziyə dedi ki, bu qara, bu ağ,
Gəlin, biz hər şeyi başdan başlayaq.

Hələ qapalıdır bu xalqın gözü,
Hələ seçə bilmir eyridən düzü.

Bir yandan məscidin təvəkkül səsi –
Şükür fəlsəfəsi,
«Döz» səfsəfəsi.
O biri yandan da mütləqiyyətin
Qorxusu canında yaşar millətin.

Hələ azadlığı hiss edir bu xalq
Şirin arzu kimi, xoş niyyət kimi.
Hələ azadlığı dərk etmir ancaq
Bir ehtiyac kimi, zərurət kimi.

Elə danışırıq... bəs əməl hanı?
Sözlər ürəkdəki dağı əritməz.
Zərurət bilməsə azadlığını,
Xalq onun yolunda ölümə getməz.

Budur ilk borcumuz, ilk vəzifəmiz:
Demişəm qardaşlar, deyirəm yenə.
Xalqın nəzərində azadlığı biz
Qaldıraq zərurət səviyyəsinə.

– Doğrudur.

– Doğrudur.

Səslər ucaldı,
Sözlərdən əmələ bir körpü saldı.

Zülmə haqqın naminə biz beh verilmişlərdən,
Haqqa can vermək üçün dünyaya gəlmişlərdən.
Biz əsarət məktəbində imtahandan çıxmış, q
Ömür üçün azadlığı bir qayə bilməşlərdən.

Zərbələr yetməzmi? Dur, onsuz da kökdən
düşmərik,
Biz çalınmağcın müdam simtək görülmüslərdənlik.
Haqqa qurban getmişəm, yoxdur ölüm, bəsdir zülüm,
Biz ölümdən ömür alıb, haqdan dirilmişlərdənlik.

IV FƏSİL

Çerik hərəkəti* başlanan zaman
Şahın bağirtısı qopdu saraydan:
«Şübhəli adamlar damlansın görək».
Calandı dalbadal fərman fərmana.
Bu zaman peşəkar inqilabçıtek
Qəsdən Mərziyə də gəldi Tehrana.
Yazdı «Dalğa»sını,** dalğalar dindi,
Dedi təvəkkülü, şükri danmalı.
Vaxt bizi gözləmir, məqamdır indi
Yetər daldalanmaq,
Dalğalanmalı!
Hər iki tərəfdə səngər düzəldi,
Dalğa dalğa ilə üz-üzə gəldi.

Mərziyə, ölkəyə vəlvələ saldın,
Keçirdin ömrünü fırtınalardan.
Bu gücü, qüdrəti sən hardan aldın?
Bu cılız vücutda bu atəş hardan?

Vətən qeyrətini daşdığından,
Yaşamaq səninçün çox çətin oldu.

* Partizan hərəkatı. Şəmsi 1351 (1972) ildə Tehranda başlamışdır.

*Mərzivənin şe'inin adı.

Gərdək əvəzinə qaranlıq zindan
Sənin evin oldu, qismətin oldu.

Bir öpüş görməyən dodaqlarında
Dərdi dilə gəldi Azərbaycanın.
Manikür yerinə dırnaqlarında
Alışdı öz qanın, yandı öz qanın.

Körpə əvəzinə o şümşad qollar,
O şirmayı əllər tufəng götürdü.
Səngər yoldaşların – igid oğullar,
Səni qız görmədi, bir əsgər gördü.

Xalqın ızdırabı, dərdi, yarası,
Sənin ürəyində şişdi, dağ oldu.
Gözünün sürməsi barıt qarası,
Üzünün kirşanı toz-torpaq oldu.

Qandal da vurdular biləklərinə,
Yox imiş qolbağın, ya bilərziyin?
Medalyon yerinə, mərcan yerinə
Güllələr gülləndi döşündə sənin.

Bu güllə tarixin tərkindən gələn
Zülmün qəhqəhəsi deyil, bəs nədir?
Dünən Səttərxanın, Xiyabanının
Köksündən keçən də həmin güllədir.

Beləcə, güllələr keçirir sapa
Zamandan zamana qəhrəmanları.
Yenidən göyərüb atılır oda
Vətən qurbanları, haqq qurbanları.

Anamız torpağı biz zaman-zaman
Qızıl qanımızla suvaran olduq.
Arzu göyermədi torpağımızdan,
Qırıla-qırıla yenə doğulduq.

Yenə də gözləyir bizi ölüm, qan,
Demə ki, son məqsəd bizdən uzaqdır.

Tökülən qanların qızartısından
Vətənin dan yeri qızaracaqdır.

Bir kəs ki, onun qıbləsi yalnız Vətən oldu,
Alçaqda itib min uca yerdən bitən oldu.

Qəlbindəki qeyrət damarından asılanlar
Hər dövrə el naminə qurban gedən oldu.

Min-min silahın atəşi yetməzdi, qəzəbdən
Bir qəlbin odu zülm evini tərpedən oldu.

Tarix boyu al qırmızı qan içdi bu torpaq,
Otlarda, ağaclarda yaşıllıq nədən oldu?

1984.

BAĞIŞLAYIN, SƏHV OLUB!

(poema – pamflet)

Bir ölkənin başında beş-on nəfər əzazil.
Onlar üçün nə qanun,
nə məhkəmə,
nə dəlil.

Qanun, sübut, şəriət yalnız avamlar üçün –
Bicarə xamlar üçün.

Məhkəməsiz, sübutsuz Səlim e'dam edildi.
Görən, hökm sahibi məmləkəti nə bildi?
Bu milləti nə sandı?

Ona bu hökmü verən əzabkeş millətindən
Nə qorxdı, nə utandı...

Niyə utanmalıydı?

Səlimlər, Haqverdilər

Ön qapıdan girdilər,

Köhnə mütləqiyyəti məmləkətdən sürdülər.

Amma arxa qapıdan

Köhnəsindən yüz dəfə qəddar mütləqiyyəti

Ölkəyə gətirdilər,

Ona hökm verdilər,

Bir бүтə döndərdilər.

Başdan aşdı dərdləri,

Dedilər: - Köks ötürmə!

Gözü oldu onların,

Dedilər: - Görmə, görmə!

Dili oldu onların,

Dedilər: - Dinmə, dinmə!

Ağlı oldu onların,

Dedilər: - Çox düşünmə!

Bu hansı zamanədir?

Zamanın bu çağında

E'damın səbəbini bilməyən, haqq verməyən
millətin qabağında

Səlim dara çəkildi.

Bəs, həqiqət, ədalət, görən, hara çəkildi?

Hamı susdu, dinmədi,

Yalnız kəsdi havada

Çarpazlanan ah ahı.

Bir soruşan olmadı «nədir onun günahı?»

Sorğu sual nə görə, axı, mütəlak hakimə

Sual vermək yasaqdır.

Nə məcəllə,

nə qanun?

Hər hökmündə o, haqdır!

Bununçun da susdular,

Bu zülmü haqq bildilər.

Xeyr, qorxu dillənib araçılıq elədi,

Zülm ilə barışdılar,

haqsız əyildilər.

Quldarlıq yada düşdü:

Kölələr gecə-gündüz tər töküblə işləyərdi,

Bir doyumluq çörəyə min yol «şükür» -
deyərdi.

Çağdaş kölələrə

Ac qarına, lüt-üryan şükrü dedizdirirlər.

Hazır qalıblardakı fikri dedizdirirlər.

İçindən ağlasan da oynayıb gülməlisən,

Qara günün içində «Ağ günlüyəm» qışqırıb

Ağa bükülməlisən.

Qışqırdırlar adamı,

Özünü öz üstünə qışqırdırlar adamı.

Yaşamaq istəyirsən?

Düzün ayrılıyına, ayrının düzlüyünə,

«Həqiqətəm» söyləyən yalanların küyünə

Tab edib dözməlisən,

Ayağınla düşünüb, başınla gözməlisən.

Bircə qaşığı qanından qorxmursansa, buyur, gəl,

Bu meydanda ən əvvəl

Hər şeyin öz adını özünə qaytar görüm,

Sözlərin öz məğzinə, cövhərinə var görüm.

Qorxursan?

Onda dinmə,

Onda sus, səsinə kəs!

Qorxunun arxasından gerçək boylana bilməz.

Qorxu, qorxu, sən nədən?

Əyilməyən başları əyən gizli qüvvəsən.

Dəyanətə xəyanət,

Rəzalətə ləyaqət – dəyən gizli qüvvəsən.

«Məni» mənsizləşdirən, üzü üzsüzləşdirən,

İnsanı düşmən kimi özüylə üzləşdirən,

Vicdanları susduran,

Ədalətə od vuran,

Həqiqəti təkləyən,

Zülmü də dəstəkləyən

həmişə sən olmusan!

Zorun, gücün başına sığal çəkən olmusan?

Bütün haqsızlıqlara haqq verən də sən oldun,

Zülmü qara daş üstə bitirən də sən oldun.

Düzlüyü ayrılıya,

Həqiqəti yalana,

Cür'əti yaltaqlığa,

Yaxşını da yamana

dəyişən sən olmusan!

İnsandan insanlığı iyrendirən olmusan!

Ağızlara daş basan,

Dillərdən qıl asan,

Xəyanətə yol açan,

Qocanın yanağında gilələnən yaş deyil,
Yanğısıdır, dərdir yetmiş illik bir ömrün.
Ölürkən suya dönüb

üzə çıxdı o, bu gün.

Odla su arasında gedən çevrilişə bax.
Bu dünyanın dərini tək birçə damlasında
Alışdıran yaşa bax.

Susub duran suyu gör,

O qışqıran yaşa bax!

O səs yəqin daş deşər,

O səsi kim eşidər?

O səs laldı, sağırdı

Çünki daşdan ağırdı.

Birçə damla o yaşdan

Dərd yağışı yağdırdı...

Molla qalxıb ayağa ev əhlini çağırırdı.

Topladı övladları,

Üzü qiblə tərəfə döndərdilər meyidi;

Dəyişdilər yerini.

Qapadılar

Tavana zillənən gözlərini.

Qəfil ata ölümü!

Bu da bir dərd!

Təzədən,

Qopdu evdə vay-şivən.

Molla dedi: - Səbr edin, əlimizdən nə gəlir

Bütün bunlar birbəbir,

Qəderin qəzasıdır,

Allahın rızasıdır.

Elə bu dəm bayırda haray qopdu, hay-haray.

Kimse açdı küçədən darvazanı taybatay!

Meyit çiyinlərində imam gözetçiləri

Qəfil girdi içəri:

- Bu lə'nətə gəlmişə sabah dəfn edərsiniz
Ancaq «Lə'nətabad»da.

Müsəlman olan kəsin olmamalı bu gündən
Nə qardaşı,

Nə dostu,

Nə qohumu

bu adda.

Molla dedi:

- Bu qərar gətirməsin sizə qəm.

O çəkir cəzasını.

Mən buna da əminəm

Siz asi olmazsınız heç vaxt müsəlmanlığa.

Atanızı dəfn edin adi qəbristanlığa.

Oğul ilə atanı uzatdılar yan-yana.

Sabah günorta çağ

Biri o qəbristana, biri bu qəbristana.

Bağrı qan ağlamazmı bu torpağın, bu yerin?

Öz evində yan-yana yatan bu bədbəxtlərin

Haqq evində yan-yana yata bilmək haqqı yox.

Bu müsibət içində ölü sahiblərinin

Dinmək bir yana dursun,

Dindirilmək haqqı yox.

Kim qoydu bu şərtləri?

Kim özünü haqq bilib

Adamlar arasında çəkdi bu sərhədləri?

Elə ki, bu dünyada masalar rütbələndi,

Zülm haqqın, gerçəyin qundağına bələndi.

Hüquqlar neçə-neçə dərəcəyə güvəndi.

Biri qalxdı, ucaldı, biri endi, nə endi.

Onların arxasınca

Sözün hərfi qalsa da, əsli unudulubdur,
 Söz mətləbə açar yox, indi qıfıl olubdur.
 Hamı sözün dalında ürəyini gizləyir,
 Ağıl nə deyir desin, dilsə başqa söz deyir.
 Sözlərin bayramıdır, sözlər qalxıb oynaya,
 Əməl qapı dalında, söz hökmüran, söz ağa!
 Məşşatəyə bənzəyər,
 O, çirkin əməllərin üz-gözünü bəzəyər.
 Doğruya dil göstərər,
 Adama oxşamazı bizə «gözəl» göstərər.
 Dünya – şahmat taxtası!
 Hamı mənəmliyindən bir-birinə «şah» deyir.
 Qaçan da «allah» deyir,
 Qovan da «allah» deyir.
 Allah qalıb məəttəl:
 Görəsən, bu adamlar dünyadan nə istəyir?
 Siyasət də qudurub, həqiqəti daladı,
 Ucaldıqca ucalan
 Dünyaya əşrəf olan
 İnsanı xırdaladı,
 Hakim oldu zamana.
 İndi siyasətçilər papuç tikir şeytana.
 Hələ allah da, din də
 Bir qılınca dönübdür siyasətin əlində.

* * *

Bu beş qardaş ertəsi,
 Meyitləri həyətdə uzatdılar yan-yan.
 Biri o qəbristan.
 Biri bu qəbristan.
 Çöldə mağar quruldu,
 Amma mağar boş oldu.
 Boyun əyib qorxudan imamın fitvasına,
 Qohum-qonşu gəlmədi mərhumların yasına,

Qıldı ölü namazı molla atanın üstə,
 Səlimi lə'nətlədi.
 Dinə ağ olanları fəhş ilə töhmətlədi.
 Kiçik qardaş dözmədi:
 –Səlimin namazını özüm qılaram – dedi.
 Cənazənin önündə o namaza əl açdı,
 Qardaşlara yol açdı.
 Gəlib durdu beşi də bircə anın içində.
 Neçə iman cücərdi bir imanın içində.

* * *

Elə bu vaxt həyətdə göründü Mollabaşı,
 Topladı ətrafına yaralı beş qardaşı.
 Dedi: – Yaman aldadıb
 Bir dələduz xainin qaldırdığı küy bizi:
 İndi yas sahibləri bağışlasın qoy bizi.
 İndicə öyrənmişik, Səlim günahsız imiş,
 Deyilən böhtan imiş, bir uydurma söz imiş.
 O, ali həzrətləri batmamaqçün günaha
 Tez əl açdı dərgaha,
 Lə'nətinə götürdü,

və...

günahsız Səlimə
 İmam cənnət istədi.

Məni bura yolladı,
 Özü namaz üstədi.
 Deyə üz tutdu molla birbaş meyidə sarı.
 Taxdı onun boynuna əlindəki açarı.
 Dedi: – Səlim ucaldı taxtına
 «mə'rifətin»,
 Bu açarla açacaq qapısını cənnətin.
 Yalana bax, ilahi!
 Bir paslıca açarın dəliliylə doğrulub,
 Cənnəti həm o dünya, həm də bu dünya üçün

Və'd edənlər çox olub.

Amma onun gözgörə açarını verəni,
Yolunu da inamla meyidə göstərəni
Görməmişik,

şükürlər!

Onu da göstərdilər!

Amma, a Mollabaşı, bir bunu da de görək,
Axı, hardan bilirsən cənnət qapısındakı
Başın boyda qılıfa hansı açar düşəcək?
Peysərini qaşıyıb molla sözə başladı.

Bu mərhumun ömrünü

Yaralı qardaşların ömrünə bağışladı.

Dedi: – Şükür xudaya, tez açıldı bu düyün,
İndi nə durmusunuz, siz sevinin, öyünün
Ölünüzü aparın indi «Cənnətabad»a.

Amma xahiş edirik,

Artıq söhbət olmasın, sabah eldə, obada.

Neyləmək, səhv etmişik,

Bu səhvi bağışlayın.

Di durmayın,

Namaza siz təzədən başlayın.

* * *

Qəribədir,

Bir anda ömr döndü minnətə,

Ölü hansı qüdrətin hökmüylə birdən-birə

Çıxıb cəhənnəmindən düşə bildi cənnətə?

Yaxşı, deyək, o xain aldadıbdir mollaı,

Tanrımızda tanrılıq kəraməti bəs hanı?

Bəs o niyə aldanıb?

Allah da aldanarmı?

Öz əvvəlki hökmünü bir gün sonra danarmı?

Bəs onun allahlığı harda qalıb, görəsən?

Allahın öz adıyla ev dağıdan, baş kəsən,

Əli qanlı ağalar,

Sizdə heç insafımı var?

Nədir xalqın günahı? Onu layiq bildiniz

Bu sitəmə, bu dağa.

Bu boyda məmləkəti doladınız barmağa.

Bu naqafil xəbərdən gözlər gölməçələndi,

Qardaşların üstünə elə bil su ələndi.

İçdəki hönkürtüden boğazları tutuldu.

Qardaşların beşi də elə bil iflic oldu.

Onlar xeyli susdular.

Bilmədilər bu hökmün əyrisi nə, düzü nə?

Sonra xeyli baxdılar baş mollaın üzünə.

Deyən, molla çəkindi

Gözlərdə tonqal çatan o qəzəbdən, o kindən,

Yayırdırdı gözünü qardaşların üzündən.

Qardaşlarsa susurdu.

Nə desinlər?

Hansı söz bu yangıya su çilər?

Hansı söz, ürəkdəki nifrət, qəzəb odunu

İndi söndürə bilər?

Necə yə'ni bağışla?

Necə yə'ni səhv olub?

Axı, insan məhv olub.

Bu səhv necə səhvdir?

Bəs, bu səhvin adı nə?

Vardım sözün təkine,

Gördüm, səhvin məğzini səhvin özü qanmayıb.

Belə səhvi deməyə hələ söz yaranmayıb.

«Bağışlayın» - deyirsən.

Niyə bağışlamalı?

Kimə bağışlamalı, nəyə bağışlamalı?

Nəyə gerek bu üzr?

Yoxsa, iki ölümün bahasıdır bu üzr?

Heç belə də iş olar?
 Ürəkləri, başları nə qədər təftiş olar?
 Məgər insan çibinmi,
 Harda gördün qırasan,
 Sonra da üzr istəyib, səhvədən dəm vurasan?
 Yuxarının bir səhvi aşağıda min olur.
 Yuxarının səhvini düzəltmək çətin olur.
 Min-minlərin ömrünü siz əlindən aldınız,
 Min-min yetim balanı küçələrə saldınız.

Handan-hana ayılıb, kiçik qardaş mollaının
 Yapışib ətəyindən.
 Dedi: – Molla, indi sən.
 Bizdən üzr istəyirsən?
 Bizdən niyə, a nadan?
 Sən üzr istəməlisən, bu tabutda yatandan.
 Əgər dindirə bilsən,
 soruş, bağışlayırmı?
 Soruş, onun əlindən aldığımız həyatı
 Sizə halal sayırmı?
 Mənim atam, qardaşım nə ilk, nə də son deyil.
 Bir səhvi ki, sonradan düzəltmək mümkün deyil,
 Ona səhv deməzlər.
 Yerinə başqasından üzr də istəməzlər.
 Axı, üzrlərinlə bu bədbəxti yenidən
 Dirildə bilmədin sən.
 Onda cavab ver görək,
 «Bağışlayın, səhv olub» -
 Nə deməkdir, nə demək?
 Deyəndə ki, «səhv» olub» - sevinmədim mən buna,
 İnanmışdım mən onun sizin əqidənizcə
 Günahkar olduğuna.
 İndi sizin səhviniz səhvinizi səhv saydı,

Qardaşımın ölümü əgər səhv olmasaydı,
 Yandırmazdı heç məni atamın da ölümü.
 İndi necə götürək bu dağı, bu zülümü?
 Yanıram ki, qardaşım
 Ölürkən ölümünün səbəbini qanmadı.
 Onun müftə ölümü
 Təəssüfdən savayı bir dəyər qazanmadı.

* * *

Yox-yox! Ölüm səhv deyil.
 Beş il, on il, on beş il
 Onsuz da gəlməliydi.
 Atam da ölməliydi,
 Səlim də ölməliydi.
 Öncə bilək, səhv nədir?
 Doğru nədir,
 Düz nədir?
 Bunu bilincə
 Bizə

aydın olar:

Səhv də

günahsız qurbanları

Törədən səbəbdədir.

Zülm də bu səbəbin üstə bərqərar olmuş,
 Bu səbəbdən zülmələr ədalətə gor olmuş.
 Kiçik qardaş susunca, molla dedi: – Balalar,
 Günahkar axtarmayın, burda qəza hökmü var.
 Böyük qardaş dedi: – Sən
 Çox dəm vurma qədərdən.
 Gəlin, günahınızı siz qəzavü-qədərini
 Boynuna yükləməyin.
 Qəza deyə bu xalqı oda sürükləməyin!
 Sizindir
 «Cənnətabad», qoy sizə qismət olsun,

Bizim qismətimizsə, qoy elə «Lə'nə» olsun.
İndi ki, gənc yaşında
Sizin əllərinizlə vida dedi həyata,
Qoymaram qardaşımı sizin uydurduğunuz
«Cənnətabad»da yata!
Məzlumların həyatı alovdan, oddan keçir.
Əbədiyyətin yolu
«Cənnətabad»dan deyil, «Lə'nətabad»dan keçir.
Kiçik qardaş yapışb molla'nın
saqqalından

Dedi: – Qorxmursanmı bəs, bu işlərin
dalından?

Sabah tufan qopacaq, deryalar durulacaq
Onda bəlkə, kim bilir,
Dönüb «Lə'nətabad» da «Şöhrətabad» olacaq.
Kaş dördüncü, beşinci qəbristan da olaydı,
İnsanlığı qul edən saxta qanun-qaydalar
Orda basdırılardı...

* * *

Molla kiçik qardaşın üzündəki şimşəyi
Görüb əsdi ürəyi.
Bəllədi sağ-solunu;
O, yayınmaq istədi.

Kiçik qardaş kəsdi onun yolunu
Dedi: – Hara qaçırsan?
Sualım var, bir dayan!
İndi səni öldürsəm, sənə yerin haradır?
Cənnətdir, ya cəhənnəm?
–Mənciyəz buyruq qulu, bir günahsız bəndəyəm.
–Günahsızsan, çox gözəl, demək cənnətdir yerin.
Eləy sə, bu dünyadan doymayıbmı gözlərin?
Sənə dediklərinə kafirdir inanmayan,
Onu doğru sanmayan.

Biz sənə inanırıq, sən də inan sözümə,
Səni indi bu saat cənnətə göndərməyi
Borc bilərəm özümə.
–Bu nə deməkdir, oğlan?
–İndi mənim əlimdə sən şəhid olacaqsan.
Həm günahsız, həm şəhid!
Cənnətin lap ortası hazır yerindir sənə,
Vallah, bu səfərinə indi həsəd aparar
Həm dostun, həm düşmənin!
–Oğlan, günaha batma!
–Qalma mənim dərdimə,
De hazırlaş, uzatma!

Sən ki, sevinməlisən bu qismətə, bu günə, –
Deyə balaca qardaş cumdu onun üstünə.
Mollabaşı diz çöküb qopardı haray-şivən.
Üz tutdu qardaşlara:
–Müsəlman deyilsiniz?
Bəs niyə almırsınız məni bunun əlindən?
–Söylə, mənim qardaşım müsəlman deyildimi?
Sən niyə qıydın ona mö'min müsəlman kimi?
O, cəhənnəmlik idi,

anlamıram səni mən,
Bəs niyə sən qaçırsan inandığın behiştədən?
Kiçik qardaş molla'nı qaldırıb çırpdı yerə,
İstədi ki, bıçağı sinəsinə endirə,
Böyük qardaş kiçiyi arxadan qucaqladı,
Düyümlü yumruğunu havadaca saxladı...

EPILOQ

İndi seçmək çətindir yalandan həqiqəti,
Gör, necə də qırıxmış bu dünyanın sifəti.
Diplomatiya, siyasət – çatıb bir əndazəyə,
Qaç deyirlər dovşana, tut deyirlər taziya.

Hər şey çaşbaş olubdur siyasət dumanında.
 Təzə-təzə dinlərin, imamların yanında
 Köhnə dinlər, imamlar lap suya getməliymiş.
 «Güclüyəmsə, haqlıyam» - deyən ötən şahların
 Zəfəri də, hökmü də boş hava, boş küy imiş.
 İndi qolu zorlular demir qolu zorluyam,
 Deyir, zorum yoxsa da,
 amma düzəm, doğruyam.
 Həqiqət paltarına geyindirib yalanı
 Zəiflərin belinə qoyur cırıq palanı.
 Şələləyib çapdırır
 Deyir, şələ mənimdir, amma palan sənindir.
 Mən sənə qardaşnam, həmcinsin düşmənidir.
 Xına yaxıb əlinə,
 Çiçək düzüb telinə
 Haqqın elçi daşında indi kələk oturmuş.
 Elə güman edirsən, orda mələk oturmuş,
 İndi səni sevəcək...
 Sən onu dindir görək.
 Şirin-şəkər səsinə,
 Nazına, işvəsinə,
 O hüsnü-camalına,
 Aldansan,
 Vay halına!
 Ayılıb görəcəksən, evinə sahib olmuş,
 Sənə cibin bir anda dönüb ona cib olmuş.
 Dövlətinə, varına
 Sahib olmaq bir yana,
 «Sağ ol» da deyəcəksən,
 Hələ üstəlik ona.
 Sənə gördüklərini
 özünə dandıracaq,
 Amma görmədiyinə

səni inandıracaq.
 Başını sıgallayıb, qılığına girecək,
 Sənə bədbəxtliyi
 Sənə xoşbəxtliyin tək sənə yedizdirəcək!
 Onun yayı gərili, onun oxu qurulu.
 Sənə dolunu bomboş, öz boşunu dopdolu
 Sənə təzəni köhnə,
 Özünün köhnəsini
 Təptəzə göstərəcək.
 O, sənə görmədiyin mö'cüzə göstərəcək.
 Bu mö'cüzə yanında
 Sirkdəki mö'cüzələr
 Vallahi, qələt elər.
 Hünərin var inanma!
 Yox, sən inanmallısan!
 İcdən inanmasan da, üzdən inanmallısan.
 «İnanmıram» - söyləsən...
 Bu nə sözdü mən dedim!
 İndi inanmalıyıq yalnız inanılmazla!
 Olana inanmırıq, inanırıq olmazla!

«Ulduz müharibəsi»!
 Dünyanın başı üstə bir barmağın hədəsi!
 Sabah bütün dünyanı bir düyməylə məhv edən
 O barmağın sahibi
 İndi bir insan kimi
 Gərək aç gözü...
 O, sabah «Səhv etmişik, bağışlayın» – sözünü
 Deməyə bircə nəfər tapa biləcəkdimi?
 Ki, ondan üzr istəyə o vaxt günakar kimi?

Noyabr, 1985.

LƏYAQƏT

*Ləyaqətini həyatından
üstün tutan 13 yaşlı Şaşa
Loqvinovun xatirəsinə*

PROLOQ

Sordum hakimlərdən: - İndi daha çox
Hansı cinayətlə rastlaşırımsınız?
Biri: «Rüşvət» - dedi, biri: «Oğurluq»
Biri: «Qətl» - dedi, biri başqa söz.

Yolun öz səmtini dərk etməyincə
Mənzilə çatmırıq, ha tut çəlikdən.
Bütün cinayətlər törəyir mənə,
Yurda və yurddaşa biganəlikdən.

Elə bir məqama çatmışıq, artıq
Adamlar içində adamlar təkdir.
Ən böyük xəyanət soyuqqanlılıq,
Ən böyük cinayət biganəlikdir.

Bilirik, qanırıq indi hər şeyi,
Amma yuxudadır vicdan, ayılırmı.
İnsanın insana biganəliyi
Hələ məcəllədə günah sayılırmı.

Doğma vətəninə, doğma elinə,
Ata-babasına, ana dilinə,
Biganə kəsilən əqidəsizdən
Hansı həqiqəti tələb edim mən?

Dünya atəş ilə var oldu yoxdan,
Dəmir qaynaqlanır dəmirə közlə.
İlan qanı kimi qanı soyuqdan,
Yaxşını gözləmə, yamanı gözlə!

1. NƏZARƏTÇİ

Ərzaq mağazasında
Əlində tor zənbili
On üç yaşlı bir uşaq
Dayanıbdır növbəyə,
Evə şey-şüy alacaq.
Elə bu vaxt bir qadın
Növbəni yara-yara
Yaxınlaşıb uşağa, çəkdi onu kənara.
Dedi: - Adın Şaşamı?

-Bəli.

-Qorxub eləmə,

amma burdan birbaşa

Tərpən xəstəxanaya...

Yerində dondu Şaşa.

-Nə olub ki?

-Ananın halı bir az... Əlqərəz,

Səni görmək istəyir, çox yubanma, di tələs -

Deyə qadın bir anda çıxdı çölə... o, yenə

Nəsə sormağı istədi, söz gəlmədi dilinə.

Qadının arxasınca qaçmaq istədi, durdu.

Yarpaq tək uçunurdu.

Bir az keçdi...

Gördü ki, çatıb onun növbəsi.

Yaxınlaşdı kassaya

Tutuldu birdən səsi.

O, danışa bilmədi,
zor – güc ilə birtəhər
Hesabını ödədi.

Gördü bütün nəzərlər
Ona dikilmiş... Hələ

əlləri də əsirdi,
Anasının yanına çatmağa tələsirdi.
Seyr edirdi Şaşanı nəzarətçi bayaqdan,
Şübhələndi uşaqdan.
Saxladı dərhal onu.

Zənbildəki şeylərin hesabladı pulunu,
Hesabladı o, bir də.

Gördü ki, ödənişdə nəse qalıb kəsirdə.
–Aha, tapdım, süzmənin pulu çatmır... sən yəqin
Elə buna görə də qaçmağa tələsirdin.
Düz iyirmi beş qəpik!..

–Ödəyərəm bu saat, unutmuşam, ay xala.
–Yaxşı baxın, camaat, «unutmuşam» –
söyləyən

Bu balaca naqqala.
Şaş xəcalətindən yerə dikdi başını,
Qəlbinə damcılatdı gözlərinin yaşını.
Ağladı xısın-xısın.

Cəsarəti çatmadı adamların üzünə
Baxmağa da yazığın.
Dilləndi asta-asta:

–Anam xəstəxanada yatır, mənə inanın.
–Sənin oğruluğuna nə dəxli var ananın.
–Mən anamın yanına tələsirdim... O, indi
Məni gözləyir, xala...
Xalada insafımı var? O yenidən təpindi:
–Aman yoxdur oğruya, buraxmaram səni mən.
–Hesabı ças salmışam, vallah,

tələsdiyimdən.

Nəzarətçi uşağa yenə də inanmadı,
Qəlbinin yangısına şərik olub yanmadı.
Şübhə ilə boylanır ətrafına o, ancaq
Guya onun şübhəsi bir həqiqət doğacaq.
Öz solunun sirrini pıçıldamaz o, sağa,
Nəzarətə dönübdür o, təpədən-dırnağa.
Qınamayın siz məni,
Yalanlardır ərsəyə çatdıran hər şübhəni.
Şübhə! Hər sözə şübhə,
Qulağa, gözə şübhə,
Fikrə, kəlama şübhə,
Arzuya, kama şübhə,
Eşqə, diləyə şübhə,
Şübhə! Hər şeyə şübhə –
Beynimizdə sozalan
Dilimizdə söz olan
Xəyalı da, fikri də necə axtalamışdır,
Şübhə – oğru gözüylə bu dünyaya baxışdır.
Nəzarətçi qadında qəzəbə bax, kinə bax.
Bir həftə bundan qabaq
Müfəttişlər min manat kəsir tapmamışdımı
Onun mağazasından?
Niyə hirsələnməmişdi bəs o zaman o, bundan?
Bu məqamda hirs nədir?

Gülümsemək görəkdir,
Yoxsa, iş bitəcəkdir.

Gülümşədi,
Əl açdı düyün düşən kələfə.
İndi niyə düşünür aldığından üç dəfə
Artıq rüşvət verdiyi, sarsıldığı o günü?
İyirmi beş qəpiklə bəlkə örtmək istəyir
Verdiyinin üstünü?

–Ay xala, mən, inan ki...

–Kəs səsinə, avara!

Xala yaman qışqırdı.

Qışqırməsən, neyləsin, oğru görə
qışqıra...

Qışqırır ki, doğrunun qorxub bağrı
yarılsın,

Doğrulara, düzlərə hədləri qandırılısın.

Kağız, qələm gətirdi.

–Adın?

Uşaq dinmədi.

Bir də, bir də o, sordu.

Uşaq elə susurdu.

Susurdu, qorxurdu ki, ünvanını bilsələr,

Bu işdən xəbər tutar

Yazıq, xəstə anası,

Anasında ürək yox, bu dərddə tablanası.

–Susur ki, yaxasından əl çəkək,
səhv edirsən!

Boş yerə həm özünü,

həm bizi incidirsən.

İnadına bax bunun!

Müdafə yoludur inadkarlıq oğrunun.

–Yox, mən oğru deyiləm,

Bacarmaram onu mən!

Qadın coşdu daha da:

–Üzr istəməliyəm,

Dediindən dönməyir,

İnad edir bu yenə.

Deyə, qalxıb zəng çaldı o, milis şöbəsinə.

* * *

Milislərin önündə Şaşa müqəssir kimi

Gedir başı aşağı.

Günah yıxıb boynuna

Bir gündə on, on beş il

Böyütdülər uşağı.

Görəsən, əl-qolunu niyə bağlamayıblar?

Belə mahir «qulduru», yoxsa, uşaq sayıblar?

Şaşa gedir

Milislərin önündə,

Lap məktəbin tinində

Gördü sinif yoldaşı Lida Korolenkonu,

Yana tutdu üzünü.

Amma iş-ışdən keçib,

Çoxdan görüb qız onu.

Qız əvvəl inanmadı,

İnanmadı gözüne.

Sonra gördü özüdür,

düşündü: «Günahı nə?

Adam nahaq tutulmaz, bir təqsiri var yəqin.

Böyükklər düz deyirmiş:

Adamları tanımaq çətin imiş, çox çətin...

Mənsə onu...

hamıya qışqanırdı o, mənə...»

Elə bu dəm Şaşa da

Düşünürdü Lidanın ürəyindən

keçəni.

* * *

Milis idarəsində

Sual-cavab başlandı

qanun dairəsində:

–Adın?

–Atanın adı?

–Familyan

və sair

O, bütün suallara cavab verdi bərbəbir.

Saşa başa düşdü ki, budur işin qaydası,

Artıq inadkarlığın yoxdur ona faydası.

Anket də doldurdular.

İyirmi beş qəpiklik bu «böyük» cinayətin

Hər yönünü sordular.

Nəsihət də verdilər,

Hələ Makarenkodan

Tərbiyə barəsində

Misal da gətirdilər.

İltizam da aldılar hələ onun dilindən:

«Bu səhvə yol vermərəm gələcəkdə bir də mən».

2. XƏSTƏXANADA

Bu gün tibb bacısı iynə vuranda

Ananın ürəyi getmiş bir anda.

Min bir əziyyətlə yenə həkimlər

Özünə gətirmiş onu birtəhər.

Ayılıb axtarmış ana, oğlunu,

«Bu saat Saşanı çağırın» - demiş.

Uşağın ardınca gedənlər, onu

Axtarıb heç yerdə tapa bilməmiş.

Qapıya zillənib ana gözləri,

Saşanı gözləyir səhərdən bəri,

Ana ürəyi tək dərinlik hani,

Baş vura bildikmi biz bu ümmana?

Uşağın başına gələn qəzanı

Hələ əvvəlcədən hiss etmiş ana.

Huşunu itirib, getmiş özündən,

Bu fəhmə, bu hissə məəttələm mən.

Elə ki, qapıda Saşa göründü,

Sevincdən qəşş edib ana hönkürdü.

–Hardaydın, ay oğul, bəs bu vaxtacan,

Bilmirsən, yolunu gözləyir anan?

–İki seriyalı bir kino vardı,

Vallah, Dimka məni zorla apardı.

–Yaxşı eləmişən, sən çoxdan bəri

Kinoya getmirdin...

Doldu gözləri.

Saşa bilmədi ki, neyləsin bu an.

Dilində göynəyən ağ yalanından

Utandı,

Başını o, dikdi yerə.

Saşa həyatında birinci kərə

Yalan danışdı.

Yalana bir bax!

Günahsız yalandan utanır uşaq.

Onu bu yalana məcbur edənlər,

Yalandan, böhtandan məqsəd güdənlər

Günahlı yalandan utanmaz, ancaq

Günahsız yalandan utanır uşaq.

«Mən yalan danışdım,

Anam inandı,

Gerçək olmasa da o, doğru sandı.

Amma mağazada bir qədər əvvəl

Mən doğru danışdım, inanmadılar.

Mənim doğrumu da düz sanmadılar».

Anam doğrudanmı inandı?

Nədən

Kinonun adını sormadı məndən?

O, məni tutmadı sorğu-suala,

Susdu... Amma düşdü o, haldan-hala.

Axı, mənim anam belə deyildi,
 Yalan dediyimi bəlkə o, bildi?
 Heç nə sormadı.
 Yoxsa, yalanımı üzə vurmadı?
 Ağrının ardına calandı ağrı.
 «Mən niyə dolaşdım, mən niyə çaşdım?
 Mənə ömrü boyu düz danışmağı
 Öyrədən anama yalan danışdım.
 Yox, o başa düşdü.
 Bəs, neyləyəydim?
 Mən ona bu dərdi necə deyəydim?
 Necə deyəydim ki, ay anam, öyün,
 Mən oğru adını almışam bu gün.
 Demək olardımı bu sözü ona?»
 Keçmiş bir əhvalat düşdü yadına:
 ... Saşanın dayısı neçə il qabaq
 Onlarda qonaqdı, əziz bir qonaq.
 Bir gün dayı evdə tək olan zaman
 Birdən işıq sönür...
 o, qalxıb hamam
 Sayğacı düzəldir...
 İşıqlar yanır,
 İşindən bir az da o, qanadlanır.
 Hələ işıq pulu az gəlsin deyər
 Sayğacda rəqəmi çəkir geriye.
 Axşam bacısına deyərəkən bunu,
 Ananın bir anda tutulduğunu
 Saşa xatırlayır hələ bu gün də,
 Hamıya örnekdir o, düzlüyündə.
 Hər kəsdən həmişə düzlüyə hörmət,
 sədaqət umar.
 Ana qardaşına dedi: – Bu saat
 Sayğacın milini yerinə qaytar!

Dayı: – Qərribəsən, - dedi, – ay bacı,
 İndi yaşamağın budur əlacı.
 Doğruluq, düzgünlük indi nə gəzir?
 Məgər bilmirsənmi, birinin əli
 İndi o birinin cibində gəzir?
 Ana qəzəbləndi: – Sən gəl haqq sözü,
 Yalana boyayıb salma səs-küyə.
 Düzlük istəyənin ən əvvəl özü
 Əgər düz olmasa, vay o düzlüyə!
 Başqası vicdanı pula satanda
 Biz gərək deməyək bizə dəxli yox!
 Sayğacda halala haram qatanda,
 Biz həm yalançıyıq, həm də oğruyuq.
 Ölümdən min dəfə betərdir ancaq
 Mənimçün yalançı və oğru olmaq.
 ... Bu sözlər indi
 Saşanın yadına düşdü,
 Diksindi.
 Onun ürəyində qalxdı bir qiyam:
 «Saf ikən, düz ikən anam bu qədər
 Mənsə, doğrudan da, həm yalançıyam,
 Həm də oğru sandı məni özgələr...»

Susdular bir an.
 Bala qəlbindəki fırtınalardan
 Xəbərsiz ana
 Fərəhlə, qürurla baxdı oğluna
 Sonra da başladı sorğu-suala:
 –Bu gün nə yemisen?
 –Marusya xala
 Sıyıq bişirmişdi.
 –Kolya yedimi?
 –Onu hər gün dərstdən qayıdan kimi

Özüm yedirirəm.

–Ağlamır?

–Xeyr.

Nə desəm eləyir, nə versəm yeyir.

Mənə dedilər ki, bu gün səhərdən

Halın...

–Görürsən ki, lap yaxşıyam mən.

Nədənə, ana

Səhərki sancını demədi ona.

–Bəs atan necədir?

–Yaxşıdır, o gün

Gözəl bir çanta da alıb mənimçün.

Necə də xoşbəxtdir bu anda Şaşa,

İndi o, bir qədər özünə gəlmiş.

İndi anasının yanında Şaşa

Bildi ki, dünyada o, tək deyilmiş.

Milis şö'bəsində elə bu səhər

O, necə yalqızdı,

O, necə təkdi.

Elə bil o donuq üzlər, o gözlər

Onu bir qurd kimi gəmirəcəkdi.

Canavar ağzından qaçan quzu tək

Gör necə sığınb o, anasına.

Bəlkə bilməmişdi o, bu vaxtadək

Anası nə qədər gərəkmış ona.

3. C Ə Z A

Ana sığılından, nəvazişindən

Özünə gəlmişdi Şaşa bir qədər.

Evə girən kimi dəyişdi birdən,

Üzünə dayandı qəlbindəkilər.

Dərdi tikan oldu, sancdı ürəyi,

Qalxıb dibçəklərə su verdi Şaşa.

Qəfəsdən boylanın Sarıköynəyi

Fit ilə bir ağız dindirdi Şaşa.

Baxdı dibçəklərə, o baxdı bir an,

Oxşadı gülləri, tər qönçələri.

Gördü, unudammır başından aşan

Müdhiş fikirləri, düşüncələri.

Saşa bu həyatın ilk zərbəsindən

Sarsıldı,

Özünü itirdi birdən.

Adicə, sadəcə bir uşaq idi

Saşa on üç illik ömrün içində.

Elə ki, üzünə dərd şillə çəkdi,

Bir ömür yaşadı bir gün içində.

Dünyanın qəsdini o, hardan bilə,

Axı, o, həyata hazır deyildi.

Uşağın uşaqıq təmizliyi

Dünyanın sərtliyi üz-üzə gəldi.

Həyatın cəbrini dadmadığından

Sandı ki, bu dünya ovucundadır.

Xəyal həqiqətlə toqquşan zaman

Faciə törəyər!..

Dəhşət bundadır!

Onunla bərabər ötərdi şən-şən

Əl-ələ, qol-qola gəzərdi dünya.

Bir günün içində dəyişdi birdən
Uşağın üzünə bozardı dünya.

Onun xəyalında, düşüncəsində
Dünya al-əlvandı, ala-bəzəkdi.
Bəs, ona nə oldu?

Bir gün içində
Bu dünya üzünə qaramı çəkdi?
Uşaq hardan bilsin, dünyanın nədən
Min üzü,
Min sözü,
min də rəngi var.
Bizi gah ağladan, gah da güldürən
Həyatın insanla min bir cəngi var.

Dünya uşaqlarçın aydın, apaşkar,
Burdan bura qədər...
Bu qara, o ağ.
Rənglər arasında çalarlar da var,
Rəngi seçə bilməz çalardan uşaq.

Anlaya bilmədi, adi gerçəyə
Niyə inanmadı adamlar, niyə?
O, bir insan kimi dindirilmədi,
Sadə ürəyiylə Şaşa bilmədi,
Ordakı haqq xəstə, yalan həkimdir,
Düzə, həqiqətə inanan kimdir?
Bilmədi,
Bilmədi,

nə bilsin uşaq,
Yalan arxalıdır, həqiqət təkdir.
Yalan sübutsuz da ötüşər, ancaq
Düzə, həqiqətə sübut gerekdir.

Dükandan çalınan o min manatı
Örtülər yalanla, belədir qayda.
Oğurluq doğruldu... Yalanın atı,
Gerçəyin atını qoydu arxada.

Oğurluq ağacı yalan bitirdi,
Oğurluq yalanla sazişə girdi.
Yalanın başında həqiqət tacı,
Yalanın sübuta nə ehtiyacı?

İyirmi beş qəpikçün ancaq uşaqdan
Sübut istədilər doğruluğuna.
Baş-ayaq dünyadır, zənbildən çıxan
Süzmə sübut oldu oğurluğuna.
Di gəl, sübut elə düz olduğunu,
Qəsdən əyriliyə yozulduğunu.

Oğrular tutulmur, oğru olmağın
Yolunu öncədən bilir oğrular.
Doğrular tutulur, doğru olmağın
Gərək cəzasını çəkə doğrular.

Dünyanın cəbrini dadmadığından
Şaşa elə bildi dünya bal dadır.
Xəyal həqiqətlə toqquşan zaman
Faciə törəyir! Dəhşət bundadır.

Nəzarətçi qadın baxır qəzəblə,
Ona dar otağın hər bucağından.
Milis də «yaz» deyir min bir tələblə
Təhqirlər eşidir sol və sağından.

Ona kinayəylə baxır uzaqdan
Lida da bildirir öz nifrətini.

Ona «oğru» - deyir döşəmə, tavan,
Yadına salırlar «cinayətini».
Hamıyla astadan danışib dindi.
Elə bil içində boğulub səsi.
Hər kəsdən çəkinib anladı indi
Nə pis səslənirmiş «oğru» kəlməsi.
Beləcə yaşamaq ona göz dağı,
Götürmək mümkünmü bu qəbahəti?
Durdu gözlərində ata danlağı,
Dəldi qulağını ana töhməti.

Suallar, cavablar hələ nə qədər,
«Aktı məktəbə də göndərəcəklər.
Orda müzakirə,

qərar

və töhmət!

Mən tövbə etməli, onlar nəsihət!

Tövbə? Nəyə tövbə? Neyləmişəm mən?
Hələ bir tövbə də çıxsın dilimdən?
İşə bax, yamanca düşmüşəm tora.
Neyləyim, nə gələr mənim əlimdən?
Milisin yazdığı kağızdan sonra
Axı, kim inanar, günahsızam mən?»

Bu an ürəyində inlədi bir səs,
Üşütmə sarsıtdı içindən onu.
Düşündü: «Mən niyə bilməmişəm bəs,
Dünyanın bu qədər pis olduğunu?»
Özünü bir qədər o, ələ aldı,
Sabahkı dərsləri yadına saldı.
Dərdindən, qəmindən umdu rahatlıq,
O, möhlət istədi birçə saatlıq.

Qovdu beynindəki sual-cavabı,
Qoydu qabağına dəftər-kitabı.
Fikrini topladı...

riyaziyyatdan

Çətin məsələni həll edə bildi.
Özünün ilk həyat məsələsini
Həll edə bilmədi, Saşa kəsildi.

Həyatın önündə susdu, tutuldu,
Amansız həyata o, təslim oldu.
Qaynadı beynində bir fikir onun
Qalxıb toqqasını qış paltosunun
Açdı,

Tavandakı halqaya saldı,
Bir an gözlərində dünya qaraldı.
Toqqadan yapışib yumdu gözünü,
Ləyaqət beləcə asdı özünü.

Qərar çıxarmaqda yaman tələsdi,
O, ölüm hökmünü özünə kəsdi.
Soyuqqanlılığa, qəlbi buzluğa
Qanunlar adına qanunsuzluğa
O, hökmü, qərarı çıxarmalıykən...
Bunu mən deyirəm,

Mən deyirəm, mən!

Ancaq bu gələrdi onun əlindən!
Haqsız cəzasıyla, öz ölümüylə
Oyatmaq istədi o, bizim hələ
Yatan, mürkü döyən vicdanımızı,
İnamı tərk edən imanımızı.

Ədalət adına bu kişi oğlan
Ölürkən qışkırdı «Mən varam» - deyə

Özünə kəsdiyi haqsız cəzadan
Haqlı cəza umdu, o, ayrılıyə.

Oğrular «oğrusan» dedilər ona,
Ölümə gədirmək mərđi-mərdanə.
Məsələ həll edib borc ödəyən kəs
Haqqından artığı götürə bilməz.

Bizdən çox böyükmüş bu böyük uşaq,
Dünya insandakı bu qata borclu.
Ölüm qabağında böyüklüyə bax,
Qalmaq istəmədi həyata borclu.

Sən bir uşaqdakı dəyanətə bax,
Bununla daş atdı bu yazıq uşaq
Əyriyə düz deyən əxlaqsızlığa.
Haqsız ölümüylə o, haqsızlığa,
Yalana, böhtana ölüm istədi.

Onlar ölməliyə «mən ölüm» - dedi.
«- Onlar var olduqca ədalət də yox,
Həqiqət özünü var saya bilməz.
Onlar sağ olduqca düzlük, doğruluq
Ölər mənim kimi, yaşaya bilməz».

Onun ləyaqəti tapdanmış bu gün.
Bu itki ölümdən bətermiş ona.
Səsa ləyaqəti qaytarmaq üçün
Adını doğrultdu can bahasına.

Sən bir uşaqdakı şəxsiyyətə bax!
Şəxsiyyət insanı böyüdər ancaq.
Ölümlə dünyaya dedi sözünü

Təmizlik önündə o həm özünü,
Həm də ətrafını tamam unutdu.
Günahsız ölümü o, uca tutdu,
Ləkəylə qol-boyun yaşamasından.
Bu yerdə adından böyükdür insan!

4. İSTİNTAQ

İstintaq başlandı... Doldu varaqlar
Tapa bilmədilər, kimdir günahkar.
Əvvəl dindirdilər nəzarətçini:
– Günahkar bilməyin burda siz məni.
Süzmənin pulunu vermədiyindən
Qaçmaq istəyirdi, yaxaladım mən,
Oğurluq şagirde yaraşmaz – dedim,
Mən ona tərbiyə vermək istədim...
Əcəb tərbiyədir,

bu tərbiyədən
Özü özünə də o, verəydi kaş.
Suallar yağdı: – Nə üçün?

Nədən?
Qadının gözündə gilələndi yaş.

Müstəntiq düşündü: «Öz əməlinin
Suçunu anlayıb ağlayır yəqin...»
Müstəntiq aldanmış... İşə bax yenə,
Burda da, qalırmiş o, öz dərdinə:
– Niyə ağlayırsan?
– Bəs, ağlamayım?
Zəhərə dönübdür çörəyim, çayım.
Bu nə yazı-pozu, bu nə çək-çevir?
Hər ağzı söz tutan min sual verir.
Vallah, lap başımı itirmişəm mən.

Bir qadın evimə zəng çalıb dünən
Mənə nələr dedi... Belə dərd olar?
Axı, nə istəyir bizdən adamlar?
Həmişə qorudum təmiz adımlı,
Şikayət olmayıb bir işimizdən.
O gün də kəsdilər mükafatımı,
Zərbəçi adını aldılar bizdən.
Bu dəfə başladı o hönkürməyə,

Gör nəyə ağlayır bu qadın, nəyə?
Uşaq «uf» demədən keçdi canından
Ləyaqət adına, düzlük adına.
Bu isə... keçməyib öz imkanından
Ağlayır kəsilən mükafatına.

Necə də əzizdir ona öz canı,
Baxmır nə arxaya, nə önə, ancaq.
Görmür özgəsinin can qurbanını,
Yas tutur özünün çöpünə ancaq.

Vicdana, ürəyə bax sən ondakı,
O da bir adamdır, bu da bir adam.
Amma adamların arasındakı
Bu boyda bir fərqi mən anlamıram.

İnsandır, bəs onda insanlıq hanı,
O nəyə satıbdır qəlbi, vicdanı?
Satıb nəyə isə... Satıb əlqərəz,
Nə alıb, göresən, əvəzində bəs?

– Söylə, bu xəbəri eşidəndə sən,
Neylədin?
– Yadımda deyil... O gündən

Anlaya bilmirəm, nəçin bu uşaq
Özünü öldürdü?..

Suala bir bax!
Yox-yox! Qınamayın əsla siz onu.
Anlaya bilərmisiz oğru doğrunu?
O, hardan anlaya, o, hardan bilə
İnsan insan olub ləyaqətilə.
O, hardan bilə ki, insan olan kəs
Oğru damğasıyla yaşaya bilməz
Saşanın qəsdini o anlamadı,
O ki, ayrılıyə adət-kərdədir.
Yazıq hardan bilə təmiz bir adı
Həyat bahasına qorumaq nədir.
Ey insan adını daşıyan qadın,
Bir uşaq ömrünü sən oğurladın.
Günahkar bilmədin özünü hələ,
Səbəbkər olduğun bu ölüm belə
Səni sarsıtmadı, qorxutdu ancaq
Qorxdun ki, bu ölüm baş ağrıdacaq.
Burda da özünü düşünən qadın,
Sən insan adında insan olmadın.
Ey əsrin insanı, vallah, çəşmisan,
Qəlbindən, hissindən uzaqlaşmısan.
Xəyallar dalınca sən öz qəlbini
Uçura bilməzsən... Bitib nağılın.
Eyni bir xətt boyu fırladır səni
Sənin maşın ağlın, avtomat ağlın.
Sənin ürəyin də maşına dönmüş,
Yanmaq üçün deyil, qanmaq üçündür.

Geyimin, kecemini yaman müasir,
Eynək, cinsi şalvar, layka və sair.
Dəblə geyinməmiş mədəniyyətin?

Oğurluq özü də dəbdədir bu gün.
 Bu dəbin hörməti artır ilbəl,
 Bacaran tayından çox oğurlayır.
 İndi oğurluğu bir günah deyil,
 Sənə bənzəyənlər bacarıq sayır.
 Çölün bər-bəzeyi... Bu təmtərağın
 İçin boşluğuna, yoxsa, bir əvəz?
 Bir illik aylığın, təkcə laykanın
 Bazar qiymətini ödəyə bilməz.

Sən təmiz vicdandan danışdın... Hanı?
 Sözlə həqiqəti tora salmısan.
 Əgər təmizsənsə, bəs o laykanı,
 O cinsi şalvarı necə almısan?
 Bəli, dəbə düşüb indi oğurluq,
 Mə'nəvi yoxsulluq, mə'nəvi korluq.
 Torpaq oğrusu,
 Tarix oğrusu.
 Millət oğrusu,
 Zəhmət oğrusu,
 Beyin oğrusu,
 Şöhrət oğrusu,
 Qeyrət oğrusu.
 Bilmək çətindir,

hara gedir bu?

Mə'nəvi şikəstlik, mə'nəvi korluq
 Asdı insanlığı həmişə dardan.
 Ana təbiətdə yoxdur oğurluq
 Onun övladında bu sifət hardan?

Mədəni sayırsan özünü yəqin
 Amma bilmirsən ki, mədəniyyətin
 Yalnız əynindədir...

Çölü bəzək ikən
 İçə təzəksən.

Müxbirə söylədi milis reisi:
 – Bu işdə günahkar bilməyin bizi.
 Hər kəsə atmayın söz kəməndini,
 Deyin, tə'limatın hansı bəndini
 Pozmuşuq?

İnsafən, reis haqladır.

Onların hər işi tə'limatdır.
 Reis təkcə bunu biləydi barı:
 İnsan üreynin həyəcanları
 Heç bir tə'limata sığışa bilməz.
 Amma... duyğu var ki, o çeynənilməz!

Hər insan qəlbinin öz dünyası var,
 Hər bir dünyanın da yüz dünyası var.
 Yoxdur üreklərdə duyğunun sonu.
 Adi gözlə baxma sən bu həyata.
 Əlvan duyğuların təmənnasını
 Sala bilərsənmi bir tə'limata?

Hər qəlbin, duyğunun öz açarı var,
 Onu tapmadınsa, müşkül ötürməz.
 Ürək qapısını təkcə ürək açar,
 Tə'limat açarı ürəyə düşməz.

Saşanın yazdığı iltizam bu gün
 İttiham aktıdır hər birimizçün:
 Yazıb öz əlilə: «Gələcəkdə mən
 Səhvə yol vermərəm bir də təzədən».

«Gələcək» sözünü yazdı səsbəsə
 Bu sözü yazanda nə çəkmiş ürək?

Onun gələcəyi hanı? İndi bəs
Biz o gələcəyi kimdən istəyək?

Bir yanda «gələcək», bir yanda ləkə,
Onu haqq-hesaba çəkirdi gəndən.
«Gələcək» sözünü yazanda bəlkə
Əlini üzmüşdü gələcəyindən.

Amma bilmədilər daş ürəklilər
Qanın istisini daş hardan bilər?
O, öz ağrısını tək özü bildi,
Onun gələcəyi qurban verildi
İyirmi beş qəpiyə...

Belədir, əlbət.
Bəlkə baha gəlir sizə bu qiymət?
Siz də bilmirdiniz öləcəyini.
Doğdu bir xatadan başqa bir xata.
Saşanın məhv olan gələcəyini
Buyur, cənab rəis, sal tə'limata!

5. KİMDİR GÜNAHKAR?

Beləcə, bağlandı cinayət işi.
Demə, bu ölümde yoxmuş günahkar.
Cansız məcəllənin öz göstərişi
Belədir...

Bu hökmə nə sözünüz var?
O, həm ölən imiş, həm də öldürən
Üstəlik özünə cəza da verən.

Bu işin üst qatı belədir yəqin
Alt qatı?..
Gələmməz bu qat qələmə...

İyirmi beş qəpiklik bir cinayətin
Dəyəri bir insan ömrüymüş, demə...

Günahkar yox imiş,
Səbəbkar necə?
Bu oyun qurtardı, yoxsa, heç-heçə?

Qorxulu o deyil, bir insan ölə,
Biz ona «qədər in hökmüdür» - deyək.
Qorxulu odur ki, ölən in hələ
Əsl qatilini tapa bilməyək.

Onda bu günahı hamıya payla,
Hərənin boynunda bir qətrəsi var.
Onda bu ölümde dolayısıyla
Sən də günahkarsan, mən də günahkar.
Öldürür özünü artıq bax belə –
İnsan öz əlilə, öz əməlilə.

Bu, belə gedərsə, vay halımıza,
Yas donu geydirək amalımıza.
Qorxuram dünyada bir zaman gələ,
İnsanlar yaşaya, insanlıq ölə.
Ey əsrin övladı, vallah, çəşmisan,
Ulu əcdadından uzaqlaşmisan.
İnsan böyüdükcə, bilmirəm nədən,
Qaçar fitrətindən, qaçar özündən.
Olar öz içində özünə dustaq.
Özgələr önündə könlünü bağlar.
Bizim tək, bir cürə düşünüb, ancaq
Başqa cür danışa bilməz uşaqlar.
Uşaqlıq dövründə bəşəriyyətin
Uşaq da, böyük də beləymiş yəqin.

Dəyişib, sandıq ki, ağıllanmışıq,
Sən demə, çox şeyi itirmişik biz.
Ağılı qazanıb, hissi danmışıq,
Dandıqca soyuyub ürəklərimiz.

«Mənə nə var»ları düz yol sanmışıq,
Özgəni duymayıb «ağıllanmışıq».
Ağıl çevriləli tamahımıza,
Çata da bilmirik iştahımıza.
Ürək əvəzinə ağıl döyündü,
Yaman bildiyimiz yaxşıya döndü.
Piyada getmişik ürəksizliyə,
Maşınla dönmüşük, «qadirik» - deyə.
Biz bütün bunları qələbə sandıq,
Nəyi itirmişdik, nəyi qazandıq?
Dünyada dünyalar yaradan insan
Yolunu azdımı, yoxsa, çaşdımı?
Nur səpdi dünyaya öz kamalından,
Mə'nəvi dünyası yoxsullaşdı mı?

Dəyişdi əməl də, dəyişdi söz də,
Hələ bir üstəlik xislətimiz də:
İnsan duya bilmir öz həmcinsini,
Yoxsa, yavaş-yavaş danır irsini?
Bundan qorxmalıyıq, budur təhlükə:
Yeni insan növü yaranır bəlkə?

Ölən arvadının qızıl dişini
Çıxardan ərə,
Ata bir, ana bir öz qardaşını
Həbsə düşdüyüçün danan kəslərə,
Ana-atasını evindən atan
Oğula, qıza,
Çürük mənliyini stola satan

Bir əxlaqsıza,
Öz ana dilini özge dil sayan,
Özgənin önündə quyruq bulayan
Namussuz, şərəfsiz vətənsizlərə,
Haram yüzlükləri cibinə dürtən
Hər is gözlərə,
Çirkin əməlini yalanla örtən,
Ağına güvənən könülsüzlərə
Nə ad verək biz?
Bu adla soyusun ürəklərimiz.
Sabahkı havanı dünəndən bilən,
Yazda xoruzlanıb, qışda əkilən,
Kiçiklər önündə böyük görünən,
Böyükələr önündə sərcəyə döənən,
Ucalar yanında boyunu danan,
Əslini, kökünü, soyunu danan,
Təzə növ insana öz qəzəbindən
«Manqurt» ləqəbini verənə əhsən!

İlbəil azalan quşlar, bitkilər,
«Qırmızı kitaba» düşür son illər.
Qorxuram, manqurtlar həddini aşar,
Məsləkə dırmaşar, qələbə dırmaşar,
Sonra əl uzada kökə, fitrətə,
Yeni növ çoxalır, köhnə növ itir.
Qədim binaları yaşatmaq üçün
«Bərpaçı» şirkəti yaranmış bu gün.
Çoxdan unudulmuş,
Nəfsə qul olmuş,
Müqəddəs hisslərin, həyəcanların,
Gözəl duyğuların, saf vicdanların
Gəlin, bərpaçısı olaq, adamlar.
Yoxsa, halalı da haram haramlar!

* * *

Yaxınlar, uzaqlar düşdü səs-küyə,
Ata da gah onu, gah bunu dinlər.
Bala ölümünü xəstə anaya
Deyə bilmədilər,
Necə desinlər?
Elə ki, xəstənin keçdi böhranı,
Qohumlar yığışdı xəstəxanaya.
Olmuş əhvalatı, bitmiş qəzanı,
Dedilər astaca yazıq anaya.

O susdu,
dınmədi,
nə deyəcəkdə?
Amma birdən-birə, o, qıyya çəkdi.
Qalxdı yerindən.
Yapışdı ərinin ətəklərindən.
Qışqırdı: – Günahkar tapılmayıb bəs?
Susdular...
– Heç kəsin ağlına gəlməz.
Amma mən bilirəm kimdir günahkar.
Mənim bilməyimə şübhənizmi var?
Kimdən tələb edirəm balamı, kimdən?
Heç kəsədən!..
Bu dərddə qoy bilsin aləm.
Saşanı insan tək böyütdüyümdən
Onun ölümündə günahkar mənəm.

Müstəntiq hardadır? Çatdırın ona
Əsl günahkarı tapmışıq – deyin.
Ədalət adına, qanun adına
Hakimdən anaya cəza istəyin!

Düzgün tərbiyəymiş, demə, günahkar,
Bunu kinayəylə dedi o ana,
...Bilmədik xəlvəti, ya açıq-aşkar,
Xeyir şərə dönmüş, yaxşı yamana.
Bir də ayıldı ki, yalan, oğurluq,
Adicə qaydadır,
Xəbərimiz yox!

Ana nə biləydi, haqqın, gerçəyin,
Susması nə günə salacaq onu.
Düzgün tərbiyəsi,
bir halqa təkin
Boğacaq bir zaman öz övladını.

EPILOQ

Vuruşub qorudu duəldə Puşkin
Qanı bahasına şərəf, şamını.
Zasuliç günahsız güllələnmişin
Aldı generaldan intiqamını.
Saşa hissi ilə ayırmış yəqin
Doğrudan əyrini,
Yaxşıdan pisi.
Saşa – puşkinlərin, zasuliçlərin
Ləyaqət varisi, qeyrət varisi!

Xeyir həqiqətdən, şər, şərdən doğar,
Haqdan yaranıbdır, haqdan dünyamız.
Yaxşı ki, dünyada saşalar da var,
Yoxsa, dağları çoxdan dünyamız.

Demə ki, yaxşılar pislərdən azmış,
Yaxşılar köçdükcə talanır dünya.

Ləyaqət naminə özünü asmış
O əllər üstündə dolanır dünya.

Açaq süfrə kimi ürəyimizi,
Tısbağa deyilik, çıxaq bu qından.
Atom bombaları məhv etməz bizi
Qorxaq insanlığın məhv olmasından.

İnqilab gərəkdir düşüncələrdə
Köhnə beyinlərdə inqilab olmaz.
Ədalət, mərhəmət var olan yerdə
Atom bombası da, vallah, açılmaz.
Havada oksigen azalır-deyə
Qorxuya düşmüşük...

Amma biz niyə
Qorxmuruq bir an
Mehri-məhəbbətin, gözəl ülfətin,
xeyirxahlığın,
səmimiyyətin
azalmasından?
Gəlin, özümüzü biz insan sayaq,
Hissdən, həyəcandan, gəlin, qorxmayaq.
Qorxaq şirin-şirin
təbəssümlərin
Ardında gizlənən min bir kələkdən,
Qorxaq başqasına biganəlikdən.
Qorxaq, əməl qala quru söz təki,
Qorxmayaq, dünyanın puc olmasından,
Qorxaq adamların öz içindəki,
Mə'nəvi dünyanın dağılmasından.

Oktyabr, 1986.

İKİ QORXU

*Mərhum bəstəkarımız Qəmbər
Hüseynlinin xatirəsinə*

Mənim dostum idi, mahnılarından
Torpaq ətri gələn bəstəkar Qəmbər.
Dillərdə gəzərdi bizim bir zaman
Qoşa yazdığımız şirin nəğmələr.

Xoşuna gələndə yazdığım şe'r,
Sözün alovuna bürünərdi o.
Bir anın içində tamam dəyişər,
Başqa bir sifətdə görünərdi o.

Şe'ri dönə-dönə o, oxuyardı,
Sözün nəğməsinə dalar, uyardı.
Sonra dindirərdi astadan tarı,
Muğam naxışları, muğam xalları
Süzülüb axardı barmaqlarından;
Külçə götürərdi söz dağlarından.
Alardı ilhamı sözdən, şe'rdən,
Sənət meydanında çapan bəstəkar;
Muğamdan nəğməyə keçərdi birdən
Şe'rin nəğməsinə tapan bəstəkar.
Amma həmişə
Ala gözlərində bir kədər vardı.
Bilirdim, zamanla gəlmiş döş-döşə,
Odur ki, hər yerdə az danışardı.
Özü deməmişdi, bilirdim,
onu,

Neçə il qabaq

Həbs eləmişlər.
Günahı nə imiş, bilmirdim, ancaq
Nə mən soruşardım,
Nə o deyərdi.
Söhbət bu mətləbə yaxınlaşanda
Sözü dəyişdirib təzələyərdi.

Açıqca görürdüm, gizli dərdi var,
Adamlar içində çox zaman susar,
Xatalı söhbətdən yan keçərdi o,
Yüz ölçüb, min ölçüb,
Bir biçərdi o.
Neçə il zindanda əzab çəkəli
Dolandı həmişə o, səksəkəli.
Məgər yalnız omu?
Xeyr, hamımız.
Qaldı gözümüzdə bütün kamımız.

Qorxu qayda oldu, adicə qayda,
Qorxudan don biçdi əyninə illər.
Bu məmləkət boyda həbsxanada
Dustaqlıq olmadıq mı hamımız məgər?

Gülmədi bir dəfə üzünə illər,
Kiçik bir daxmada yaşadı Qəmbər.
İçində dəfn etdi dərdi-sərini,
O bildi, yox imiş yazıya pozu.
Tar üstə yaratdı nəğmələrini,
Nə royalı vardı, nə pianosu.
Əlçatmaz zirvəyə daim can atdı,
Ucalıq eşqinə yazdı, yaratdı.
Amma neyləyəsən, bəyənmədilər,
«Qəmbər tar üstündə yazır» - dedilər.

Guya saz avazı, guya tar səsi,
Ulu dədələrin ulu nəğməsi
Uyuşmur zamanın öz ahənginə,
Əsrimiz sığışmaz saz ahənginə.
Ruhumuz qovuldu musiqimizdən,
Uyduq uzun illər caz ahənginə.
Bir soran olmadı, ay qardaş, nədən
Axı, baş yerinə ayaq tərpedən,
Bizi səmələrdən yerə endirən,
Özgə qapısında veyilləndirən
Dayaz rok-en-roller göyə ucalsın,
Üzeyir məktəbi yetimmi qalsın?
Hara çəkirsiniz musiqimizi,
Nadanmı sandınız bu qədər bizi?
Amma o satqınlar çatdı şərəfə.
Qəmbər bir dəfə
Mənə gileyləndi güzaranından,
Ürəyim sıxıldı...
Soruşdum ondan:
– Bəs səni nə üstə həbs etmişdilər?
Birdən barıt kimi açıldı Qəmbər:
– Bilmirsən? Dünyanı lə'nətləmişdim.
«Ellər atasına»* düşməni demişdim.

Bu boyda ölkəni saldı nə günə.
O qəddar, o zalim, müdhiş zülmünə.
Bir dəfə demədi, həvəsdi, bədsi,
Düşünən kəslərin başını kəsdi.

O, nəse andı,
Birdən dayandı...

* O zaman Stalinə «ellər atası» deyərdilər.

Anladım onu, -
Mən başa düşdüm
Niyə birdən-birə tutulduğunu.
O dözə bilmədi, birdən danışdı,
Sonra dediyinə peşmanlamışdı.

O susub dinməmiş, susarkən hələ
Onun əsiriydi qəlbinin sözü.
Dözmədi, partladı,
öz əsirinə

Dönüb əsir oldu indi o, özü.
Qorxuya düşmüşdü dediklərindən,
O, birdən dayandı, o birdən susdu.
Yəqin ki, çəkindi, o qorxdu məndən,
Düşündü: «Bu şair bəlkə casusdu».

Sənə tanış deyil bu hal, ey cavan,
Qorxardığ doğmaca qardaşımızdan.
Dədəsini satan az olmamışdı
Yalnız yaşlılara bu hal tanışdı.
Rütbə sata-sata, yer sata-sata,
Çoxları hörmət də qazandı bol-bol.
O vaxt şübhəliydi oğuldan ata,
Gəlindən qaynana, atadan oğul.
O vaxt susardılar xeyirdə, şərdə,
İdrakı, vicdanı özərdi şübhə.
O zaman evlərdə, idarələrdə
Qara kabus kimi gəzərdi şübhə.
Yaman yeyin idi şübhənin atı,
Hamımız qul idik, o, bəydi ancaq.
Birin birinə münasibəti
Şübhəydi,

şübhəydi,
şübhəydi ancaq!

Odur ki, qorxardığ bir-birimizdən,
Qorxu saçıldırı gözələrimizdən.

Düzlüyü, mərdliyi döşlədi qorxu,
Bir əsər qalmadı vüqarımızdan.
Elə canımıza işlədi qorxu,
Axdı qan yerinə damarımızdan.

Səhrada göyərən bir qanqal tək
Bizim içimizdə kök atdı qorxu.
Yalanla həqiqət arasındakı
Halal sərhədləri dağıtdı qorxu.
Boğub həqiqəti yalan öyündü,
Əsl mə'nasını itirdi söz də.
Yalan üzümüzə gülüşə döndü,
Həqiqət ağladı ürəyimizdə.

Yalanın hökmünə düz əyilincə
Əyri pərvazlandı, əyri dağ aşdı.
Həqiqət ürekdən dilə gəlincə
Yolda yetmiş dəfə mayallaq aşdı.

Yəqin ki, düşündün bu dem, ey cavan,
Bəs qanun, bəs qayda yoxmuş o zaman?
Cəllad nə istəsə edə bilərmiş,
Ona hansı qanun, bu hökmü vermiş?

Necə cavab verim sənə mən indi?
İnsan hər zülmə, vallah, dözəndi.
Qanundan qorxmazdıq o illərdə biz,
Adamdan qorxardığ, adamdan, yalnız.

Mütləq hakim idi o vaxt bircə baş,
Onun iradəsi hər şeydi, ancaq.

Adamlar qanuna deyil, a qardaş,
Qanun bir adama tabeydi ancaq.

– Bağışla, qızıışdım, - söylədi
birdən, -

Özümü, sözümü bilmirəm hərdən.
Bir yazıqlıq duydum onun səsinə,
Qəmbər də haqlıydı öz şübhəsində.

Onun şübhəsini dağıdım – deyə
Dediyi sözləri dəstəklədim mən:
– O qənim kəsilib, - dedim, - ölkəyə,
Cavidlər* sürülüb öz Vətənindən.
Daha danışmadı, dinmədi Qəmbər.
Anladım, dediyi o doğru sözlər,
Daş kimi asılıb çiyinlərindən,
O yazıq qorxurdu, qorxurdu məndən.

II

Qəmbərgildən dönüncə fikir məni
apardı,
Qorxu, təlaş içimdə bir fırtına
qopardı.

Yada düşdü o söhbət –
O giley, o şikayət
Birdən-birə tutuldum,
Elə bil iflic oldum.
İttihamçı gözüylə mənə baxan
divarlar

Gördüm, gəlir üstümə,

Durub mənim qəsdimə
Əli qanlı o cəllad.
Söydüm özüm-özümü,
Dedim, ay evi bərbad,
Niyə dəsmal bağladım
ağrımayan başına?
Niyə soyuq su qatdın sən isticə aşına?
Axı, o nə söz idi çıxdı sənin dilindən?
Cəlladın ünvanına Qəmbərin o sözləri
Qəsdən demədiyini nə bilirsən, axı, sən?
Min-min günahsızları dünən suçlu gördülər.
Neçə min günahsız Vətənindən sürdülər.
Ölkənin başçısını düşmən adlandırana
Azad edərlərmi heç?
Bəs, burda məntiq hamı?
İnanmıram mən buna –
Onun lə'nətlərinin səmimi olduğuna.
Güzərəndan, zamandan qəsdən söhbət salırmış,
O, məndən söz alırmış.
Mən maymaq da söylədim, ürəyimdən keçəni.
Qıvrıldım yatağımda, yatmadım o gecəni.
Yumşaq yorğan-döşəkdən min-min tikan
batırdı

Bədənimə elə bil.
Bu, adi tikan deyil,
Qorxu tikanlarıdır bədənimə dağlayan.
Mənim gələcəyimdür ürəyimdə bu gecə
Matəm qurub ağlayan.
Dedim, hardan bilirəm,
Bəlkə elə bu gecə tutacaqlar məni də?
Üç ay əvvəl gecəyken məgər tutmadılarmı

* Hüseyn Cavid nəzərdə tutulur. 1937-ci ildə onu və onun kimi
çoxlarını Sibire sürgün etmişdilər.

İsmixanı, Azəri, bizim Gülhüseyni də?*

Mən onlardan artıqam? Yox, mən də onlar kimi
Saxlamadım dilimi.
Dağ başında süzürdüm, birdən çamura düşdüm.
Dilimdən tora düşdüm.
Yox-yox! Bu ola bilməz.
Qəmbər məni alçaldıb özü ucala bilməz.
O, özünü bu qədər yerə endirərmə heç?
Sənətkar sənətkarı güdaza verərmə heç?
Tfu! Bu nə söz idi mən danışdım?
Dünyadan
xəbərsiz, naşı kimi?
Məgər, otuz yeddide güdaza vermədimi
Qələm yoldaşlarını
öz qələm yoldaşları?
Hələ lə'nət oxları,
hələ tə'nə daşları
Atılmayıb onlara –
Özgəsinin yerinə
Sənət zirvələrinə
qalxıb ucalanlara?
İndi də bax, bu Qəmbər...
O, məgər
Qələm yoldaşlarını gələcək şöhrətinə
Qurban verib ucalan,
Satqınlıqdan öc alan
kəslərdən artıqdımı?
Namərdlərlə döyüşən
Yoxsa, qalib çıxdımı?
İnsan çiy süd əmibdir,
Xeyri də var, şəri də;

Mən ki, bundan haliyam;
Bu ikili insana niyə inanmalıyam?

* * *

Mən bu düşüncələrdə beləcə qovrularkən –
Boşalırkən, dolurkən
Qapımızın önündə bir maşın durdu, allah,
Kimse düşüb maşından ünvanı sordu, allah.
Ev başıma dolandı,
Dünya bir an içində
Kameraya çevrilib, necə balacalandı.
Soyuq tər basdı məni.
Dedim, dar ağacından öz dilim asdı məni.

Motor səsi eşitdim,
Maşının qapıları örtüldü taraq-taraq.
Maşın guruldayaraq
Getdi...
şükür allaha!
Bu xatadan sovuşsam, çarmıxa çöksələr də
Ağzımı kilidləmə, danışmaram bir daha.

III

Keçdi üreyimdən bu dəm ah, nələr:
...Məni aparmağa nə vaxt gəlsələr,
Yəqin arxivimə baş vuracaqlar,
Yazımı, pozumu axtaracaqlar.

Düşündüm, nəyim var, qaradan, ağdan!
Baxdım öz içimə bir an yad kimi –
Gecənin yarısı qalxıb yataqdan,
Töküm qabağıma şe'rlərimi.

* 1947-ci ildə həbs edilən universitet tələbələri.

Gördüm ki, ilahi, çapa getməyən
Nə qədər şerim var, yazı-pozum var.
Başqa bir göz ilə oxuyanda mən
Gördüm, hər sətirdə neçə sözüm var.

Düşündüm bunları yazırkən, görən,
Hansı duyğularla yaşamışam mən?
Ürək sıxılarkən, göydə və yerdə
Necə qanadlanıb xəyalım mənim!
Aşib hüdudları bu şe'rlərdə
Həqiqət axtaran amalım mənim.

Axı, kim yaratdı bu sərhədləri?
Kim saldı qəlibə fikri, xəyalı?
İdrak çıxırına düşəndən bəri
Çərçivə tanımır insan kamalı.

Yazmaya bilməzdim yəqin bunları,
Könlümü sarsıdan burulğanları
Yazıya köçürüb dincəlmişəm mən.
Neyləyim, bu gəlib mənim əlimdən.

Çapa vermədiyim şe'rlərimə
Müfəttiş gözüylə baxıb titrədim.
– Bunlar ələ keçsə, mənim dərimə
Vallah, saman təpər o cəllad, - dedim.
Alışb yandığım illərdən bəri
Duyub düşündüyüm bu şerləri
İndi öz əlimlə yandırımı mən?
Onda dönməməmmi həqiqətimdən?

Söylə, həqiqətin nə imiş sənin?
Kimdir həqiqətə baxan, ay yazıq?

Sən indi çalış ki, o qan içənin
Əlinə keçməsin yaxan, ay yazıq.
– Onda yandırımı? – Əlacım nədir,
Axı, həyatına kim biganədir?
Kim istər dünyada bir gün görməmiş
Arzular naminə ömür sürməmiş
Zindanlar küncündə yanıb qovrula,
Uzaq sürgünlərdə ömrü qəhr ola?

Verdim qərarımı!

Aman, ələman!

Dünyadan həqiqət, ədalət uman
Şe'rlərimdən
Tonqal çatmalıyam, tonqal çatmalı!
Fikrimi, hissimi, duyğularımı
Ömrümə, günümə müftə satmalı!
... Yanır haqsızlığa qarşı yüksələn,
Əqidəm, məsləkim, xeyirim-şərim;
Yanır rəzalətlə döş-döşə gələn
Qorxmaz sətirlərim, kişi sözlərim.

Yanır gileylərim, şikayətlərim,
Yanır, zəmanəyə üsyanım yanır.
Yanır arzularım, xoş niyyətlərim,
Düşüncəm, xəyalım, vicdanım yanır.

Yanır bu dünyada ayaq izlərim,
Yanır arzuların qışqırıqları.
Yanır o həqiqi, doğru sözlərim,
Yanır ürəyimin hıçqırıqları.
Yanır hədəfini düzgün bəlləyən
Açıq məhəbbətim, açıq nifrətim.
Yanır oxucuya həqiqət deyən

Riyasız, boyasız sözüm, söhbətim.
Dünyadan dünyaya gileyim yanır,
Yanan şe'rlərə ürəyim yanır.

Yanır, yangısıyla məni yandırır,
Qəlbimdən süzülüb axan hər şe'rim.
Bir anlıq zülməti işıqlandırır
Yanan duyğularım, düşüncələrim.
Gördüm öz-özümü bu işıqda mən,
Gördüm ayrılmışam öz fitrətimdən.
Gördüm, sığınmışam dözümə, yarəb,
Qənim kəsilmişəm özümə, yarəb.

Qorxmadım, yandırdım bir qatil kimi
Mən öz gerçəyimi, həqiqətimi.
Çünki əmindim,
Həqiqət yansa da məhv ola bilməz,
Sap kimi uzanar, qırıla bilməz.
İnanıram mən,
Həmin o həqiqət vaxt gələcəkdir,
Başqa birisinin dililə hökmən
Deyiləcəkdir.
Yanan şerlərin od-alovundan
Bədənim üşüdü, ürəyim əsdi.
Bir neçə şerimə qıymadım, ancaq
Dedim, kifayətədi,
Dedim, ta... bəsdə.

Bir neçə şe'rimə qıymadım o gün,
Saralmış vərəqlər durur bu gün də.
Həmin şerləri gələcək üçün

Gizlətdim anamın protezində*.
Ağır qəm yüküdür bunlar bir ömrün,
Açılsın, tökülsün deyirəm bu gün
Duyan ürəklərin gizli sirləri.
Ey cavan oxucum,

bu şe'rləri

Gizlədib mən bu gün çatdırdım sənə.
İstərəm biləsən, ürəklərimiz
Susmadı...
Kölgədə yatan olmadıq.
O vaxtlar qəhrəman olmasaq da biz,
Hay-küyə aldanan nadan olmadıq!

DAMCI - DAMCI

Bulaq oldum, çağladım,
Susuz qalan çöllərin.
Halına qan ağladım.

Çəmənlərə çiləndim,
Axdıqca nəğmələndim.
Tez yolumu kəsdilər,
Ağzıma daş basdılar.
Elə güman etdilər,
Gah mıxa, gah da nala
Döyən amalsızmışam.
Amma əsli budur ki,
Gur axa bilməsəm də,
Damcı-damcı sızmışam.

* Anamın bir ayağı protez idi.

Dəniz deyil, göl oldum,
 Axıb çuxura doldum.
 Öz dərdimlə doluydum,
 Dibimi oydu, oydu,
 Yer altında daşları,
 Qayaları döşlədim,
 Eninə bacarmadım,
 Dərininə işlədim.

Dalğa pıçıltısında
 Dibə yatan daşların,
 Mətləbinə varan yox.
 En görünür hər gözə,
 Dərinliyi gören yox.
 Dedilər dayazmışam.
 Bir çuxurdan baş alıb,
 Öz yolumu azmışam.

Mən yolumu azmadım,
 Mənə «Az!» deyənlərin
 Fikrini azdırmışam.
 Onun öz məramını
 Qəsdinə yozdurmuşam.
 Qanım Qorqud qanıdır,
 Mən əvvəlki damaram.
 Damcı-damcı damaram,
 Damcını saxlamaram.
 Damcı damar, göl olar,
 Cığır dönüb yol olar.
 Bir yanıqlı sazam mən,
 Hələ çağlamazam mən.
 Asta-asta dinmişəm,
 Arzuma köklənmişəm.

Səsləri bu kök üstə
 Səslədən avazmışam.

Dərd qaynaqlı ələməm,
 Kağız üstə qələməm,
 Nifrətimi deməyə
 İmkanım olmayanda
 Mən sevgimi yazmışam.

SOĞAN

Soğan qabığına baxdı, düşündü.
 Başını buladı,
 O, mənə döndü.
 Dedi: – Sərt olacaq qış, bu il yaman
 Dedim: – Nədən bildin?
 Dedi: – Qabıqdan.
 Qalıdır,
 deməli,
 Sərt keçəcək qış.
 Təbiət özəldən müdrik yaranmış.
 O ki, nəğməsidir qaydanın, yönün,
 Dağı yaratmamış ona yol seçir.
 Soğanı soyuqdan qorumaq üçün
 Onun paltarını o, qalın biçir.
 Əhsən bu paltara, dona, təbiət,
 Sən bu səxavətdə nəsen, nəsenmiş!
 Ey ana təbiət,

ana təbiət,

Bilmirdim,
 necə də rəhimlisənmiş!
 Acı soğan kimi, bəs, axı, mən də
 Övladınam sənin,

Bala nam sənin.
Mən də üşüyürəm, mənə gələndə
Rəhmin harda qaldı, ay anam, sənin?
Ələm çovğununda, qəm tufanında
Soyuqdan əsirəm, axı, mən yetim.
Soğana qıymadın, sənin yanında
Bir soğan qədər də yoxmuş qıymətəm?
Nədir bu fikirlər, bu üzüntülər?
Ürəyi bir verdin, əzabı min-min.
Nolardı, mənə də dözümüm qədər
İztirab verəydin, əzab verəydin.

YOX

Ömrüm başdan-başa ahu-nalədir,
Çox da ki, dilimin ahu-zarı yox.
Hər il bahar gəlir çölə, çəmənə
Nə olsun, könlümün öz baharı yox.

Düşündüm dünyanı, düşündüm dərin,
Önündə acizəm mən bu sirlərin.
Könlümdə bəslənən cavahirlərin
Kəlxəz bazarında xiridarı yox.

Dar gəlir könlümə hər şey büsbütün,
Dünya da kiçilir, yoxsa, günbəgün?
Yaralı könlümün, yazıq könlümün
Nə göydə, nə yerdə bir qərarı yox.

Alçaldım yerə də, qalxdım göyə də,
Başımın üstündə gördüm min hədə.
Dinməyə qoymurlar,
 düşünməyə də
Axı, mən yazığın ixtiyarı yox.

IV

Sən vaxtın, zamanın hökmünə bir bax,
Zamandır hər fikrə yön verən, ancaq.
İnsan zaman ilə gəlir döz-döşə,
İnsanı yetirən vaxtdır həmişə.
Zaman var, xəyalı çəkir zirvəyə,
Zaman var, məhv edir eşqi, niyyəti.
Zaman var, insanı qaldırır göyə,
Zaman var, öldürür insanıyyəti.

Zaman var, köksünə gül taxır yerin,
Zaman var, düşünən, duyan kəslərin
Ağzına daş basır, qəlbi susdurur;
Zaman var, uçurur, zaman var, qurur.
Zaman var, yalana həqiqət deyir,
Zaman var, tanrı tək haqqa baş öyir.

Bir də görürsən ki, dünənki dağlar
Təpəyə əl açıb dilənir bu gün.
Yalanlar, gerçəklər, haqlar, nahaqlar
Vaxtın ələyində ələnir bu gün.

Dünən duzlu yündən üzə çıxmayan,
Özünü zamanda günahkar sayan
Mənim üzükara bu şe'rlərim,
Bu gün üz ağlığım, haqq sözüm oldu,
Üzə çıxmağı da bir lüzum oldu.

V

Bütün dövrlərdə müstəbid, qəddar
Ağıldan, kamaldan, fikirdən qorxar.

Çünki o bilir ki, fikir, düşüncə
Nə hüddü taniyar, nə sərhəd bilər.
Odur ki, müstəbid hər şeydən öncə
Fikrə, düşüncəyə qənim kəsilər.

Fikir adamları onun qənimi!
O yaxşı bilir ki, fikir gün kimi
Yanıb qaranlığa birdən nur çilər,
Boyalı sözlərlə üstü örtülən,
Ağlarkən gülən,
Həqiqətləri
Görməyən gözə də göstərə bilər.

Müstəbid bilir ki, kamalın, fikrin,
Gözə görünməyən qanadları var.
İdrakın yolunu kəsmək çox çətin,
İqlimdən-iqlimə o uçar, uçar.
Fikir sığa bilməz hüddüdə, həddə,
O, zora baş əyməz, gücə əyilməz.
Fikir azad olan bir məmləkətdə
Zülm öz atını səyirdə bilməz.

Sönmədi qəlbinin qəzəbi, odu,
Müstəbid qılıncı qoymadı qına.
Azadlıq adına meydan oxudu,
Fikrin, düşüncənin azadlığına.
Susduq... bəxtimizə asi deyildik,
Bəli, dərd budur ki, biz elə bildik
Belədir qayda.
Bizdən bəxtəvəri yoxdur dünyada.

Mahnı da oxuduq: «Bəxtəvərik biz,
Gül kimi açılib diləklərimiz».

«El azaddır,
Tel azaddır.
Azad vətəndə
Dil azaddır».
Hansı dərdimizi demişdik ki, biz,
Üstəlik azaddır – dedik dilimiz?
Qaldı kitablarda gerçəyin adı,
Nə özü göründü, nə ayaq izi.
Yalan danışmaqdan üz qızarmadı,
Alqışdan qızartdıq ɵllərimizi.

Bədbəxtlik gölündə biz üzə-üzə,
İnadıq bəxtəvər olduğumuza.
O qansız cəllada bunlar gərəkdi,
Onun yalanları axdı hər yerə.
Yalnız sərhədləri deyil, o çəkdi
Dəmir pərdələri düşüncələrə.
Pərdədən o yanı görə bilmədik,
Dondu düşüncəmiz, dondu fikrimiz.
Dəmir pərdələri yara bilmədik,
Çevrildik fikirsiz müqəvvaya biz.
Cəlladın ɵlində alətə döndük,
O necə düşündü, elə düşündük.

Müstəbid zülmünü doğrultmaq üçün,
Ehkamlar yaratdı, bütələr yaratdı.
«Əllərin atası» olub o, bir gün
Özünü millətə çox bəha satdı.

Apardı dalınca şüarlar bizi,
Kütləşdi beynimiz, hissimiz tamam.
Aldı əlimizdən düşüncəmizi
Zülmün, istibdadın maskası – ehkam!

Müstəbid dəyişdi tariximizi,
Biz gah midiyalı, gah filan olduq.
Silindi tarixdən gerçəyin izi,
Bilmədik biz hansı atadan olduq.

Yadlar sahib çıxdı sərvətimizə,
Sahib çıxmədilər bizə bəs nədən?
Yetim evi oldu bu dünya bizə,
Ata axtarıq indi özgədən.

De, hara sığışar, hara ey zaman,
Bu boyda təhqirə xalqın dözməsi –
Dədə Qorqud kimi dədəsi olan
Millətin özünə dədə gəzməsi.

Gör nə günə saldı müstəbid bizi,
Ay anam, hardasan, ağla bu dərdə.
Elə dolaşdırıb tariximizi,
Başını itirib tarixçilər də.

Başımız üstündə həmişə yumruq,
Halal adımızı deməyə qorxduq.
Damğa da vuruldu hələ bu ada,
Dandıq qorxumuzdan öz babamızı.
Kifayət deyilmiş bu da cəllada,
Dəyişdi min illik əlifbamızı.
Yenə soyumadı cəlladın kini,
O elə düşündü, elə bildi ki,
Latına keçməklə biz yeniləşdik.
O, buna dözmədi... on il keçməmiş
Cəlladın əmrilə Kirilə* keçdik.

Beləcə, qaraldı mənliyin şamı,
Bulandı dilimin büllur çəsməsi.
Bir deyən olmadı, əlifbadamı
Qocaman millətin yeniləşməsi?!
Əgər belədirsə, ədalət hanı?
Niyə dəyişmədin öz əlifbanı?

Sənin sadiq qulun, - mənim soydaşım,
O, yerli rəhbərim, cahil kütbaşım,
Susdu, danışmadı, yumdu ağzını.
Çünki o görmədi, görə bilməzdi
Sənin məqsədinin əsl məğzini.

Sən qanıb, düşünüb keçdin bu qəsdə,
O gün dünənimdən intiqam aldın.
Mənim min-min illik tarixim üstə
«Şalako»** oynadın, məndən kam aldın.

Bir qənim kəsildin mənə o ki var,
Min illik ruhumun tutdun yasını.
On ildə neçə yol dəyişmək olar,
Bir xalqın minillik əlifbasını?

E'tiraf olmadı?
Oldu: Bir nəfər;
Ona hər tərəfdən göz bəreldilər.
– Rəhbər deyən sözə nə müzakirə?
Ona canımızı qurban verərik.
Əlifba nədir ki, lazım gələrsə,
Ana dilimizi dəyişdirərik.

* Kiril – rus əlifbası.

** Şalako – gürcü oyun havası; Stalinin bizə elədiyi zülmə işarədir.

Niyə dəyişməsin, axı, bu satqın –
 Ata dili varkən, ana dilini!
 Beləsi turp əkdə başında xalqın,
 Satdı Vətəninini, satdı elini.
 Bunu deyən oğul, həmin o anda
 Rəhbər atasından rütbə diləndi;
 Bir həftə keçməmiş, o rütbələndi.
 Bəs e'tiraz edən? Onun taleyi?
 Atdı hər şeyi.
 Bir müddət Bakıdan köçünü çəkdi,
 Yoxsa, Cavid kimi sürüləcəkdi.
 Əlifba dəyişdi,
 Buna öyündük.
 Bilmədik, rişəsiz budağa döndük.
 Qabağı görmədik öz yaşımızdan,
 Nəsillər arası qırıldı bağlar;
 Qovulub silindi yaddaşımızdan
 Qurulan çadırlar, yanan ocaqlar.
 Vətəndən qovuldu ana dilimiz,
 «Ana dili» - dedik gəlmə, yad dilə.
 Ərəbcə danışdıq ölümlərlə biz,
 Rusca qırıldatdıq dirilər ilə.
 Öz ana dilimiz «lallığımızdan»,
 Ölüyə küfr oldu, diriyyə nöqsan.
 Hanı Bunu Çiçək? Hanı Qazan xan?
 Biz ki, ruhu əsil, qanı əsildik.
 Qorqud qanı axdı damarımızdan,
 Özümüz Qorquda düşməni kəsildik.
 Doğudan Batıya, at çapan babam,
 Mənim oğuz babam, mənim xan babam
 Təzə kitablarda mənə yad oldu,
 Soy soya qarışdı, kök unuduldu.
 Ələmə bilmədik, qaldıq ələkdə

Gör, necə kökündən laxladı millət.
 Yapıx daxmalarda, kənddə-kəsəkdə,
 Yenə də milləti saxladı millət.

VI

Varaq-varaq çevirdim düşüncəmi, fikrimi:
 «Səhər açılan kimi
 Gedəcəyəm yanına.
 And verib vicdanına
 Deyəcəyəm, amandır,
 Dünən dediklərimiz başdan-başa yalandır.
 Bir diş bilsin, bir dodaq.
 Səni dəstəkləməkçün elə dedim mən ancaq.
 Əslində, çox sevirəm mən o dahi rəhbəri,
 Odur bizə bəxş edən bu bəxtəvər günləri.
 O bizim bu dünyada tək güman yerimizdir,
 Düşünən beynimizdir, görən gözlərimizdir».
 «Mən qələt elədim» - deyər səhərə kimi
 Öz-özümə deyindim,
 Səhər açılan kimi qalxıb dərhal geyindim.
 Birdən qapı döyüldü...
 Bizə kim gələ bilər səhərin bu çağında?
 Aynanın qabağında
 Gördüm, əsir bədənim.
 Qapını açmağa da heç təqətim yox mənim.
 «Yəqin, o satmış məni,
 elə dünən gecədən.
 Aparmağa gəlirlər hara qaçım indi mən?»
 Qapı bir də döyüldü.
 Bir də, bir də döyüldü.
 Gələn kimsə, görünür, məqsədinə çatmamış
 Burdan gedən deyildi...

– Kimsən?
 – Mənəm, a qardaş.
 Bu Qəmbərin səsiydi.
 Bu da mənə bəs idi.
 Yəqin şahidtek gəlib üzümə durmaq üçün.
 Məni susdurmaq üçün.
 Əsə-əsə əllərim, mən qapını açınca
 O, üstümə atıldı boynumu qucaqladı,
 Hönkür-hönkür ağladı.
 Boylandı mə'lul-mə'lul
 O bir sola, bir sağa.
 Dünənki söhbətini başladı tez-tələsik
 Ayrı səmtə yozmağa:
 -Zarafatla demişdim dünən mən o sözləri;
 Əslində, çox sevirem, mən o dahi rəhbəri.
 O, bizim bu dünyada tək güman yerimizdir,
 Düşünən beynimizdir, görən gözlərimizdir.
 Başa düşdüm mən onu.
 Susdum... Bu yozumların ağ yalan olduğunu
 Anlayırkən, qanırkən.
 Bir gün sonra o və mən sözüümüzü danırkən
 Riyakara döndərdi vaxt həm onu, həm mənə, –
 O da yata bilməyib, demə, bütün gecəni.

Avqust, 1988.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

«Yaradıbdır inam məni, mən inamın övladiyam» (Çingiz Aytmatov).....	3
Vətən torpağından göyərmiş poeziya (Aydın).....	8
Tərtibçi- redaktordan.....	14

ƏLVAN ÇİÇƏKLƏR

Vətən var.....	17
Vətəndaş.....	18
Mübarək.....	19
Payız düşüncələri.....	21
Yaşaya-yaşaya yaşamayanlar.....	23
Saray-daxma.....	25
Salam, Özbəkistan.....	27
Çəkməçi Əli.....	28
«Dünyadan əgər.....	30
Deyirəm, bəlkə də.....	31
Ustad Şəhriyarın Süleyman Rüstəm məktubuna cavab.....	33
Eyni yaşdayıq.....	36
Nə ondansan, nə bundan.....	39
«Böyük arzuları xəyalı saydıq?».....	41
«Bir anın içində dəyişir halım».....	42
Bahar həsrəti.....	43
Dağdan aşan gün.....	45
Öz dünyam mənim.....	47
Əl-ələ, qol qola.....	49
Ülkər əfsanəsi.....	50
Taras Şevçenkoya.....	52
Yunus İmrəyə.....	55
Abdulla Tukaya.....	56
«Bulud əllərini açır çöllərə».....	57

Xalq deputatlarına açıq məktub	58
Qanmaq istəməz	60
Baba-nəvə	62
Mən belə dünyaya nə deyim indi	63
Din	64
Əbədiyyət	65
«Öz dərdin özünə böyük göründü»	66
«Tələsə-tələsə yol gedirik biz»	67
«Bermud bucağı»	68
Novruz bayramı	70
Yalnız susun	72
Ümid, yaşa	75
Sinə daşı	77
Gələcək var	78
Çöldən işıq düşmür	79
Təsadüf saxlayar	80
İş-vaxt ölçüsü	82
Mənim çırağım	83
Yasəmən üçün	85
Gəlişsiz zəhmət	87
«Dedin ki, dünyanın dərdini çəkmək»	88
Hun səsləri	89
Mənimki gətirmir	90
«Çox dözdüm «dostların» xəyanətinə»	91
Ağlınızla	92
«Qağanoviç sədaqətlə»	93
Haqqa haqsız dedilər	94
Arzumla görüş yerim	96
Qışqırtı-pıçıltı	97
Hörmət-rüşvət	98
Göynərti	101
Qeyrət	105
Qeyrətimi, ağılımı?	107

Allah	109
«Sevinc ağ, qəm-qara»	110

İNSAN VƏ ZAMAN

Bütövlük	113
Tapmaq-itirmək	114
Sualımız yoxsa	116
Nizam-ahəng	118
Göz-qulaq	119
A.Litiyentalın Karterə məktubu	121
Yaxın uzaq oldu	123
Yaxşı ki, bilmirik	126
«Hər ömrün sonunda»	128
Axtaran tapar	129
Təbəssüm ordeni	132
«Torpağı göyərdən»	133
Həqiqəti yaşadan	134
Barıt qoxusu var	136
Qartal	138
«Dəyişil zamanə...»	139
İşiq	140
Əşyalar danışır	141
«Üç qiymət göndərdilər»	142
«Bağrından min ne'mət...»	142
Bıçaq-qələm	143
Aşıq Əli	145
Cavab	146
«Qızıl ləçəkləri...»	150
Bir ömrün tərcümeyi-halı	150
Əsarət ya ölüm?	151
Böyük bir amala...»	151
Hüseyn Cavide	152
«Kiminin...»	153

«Yamanca qorxuruq...»	153
Şam.....	154
Təhqir.....	156
Özünü hamıya borclu sayanlar.....	158
Uçmaq istəyirəm.....	160
Yaxşı bax dünyaya.....	161
Çəkisizlik.....	162
Özümlə söhbət.....	165
Ləzzəti ağrısı.....	166
Anama giley.....	167
«Səhvlər üstündə...».....	169
Oğul toyu.....	170
«Gerçəyi öyrədir...».....	173
«Mən tək olanda da...».....	173
«Şe'rim-qəzəbim...».....	173
«Mən hardayam...».....	174
«Ey nəğmə...».....	175
«Qocalığın...».....	176
«Allah, allah, mən kiməm?».....	177
«Qol-budaqlı bir ağacam».....	178
Çalar.....	179
İkilik.....	180
Oxucu məktubu.....	181
Vaxt.....	183
Layiqəmmi mən?.....	184
Xatalı yuxu.....	186
Dağlar kölgəsində.....	188
Xeyir-şər.....	190
«Taleyimiz qələm verdi əlimizə».....	192
«Ayıra bilməmişmi...».....	193
Haqq-zorakılıq.....	194
Tamah-ləyaqət.....	196
Mənə sual verin.....	198

Dərinlik.....	199
Nəyinse ilkidir, nəyinse sonu.....	200
«Sükut» lövhəsi.....	201
Ölüm haqqında düşüncələr.....	203
Üz-astar.....	204
Baş daşında saat.....	205
Axı, dünya fırlanır.....	206
İki mühacir.....	208
Bu dünya belədir.....	211
«Ümid bayraq kimi...».....	215
Qanmaq-qanmamaq.....	216
«Alma düşdü ağacdən...».....	217
«İnsanların fikrini...».....	217
Özünü dinlə.....	218
«Yox, dünya gözəldir...».....	219
«Həyatdan getsəmdə...».....	219
«Kor, kora kor desə...».....	220
«Yuxumdakı rə'yalarım...».....	221
On yeddi dekabr.....	222
Hansı medal düşür.....	224
«Könül: lağım, lağım...».....	225
Sevincin zirvəsi, dərindən zirvəsi.....	226
«Necə söz danışdın?».....	227
«Bir rəssam axtarıram...».....	227
«Bu mö'cüzə dünyanın...».....	228
Mən mənəm.....	229
Yaramaz.....	229
Tərsinə.....	230

HƏSRƏT NƏĞMƏLƏRİ

Könül verdik.....	233
«Döydü qapısını...».....	234
Kölgələr, səslər.....	236

«Çiskinli havalar...»	238
«Yamanca gecikir...»	239
«Ömrümün ən uzun...»	240
«Mən sənin oduna...»	241
«Deyirsən...»	241
«Ey qadın...»	242
«Ağardı saçları...»	243
«Könlümdə, ruhumda...»	244
«Sənin baxışların...»	244
«Mən bir qiblənümə...»	245
Yeddi söz	246
«Mən bir qəm daşıyam...»	247
Sən oluram mən	248
«Arzularım qönçələnir...»	250
«Düz məramım...»	250
Zaman-məkan	251
Dərinsən, zirvəsən	253
«Arzu darda qaldı...»	255
Mənə iztirab ver	256
Qoy bir az yatım	258
«Mə'lum həqiqəti...»	260
«Gəldin düşüncəli...»	262
«Qarışdı yenə də...»	263
«Necə dincələrəm...»	264
Səsin işığında	265
Qit'ələr	266
«Ürəyim min arzuya...»	267
«Sən öz aləmində...»	268
«Sən mənim qərribə qismətim...»	269
«Sənə çatmaq üçün...»	269
«Kölgəm kimi izləyir...»	270
«Dərmanı dərd olan...»	270
«Fikrin ayrılmaqdır...»	271

Zərurət	272
Qisas	273
Kimdən öyrənir?	275
Qınaq	277
Bəhanə-gerçək	278
«Eşqində itmişəm...»	281
Bir gün	282
«Həsretin hökm etdi...»	283
Ovqatımın iqlimi	285
Təzədən yarat	286
Mən necə bəndəyəm?	288
Səbəb axtarma	289
Mənim zəhləm gedir	290
Bu gündən-dünənə	291
Heyrətdəyəm mən	292
Sevginin tilsimi	293
«Bulağım qurumuş...»	294
Yazan özünsən	295
«Zülm eylə...»	296
«Qəderin hökmünə...»	296
«Həsretin könlümün ehtiyacıdır...»	297
«Mən»lər arasında	298
«Səslər eşidirəm...»	299
«Mənim öz dünyamdır...»	300
Sevdinsə	301
Hamı elə bilir	302
Bəs bu nə gileydir?	304
«Özündə özünü ay danan gülüm...»	306
Sakit gölə daş atdım	307

QƏZƏLLƏR, QOŞMALAR, GƏRAYLILAR

«Zülmətdə yanan...»	311
«Çəkdi, çəkirik...»	312

«Mənzil uzaqda...»	313
«Yaranışdan bilirik...»	314
«Sən mənim ruhumun...»	315
«Biz hər ikimiz...»	316
«Min qibləyə baş qoydum...»	317
«Heç bilmədik, ey dost...»	317
«Ələlib keçmişəm...»	318
«Dərk etmədiyim...»	319
Ulu dünyanın	320
«Bulud ötdü...»	321
Hara yazım mən?	322
«Nənəm dedi...»	323
Neylərəm	324
Bir tərəfdə	325
«Səninlə hər görüş ilk görüşümdür...»	326
«Dedim, qorxan gözə...»	327
Həmişə özüdür	328
«Öz könül dünyama səyahətimdə»	329
Heç demə	330
«Çaşbaş fikirlərin qanadlarında»	332
Küsəndə	333
Aman, hey	334
Gözün olmasa	335
Hara gedir?	336
Yaylaqda	337
Əleykəssalam	338
Köhnə dərdlə mən	339
Elçiyəm	340
Çaşıb mənim kimi	341
Gen düşə	342
Deyilmi?	343
Gün, batmaq üçün	344
«Çox danışdıq...»	345

Səma sonsuz, ağıl məhdud	346
Vay halına	347
Qəsd edir insan	348
Yalan hakim olub	349
Olmamz	350
«Qeyrət yoxsa...»	351
Deyil	352
O qədər qorxmuşam	353
İnam zirvəsinə	354
Öz-özünü asmadır	355
«Arzu zirvə başındadır»	356
Yalan dünya	357
Xeyirlə şər arasında	358
Şeytanın barmağı	359
Böyük	360
Dan olmuşam	361
Sığışmadı	362

UŞAQ DÜNYASI

Çörəyə də «baba» deyir Adilə	365
Özü desin	365
Say	366
Nənə-nəvə	366
Bu dil	367
Sərçələr	368
Payızda	369
Babası kimi	370

POEMALAR

Amerika gözəli	373
Mərziyə	397
Bağışlayın, səhv olub!	423
Ləyaqət	442
İki qorxu	471

Bəxtiyar Vahabzadə

Ə S Ə R L Ə R İ

V cild

(1980 - 1989)

Nəşriyyatın direktoru
Mətbəənin direktoru
Texniki redaktoru
Tərtibçi-redaktor
Kompüter dizaynı

E.A.Əliyev
S.O.Mustafayev
F.Z.Kərimov
Azər Bağirov
M.H.Xanbabayeva

Yığılmağa verilib: 03.09.2002. Çapa imzalanıb: 14.10.2002.
Formatı 84x108 ¹/₃₂. F.ç.v. 15,75. Ş.ç.v. 26,46. Ofset kağızı.
Sifariş № 174. Sayı 500 nüsxə. Qiyməti müqavilə ilə.

«Çaşıoğlu» mətbəəsi
Bakı ş., M.Müşfiq 2a.
Tel: 47-49-71.

